

MINISTERUL EDUCAȚIEI
INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
UNICEF MOLDOVA

**STANDARDE DE COMPETENȚĂ – INSTRUMENT
DE REALIZARE A POLITICILOR EDUCAȚIONALE**

CHIȘINĂU, 2010

Lucrarea este aprobată pentru editare de Consiliul Științifico-Didactic al Institutului de Științe ale Educației.

Coordonatori științifici: **L. Pogolșa**, dr. conferențiar, I.Ș.E.

N. Bucun, dr.hab. în psihologie, I.Ș.E.

Autori:

Bucun Nicolae, Pogolșa Lilia, Bolboceanu Aglaida, Guțu Vladimir, Achiri Ion, Hadîrcă Maria, Bîlici Veronica, Vicol Nelu, Gînu Domnica, Mija Violeta, Paladi Oxana, Bucliș Viorel, Cartaleanu Tatiana, Goraș-Postică Viorica, Ghicov Adrian, Cazacu Tamara, Nicolaescu-Onofrei Liliana, Prigorschi Ana, Buraciova Elena, Gorșcova Raisa, Gorlenco Fiodor, Nikitcenko Ala, Cojuhari Ecaterina, Stoletneaia Anna, Brînză Eugenia, Guțu Ion, Onofreiciuc Elisaveta, Lisnic Tamara, Genunchi Elena, Achiri Ion, Ceapa Valentina, Botgros Ion, Păgînu Victor, Bocancea Viorel, Godoroja Rita, Mihailov Elena, Ivanov Lilia, Gremalschi Ludmila, Bîrnaz Nina, Leșanu Mihai, Petrovski Nina, Cerbușcă Pavel, Parlicov Eugenia, Solovei Rodica, Odoleanu Natalia, Sfîngă Ala, Morari Marina, Hubenco Teodora, Ranga Vera, Rusu Antonina, Secrieru Parascovia, Grimalschi Teodor, Boian Ion, Marin Mariana, Gantea Irina, Cerbușcă Tamara, Panciuc Zinaida, Cara Angela, Neculce Tatiana.

Lucrarea include rezultatele studiului realizat în cadrul proiectului „Evaluarea curriculumului școlar în învățămîntul secundar general și modernizarea standardelor educaționale pentru învățămîntul general”, sprijinit financiar de reprezentanța UNICEF în Republica Moldova.

Prin prezenta lucrare se propune o metodologie complexă de evaluare a standardelor educaționale, se analizează practicile internaționale de proiectare a standardelor educaționale.

Analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor a stat la baza determinării delimitărilor conceptuale și metodologiei de elaborare a standardelor educaționale.

Lucrarea include o serie de proiecte de standarde pentru învățămîntul secundar general.

Lucrarea formulează concluzii și recomandări de acțiune, propune modele și instrumente de evaluare și proiectare ce pot fi utilizate de către experți în procesul de modernizare a standardelor educaționale, precum și de cadrele didactice în activitatea educațională.

Redactori:

Luca Stela
Guțu Anastasia

SUMAR

Prefață.....	
I. ANALIZA PRACTICILOR INTERNAȚIONALE DE PROIECTARE A STANDARDELOR ÎN EDUCAȚIE	
1.1. Originea standardelor și conceptul general de standarde în viața cotidiană.....	5
1.2. Dezvoltarea ideii de standarde educaționale pe plan internațional.....	5
1.3. Standardele educaționale în Germania.....	8
1.4. Standardele educaționale în Spania.....	9
1.5. Standardele educaționale în Federația Rusă.....	10
1.6. Analiza practicilor de standartizare în educație în SUA.....	16
1.7. Standarde educaționale în Republica Moldova.....	19
1.8. Conceptul de standarde în educație și controversele legate de acestea.....	20
1.9. Concluzii.....	21
II. METODOLOGIA DE EVALUARE A STANDARDELOR EDUCAȚIONALE	
2.1. Preliminarii.....	23
2.2. Structura standardului educațional.....	23
2.3. Necesitatea evaluării standardelor educaționale.....	23
2.4. Criterii de evaluare a standardelor educaționale.....	24
2.5. Metode de evaluare.....	26
2.5.1. Analiza de context.....	26
2.5.2. Analiza de conținut.....	26
2.5.3. Analiza comparată.....	27
2.5.4. Metoda cvalimetrică.....	27
2.6. Instrucțiuni pentru experți/evaluatori.....	27
III. EVALUAREA STANDARDELOR EDUCAȚIONALE	
3.1. Aria curriculară Limbă și Comunicare	
3.1.1. Disciplina de studiu Limba și literatura română (școala națională).....	29
3.1.2. Disciplina de studiu Limba și literatura română (școala alolingvă).....	31
3.1.3. Disciplina de studiu Русский язык и литература (в национальной школе).....	32
3.1.4. Disciplina de studiu Русский язык и литература (для учебных заведений с русским языком обучения).....	34
3.1.5. Disciplina de studiu Limba și literatura ucraineană.....	36
3.1.6. Disciplina de studiu Limba și literatura bulgară.....	39
3.1.7. Disciplina de studiu Limba și literatura găgăuză.....	43
3.1.8. Disciplina de studiu Limbi străine.....	46
3.2. Aria curriculară Matematică și Științe	
3.2.1. Disciplina de studiu Matematică.....	47
3.2.2. Disciplina de studiu Fizică.....	49
3.2.3. Disciplina de studiu Informatică.....	51
3.2.4. Disciplina de studiu Chimie.....	55
3.2.5. Disciplina de studiu Biologie.....	55
3.3. Aria curriculară Științe Socioumanistice	
3.3.1. Disciplina de studiu Istorie.....	61
3.3.2. Disciplina de studiu Geografie.....	62
3.3.3. Disciplina de studiu Educație civică.....	68
3.3.4. Disciplina de studiu Educație moral-spirituală.....	74
3.4. Aria curriculară Arte și Tehnologii	
3.4.1. Disciplina de studiu Educație tehnologică.....	76
3.4.2. Disciplina de studiu Educație plastică.....	77
3.4.3. Disciplina de studiu Educație muzicală.....	77
3.4.4. Disciplina de studiu Educație fizică.....	78
3.5. Învățământul primar	82
3.6. Constatări generale referitor la rezultatele expertizei standardelor educaționale pentru învățământul preuniversitar în Republica Moldova.....	92

IV. DELIMITĂRI CONCEPTUALE ȘI METODOLOGIA DE MODERNIZARE A STANDARDELOR EDUCAȚIONALE

4.1. Ce sînt standardele în educație?.....	94
4.2. Conceptul <i>Standard educațional</i>	94
4.3. Evoluția conceptului de standard educațional.....	94
4.4. Obiectivele standardului educațional.....	95
4.5. Funcțiile standardelor educaționale.....	95
4.6. Cerințe față de standardele educaționale.....	96
4.7. Obiectele de bază ale standardizării.....	97
4.8. Orientări spre un nou sistem de standarde educaționale în R. Moldova.....	97
4.9. Structurarea standardelor pe arii curriculare.....	98
4.10. Principiile standardelor educaționale.....	99
4.11. Ce este standardul de competență?.....	100
4.12. Obiectivele standardelor de competență.....	100
4.13. Argumente în favoarea proiectării standardelor educaționale din perspectiva competențelor.....	101
4.14. Proiectarea standardelor de competență școlară.....	102
4.15. Structura standardului de competență școlară.....	103
4.16. Profilul de formare al personalității absolventului învățămîntului preuniversitar.....	107
4.17. Competențe și elemente de competențe, formarea cărora se urmărește în clasele primare.....	108
4.18. Competențele și elemente de competențe, formarea cărora se urmărește în gimnaziu.....	108
4.19. Competențele formarea cărora se urmărește în liceu.....	109
4.20. Algoritmul elaborării standardelor de competență.....	109

V. PROIECTE DE STANDARDE EDUCAȚIONALE PENTRU ÎNVĂȚĂMÎNTUL SECUNDAR GENERAL

5.1. Aria curriculară Limbă și Comunicare

5.1.1. Disciplina de studiu <i>Limba și literatura română</i> (școala națională).....	111
5.1.2. Disciplina de studiu <i>Limba și literatura română</i> (școala alolingvă).....	117
5.1.3. Disciplina de studiu <i>Русский язык и литература</i> (в национальной школе).....	124
5.1.4. Disciplina de studiu <i>Русский язык и литература</i> (для учебных заведений с русским языком обучения).....	129
5.1.5. Disciplina de studiu <i>Limba și literatura ucraineană</i>	151
5.1.6. Disciplina de studiu <i>Limba și literatura bulgară</i>	160
5.1.7. Disciplina de studiu <i>Limba și literatura găgăuză</i>	168
5.1.8. Disciplina de studiu <i>Limbi străine</i>	174

5.2. Aria curriculară Matematică și Științe

5.2.1. Disciplina de studiu <i>Matematică</i>	188
5.2.2. Disciplina de studiu <i>Fizică</i>	194
5.2.3. Disciplina de studiu <i>Chimie</i>	201
5.2.4. Disciplina de studiu <i>Informatică</i>	212
5.2.5. Disciplina de studiu <i>Biologie</i>	216

5.3. Aria curriculară Științe Socioumanistice

5.3.1. Disciplina de studiu <i>Istorie</i>	223
5.3.2. Disciplina de studiu <i>Educație civică</i>	226
5.3.3. Disciplina de studiu <i>Geografie</i>	229

5.4. Aria curriculară Arte și Tehnologii

5.4.1. Disciplina de studiu <i>Educație muzicală</i>	233
5.4.2. Disciplina de studiu <i>Educație plastică</i>	238
5.4.3. Disciplina de studiu <i>Educație tehnologică</i>	239
5.4.4. Disciplina de studiu <i>Educație fizică</i>	247

5.5. Învățămîntul primar.....

5.5.1. Disciplina de studiu <i>Educație moral-spirituală</i>	259
5.5.2. Disciplina de studiu <i>Istoria, cultura, tradițiile poporului rus</i>	261

5.5.3. Disciplina de studiu <i>Istoria, cultura, tradițiile poporului ucrainean</i>	263
5.5.4. Disciplina de studiu <i>Istoria, cultura, tradițiile poporului bulgar</i>	265
5.5.5. Disciplina de studiu <i>Istoria, cultura, tradițiile poporului găgăuz</i>	266
5.5.6. Disciplina de studiu <i>Științe</i>	267
CONCLUZII FINALE.....	269
BIBLIOGRAFIE.....	272

Prefață

Experiența acumulată pe parcursul anilor demonstrează că, pentru a atinge o înaltă calitate a educației, e necesar de a dezvolta continuu componentele standardelor educaționale. Aceste modernizări sînt impuse de influența unui șir de condiții economice, sociale, pedagogice, psihologice.

Reorganizarea și racordarea sistemului de învățămînt într-un cadru conceptual semnificativ și coerent, în acord cu politica educațională prevăzută de Programul de activitate a Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2009 - 2013, este o nouă condiție care impune modernizarea standardelor și abordarea unor noi viziuni educaționale ale învățării. Dezvoltarea standardelor devine necesară pentru racordarea la obiectivele fundamentale ale educației, formarea competențelor și raportarea educației la dinamica și nevoile sociale.

Standardele educaționale reprezintă nivelurile de capacitate instructiv-educativă ale elevilor pe care aceștia trebuie să le atingă la finele treptei de învățămînt – învățămînt primar, gimnazial, liceal, stabilite teoretic și experiențial în baza valorilor educaționale ale sistemului național de învățămînt și a demersului educațional al lumii moderne.

În aspect practic, standardul traduce cerințele exprimate la nivelul legităților pedagogice, la nivelul unor „norme concrete”, „indicații obligatorii” sau „idei directe” care trebuie urmărite și respectate în cadrul educațional.

Standardul educațional este un document normativ de bază, purtător de explicații a articolului 7 al Legii Învățămîntului din Republica Moldova și are statut de etalon pentru evaluarea nivelurilor de capacitate ale elevilor și de reper pentru autorii de curricula și manuale, alte instrumente didactice.

Standardele educaționale modernizate sînt chemate să asigure:

- Realizarea drepturilor cetățenilor la învățămînt și educație în instituțiile de învățămînt din țară;
- Crearea condițiilor de asigurare a necesităților cetățenilor vizînd calitatea învățămîntului în conformitate cu posibilitățile și cerințele elevilor;
- Posibilități egale pentru toți elevii în obținerea unui învățămînt calitativ în instituțiile de învățămînt din Republica Moldova, indiferent de norma lor juridico-organizațională;
- Crearea condițiilor de dezvoltare valorică a personalității, stimularea și consolidarea sănătății elevilor;
- Menținerea și dezvoltarea spațiului educațional unic în Republica Moldova;
- Integrarea sistemului educațional din Republica Moldova în spațiul educațional al comunității europene.

Documentul are statut de act normativ pentru teleologia și conținuturile educației în Republica Moldova, de etalon pentru evaluarea nivelurilor de capacitate (competențe) ale elevilor și de reper pentru autorii de curricula, manuale și alte instrumente didactice.

I. ANALIZA PRACTICILOR INTERNAȚIONALE DE PROIECTARE A STANDARDELOR ÎN EDUCAȚIE

Introducere

Analiza practicilor internaționale de proiectare a standardelor în educație a vizat următoarele obiective:

- examinarea originii standardelor în educație și a controverselor legate de acestea;
- analiza practicilor de proiectare și elaborare a standardelor educaționale în diferite sisteme de învățământ;
- identificarea cerințelor față de proiectarea standardelor, a funcțiilor acestora și a tipurilor de standarde educaționale;
- evidențierea unor specificități în practicile de proiectare/elaborare a standardelor în educație;
- raportarea practicii de elaborare a standardelor educaționale în Republica Moldova la practicile altor țări/sisteme de învățământ etc..

Demersul analitic a vizat examinarea experienței de elaborare a standardelor în următoarele țări: Germania, Spania, Rusia și SUA.

1.1. Originea standardelor și conceptul general de standarde în viața cotidiană

Conceptul de standard este unul actual și își are originea în domeniul economic, mai exact - în industrie. Aici standardul/standardizarea este o cerință a procesului de internaționalizare a piețelor de desfacere a mărfurilor și a forței de muncă. Standardul se referă la un produs și este utilizat în două accepțiuni:

- a. Standardizarea unui produs în vederea corespunderii lui anumitor cerințe/norme specifice stabilite, care îl fac comparabil și compatibil cu alte produse similare.
- b. Standardizarea se referă la specificarea nivelurilor de calitate ale unui produs acceptabile sau recomandate.

Cauza implementării standardelor o constituie procesul de internaționalizare a relațiilor economice, politice, culturale și este legată de globalizarea care a deschis frontierele pentru piața forței de muncă și mobilitatea persoanelor.

Conceptul general de standard este utilizat pe larg și în viața cotidiană, unde standardul, de obicei, este înțeles ca o normă, un model, o descriere exactă a ceea ce trebuie să fie făcut/realizat, noțiunea fiind asociată cu o afirmație ce exprimă o judecată de valoare. În viața cotidiană, cei mai mulți dintre noi operează întotdeauna cu standarde, pentru că ele ne sînt accesibile, trebuie doar să le cunoaștem, adică să fie făcute publice.

La modul general, standardul este definit drept un construct teoretic destinat pentru a stabili încredere în acțiunea cotidiană. Cercetătorul spaniol J. Cassa vorbește de „construcții de referință elaborate de persoane cu autoritate în domeniu și care posedă cunoștințe pentru a le face”. Aceste construcții sînt informații sistematice și disponibile care ne dau senzație de încredere, garanție și securitate în acțiunea noastră cotidiană.

Potrivit lui S. Sanders (1998), standardele sînt principii de orientare sau ghiduri pentru a evalua ceva și nu reguli fixe care trebuie aplicate mecanic. Standardele în general sînt cunoștințe general acceptate în legătură cu un produs sau altul.

Standardele pot fi considerate și indicatori ai nivelului de viață pe care îl avem sau la care aspirăm. În acest sens, standardul este atît un scop (care trebuie realizat/ atins) cît și o măsură a progresului nostru spre acest scop (cît de bine el a fost atins). Standardele pot fi obligatorii, cerute prin lege, stabilite voluntar prin consens sau acceptate prin convenție sau tradiție.

1.2. Dezvoltarea ideii de standarde educaționale pe plan internațional

În anul 1993, în cadrul UNESCO a fost creată „Comisia internațională pentru educația din secolul XXI” care a preluat și coordonat întreaga activitate referitoare la perspectivele dezvoltării personalității umane cu ajutorul mijloacelor de care dispune învățământul la început de nou mileniu. Sub egida acestui for internațional s-au elaborat o serie de proiecte privind normele standard, considerate prioritare pentru societatea contemporană, care puneau bazele normelor standard de formare profesională din domeniul învățământului.

Prin analiza documentelor și acțiunilor promovate de această structură a UNESCO se conturează ideea standardelor în domeniul educațional, sub două aspecte distincte, dar aflate într-un raport de dependență unul de altul.

Primul aspect privește normele standard de formare (pregătire școlară a tineretului studios, elevi, studenți): criteriile, principiile, strategiile generale, la nivel zonal, recomandate a fi adaptate în forme particulare la nivel național, sub forma unor documente școlare reglatorii și instrumente operaționale. În țările centrale și est-europene - foste socialiste - aceste norme standard au fost concretizate, în perioada de tranziție, sub forma unor instrumente ale reformelor din domeniul educației, spre exemplu, Curriculum național (proiectat-programa școlară, aplicat-manualul alternativ și realizat-competențele dobândite de elevi) și, derivatele acestuia, curriculum pe discipline școlare.

La începutul anilor 90, prin contribuția unui organism internațional, „Fundația pentru Formare Profesională”, cu sediul în Italia, la Torino, s-a conturat un al doilea aspect, al standardelor în domeniul educației, strâns legat de primul, care privește cerințele-standard de asigurare, evaluare și certificare a nivelului optim de pregătire profesională postșcolară a specialiștilor, inclusiv a specialiștilor cu funcții didactice în învățământ, conform unor standarde specifice acestei activități, numite și standarde ocupaționale iau de competențe.

La sfârșit de secol și mileniu, dominanta preocupărilor internaționale a continuat să se axeze pe probleme ca acestea: „Ce va fi mâine, în anii de la începutul mileniului trei? Ce relații vor fi atunci și ce exigențe ne așteaptă? Cum ar trebui să fim atunci? Cum ar trebui să ne pregătim acum pentru acele vremuri? Cum ar trebui de fapt să pregătim elevii care au început școala prin 1995, urmînd să parcurgă 10-12 ani pregătirea școlară (posibil ca unii dintre ei să continue încă 4-5 ani studiile în învățământul superior), absolvind cel devreme prin anii 2005-2010? (cînd ar urma să se integreze în „viața activă — profesională, civică și de familie” - ca adult?”. Și încă: „În ce perspectivă să fie proiectată această pregătire școlară? Ce schimbări previzibile să includă curriculumul școlar și în general întregul program de perspectivă, precum și strategia dezvoltării continue a școlii?”.

Asemenea întrebări-problemă pun cu tot mai multă insistență și responsabilitate experții în materie, de asemenea organisme și instituții școlare, pedagogi, părinți și manageri școlari. Acestor probleme le sînt rezervate un loc aparte în mai toate convențiile și documentele internaționale elaborate în ultimul deceniu. Iar din 1993 sînt gestionate de un organism specializat, cu această problemă – „Comisia Internațională de educație pentru secolul XXI” din cadrul UNESCO. Suportul deliberărilor acestei comisii îl reprezintă datele și analizele problemelor principale dezbătute pe plan internațional. Sintetizînd experiența acumulată anterior, ea a prezentat un studiu (18), conținînd sugestii, soluții și recomandări privind „normele de nivel” ca aspect major al calității învățământului. Acestea se reflectă și în preocupările statelor membre UNESCO privind „normele prescrise în materie de achiziționare a cunoștințelor”. Studiul nu recomandă adoptarea unor norme comune uniforme, ceea ce nici nu este posibil într-o lume caracterizată prin diversitate și varietate a învățământului din fiecare țară. Obiectivul ultim al educației vizează însă dezvoltarea personalității elevului, pentru sine și pentru a servi cultura națională și mondială, pacea și comprehensiunea mutuală.

În paralel, dar în concordanță cu Comisia UNESCO, organisme specializate la nivelul unor zone și continente sau la nivel național discută, validează și recomandă, ca primă urgență, elaborarea unor asemenea „norme standard” privind nivelurile de pregătire școlară, valabile pentru întreaga perioadă de școlarizare a tineretului. Se aprecia că această perioadă poate avea o durată mai scurtă, de pildă pentru cei care au parcurs deja unele cicluri școlare și care se vor integra în viața activă încă la sfârșit de secol XX. Probleme deosebite ridică pregătirea școlară a celor care au început școala (ex.: anul școlar 1995-1996) și o vor încheia prin anii 2005-2010, deoarece se are în vedere atît perspectiva dezvoltării sociale, deci a schimbărilor din societate și învățământ care se întrevăd, cît și cerințele începutului de secol, cărora vor trebui să le facă față absolvenții de atunci.

Pînă în prezent s-au obținut rezultate importante în privința elaborării „normelor standard” internaționale, acestea stabilind contextul mondial, care direcționează cadrul metodologic general, fără de care nu se poate concepe un program național sau local viabil, deoarece se pune problema în ce direcție va evolua învățământul național și local - în direcția curentului general sau împotriva lui.

În privința „componentelor fundamentale” ale acestor norme, acceptate la „Conferința mondială a educației pentru toți” din 1990, s-a stabilit că „nivelul deprinderilor”, ce urmează să fie dobîndite pe parcursul vieții sînt vaste, dar absolut necesare: „ele vizează afit deprinderi practice utile, esențiale citit, scris, expresie orală-comunicare, calcule, rezolvare de probleme), cît și conținuturi educative fundamentale (cunoștințe, aptitudini, valori, atitudini), necesare pentru a supraviețui, adică pentru a contribui la stimularea tuturor capacităților, pentru a putea trăi și munci în demnitate, pentru a putea participa activ la dezvoltarea generală, la ameliorarea calității vieții fiecăruia, pentru a lua decizii clare și pentru a continua să înveți”. Se cunosc unele realizări notabile în privința elaborării de norme standard internaționale, la nivel internațional, prin contribuția IEA (Asociația Internațională de Evaluare a Randamentului școlar, pe baza unor cercetări efectuate în peste 50 de țări, cu centrul în Canada sau la nivel zonal: Asia-Pacific - cu centrul de influență în Japonia; Caraibii

Orientali - cu centrul de influență în SUA; Comunitatea Europeană, ca centru de interes și pentru Țările central-și est-europene), din care se conturează un ghid orientativ pentru elaborarea unor programe naționale și locale. Estimările curente și previziunile privind prognozarea acestor norme se consideră că ar trebui să țină seama de fenomenele de mondializare a vieții socio-economice (produse, parametri, competitivitate, cerințe, tehnologii etc.) și cultural-științifice (valori, gusturi, performanțe etc.), de asemenea de apariția unor noi domenii ale cunoașterii științifice sau domenii de frontieră, de sinteză, de interferență, interdisciplinară și integrată care vor determina apariția și dezvoltarea unor ocupații complexe și noi profesii, a unor noi valori și competențe. Iată de ce preocuparea față de cunoașterea acestor probleme nu este de natură pur teoretică, ci mai ales practică, în condițiile preocupării pentru reformarea școlii actuale, prin aceasta prezentând un interes general imediat, atât pentru organele de decizie din învățământ, economie etc., cât și pentru cadrele didactice cu funcții de conducere și de predare, pentru cercetătorii pedagogici și psihologi școlari, pentru instituțiile școlare și pentru presa pedagogică.

Un exemplu de „norme educaționale pentru secolul XXI” îl poate constitui proiectul elaborat de către miniștrii educației din țările APEC (Cooperarea Economică dintre statele zonei Asia-Pacific), apreciindu-se că ele răspund nevoilor secolului XXI și de aceea reprezintă o prioritate pentru toate sistemele educaționale din zonă.

Aceste „norme” pentru secolul XXI sînt definite ca niveluri de achiziții, adică:

I. - niveluri de performanțe școlare colective și de dezvoltare personală, vizînd pregătirea pentru o viață productivă de adult și de bunăstare într-o lume în schimbare; aceste niveluri ar urma:

II. - să asigure reușita elevilor în studiu, în muncă și ca buni cetățeni;

III. - să permită realizarea armonioasă a cîtorva obiective, de asemenea obținerea unor rezultate școlare privind pregătirea teoretică și practică, dezvoltarea unor aptitudini și interese variate, a inițiativei personale, a creativității și a autonomiei în gîndire și acțiune independentă;

IV. - să răspundă unor necesități și cerințe specifice zonei pentru a putea fi adaptate la situațiile reale de viață și la cultura care îi este proprie fiecăruia;

V. - să fie proiectate deocamdată norme comparabile doar într-un număr limitat de discipline de învățământ (matematici, științe exacte și naturale, precum și cîteva tehnice și practice);

VI. - reflectarea în curriculum a cîtorva domenii de mare interes pentru învățămîntul din zonă: dezvoltarea și cooperarea economică, noile tehnologii în serviciul existenței umane, protecția mediului, înțelegerea mutuală între popoare și promovarea păcii în lume;

VII. - umanizarea întregului arsenal de formare a personalității tînărului, în pragul noului mileniu, în condițiile internaționalizării economiei, care va demonstra și convinge treptat că cele mai multe cunoștințe, competențe și atitudini, necesare pentru a trăi, vor fi aceleași în toate țările.

În alte țări (de ex. cele din zona Caraibilor Orientali), aceste „norme standard” vizează prioritar obiectivele cognitive din sfera socio-culturală, corespunzînd obiectivelor majore ale Deceniului mondial al dezvoltării culturale (1988-1997). Potrivit acestor obiective, la sfîrșitul școlii secundare, elevii trebuie:

I. - să dobîndească măiestria lecturii, a scrierii și calculului (care să permită citirea revistelor, ziarelor și buletinelor de sănătate, preîntîmpinarea catastrofelor în agricultură), să compună scrisori în limba engleză curentă pentru un prieten ori pentru un funcționar, să se exprime clar și logic, să facă calcule elementare de bază, indispensabile tranzacțiilor monetare cotidiene;

II. - să știe să caute și să găsească singur informațiile necesare în biblioteci, repertorii, enciclopedii, hărți, diagrame, dispozitive electronice moderne;

III. - să cunoască și să practice obiceiuri, comportamente și atitudini personale pozitive în raporturile cu familia, oaspeții și în cadrul unor grupuri de contact;

IV. - să stăpînească practic și funcțional cel puțin o limbă străină de largă circulație;

V. - să fie capabili să aprecieze o mare varietate de opere din domeniile muzicii, artelor, beletristicii, teatrului și să aibă competența de a se exprima (lucra, exersa) practic în cel puțin unul din aceste domenii;

VI. - să posede cunoștințe, priceperi și aptitudini funcționale pentru a se putea integra în lumea muncii sau pentru a continua studiile;

VII. - să dețină cunoștințe și aptitudini funcționale, necesare participării active la viața civică (în calitate de cetățean al unui stat democratic, ca membru al unei organizații comunitare, ca cetățean al zonei în care trăiește);

VIII. - să adere la un sistem de valori, corespunzător unui concept (ideal) nobil, specific zonei și poporului de pe meleagurile în care trăiește, călăuzîndu-se după principii elevate (integritate, onestitate, sinceritate, bunăvoință personală).

În numeroase țări din toate zonele globului au mai fost concepute norme, fie într-o concepție transdisciplinară (ex.: educația ecologică, discutată la Conferința ONU de la Rio de Janeiro din 1992), fie orientate spre procese (rațiunea, gândirea creatoare, rezolvarea de probleme), viziune critică, manifestată prin examene (de verificare a memoriei, a capacităților/incapacităților prin teste), conținuturi, normative comportamentale etc.

În ultimele decenii este cunoscută și apreciată experiența unui număr mare de țări, care acum a atins cifra de 52, situate pe toate meridianele globului, care se ocupă cu analiza comparativă a informațiilor și datelor rezultate dintr-o cercetare științifică comună. S-a observat că obiectivele urmărite de această cercetare vizează tocmai „normele standard” din perspectiva viitorului, adică:

a) normele prescrise (sau vizate) în programe, manuale și activități școlare (la matematici și științe ca fizica, chimia, biologia, geografia);

b) nivelurile de achiziții atinse (cunoștințe, capacități, priceperi, deprinderi, atitudini) pe eșantioane naționale (de elevi), de aceeași vîrstă și din aceleași clase;

c) performanțele din domeniul randamentului școlar pe baza testelor aplicate sînt în fond norme internaționale de referință, la care s-au raportat programele prescrise din fiecare țară.

Această cercetare internațională se derulează sub auspiciile IEA (Asociația Internațională pentru Evaluarea Randamentului Școlar). IEA reprezintă un experiment benefic:

a) colectarea și prelucrarea datelor cu mijloace electronice se realizează în Canada, de unde periodic se expediază țărilor participante instrumente de lucru și sinteza rezultatelor parțiale la încheierea unei etape;

b) ulterior, la nivel național datele specifice amplasate în context general se resortează și se publică în fiecare din țările participante.

Prin aceasta, IEA și-a dobîndit autoritatea de laborator al elaborării și validării unor categorii importante de „norme-cadru” la nivelul curriculumului școlar (criterii, ipoteze, proiecte, ghiduri, probe de evaluare, programe generale și naționale, sinteze în perspectiva deschiderilor, cerințelor și exigențelor solicitate de sfîrșit și început de mileniu. Aceasta explică interesul crescînd pentru rezultatele obținute în cadrul IEA, iar lucrările care le sintetizează, publicate în principal în revista UNESCO, Perspective*, sau pe plan național sînt consultate pentru fundamentarea metodologică a normelor-standard în domeniul educațional de perspectivă.

1.3. Standardele educaționale în Germania

În Germania, specialiștii operează cu noțiunea de standarde naționale ale educației. Prin standardele educației, se înțelege totalitatea cerințelor de bază ale statului față activitatea de predare a învățătorului/profesorului și față de activitatea de învățare a elevului în școală. Ele sînt stabilite de minister și devin obligatorii pentru toate instituțiile din toate landurile Germaniei.

Prin standarde, sînt definite finalitățile educaționale necesare de atins prin activitatea pedagogică, ele reprezentînd și rezultatele așteptate din partea elevilor. Prin aceste finalități, ministerul, de fapt, concretizează sarcinile puse, într-o anumită perioadă de timp, în fața școlilor, iar prin evaluarea lor și rezultatele se stabilește eficiența școlii.

Standardele educaționale elaborate în Germania sînt formulate în termeni de competențe școlare și clar definite pentru fiecare disciplină, pe trepte/niveluri de învățămînt. Standardele fixează la modul concret ce competențe școlare trebuie formate într-o anumită treaptă de învățămînt. Competențele sînt descrise clar și concret, pentru a putea fi ulterior transformate în sarcini de învățare și de evaluare prin intermediul testelor.

Standardele educaționale nu acoperă tot curriculumul, ci doar nucleul acestuia, ele vizează domeniile de bază și se axează pe elementele esențiale ale învățării. De exemplu - standardul la matematică pentru evaluarea PISA.

Funcția de bază a standardelor educaționale în Germania este cea de orientare:

- a) pentru pedagogi - ele orientează activitatea de predare-învățare și servesc drept bază pentru formarea-evaluarea elevilor;
- b) pentru elevi și părinți – ele indică ce competențe și la ce nivel vor căpăta elevii în fiecare treaptă de învățămînt.

Standardele educaționale elaborate de specialiștii din Germania respectă următoarele trăsături/cerințe:

- claritate – standardele trebuie să fie clare și concrete în formulare;
- comprehensibilitate – standardele sînt formulate pe înțelesul tuturor;
- specificitate – standardele se referă la o anumită disciplină și reflectă principiile fundamentale ale acesteia;
- focusare/concentrare – standardele sînt focusate pe elementele de esență ale disciplinei școlare;

- cumulare – standardele fixează ce competențe de bază trebuie formate elevilor/asigurate într-o anumită perioadă de timp;
- realizabilitate – standardele trebuie să fie realiste (toți elevii să le poată realiza);
- diferențiere – să aibă în vedere posibilitatea diferențierii/individualizării pentru a facilita învățarea;
- obligativitatea – standardele sînt obligatorii pentru toți.

De remarcat, în Germania, conceptul de standarde educaționale este asociat direct cu cel de criterii de calitate a sistemului de învățămînt. Standardele educaționale reprezintă o componentă a calității, iar totalitatea eforturilor depuse de pedagogi și elevi pentru creșterea calității învățămîntului înseamnă eficiența sistemului. Îndeplinirea standardelor educaționale este criteriul de bază în aprecierea performanțelor fiecărei școli, clase și a fiecărui elev în parte.

Standardele sînt date publicității și deseori servesc drept punct de referință pentru discuții între părinți, profesori și elevi, pentru a se cunoaște dificultățile de învățare și posibilitățile de soluționare a acestora.

1.4. Standardele educaționale în Spania

Pentru sistemul de învățămînt din Spania, standardele educaționale reprezintă enunțuri descriptive clare și precis formulate, specifice disciplinelor de învățămînt, prin care se stabilesc cunoștințele și abilitățile ce trebuie însușite de către elevi în procesul învățării.

Standardele sînt enunțuri clare, simple, măsurabile pe care profesorii trebuie să le considere drept finalități ale învățării. Ele desemnează cunoștințele de bază pe care toți elevii de o anumită vîrstă trebuie să le posedă și să le demonstreze la finele unui ciclu de școlaritate.

La nivel de concept, aici se vorbește despre trei tipuri de standarde educaționale:

- Standarde curriculare/de conținut, care descriu nivelurile de exigență academică.
- Standarde de aplicare/realizare, care specifică nivelul de cunoștințe și abilități ce trebuie însușite de elevi, în relație cu standardele de conținut.
- Standarde pedagogice/de oportunitate, care vizează oportunitățile de învățare.

Rațiunea principală pentru care s-a început elaborarea și stabilirea standardelor educaționale a fost formulată astfel: intenția de a asigura accesul tuturor elevilor la o educație de bază de calitate. Totodată, s-au stabilit și alte scopuri:

1. A proteja publicul de lucrul rău făcut.
2. A comunica publicului finalitățile educaționale dezirabile asumate de sistemul educațional, oferta sa educațională și speranța în calitatea acesteia.
3. A orienta practica educațională în dezvoltarea curricula și evaluarea școlară.
4. A propune principii orientative privind facilitarea luării de decizii în vederea dezvoltării curricula la nivel regional, local (pentru acele școli care nu sînt capabile să elaboreze autonom un curriculum potrivit pentru elevi).
5. A dispune de un curriculum care se bazează pe standarde comune minime în stare să permită înfruntarea mobilității populației.

În legătură cu conceptul de standard, pentru mediul educațional din Spania este foarte important răspunsul la două întrebări esențiale:

1. ce trebuie să cunoască elevii în școală?
2. Cum află societatea ce s-a realizat în acest sens?

Din perspectiva realizării activității de învățare, MEN din Spania și concepătorii de standarde educaționale formulează trei întrebări principiale:

- a. Ce se așteaptă ca elevii să învețe în școală? (Întrebarea vizează Planul de învățămînt și disciplinele școlare).
- b. Cum poate fi facilitată învățarea? (Întrebarea vizează Instruirea – Metodologia - Didactica).
- c. Cum se poate afla dacă această învățare s-a realizat? (Întrebarea vizează Evaluarea).

Tipologia standardelor educaționale în Spania. Potrivit lui D. Ravitch (1995), la nivelul sistemului de învățămînt spaniol pot fi distinse trei tipuri de standarde educaționale care interrelaționează:

Standarde de conținut sau curriculare: ele descriu ceea ce profesorii trebuie să predea și ceea ce se așteaptă ca elevii să învețe; acestea sînt descrieri clare și specifice privind cunoștințele, deprinderile și abilitățile ce trebuie însușite de elevi; ele trebuie să fie măsurabile și să servească drept indicatori de performanță, prin care elevii să poată demonstra că posedă cunoștințele și abilitățile date.

Standarde de aplicare/realizare școlară: ele definesc gradul de posedare a cunoștințelor sau nivelul de realizare școlară și răspund la întrebarea: cât de bună este performanța școlară, este satisfăcătoare sau nu? Descrie nivelul performanței (inadecvat, adecvat sau exemplar); indică atât caracterul achizițiilor acumulate cât și calitatea acestora.

Standarde pedagogice sau de oportunitate: ele descriu condițiile asigurate pentru învățare, disponibilitatea programelor, personalul și resursele pe care instituțiile școlare, municipale sau instanțele statale le pregătesc pentru ca elevii să poată realiza standardele de conținut și de realizare școlară.

În învățământul spaniol, standardele educaționale sînt stabilite pentru fiecare ciclu/grad de învățământ (preprimaria, primer, secundo, tercer, cuarto etc.).

Sînt elaborate standarde pentru fiecare disciplină școlară și pentru fiecare domeniu/componentă de învățare a acesteia (de ex. la limba spaniolă – pentru fiecare dintre domeniile specifice ascultare, vorbire/exprimare orală, lectură, scriere, comunicare, gramatică; la matematică – pentru domeniile algebră, geometrie etc.).

În învățământul spaniol, standardele educaționale îndeplinesc următoarele funcții:

- comunică societății ceea ce se așteaptă ca elevii să învețe în școală;
- servește drept bază pentru elaborarea documentelor de politică educațională (curriculum, programe, manuale etc.);
- sînt un cadru de referință pentru profesori și elevi, care trebuie să afle ce trebuie să știe și să facă elevii la fiecare sfîrșit de ciclu;
- comunică părinților ce trebuie să știe și să poată face fiii și fiicele lor;
- permite corelarea elementelor sistemului educațional și monitorizarea învățării;
- servește drept cadru de referință pentru construirea instrumentelor de evaluare;
- stabilește criterii clare pentru realizarea evaluării interne și externe;
- contribuie la orientarea activității de formare inițială și continuă a cadrelor didactice etc.

În Spania:

- standardele servesc drept bază pentru proiectarea și realizarea evaluării. Concepută astfel, evaluarea bazată pe standarde:

- contribuie la comunicarea finalităților care se așteaptă a fi realizate în fiecare școală de către profesori și elevi;
- concretizează finalitățile pentru orientarea proceselor de predare și învățare;
- centrează efortul profesorilor și elevilor pe finalitățile necesare de atins.

- sînt formulate anumite cerințe care trebuie respectate în activitatea de elaborare/definire a standardelor educaționale:

- standardele trebuie să fie centrate pe domeniul academic;
- standardele trebuie să fie formulate pe discipline de învățământ;
- standardele trebuie să fie gîndite pentru toți elevii și să fie expuse într-un curriculum comun de bază;
- standardele trebuie să fie realiste, în acord cu timpul și disponibilitățile elevului;
- standardele trebuie să fie drept cadru de referință pentru standardele internaționale de calitate;
- standardele trebuie să includă nivele multiple de realizare a sarcinilor;
- standardele trebuie să fie clare, pe înțelegerea tuturor celor interesați.

- drept criterii de bază pentru aprecierea standardelor educaționale sînt considerate următoarele:

1. Claritatea (Cît de clară este formulată cerința standardului? Ar putea fi exprimată altfel, ca să fie mai pe înțeles?)
2. Veridicitatea (Este acesta un standard adevărat? Cum am putea verifica sau demonstra aceasta?)
3. Precizia sau exactitatea (Cum ar putea fi detaliat acest standard? Ar mai putea fi specificat?)
4. Pertinența (Care este relația standardului cu tema de studiu? În ce mod aceasta este legată de întrebare?)
5. Profunzimea (Cum va reflecta răspunsul complexitatea întrebării?)
6. Logica (Este această întrebare logică? Aceasta se desprinde din conținutul ei?)

1.5. Standardele educaționale în Federația Rusă

Considerații generale. În Federația Rusă se elaborează standarde educaționale de generația a doua. Prima generație de standarde educaționale în Federația Rusă a fost implementată în practica educațională în perioada 1988-1990. Obiectivul major al primei generații de standarde a fost păstrarea unei arii educaționale

unice în Federația Rusă prin implementarea unui nucleu de bază în învățământul din Rusia privind un nivel minim obligatoriu (suficient) de informații și cerințe referitor la pregătirea finală a absolvenților școlilor. Se consideră că acest obiectiv a fost realizat. Concomitent, se consideră ca implementarea primei generații de standarde educaționale a dus la stagnare în dezvoltarea învățământului în Rusia. În contextul noilor realități sociale, efectului globalizării și trecerii la o societate postindustrială, axată pe tehnologii informaționale și cunoștințe se consideră absolut necesare noile standarde educaționale, deoarece învățământul a devenit una din principalele surse de dezvoltare social-economică, politică și culturală a țării. Se preconizează trecerea în învățământ de la lozincă „Învățare pentru viață” la lozincile „Învățare pe parcursul întregii vieți” și „O persoană liberă într-un stat liber”. Toate acestea au generat cerințe principiale noi privind învățământul și rezultatele acestuia și, astfel, este necesară elaborarea și implementarea unei noi generații de standarde educaționale.

Fundamente legislative Generația a doua a standardelor din Federația Rusă este fundamentată pe:

- Declarația Drepturilor Copilului, aprobată de ONU;
- Constituția Federației Ruse, art. 43;
- Legea Educației din Federația Rusă (2007);
- Pactul Internațional privind drepturile economice, sociale și culturale, art. 13.

Standardele educaționale de stat reprezintă un act juridic normativ pentru Federația Rusă prin care se fixează sistemul de norme și reguli, obligatorii pentru orice instituție educațională, ce realizează programele educaționale de bază.

Se preconizează a fi elaborate pentru o perioadă de cel puțin 10 ani.

Repere conceptuale. Standardul este fundamentat pe *pactul social* – un nou tip de relații între individ, familie, societate și stat. Acest tip de relații se axează pe principiul concilierii reciproce între **individ, familie, societate și stat** privind formarea și realizarea politicii educaționale. Astfel standardul are un aspect de **normă convențională** privind realizarea acestui principiu. În această ordine de idei nu numai statul va putea cere de la elev obținerea rezultatelor educaționale respective, dar și elevii și părinții acestora vor avea dreptul să ceară de la școală și de la stat îndeplinirea obligațiilor asumate. În acest context standardul reprezintă un mijloc eficient de realizare a unui învățământ de calitate. Conceptual standardele sînt chemate să determine și să coreleze necesitățile individuale, sociale și statale privind învățământul general.

Trebuințele individului (familiei):

- realizarea personală;
- inserția socială;
- succesul profesional.

Comanda socială integrează necesitățile individului și a familiei și le generalizează la nivelul necesităților sociale:

- un mod sănătos de viață;
- libertate și responsabilitate;
- echitate socială;
- bunăstare.

Cerințele statale - realizarea priorităților:

- națiune unită și securitate;
- dezvoltarea capitalului uman;
- competitivitate.

Învățământul școlar va fi divizat în trei părți:

- 1) **partea invariantă** – determinată la nivel federal și obligatorie pentru toate instituțiile de învățământ;
- 2) **partea variațională** – va include cerințele regionale referitoare la instituția respectivă de învățământ;
- 3) **activitatea în afara orelor a elevilor** – va ține cont de necesitățile individuale ale elevilor.

În acest context standardele educaționale de stat se vor referi doar la partea invariantă a învățământului școlar din Federația Rusă. Pentru partea variațională și activitatea în afara orelor a elevilor standardele vor determina doar limitele de timp, repartizate pentru activitățile respective.

Nivelul rezultatelor educaționale posibile determinate prin standarde vor depinde de:

- accesibilitatea cerințelor determinate de standarde, corespunderea acestora posibilităților cognitive ale maselor de elevi de vîrsta respectivă;
- diversitatea nivelelor de motivație, interes a elevilor pentru domeniile și activitățile respective;
- cerințele sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi;

- resursele tehnico-materiale, metodico-instructive, cadrele didactice.

Standardele nu trebuie să fie axate pe rezultatele maximele posibile.

Standardul trebuie să determine acel nivel în învățământ care este unul necesar și suficient pentru a se realiza dezvoltarea deplină a personalității elevului și succesul acestuia la următoarea etapă a învățământului.

Elaborarea standardelor educaționale este fundamentată pe paradigma educațională activ-participativă a învățământului. **Obiectivele** învățământului general se reprezintă ca **un sistem de probleme-cheie**, ce reflectă direcțiile formării calităților personalității și determină, în final, rezultatele învățământului.

Standardele sînt concepute ca **instrument de realizare a politicii educaționale a statului**. Reieșind din cerințele standardelor educaționale se for elaborează toate celelalte documente normative privind organizarea și desfășurarea învățământului general.

Funcțiile standardelor:

- realizarea dreptului copilului la un învățământ deplin și de calitate;
- asigurarea unui spațiu educațional unic în țară;
- asigurarea unei continuități eficiente între treptele de învățământ;
- funcția criterial-evaluativă – standardele orientează și dezvoltă sistemul educațional;
- majorarea obiectivității evaluării rezultatelor școlare.

Componentele de bază și structura componentelor standardului.

Este elaborat un set de documente normative și reglementare referitoare la:

- a) Cerințele privind structurarea programelor de bază pe treptele de învățământ – învățământ primar, învățământul general de bază și învățământul general complet.
- b) Cerințele privind rezultatele preconizate ale valorificării programelor educaționale de bază.
- c) Cerințele privind condițiile de realizare a programelor educaționale de bază.

În aspect normativ un rol nodal se acordă documentelor:

1) Nucleul Fundamental al conținuturilor învățământului general.

În acest document se fixează conținuturile științifice obligatorii pentru studiere și activitățile de învățământ universale, care trebuie să fie formate în procesul educațional.

2) Planul de învățământ de bază.

În acest plan se evidențiază trei compartimente:

- I) Partea invariantă;
- II) Partea variațională;
- III) Activitatea elevilor în afara orelor.

3) Programe de învățământ la disciplinele școlare.

4) Programe de formare și dezvoltare a activităților de învățământ universale (formarea priceperilor metadisciplinare).

5) Sistemul de evaluare a realizării cerințelor standardelor.

Obiectul de studiu al acestui sistem este calitatea în ansamblu a învățământului.

În cadrul acestui sistem se evidențiază trei modele de evaluare, corelate între ele:

- modelul sistemului de evaluare a reflectării adecvate a necesităților individului, societății și statului în învățământul general prin sistemul fundamental de cerințe reflectate în standarde;
- modelul sistemului de evaluare a condițiilor de realizare a programelor de învățământ de bază;
- modelul sistemului de evaluare a rezultatelor privind însușirea programelor de învățământ de bază.

Sistemul de evaluare va include atât evaluările interne, cât și evaluările externe axate pe baze criteriale, care vor reflecta adecvat cerințele de bază a standardelor privind obținerea rezultatelor corespunzătoare la treapta respectivă de învățământ.

Aspectul normativ al Cerințelor privind condițiile de realizare a programelor educaționale de bază.

Se elaborează:

- a) sistemul de cerințe igienice;
- b) sistemul de cerințe privind baza instructiv-materială, necesară pentru realizarea standardelor la disciplinele respective:
  - lista suportului didactic recomandat, necesar realizării programelor de învățământ;
  - lista mijloacelor de învățământ pentru instituțiile de învățământ de cultură generală;
  - cerințe privind amenajarea localurilor instructive și administrative ale instituției de învățământ,
  - criteriile de evaluare a condițiilor de obținere a studiilor generale.

Documentul **standardul educațional privind învățământul general de bază la disciplina școlară** are următoarea structură:

- A. Obiectivele educaționale.
- B. Minimumul obligatoriu al conținuturilor programei de bază de învățământ.
- C. Experiența acumulată în cadrul activităților cognitive și practice.
- D. Cerințele privind nivelul de pregătire a absolvenților(a ști, a putea, a aplica cunoștințele și priceperile dobândite în activitățile practice și cotidiene).

Pentru ilustrație reproducem un model de standard educațional privind învățământul general de bază la disciplina școlară **geografia**:

STANDARDUL EDUCAȚIONAL

Geografia

Studiul de geografie din școlile primare are ca scop realizarea următoarelor obiective:

- **Dezvoltarea de cunoștințe** despre conceptele geografice de bază, modele de dezvoltare, implementare și de conexiune ale naturii; despre populația și economia diferitelor zone; despre formarea regiunilor geografice în conformitate cu factorii naturali și socio-economici; despre țara lor, în toată diversitatea și integritatea ei; despre mediul înconjurător.

- **Stăpânirea abilităților** de a se orienta în spațiu; de a folosi unul dintre diversele mijloace de comunicare internațională - o hartă geografică, statistici, tehnologii geografice și informaționale avansate pentru a găsi, interpreta și demonstra diferite date geografice; de a aplica cunoștințele geografice pentru a explica și a evalua o varietate de fenomene geografice.

- **Dezvoltarea intereselor cognitive, abilităților intelectuale și creative** în procesul observațiilor geografice, soluționarea problemelor geografice, acumularea independentă de noi cunoștințe la geografie.

- **Educație de valori**, atitudini pozitive pentru mediul înconjurător, cultură ecologică, dragoste pentru localitatea, regiunea, țara lor, înțelegerea reciprocă cu alte națiuni.

- **Construirea capacității și disponibilității** de a utiliza cunoștințe geografice și de a fi competent în viața de zi cu zi pentru conservarea mediului înconjurător, capacitatea și dorința de a-și forma un comportament social responsabil față de mediu; de a se adapta la condițiile de trai într-o anumită zonă; autoevaluarea securității mediului ca un domeniu major de viață, rezolvarea problemelor practice, legate de geografic.

Conținutul minim obligatoriu

Surse de informații geografice

Geografia ca știință. Surse de cunoștințe cu privire la caracterul Pământului, populației și economiei. Metode pentru obținerea, prelucrarea, transmiterea și prezentarea informațiilor geografice.

Modele geografice: globul, harta geografică, un plan al zonei, caracteristicile lor principale și elementele (scara, simbolurile, metodele de reprezentare cartografice, rețeaua de grade). Orientarea după hartă, citirea hărții, sateliților și imaginilor aeriene.

Pământul și omul

Pământul ca o planetă. Originea și istoria geologică a Pământului. Dezvoltarea cunoștințelor geografice umane despre Pământ. Descoperiri geografice importante și călătorii. Forma, dimensiunea, mișcarea Pământului, ancheta lor geografică. Compararea Pământului cu alte planete. Efectul cosmosului asupra Pământului și a vieților umane.

Scoarța Pământului și litosfera, compoziția lor (minerale importante și roci), structura și dezvoltarea. Schimbarea de temperatură a rocilor o dată cu schimbarea adâncimii. Suprafața Pământului: formele de relief ale uscatului, ale fundului oceanelor, schimbarea lor sub influența proceselor interne, externe și tehnologice. Observații asupra litosferei. Dependența de distribuție a mineralelor pe scoarța terestră și relief. Fenomene naturale în litosferă, caracteristicile acestora și normele de siguranță ale populației. Resursele minerale de pe Pământ și evaluarea lor. Compararea condițiilor de viață și activităților economice ale omului în munți și pe câmpii. Impactul activităților economice ale populației asupra litosferei, implicațiile ei geocologice. Monumente naturale din litosferă.

Hidrosfera, compoziția și structura ei. Rolul apei în natură și viața umană, circulația apei în natură. Oceanele și componentele lor, interacțiunea cu atmosfera și solul. Apele de suprafață și subterane ale uscatului. Ghețarii. Observații ale hidrosferei. Resursele de apă ale Pământului, amplasarea și calitatea

acestora. Fenomene naturale în hidrosferă, caracteristicile acestora și normele de securitate umană. Influența activităților umane asupra hidrosferei. Monumente naturale din hidrosferă.

Atmosfera, componența ei, structura, circulația. Schimbările de temperatură și presiune a aerului produse la înălțime. Distribuția de căldură și de umiditate de pe suprafața Pământului. Timpul și clima. Studiul elementelor de vreme. Monitorizarea vremii. Lectura hărților climatice și grafice pentru a descrie timpul și clima. Fenomene naturale în atmosferă: caracteristicile acestora și normele de securitate umană. Adaptarea omului la diferite condiții climatice. Influența activităților umane asupra mediului, conservarea calității aerului.

Biosfera, relația ei cu alte geosfere. Diversitatea plantelor și animalelor; studiul repartiției acestora. Determinarea interacțiunii biosferei cu alte geosfere. Compararea adaptării diferitelor organisme vii la mediul înconjurător. Observații asupra florei și faunei pentru a determina calitatea mediului înconjurător. Influența activităților umane asupra biosferei. Conservarea florei și faunei pe Pământ.

Solul. Solul ca o formațiune naturală specifică. Condiții de formare a solului. Determinarea tipurilor de sol. Identificarea relației dintre vegetație și sol. Monitorizare asupra schimbării solului. Caracteristicile de utilizare și de protecție a solurilor.

Scoarța terestră a Pământului, părțile sale componente, relațiile dintre acestea, legile de bază ale dezvoltării. Latitudinea zonală și altitudinea. Descrierea zonelor naturale de pe Pământ în conformitate cu hărțile geografice. Compararea activităților economice umane în diferite zone naturale. Influența activităților umane asupra scoarței terestre. Complexe teritoriale: naturale, natural-economice. Schimbările tehnogene în sistemele naturale. Scoarța terestră a Pământului ca mediu uman.

Continentele, oceanele, populația și țările

Fața modernă a planetei Pământ. Originea continentelor și a bazinelor oceanice. Valoarea terenurilor și a oceanelor repartiției lor pe emisferile planetei. Continentele și oceanele ca zone naturale principale ale Pământului. Caracteristicile naturii oceanelor: structura reliefului, manifestarea zonală ca sistem de curenți de suprafață, lumea organică.

Populația Pământului. *Patria veche a omului.* *Presupusele căi ale migrării lui pe continente.* Populația Pământului. Rasele umane, grupuri etnice. Geografia religiilor moderne. Diferențele geografice în densitatea populației. Cultura materială și spirituală ca rezultat al activității umane, interacțiunea omului cu mediul înconjurător.

Continente și țări. Principalele caracteristici ale naturii din Africa, Australia, America de Sud, Antarctica, America de Nord și Eurasia. Populația continentelor. Repartiția resurselor naturale și utilizarea lor. Natura schimbătoare sub influența activității economice. Efectele catastrofale cu caracter natural și tehnogenic. Conservarea naturii în scopul menținerii un mediu propice pentru om.

Regiunile natural-economice și istorico-culturale ale continentelor. Harta politică modernă. Varietatea țărilor, tipurile lor principale. Scurtă caracteristică geografică a țărilor de diferite tipuri. Capitalele și marile orașe. Obiecte principale ale patrimoniului natural și cultural al omenirii.

Geografia Rusiei

Particularitățile poziției geografice a Rusiei. Terenuri și zonele de apă, frontierele maritime, terestre, spațiul aerian, subsolul, platoul continental și zona economică a Rusiei. Istoria de explorare și de studiu în Rusia. Împărțirea administrativ-teritorială și politico-administrativă a țării.

Natura Rusiei. Condițiile naturale și resursele. Potențialul ecologic și natural al Rusiei. Caracteristici ale structurii geologice și distribuția formelor majore de relief. Identificarea relațiilor dintre structura tectonică, topografică și localizarea grupurilor majore de minerale. Tipuri de climate, factorii de formare a lor, zonele climatice. Metode de adaptare umană la diferite condiții climaterice din țară. Climatul și activitățile economice umane. Înghețurile de mulți ani pe teritoriul țării. Ape interioare și resurse acvatice, în special distribuția lor în întreaga țară. Relațiile dintre regimul, natura fluxului de râuri, topografie și climă. Diferențe naturale și economice ale mărilor Rusiei. Solurile și resursele de sol, introducerea principalelor tipuri de sol. Măsuri pentru a conserva fertilitatea solului. Fenomene naturale în țară. Flora și fauna din Rusia. Arii protejate. Zonele naturale: deșert arctic, tundra și tundra forestieră, taigaua, păduri, stepe și silvo-stepe, deșerturi și semi-deșerturi. Altitudinea. Analiza de hărți fizice și hărți ale componentelor naturii.

Populația din Rusia. Potențialul uman. Amplasarea, mișcarea naturală a populației. Principalii indicatori ce caracterizează populația și teritoriile populate. Destinații și tipuri de migrație în interiorul țării. Sexul și componenta de vîrstă a populației. Grupuri etnice și religii în Rusia. Utilizarea de cunoștințe geografice pentru analiza aspectelor teritoriale ale relațiilor internaționale. Amplasarea populației urbane și rurale. Reinstalarea benzilor principale. Rolul orașelor mari în viața țării. Analiza hărții populației din Rusia.

Economia Rusiei. Caracteristici sectoriale și structura teritorială a economiei din Rusia. Potențialul de resurse naturale și cele mai importante combinații teritoriale ale resurselor naturale. Capacitatea de producție: geografia sectoarelor economice, probleme geografice și perspective de dezvoltare. Gruparea de industrii în relația lor cu resursele naturale. Analiza de hărți economice din Rusia.

Regiunile economice și naturale din Rusia. Diferențele în ceea ce privește teritoriul, gradul de dezvoltare economică: în zona de nord și zona principală. Caracteristici geografice ale diferitelor regiuni - Nord și Nord-Vest, Rusia Centrală, Regiunea Volgăi, o parte din Europa de Sud-Rusia, Ural, Siberia și Orientul Îndepărtat. Localizarea geografică a regiunilor, potențialul lor natural și economic, influența naturii asupra caracteristicilor de viață și activităților economice ale oamenilor. Probleme ecologice regionale.

Rusia în lumea modernă. Locul Rusiei între țările lumii. Caracteristici ale relațiilor economice, politice și culturale din Rusia. Obiecte din patrimoniul mondial, natural și cultural al Rusiei.

Geografia republicii proprii (regiune, zonă). Definierea teritoriului geografic, principalele etape ale dezvoltării sale. Evaluarea resurselor naturale și utilizarea lor. Etapele de decontare, crearea unei culturi a popoarelor, economia modernă. Caracteristici de diferențe interne, în județe și orașe. Vizitarea obiectivelor turistice. Toponimica. Monitorizarea de componente naturale, caracteristici geografice, procese și fenomene în zona lor.

Natura și geocologia

Interacțiunea dintre om și natură în trecut și prezent. Principalele tipuri de resurse naturale. Poluarea mediului și a surselor de finanțare. Problemele de mediu ale zonelor rurale. Aplicarea cunoștințelor geografice pentru a înțelege problemele geocologice. Respectarea normelor de comportament uman în mediul înconjurător. Studiul de măsuri de protecție împotriva fenomenelor naturale.

CERINȚE PENTRU FORMAREA ABSOLVENȚILOR

Ca rezultat al studierii geografiei elevul trebuie să cunoască:

- conceptele de baza geografice și termenii; diferențierea planului, globului și hărților geografice după conținut, domeniul de aplicare, metodele de reprezentare cartografice, remarcabile descoperiri geografice și de călătorie;

- investigarea geografică a mișcărilor Pământului, fenomenelor geografice și a proceselor în geosferă, relația dintre acestea și schimbarea lor ca rezultat al activităților umane; zone geografice și zonarea;

- varietatea naturii continentelor și oceanelor, popoarelor Pământului și geografiei lor, diferențele în dezvoltarea economică a terenurilor și a diferitelor zone de apă, relația dintre localizarea geografică, condițiile naturale, resursele și economia din regiuni individuale și țări;

- amplasarea geografică specifică și structura administrativ-teritorială a Federației Ruse, în special natura, populația, industrii majore, natural-economice ale zonelor și regiunilor;

- cauze naturale și antropice de probleme de mediu la măsurile de nivel local, regional și global, pentru conservarea naturii și protecției fenomenelor naturale;

să fie capabil:

- să determine terenul, planul și distanța hărții, direcția, puncte de altitudine, coordonatele geografice și amplasarea de obiecte geografice;

- să evidențieze și să descrie caracteristicile esențiale ale obiectelor geografice și fenomenelor;

- să găsească în surse diferite și să analizeze informațiile necesare pentru studiul de obiecte, fenomene geografice și diferite zone ale Pământului, de resurse naturale necesare pentru viața și activitățile populației, situația demografică în Rusia, introducerea principalelor sectoare economice și industrii, precum și tendințele de dezvoltare a acestora;

- să exemplifice: utilizarea și protecția resurselor naturale, adaptarea omului la condițiile de viață naturale în zonele urbane și rurale, formarea de cultură și de caracteristici de uz casnic a oamenilor sub influența habitatului lor; cele mai mari baze de materii prime și de combustibil, bazele de energie, zonele și centrele de producții de produse esențiale; comunicațiile de bază, unitățile lor, sectoare ale economiei, interne și relațiilor economice externe ale Rusiei.

- să întocmească o scurtă descriere a diferitelor zone geografice;

să utilizeze cunoștințele și abilitățile dobândite în activitatea practică și viața de zi cu zi pentru:

- a determina coordonatele geografice, direcția și măsura distanței terenului, globuri, planuri și hărți; orientarea pe teritoriu; a citi hărți de conținut diferit;
- a lua în considerare schimbările fenologice în natura terenului său; pentru a monitoriza obiecte geografice individuale, procese și fenomene, modificările acestora ca urmare a unor influențe naturale și antropice; a evalua implicațiile acestora;
- să utilizeze aparate și instrumente (barometru, termometru, higrometru, vreme cu palete), pentru a monitoriza vremea, aerul, apa și solul în localitățile lor; o distincție între parametrii de confort și disconfort din componentele naturale ale zonelor lor - temperatura, umiditatea, presiunea, direcțiile și puterea vântului;
- soluționarea problemelor practice de conținut geologice și de mediu pentru a determina calitatea mediului din localitatea lor, cum să mențină și să îmbunătățească;
- să posede abilitățile și competențele de management al mediului, de conservare a mediului și să aibă reprezentări despre diferitele tipuri de poluare a mediului și a valorilor limită, precum și despre măsurile necesare în caz de dezastre naturale și dezastre tehnologice.

1.6. Analiza practicilor de standardizare în educație în SUA

În Statele Unite, standardele educaționale definesc acele cunoștințe și capacități pe care trebuie să le posede elevii la anumite trepte ale școlarității. Conform Consiliului Național de cercetare, standardele educaționale constituie baza pentru reforma prin care națiunea, cadrele didactice, precum și elaboratorii de politici publice răspund la necesitatea de definire clară a dezideratelor educaționale și a căilor de măsurare a succesului școlar din perspectiva acestor deziderate. Cadrele didactice la nivel local, național sau în cadrul unui stat federal joacă un rol important la perfecționarea învățării prin elaborarea și implementarea standardelor în țară.

Referitor la necesitățile procesului educațional în SUA, mai multe state, din propria inițiativă, au stabilit seturi de standarde de învățare, care se referă la performanțele școlare ale elevilor. Sistemele de curriculum și evaluare sînt organizate în jurul acestor expectanțe organizate în arii de subiecte curriculare: limba engleză, matematici, știință, științe sociale.

Standarde de învățare timpurie în SUA, statul Illinois au fost elaborate de Consiliul de Stat pentru educație, secția de educație și îngrijire a copiilor la vârsta timpurie, pînă la 8 ani.

Rolul standardelor elaborate, conform autorilor, constă în furnizarea informației necesare învățătorilor și îngrijitorilor copiilor în fiecare zi pentru lucrul în clasă.

Principiile care stau la bază:

- Învățarea și dezvoltarea la vârsta timpurie este multidimensională. Domeniile dezvoltării interrelaționează mult între ele.
- Copiii mici dispun de capacități și competențe.
- Copilul este o individualitate și fiecare copil se dezvoltă într-un tempou diferit.
- Copilul poate demonstra deprinderi și competențe în anumite domenii de dezvoltare.

Cunoașterea particularităților de creștere și dezvoltare a copilului în îmbinare cu expectanțele bazate pe legitățile creșterii și dezvoltării este esențială pentru dezvoltarea, implementarea și maximizarea beneficiului educației pentru copil.

Copiii mici învață prin explorarea activă a mediului, în activități inițiate de ei înșiși și selectate de educator.

Familia constituie îngrijitorul și educatorul primordial în copilăria timpurie.

Standardele de învățare sînt elaborate pe domenii curriculare. Au fost stabilite următoarele domenii:

- Arta limbajului;
- Științe;
- Științe sociale;
- Dezvoltarea fizică și sănătatea;
- Artele fine;
- Limbi străine;
- Dezvoltarea socială și emoțională.

Standardele elaborate sînt structurate conform următoarei scheme:

1. Domeniile de învățare;
2. Finalitățile domeniului;

3. Standardul educațional;
4. Scara de evaluare a progresului în realizarea standardului, care conține repere comportamentale observabile.

Spre exemplu, la domeniul „Arta limbajului” pentru obiectivul nr. 5 „Aplicarea limbajului pentru a însuși, evalua și comunica informația” sînt elaborate 3 standarde însoțite de repere comportamentale:

- *Standard de învățare A:*

Depistează, organizează și utilizează informație din diferite surse pentru a formula răspunsuri la întrebări, soluții și a comunica idei.

Repere comportamentale:

5.A.E.C. – caută răspunsuri la întrebări prin explorare activă a surselor;

- *Standard de învățare B:*

Analizează și evaluează informația din diferite surse.

Repere comportamentale:

5.B.E.C. – face legătură între cunoștințele de care dispune deja și informația nouă

- *Standard de învățare C:*

Aplică informația însușită, conceptele și ideile pentru a comunica în format diferit.

Repere comportamentale:

5.C.E.C. Comunică informația altor persoane.

Pentru domeniul „Matematică”, obiectivul 6 „Demonstrarea și aplicarea cunoștințelor despre număr, inclusiv numărarea și operații cu numere (adunare, scădere, înmulțire, împărțire), patternuri, rate și proporții” sînt elaborate 4 standarde:

1. *Standardul de învățare A:*

Demonstrează și utilizează cunoașterea numerelor și reprezentarea lor într-o gamă largă de situații teoretice și practice.

Repere comportamentale:

5.A.E.C.a Aplică concepte care includ recunoașterea numerelor, calculul și corespondența unu către unu.

2. *Standardul de învățare B:*

Examinează, prezintă și soluționează probleme aplicînd un număr de fapte, operații (adunare, scădere, înmulțire și divizare), proprietățile operațiilor, algoritmi și relații.

Repere comportamentale:

5.B.E.C. Rezolvă probleme simple de matematică.

3. *Standardul de învățare C:*

Calculează și estimează folosind „calculul în minte”, metoda „foaie-creion”, calculatorul și computerul.

Repere comportamentale:

6.C.E.C.a Explorează cantitatea și numărul;

6.C.E.C.d Stabilește legături între numere și cantitățile pe care le reprezintă folosind modele fizice, scheme.

4. *Standardul de învățare D:*

Rezolvă probleme, utilizînd compararea cantităților, proporții și procente.

Repere comportamentale:

5.C.E.D. – compară cantități.

Statul Missouri și-a structurat standardele educaționale pentru dezvoltarea timpurie, axîndu-le pe scopurile educaționale, referindu-se totodată și la conținuturile curriculare. Standardele educaționale elaborate în acest stat au fost numite *Standarde de Proces* (Process Standards), fiind definite ca competențe ce se constituie în procesul de formare în domeniul matematicii. Ele cuprind ariile curriculare „Comunicarea”, „Artele fine”, „Educația fizică și pentru sănătate”, „Matematica”, „Științe”, „Științe sociale”. Autorii standardelor s-au ghidat la elaborarea lor de principiile de dezvoltare a copilului, acceptate în practicile de educație timpurie din Statul Missouri.

În structura fiecărui domeniu au fost stabilite cîteva componente de conținut, respectiv pentru fiecare component au fost formulate cîteva standarde. Numărul standardelor diferă de la un domeniu la altul. La matematică, spre exemplu, sînt formulate 11 standarde, iar la dezvoltarea fizică, sănătate și securitate 6 standarde.

Propriu-zis, standardul conține:

- a) standardul;

- b) indicatorii definiți ca date despre procesul de formare a competențelor, mișcarea spre realizarea standardelor și exemple de comportamente observabile ale copiilor care demonstrează progresul în dezvoltare.

Pentru ilustrare vom reproduce câte un standard la domeniile „Matematică” și „Dezvoltare fizică, sănătate și securitate”.

La domeniul „Matematică” au fost stabilite 5 componente de conținut:

- Numere și operații;
- Geometrie și perceperea spațiului;
- Patternuri și relații;
- Explorarea datelor

La domeniul „**Matematică**” pentru elementul de conținut „**Numere și operații**”, unul din standardele formulate este „**Folosește limbajul pentru a reprezenta un număr de obiecte**”. Standardul este însoțit de următoarele indicatori și comportamente conform tabelului care urmează:

Indicatori	Exemple
1. Folosește limbajul pentru a compara numere (mai mare, mai mic, egal, mai mulți, mai puțini)	Copilul: <ul style="list-style-type: none"> Privește la cuburile sale proprii sau la cuburile altor copii și determină cine are mai multe Compară stafidele cu cele ale prietenilor și decide dacă este același număr. Întreabă „Cu cât mai mult ai”
2. Combină și spune cu cuvinte cât ai obținut	Copilul: <ul style="list-style-type: none"> pune creioane roșii, galbene, albastre împreună, numără și spune câte creioane sînt în total recunoaște că trei limuzine și două camioane alcătuiesc împreună cinci automobile
3. Separă și spune ce ai obținut	Copilul: <ul style="list-style-type: none"> Participă la jocuri cu degete, cîntece sau istorioare de tipul „Cinci maimuțe mici” sau „Cinci rățuște”, în care folosește numărul înapoi Se joacă cu mingi de plastic sau cu piesele de boiling și poate spune, câte au căzut și câte au rămas
4. Aplică unele fracții în viața cotidiană	Copilul: <ul style="list-style-type: none"> Spune „Am o portocală întregă” sau „am o jumătate de măr”

Reproducem în continuare un standard la domeniul „Dezvoltare fizică, sănătate și securitate”:

Elementul de conținut „Sănătatea”:

Standard: **Practică comportamente sănătoase**

Indicatori	Exemple
Demonstrează independență în igiena personală	Copilul: <ul style="list-style-type: none"> Spală și usucă hainele Acoperă nasul și gura, cînd strănută Își face toaleta Folosește batista
Dorește să participe în activitățile dinamice cotidiene.	Copilul: <ul style="list-style-type: none"> Se joacă în sală sau în aer liber cu echipament special (patine, mingi, jucării pe roți). Se implică activ în joc (aleargă, sare,

	prinde pe cineva, se joacă cu animalele domestice). <ul style="list-style-type: none"> • Merge la plimbare cu membrii familiei. • Se încadrează în jocurile la aer liber sau în încăpere (jocuri muzicale, sărituri, jocuri cu batista).
Demonstrează forță și rezistență	Copilul: <ul style="list-style-type: none"> • Urcă pe scară sau dispozitiv special. • Toarnă lichid cu un ulcior mic. • Atîrnă ținîndu-se cu mîinile de bară. Se implică în activități ca: mers ca rața, ca crabul, ca ursul, sărit ca broasca.

Statul Indiana a evidențiat ca arii de subiecte ale standardelor engleza/arta limbajului, matematica, știința și științele sociale. Aceste arii mai sînt divizate în K-8, școala superioară, K-12 și alte standarde. În coerență cu standardele elaborate există site-uri care pun la dispoziție elevilor recomandări pentru a face față expectanțelor stipulate în standarde. Totodată standardele de evaluare (Indiana Academic Standarts Assessments) promovează testări finale, pentru ca elevii să știe ce cunoștințe și abilități trebuie să demonstreze la finele treptei/ciclului. Testele promovate sînt aliniate la standardele educaționale acceptate de Consiliul de Stat al Educației din Indiana.

Standardele de Performanță a elevilor din **statul Kentucky** definesc nivelurile de performanță precum și nivelul de lucru al elevului care reprezintă o anumită performanță într-o anumită arie de conținut și la un anumit nivel suplimentar. Conținuturile curriculare pentru evaluare sînt determinate ca esențiale pentru toți elevii, astfel constituind repere și expectanțe în raport cu învățarea.

În **Statul Wisconsin** există Modelul de Standarde Academice (Wisconsin Model Academic Standarts), care au fost elaborate și aprobate în anul 1998. Statul promovează standarde curriculare la următoarele arii de subiecte:

- Artă limbii engleze;
- Matematică;
- Științe;
- Științe sociale.

Fiecare standard curricular este însoțit de standardele de conținut pentru fiecare subiect la nivelul 4, 8, 12, cît și de glosar și lista de resurse educaționale.

În SUA mai există și o colecție *online* de standarde de conținut și repere comportamentale pentru nivelul K-12 al educației – Achieve State Standarts Database. Astfel accesibilitatea standardelor este asigurată pentru toți contribuabilii, fie cadre didactice, funcționari publici, părinți, elevi, iar standardele elaborate de experți sînt acceptate pentru implementare doar după discuții largi la nivel de stat federal, sau la nivel național.

Utilizatorii pot analiza și compara standardele din diverse state din punctul de vedere al subiectului, treapta de învățămînt, cuvintele-cheie sau categoriile de referință. Totodată ei pot face propuneri pentru perfecționarea standardelor.

1.7. Standarde educaționale în Republica Moldova

Republica Moldova este una dintre primele țări exsovietice care a elaborat sistemul de standarde educaționale la disciplinele școlare din învățămîntul primar, gimnazial și liceal, aprobate la Colegiul Ministerului Educației și Tineretului. Standardul educațional reprezintă un document normativ de bază, elaborat în baza articolului 7 din Legea Învățămîntului. Are statut de etalon pentru evaluarea nivelurilor de capacitate a elevilor și de reper pentru autorii de curricula și manuale, alte instrumente didactice.

Structurarea standardelor educaționale la disciplinele școlare în Republica Moldova.

Standardele educaționale elaborate la fiecare dintre disciplinele școlare din învățămîntul primar, gimnazial și liceal sînt structurate pe domeniile:

I. Cunoaștere și înțelegere.

II. Aplicare.

III. Integrare.

În continuare reproducem în original un model de standarde educaționale la disciplina școlară **Geografia (gimnaziu)**.

I. Cunoaștere și înțelegere

Standardul 1.1. Definierea principalelor noțiuni geografice: hartă geografică, rețea de grade, planul terenului, scoarță terestră, mantauă, nucleu, munte, cîmpie, podiș, troposferă, presiune atmosferică, vreme, climă, poziția fizico-geografică, rasă umană, bilanț natural al populației, resurse umane de muncă, economie națională;

Standardul 1.2. Cunoașterea și explicarea unor dovezi, ipoteze, legități, principii fundamentale, teorii cu privire la: formarea Pământului, mișcarea Pământului, zonalitate, azonalitate, regionale geografică, specificul local ca rezultat al poziției geografice a regiunilor și țărilor;

Standardul 1.3. Recunoașterea diversității cadrului natural și antropic al Terrei: minerale, roci, forme de relief, tipuri de climă, obiecte hidrologice, vegetație, lumea animală, soluri, zone naturale, așezări umane, obiecte social-economice, resurse naturale, state;

Standardul 1.4. Distingerea repartiției în spațiu a obiectelor, proceselor și fenomenelor geografice naturale și umane;

Standardul 1.5. Colectarea și sistematizarea informației geografice obținute din diverse surse (texte, hărți, documente, diagrame, scheme, tabele, profiluri, imagini etc.);

II. Aplicare

Standardul 2.1. Observarea, descrierea, interpretarea proceselor naturale și a activității umane care modifică mediul înconjurător;

Standardul 2.2. Observarea, descrierea (în cuvinte și prin reprezentări grafice) componentelor naturale și umane ale plaiului natal (relief, cursuri de apă, lacuri, sol, vegetație, lumea animală, așezări umane, obiecte sociale și economice), pe baza lucrărilor de teren sau folosind diverse surse de informare;

Standardul 2.3. Organizarea și reprezentarea informației geografice prin hărți-scheme, diagrame, grafice, scheme, profiluri, tabele;

Standardul 2.4. Utilizarea adecvată a diverselor metode și tehnici specifice de investigație geografică asupra mediului;

Standardul 2.5. Realizarea unui demers elementar de investigație asupra mediului natural și uman prin care pot fi rezolvate unele probleme din localitatea natală;

Standardul 2.6. Aplicarea unui algoritm (de 4-5 pași) de observare, analiză și redare a caracteristicilor obiectelor, proceselor și fenomenelor percepute direct din mediul înconjurător;

Standardul 2.7. Utilizarea adecvată a terminologiei geografice în explicarea unor procese și fenomene din natură și societate;

Standardul 2.8. Aplicarea diverselor clasificări ale obiectelor, proceselor și fenomenelor naturale și umane;

Standardul 2.9. Compararea caracteristicilor obiectelor, componentelor, proceselor și fenomenelor geografice;

Standardul 2.10. Citirea și interpretarea diferitelor tipuri de hărți geografice;

Standardul 2.11. Folosirea diverselor materiale (hîrtie, carton, lemn, plastilină ș.a.) pentru a face un model al unui obiect, proces, care ilustrează caracteristicile acestuia;

III. Integrare

Standardul 3.1. Aplicarea capacităților geografice în aprecierea și soluționarea unor situații-problemă din mediul natural și uman în luarea unor decizii raționale;

Standardul 3.2. Deducerea și evaluarea relațiilor cauzale dintre diferite procese și fenomene naturale și umane;

Standardul 3.3. Argumentarea unor propuneri în scopul ameliorării stării mediului înconjurător;

Standardul 3.4. Justificarea unei atitudini responsabile față de valorificarea și protecția naturii și angajarea constructivă în această operă la nivel local, regional și global;

Standardul 3.5. Manifestarea unei atitudini responsabile față de rolul omului în natură și societate;

Standardul 3.6. Dezvoltarea interesului și dragostei pentru plaiul natal, natură, Patrie, alte țări și popoare, prin comportament adecvat.

1.8. Conceptul de standarde în educație și controversile legate de acestea

Încorporarea conceptului de standard în educație are ca bază transferul acestuia din domeniul industriei. Standardizarea este o cerință a procesului de internaționalizare a studiilor și a pieței muncii.

Preocuparea pentru standardele educaționale a început în SUA (1983), cu un raport intitulat „O națiune aflată în pericol” (A Nation at Risk), prezentat de Comisia națională de excelență în educație a SUA.

„Îngrijorarea privind viabilitatea sistemului nostru educațional a condus la prima conferință la vîrf pe teme de educație în septembrie 1989; președintele George Bush și guvernatorii statelor au stabilit, de comun acord, șase direcții principale, sub titlul *The National Goals Report: Building a Nation of Learners* (Marzano și Kendall, 1998). Astfel, educatorii din sistemul american erau mandatați să „identifice standarde riguroase cu privire la ceea ce ar trebui să știe și să facă elevii și studenții din toate ariile educaționale și academice”(Marzano și Kendall, 1998). Consecința a fost organizarea unor echipe, pe discipline, care au început să elaboreze standarde în domeniile respective (Marzano și Kendall, 1998).

Critica standardelor a început tot în SUA, imediat ce acestea au fost elaborate și făcute publice: academicieni și specialiști în domeniul științelor educației au exprimat atitudini foarte critice față de intenția statului de a standardiza educația și, mai ales, față de procedurile standardizării. Expunem mai jos unele opinii critice în acest sens (cf. M. de Castillia Urbina, 2001).

1. Cea mai acerbă critică adusă practicii de elaborare a standardelor educaționale vizează uniformizarea învățămîntului, care se urmărește, prin politica de standardizare.
2. Criticii consideră că elaborarea standardelor pe discipline conduce la restricționarea curriculumului școlar. Ei văd în standardizare o piedică reală pentru profesori în dorința acestora de a promova interdisciplinaritatea sau de a-și axa predarea pe teme de interes pentru elevi, de a lega instruirea cu viața și de a practica un învățămînt menit să rezolve problemele din viața reală.
3. Evaluarea bazată pe probe standardizate poate dăuna elevilor și distorsiona prioritățile educaționale ale clasei. Criticii se tem că profesorii vor preda conform standardelor și doar ceea ce se evaluează, impunînd uniformitatea.
4. Standardele educaționale nu contribuie cu nimic la ajutorarea școlilor, profesorilor și elevilor din localitățile îndepărtate de centru. Criticii argumentează că necesitatea cea mai stringentă pentru școli constă în resursele financiare, nu în standarde.
5. Standardele educaționale și evaluarea standardizată în baza acestora nu vor spori egalitatea oportunităților și disponibilităților de învățare. Stabilirea unor standarde înalte va selecta elitele, dar îi va demotiva pe cei mai mulți dintre elevi, confirmînd numai performanțele modeste.
6. Implementarea standardelor educaționale va scădea încrederea în școlile publice și va pava calea spre privatizarea educației; îi va stimula pe părinți și elevi să-și caute o școală mai înaltă, respingînd instituția publică.
7. Mulți educatori asociază negativ standardele educaționale cu evaluarea standardizată prin teste cu itemi cu alegere multiplă care sînt verificate cu ajutorul mașinilor de calcul. Oponenții acestui tip de evaluare consideră că randamentul academic al unui elev poate fi măsurat mai bine prin eseuri, calcule matematice, rezolvare de probleme, experimente, activități de cercetare etc.
8. Cea mai mare polemică e legată însă de eficiența standardelor. Pentru cine vor fi elaborate, de către cine și la ce vor servi ele? Criticii sînt de acord că standardele de conținut și de performanță ar trebui elaborate de specialiști ce nu sînt influențați politic și să servească mai mult drept ghid decît lege, cu o marjă clară de implementare, pentru a permite perfecționarea și îmbunătățirea lor.

1.9. Concluzii

Analiza practicilor de elaborare a standardelor permite formularea următoarelor concluzii:

1. Pentru toți cei care contribuie la dezvoltarea personalității copiilor, pregătirea lor pentru viață, standardele reprezintă o resursă importantă ce orientează acțiunile educative în scopul sprijinirii și stimulării învățării, dezvoltării normale și depline. În cel mai larg sens, standardele reprezintă un set de afirmații care reflectă așteptările privind ceea ce ar trebui elevii să știe și să poată să facă în fiecare domeniu de învățare la o anumită treaptă școlară.
2. Statele definesc standardele pentru a sprijini creșterea și dezvoltarea copiilor de la naștere pînă la intrarea în școală, apoi pînă la finisarea studiilor, atît în mediul familial, cît și în cadrul instituțiilor de învățămînt. Ele reprezintă o resursă, un document ce informează asupra așteptărilor pe care le pot avea educatorii, părinții și societatea civilă, toți acei care participă la creșterea, dezvoltarea și educația copiilor. Ele reflectă finalitățile educaționale, care, la rîndul lor, conțin implicit cele mai importante valori ale națiunii sau statului, orientează și îmbunătățesc practicile în acord cu specificul dezvoltării copilului într-o anumită perioadă a vieții, avînd în vedere în mod holistic toate domeniile dezvoltării lui.
3. Scopul urmărit în diferite țări/sisteme de învățămînt prin elaborarea standardelor educaționale vizează creșterea calității în educație, asigurarea aceluiași nivel de educație de bază pentru toți, standardele contribuind la apropierea nivelului de performanțe al școlilor din cadrul unui sistem și al sistemelor de învățămînt din diferite regiuni/zone/țări de nivelul standardelor educației de calitate.

4. Există o controversă în legătură cu necesitatea standardelor în educație. Mulți specialiști văd în standardizare o politică de uniformizare a educației. Polemica în jurul acestei probleme se atestă atât în SUA, țara cu cel mai standardizat învățământ din lume, cât și în Europa.
5. Pentru cadrele didactice, formularea standardelor de dezvoltare și învățare reprezintă un punct de referință în organizarea și proiectarea activităților din unitățile de educație. Ele sînt relevante numai la **nivel de grup de copii, și nu la nivel individual în sensul diagnosticării profilului de dezvoltare a copilului**. Observarea în baza standardelor și a indicatorilor are ca scop conturarea unui profil al grupului de copii pentru a cunoaște la ce domenii de dezvoltare apelează ei mai puțin în activitățile desfășurate, ceea ce permite să se intervină în proiectarea viitoarelor activități.
6. Rolul principal al standardelor este acela de a contribui prin multiplele utilizări pe care le presupun la o educație, îngrijire și dezvoltare cît mai sănătoasă a copilului în acord cu finalitățile educației. Ele se adresează tuturor părinților, instituțiilor care oferă programe de îngrijire și educație a copiilor, instituțiilor care formează resursele umane în educație, precum și factorilor de decizie din sectoarele de educație, îngrijire și sănătate.
7. Majoritatea standardelor sînt structurate pentru fiecare nivel sau treaptă de învățământ și pe arii curriculare, vizînd de cele mai dese ori comunicarea (arta limbajului), matematica, științele, științele sociale. Cu o frecvență puțin mai mică sînt evidențiate domeniile artelor fine, dezvoltarea fizică, sănătatea și securitatea. Indiferent de felul cum sînt structurate, standardele educaționale tind să acopere toate aspectele dezvoltării personalității în educație.
8. În majoritatea cazurilor, standardele sînt elaborate pe discipline de învățământ, vizează domeniul cognitiv al instruirii, stabilesc nivelul performanțelor/rezultatelor așteptate din partea elevilor, de obicei, nivelul mediu de performanță (adică sînt accesibile pentru toți elevii) (în Federația Rusă sînt menționate rezultatele necesare și suficiente) și au caracter obligatoriu.
9. Referitor la structura standardelor pot fi evidențiate următoarele elemente: indicații la domeniul de dezvoltare, standardul propriu, indicatori de performanță, exemple de activități sau comportamente care permit constatări de realizare a standardului în procesul de educație.
10. Practica de elaborare a standardelor atestată în Spania, Federația Rusă prezintă interes prin caracterul lor multiaspectual, or, prin cele trei tipuri de standarde (de conținut, de realizare și pedagogice) sînt vizate elementele de bază ale procesului educațional - predarea, învățarea și evaluarea - toate contribuind la asigurarea unei educații de calitate.
11. În unele sisteme de învățământ (Germania, Republica Moldova), standardele nu acoperă tot curriculumul, ci doar elementele esențiale ale acestuia și au în vedere competențele/capacitățile necesare de formare-evaluare prin fiecare disciplină școlară.

II. METODOLOGIA DE EVALUARE A STANDARDELOR EDUCAȚIONALE

2.1. Preliminarii

Studiile de specialitate arată că preocupările cele mai dinamice privind teoria și practica standardelor educaționale pe plan internațional se manifestă astăzi în țări precum Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Canada, Germania, Rusia etc. Evident, tendințele de proiectare/dezvoltare și rezultatele obținute în această problemă sînt dintre cele mai diverse, faptul datorîndu-se atît unor concepții distincte privind organizarea proceselor de învățămînt, cît, și mai ales, finalităților sensibil diferite ale sistemelor de învățămînt.

În ultimii 15 – 20 de ani, conceptul de standard educațional a cunoscut anumite evoluții și în cadrul cercetărilor pedagogice realizate în Republica Moldova. Se remarcă o dinamică nu doar în ceea ce privește înțelegerea și definirea conceptului, ci chiar și în circumscrierea ariei sale de cuprindere. Astfel, dacă în anii 80 era standardizată toată programa de studiu, practic fiecare element de conținut ce trebuia să fie predat, în anii 90 prin standarde se înțelegea doar ceea ce trebuie să știe și să poată face elevii ca urmare a parcurgerii curriculumului școlar, adică să capete cunoștințe și capacități, iar în 2002 în această accepție au fost circumscrise chiar și atitudinile elevilor.

Evoluția teoriilor învățării evidențiază o nouă direcție în proiectarea finalităților pedagogice și a acțiunii didactice ce trebuie realizată. Dacă acum 20 de ani obiectivele învățării erau formulate la modul general, pe parcurs ele au devenit tot mai concrete și s-au transformat în ținte mult mai riguroase de atins prin procesul educațional, ceea ce se datora, în primul rînd, pedagogiei obiectivelor, dar și tehnologiilor educaționale de atunci. Astăzi finalitățile educației se cer a fi formulate dintr-o altă perspectivă - cea a elevului și a nevoilor lui de formare. Este vorba despre o nouă abordare în pedagogie - educația centrată cu adevărat pe elev, fapt ce impune trecerea de la pedagogia obiectivelor la realizarea unei *pedagogii a competențelor* care să conducă la înzestrarea fiecărui elev cu un sistem de competențe funcționale, necesare acestuia în viață.

În contextul evoluțiilor teoretice descrise anterior, necesitatea de a forma și dezvolta competențe prin procesul de învățămînt este astăzi acceptată ca imperioasă în majoritatea sistemelor de învățămînt. Această poziție este exprimată și adoptată oficial și de specialiștii în științele educației din R. Moldova.

În acest sens, evaluarea standardelor educaționale, elaborate în 2002 și publicate în 2008 și care constituie componenta reglatoare de bază pentru proiectarea și realizarea activității de predare-învățare-evaluare la nivelul sistemului și procesului educațional, apare ca o problemă stringentă de cercetare-acțiune efectuată în plan retrospectiv.

Or, analiza și înțelegerea normativă a activității de educație proiectată și realizată la nivelul sistemului și procesului de învățămînt reprezintă o preocupare permanentă pentru cercetarea pedagogică. Aceasta permite identificarea la timp a disfuncționalităților, sesizarea unor relații și tendințe pedagogice noi, relevante pentru acțiunea didactică, conduce la soluționarea optimă a problemelor și vizează direct *reglarea-autoreglarea* continuă a procesului educațional.

2.2. Structura standardului educațional

Standardele educaționale pentru fiecare arie curriculară și fiecare disciplină școlară conțin:

- I. *Competențele generale, corelate cu sistemul de competențe-cheie aprobate de Consiliul Europei.*
- II. *Competențele specifice, structurate pe domeniile:*
  - a) *cunoașterea și înțelegerea (formarea sistemului de cunoștințe);*
  - b) *aplicarea (formarea capacităților productive și creative);*
  - c) *integrarea (inclusiv, formarea atitudinilor).*

2.3. Necesitatea evaluării standardelor educaționale

Conform teoriei și metodologiei de proiectare și dezvoltare curriculară, orice act normativ (plan de învățămînt, curriculum sau componenta-standard a acestuia, manuale școlare etc.) trebuie supus evaluării pedagogice cel puțin o dată în cinci ani în vederea revizuirii și actualizării.

Standardele elaborate în 2002 pentru învățămîntul din Republica Moldova reprezintă „un document cu statut de act normativ pentru teleologia și conținuturile educației, de etalon pentru evaluarea nivelurilor de capacitate (competențe) ale elevilor și de reper pentru autorii de curricula, manuale și alte instrumente didactice”. Ele au fost aprobate spre publicare în 2008, fără însă a fi supuse dezbaterii publice sau validate prin experiment pedagogic.

Între timp, s-au modernizat atât tendințele și perspectivele de abordare a actului educațional, cât și exigențele societății față de școală.

Realizarea *acum* a acțiunii de evaluare a standardelor educaționale elaborate pentru sistemul și procesul de învățământ din Republica Moldova este o măsură necesară și oportună din mai multe considerente, și anume:

- standardele elaborate sînt formulate adeseori în enunțuri relativ generale, nu vizează finalitățile concrete ale procesului educațional și nu arată ce performanțe concrete se așteaptă de la elevi, deci nu pot constitui o bază reală pentru activitatea de evaluare;
- se remarcă diferențe în formularea standardelor, de la o disciplină școlară la alta, precum și în circumscrierea ariei sale de cuprindere;
- actualmente se află în proces de restructurare, revizuire și reelaborare curricula școlare, prin urmare, trebuie revăzută și componenta privind standardele educaționale;
- sistemul de învățământ se află în proces de descentralizare, iar standardele pot fi unicul mecanism de reglare și monitorizare a diferențelor învățării, în sensul asigurării unui sistem unitar de cerințe;
- conceptul de standard apare tot mai frecvent în discuțiile pedagogice ceea ce sugerează că procesul de învățare se ameliorează și vizează direct calitatea învățămîntului;
- este necesară reactualizarea standardelor educaționale din perspectiva competențelor;
- s-au modernizat aspectele conceptuale referitoare la standardul educațional și la activitatea de standardizare.

La momentul actual s-au creat și alte premise care solicită aducerea la zi a standardelor educaționale, dintre care evidențiem: percepția negativă a cadrelor didactice și a elevilor vizavi de curriculumul implementat, stabilirea unui parteneriat social familie-școală-societate-stat și, respectiv, necesitatea asigurării unei transparențe totale în ceea ce privește standardele educaționale.

2.4. Criterii de evaluare a standardelor educaționale

Nr. crt.	Criterii	Nr. crt.	Întrebări evaluative	Metoda de evaluare
1	Claritatea și plenitudinea reperelor conceptuale ale standardelor	1.1. 1.2. 1.3. 1.4. 1.5. 1.6. 1.7 1.8	- Este clar definit conceptul de <i>standard educațional</i> ? - Repererele conceptuale conțin toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional: scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectele standardizării? - În repererele conceptuale este vizată raportarea standardelor la valorile educației? - Standardele sînt orientate spre dezvoltarea integrală a personalității elevului? - Standardele orientează spre a învăța elevul să învețe? - Standardele orientează spre dezvoltarea societății civile? - Standardele reflectă principiile educației centrate pe elev? - Principiile standardizării sînt suficiente și adecvate realității educaționale din Republica Moldova?	Analiza de concept Analiza structurală
2.	Actualitatea și relevanța standardelor	2.1. 2.2.	- Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare ale elevilor? - Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare a identității naționale și	Tehnica răspunsului scurt

		2.3.	cetățenești? - Standardele răspund așteptărilor elevilor și ale părinților?	
		2.4.	- Standardele răspund nevoilor sociale?	
3.	Pertinența standardelor în raport cu obiectivele	3.1.	- Standardele sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele-cadru ale disciplinei de învățămînt?	Examinarea Analiza
		3.2.	- Standardele sînt focusate pe elemente de esență ale disciplinei școlare?	
		3.3.	- Standardele educaționale sînt orientate spre formarea de competențe disciplinare?	
		3.4.	- Standardele acoperă echilibrat toate domeniile specifice disciplinei?	
		3.5.	- Standardele indică clar un anumit nivel de performanță școlară (minim, mediu, maxim)?	
4.	Claritatea formulării standardelor	4.1.	- Standardele sînt formulate suficient de clar și de explicit, pentru a se evita erori de interpretare?	Examinarea Analiza
		4.2.	- Standardele sînt formulate pe înțelesul tuturor (profesori, elevi, părinți)?	
		4.3.	- Sînt necesare reformulări ale unor standarde? Exemplificați.	
5.	Veridicitatea standardelor	5.1.	- Standardele reflectă cu adevărat nevoile de formare-dezvoltare ale elevului?	Dezbaterea
		5.2.	- Standardele formulate pentru disciplina sînt în acord cu așteptările societății?	
6.	Accesibilitatea standardelor	6.1.	- Standardele corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor?	Analiza
		6.2.	- Standardele proiectate sînt realiste în raport cu resursele educaționale disponibile și cu pregătirea cadrelor didactice?	
		6.3.	- Standardele sînt realizabile în intervalul de timp prevăzut prin Planul-cadru?	
		6.4.	- Standardele actuale contribuie la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi?	
7.	Coerența și logica standardelor în sistemul educațional	7.1.	- Standardele sînt în acord cu finalitățile treptei de învățămînt, cu nivelul cerut la intrarea în următoarea treaptă de învățămînt și/sau pe piața muncii?	Analiza
		7.2.	- Standardele reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare?	
		7.3.	- Standardele prevăd abordări inter/transdisciplinare?	
		7.4.	- Standardele educaționale trebuie elaborate pe trepte de învățămînt sau pe ani de studiu?	

		7.5.	- Există anumite discontinuități în sistemul de standarde la disciplina respectivă? Exemplificați.	
8.	Coraportul standarde - evaluare	8.1. 8.2. 8.3. 8.4. 8.5.	- În standarde este precizată ideea că acestea sînt bază pentru evaluare? - Standardele actuale pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii? - Standardele existente constituie o bază suficientă pentru proiectarea/evaluarea rezultatelor școlare? - Standardele sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile? - Standardele pot constitui un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare?	Analiza Examinarea Analiza
9.	Corelarea standardelor naționale cu standardele europene	9.1. 9.2.	- Standardele naționale vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul European? - Standardele naționale stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele-cheie?	Comparația
10.	Valoarea motivațională a standardelor	10.1. 10.2. 10.3. 10.4.	- Standardele sînt în măsură să declanșeze tendința cadrului didactic pentru calitatea prestației sale profesionale? - Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice? - Standardele asigură motivația elevilor pentru învățare? - În standarde sînt prezente mecanisme de transfer în situații reale al competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare?	Analiza Examinarea

2.5. Metode de evaluare

2.5.1. Analiza de context

Din perspectiva operațională, analiza de context reprezintă modalitatea de a măsura pe cît de veridic reflectă standardele politica educațională în situația în care "ancorele" specifice unei anumite paradigme educaționale (inclusiv la disciplina de învățămînt respectivă) se regăsesc, la niveluri diferite de generalitate, în standardele formulate. Prin analiza de context se pot prevedea așteptările educaționale descrise în documente cu valoare conceptuală și se poate aprecia pe cît de reușit au fost reprezentate aceste elemente în standardele respective.

Analiza de context permite aprecierea măsurii în care standardele educaționale sînt în acord cu obiectivele generale ale disciplinei de învățămînt, finalitățile, specificul domeniului/ariei curriculare sau al calității relației dintre finalitățile unei trepte de învățămînt și finalitățile diferitelor sale etape.

2.5.2. Analiza de conținut

Analiza de conținut poate fi descrisă ca un ansamblu de tehnici de cercetare ale unui obiect, tehnici care, prin procedee sistematice și obiective de analiză, conduce la obținerea unor informații de tip calitativ despre obiectul cercetării. Metoda presupune un demers de teoretizare pentru a da sens unor fapte și a le insera în contexte explicative. Teoretizarea o înțelegem ca proces de comprehensiune (înțelegere), contextualizare sau relaționalizare. Produsul obținut prin analiza calitativă de conținut trebuie să fie ancorat în datele factuale ale standardelor educaționale existente ca punct de plecare în procesul de teoretizare, de

verificare a ipotezelor emise și, în egală măsură, de validare a construcției standardului educațional în ansamblu.

Pentru a aprecia calitatea sistemului de standarde formulate la disciplina respectivă se vor utiliza ca procedee de evaluare:

- a) **Analiza sintactică de conținut** – pentru a analiza, de exemplu, structura unui standard educațional formulat în scopul identificării elementelor care descriu genul proximal și diferența specifică în procesul de operaționalizare a acestuia. Prin acest procedeu se poate aprecia măsura în care, prin modul de formulare, standardul exprimă dezvoltarea comportamentală corespunzătoare: păstrează elementele caracteristice unui anumit comportament, dar dobândește atribute ale evoluției (dezvoltării) calitative. Analiza sintactică este un procedeu eficient de apreciere a coerenței verticale a sistemului de standarde la disciplina respectivă.
- b) **Analiza lexicală de conținut** – pentru a analiza măsura în care un standard educațional descrie cu acuratețe comportamentul și contextul în care acest comportament se așteaptă a fi dobândit. Acest procedeu conduce la aprecieri privind calitatea formulării și coerența orizontală a sistemului de standarde.

Rezultatele obținute în cadrul utilizării acestei metode vor sta la baza concluziilor și recomandărilor pentru ameliorarea calității sistemului de standarde la disciplina respectivă.

2.5.3. Analiza comparată

Studiile deja efectuate, de exemplu, chestionarea cadrelor didactice referitoare la standardele educaționale la disciplina respectivă, inclusiv studiile internaționale, oferă informații obiective privind factorii care influențează învățarea și nivelul achizițiilor elevilor și, în funcție de obiective, permit realizarea analizelor comparate în raport cu multiple variabile care descriu eficiența educației.

Analiza comparată, ca metodă de evaluare a standardelor educaționale preia rezultate din toate studiile (naționale și internaționale) efectuate la disciplina școlară respectivă pentru a lua deciziile adecvate întru ameliorarea situației respective. Informațiile oferite de analiza comparată vor conduce la formularea unor concluzii privind calitatea sistemului de standarde existente la disciplina respectivă și vor indica necesitatea de a acționa constructiv în revizuirea acestuia pentru a crea premisele unui învățământ competitiv de calitate.

2.5.4. Metoda cvalimetrică

Metoda cvalimetrică permite obținerea răspunsurilor la întrebările evaluative cu caracter cantitativ. Pentru a obține răspunsurile respective, experții vor efectua măsurările necesare: vor calcula numărul respectiv de standarde, de concepte, de unități de conținut etc., apoi vor obține rapoartele cerute sau procentele respective. În funcție de rezultatele obținute se vor formula concluzii și recomandări privind ameliorarea sistemului de standarde la disciplina respectivă. Pentru eficientizarea aplicării metodei cvalimetrice vor fi utilizate reprezentări statistice ale datelor obținute: tabele, grafice, diagrame, histograme etc.

2.6. Instrucțiuni pentru experți/evaluatori

Obiectivul major al acțiunii de evaluare a standardelor existente constă în analiza, după criterii riguroase, a calității standardelor educaționale elaborate, identificarea nevoilor de perfecționare a acestora și elaborarea unor judecăți de valoare în vederea modernizării standardelor existente și/sau proiectării unei noi generații de standarde pentru învățământul secundar general din Republica Moldova.

Acțiunea de evaluare a standardelor educaționale vizează atingerea următoarelor **obiective**:

- evaluarea standardelor educaționale existente se va face în contextul delimitărilor conceptuale modernizate, evidențiate în secvențele 1.1 – 1.6 ale prezentului ghid;
- determinarea integralității și a unității de concept în ceea ce privește standardele elaborate pe discipline școlare;
- optimizarea și echilibrarea componentelor cognitiv, psihomotor-acțional și afectiv-atitudinal din standarde;
- determinarea gradului de adecvare a standardelor existente la cerințele actuale față de educație;
- obținerea unor date comparative privind calitatea standardelor elaborate pe discipline;
- evaluarea percepției cadrelor didactice vizavi de standardele elaborate;
- obținerea unor concluzii și recomandări privind modernizarea obiectivelor educaționale existente.

Experții/evaluatorii vor:

- studia cu atenție și în profunzime standardele supuse evaluării;
- analiza fiecare criteriu și fiecare întrebare evaluativă;
- răspunde concret și succint la fiecare întrebare evaluativă formulată;
- în cazul răspunsurilor scurte, de tipul *da/nu*, fiecare dintre acestea va fi argumentat;
- prezenta un raport de evaluare. Recomandările formulate în raport vor conține exemplificări adecvate privind ameliorarea situației existente și perspectiva elaborării ulterioare a standardelor educaționale în Republica Moldova.

III. EVALUAREA STANDARDELOR EDUCAȚIONALE

3.1. ARIA CURRICULARĂ LIMBĂ ȘI COMUNICARE

3.1.1. DISCIPLINA DE STUDIU LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ (ȘCOALA NAȚIONALĂ)

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul disciplinar**

- Standardele nu indică nivelul propus (*minim, mediu sau de bază*);
- La *obiectele standardizării* sînt indicate doar *obiectivele și disciplinele școlare*, dar nu și cele ale *conținuturilor, condițiilor de învățare, manualului etc.*;
- Să se intensifice în standarde aspectul dezvoltării *integrale* a personalității elevului;
- Se cer mai multe activități și acțiuni pentru orientarea elevilor de a învăța să învețe;
- Dacă vor cunoaște limba română, elevii vor fi orientați spre dezvoltarea societății civile;
- Nu sînt indicate principiile standardizării;
- Standardele reflectă nevoile reale ale elevilor de însușire a limbii române și de dezvoltare a identității naționale;
- În măsură suficientă standardele răspund așteptărilor elevilor și ale părinților;
- Standardele răspund, în mare măsură, nevoilor sociale, dar urmează să fie completate cu standarde care ar prevedea continuarea studiilor profesionale și exercitarea funcțiilor de serviciu în limba română;
- Standardele sînt elaborate în concordanță cu obiectivele generale ale disciplinei și cu obiectivele-cadru;
- Standardele indică un nivel anume, dar nu se știe care: cel *minim* sau cel *mediu* (= *de bază*);
- La nivel de aplicare a standardelor este necesară elaborarea unui ghid de implementare și instruirea profesorilor.

• **Standardele existente necesită îmbunătățiri:**

S.1.1. Standardul conține două substantive și, respectiv, două standarde;

S.1.2. Trebuie reformulat. De ce doar la nivel de *recunoaștere*? *Dar aplicarea*?

S.1.3. *Ilustrarea* ar trebui înlocuită poate cu *operarea* (taxonomic);

S.1.4. *Utilizarea* e bine, dar nu e taxonomic (e un sinonim care posibil se va accepta);

S.1.5. Nu acoperă toate conținuturile gramaticale;

S.1.6. Ar putea fi împreună cu precedentul. Ex.: Ortografierea corectă a fenomenelor gramaticale prevăzute de Curriculum;

S.1.12. Două substantive, e suficient și *utilizare*;

S.1.14. De completat toate tipurile de numere;

S.1.15. De exclus „și ale onomatopeelor”, doar sînt și acestea interjecții;

S.2.1. Considerăm că sînt două în unu. Prima parte se vede în 2.3; 2.4. e suficientă partea a doua. Dacă nu despre aceasta e vorba, atunci standardul nu e clar;

S.2.13. De completat: plus *personaje*;

S.2.20. Ar putea fi împreună cu S.2.21;

Standardele la *Vorbire* ar trebui reierarhizate conform anumitor criterii: lexic, redarea conținutului unui text, opinii personale etc.

Ar mai trebui:

a. Redarea conținutului... a compara unele evenimente...;

b. Ce trebuie să memoreze;

c. Alcătuirea enunțurilor, răspunsul la întrebări/formularea întrebărilor;

S.2.28. De redactat: *personajelor, subiect* în loc de *linia de subiect*;

S.2.30. Nu trebuie de limitat doar *texte literare*;

S.2.35. În loc de *simplificare* ar fi mai potrivit *rezumarea*;

S.2.36. Acest standard nu este necesar, deoarece se conține în 2.35 cu completarea respectivă;

S.2.37. După text plus *reclama*;

S.2.39. (Care-i, de fapt, 2.38), de omis *după tablou* (tablouri nu propunem, ci imagini/desene – acestea sînt indicate); fără cuvîntul *artistice* și de completat cu: caracterizarea personajelor, descrierea portretului, unei imagini, unui fenomen, eveniment etc.;

Se recomandă de unit compartimentele *Integrare și Aplicare*.

La capitolul *Integrare* standardele se repetă, unele care sînt prea *mărunte*, ar putea fi unite.

S.3.2. Trebuie plus 3.3;

S.3.5. Variantă de redactare (evitînd două substantive): *exprimarea argumentată*.

ETAPA LICEALĂ

S.1.1. Fără *identificarea*, doar *însușire*;

S.1.3. N.B! Materia gramaticală nu corespunde conținuturilor gramaticale din curriculum. E clar că trebuie să fie invers, dar... Pur și simplu, lucrînd la curriculum, s-a repartizat minuțios acest aspect.

S.1.4. Vezi propuneri la etapa gimnazială S.1.5/S.1.6.;

S.1.6. „Observarea”?

S.1.7. *Evidențierea* operelor, numelor scriitorilor nu este adecvat, poate: *Însușirea/asimilarea...*;

S.1.9. Nu este necesar;

S.1.10. *Deducerea operei literare în baza...* nu este clar, ar trebui redactat;

Ar mai trebui standarde cu: memorarea unor fragmente din operele literare sau a unor opere literare.

S.2.1. *Tematica* trebuie propusă într-un standard anterior („mai sus”);

S.2.3. Considerăm că aspectele indicate sînt valabile pentru *Lectură*, deoarece pentru *Audiere* aceste aspecte au un grad înalt de dificultate;

S.2.4. Aspectul de *idee* urmează a fi trecut la *Lectură*;

S.2.9. Trebuie: *generalizarea argumentată plus personaje*;

S.2.11. Fără *formulare*, esența se păstrează;

S.2.12. Fără *generalizare*;

S.2.14. De reformulat, să nu fie două substantive.

Mai propunem: dialoguri, răspunsul la întrebări și formularea întrebărilor, caracterizarea personajelor, redarea conținutului;

S.2.18. *Perceperea* → *identificarea*;

Credem că formula *în scris* este inutilă, deoarece este vorba de *Scriere*.

S.2.26. De exclus *în scris* și *cu și fără repere*, parcă n-are sens;

S.3.3. *La nivelul unei înalte conștiințe morale* ?!

S.3.4. Nu e necesar, vezi 3.1.;

S.3.5. De completat cu: *naționale, poporului purtător al limbii-țintă*.

Criteriile

- În mare măsură reflectă nevoile de comunicare;
- Susținem că societatea vrea mai mult: studii universitare în limba română, stăpînirea la perfecție a limbii române, îndeplinirea îndatoririlor de serviciu în limba română etc.;
- Considerăm că unele standarde nu sînt pentru nivelul minim;
- Standardele sînt realiste, dar lipsesc resursele educaționale necesare, cel puțin 10% din venit;
- Sînt realizabile;
- Considerăm că criteriul 6.4. este foarte accesibil, deoarece, la etapa gimnazială sînt prevăzute în total 75 de standarde (5 clase cîte 140 de ore anual), în mediu cîte 16 ore la un standard; la etapa liceală – 42 de standarde (3 clase cîte 140 de ore anual), cîte vreo 12 ore la un standard;
- Standardele nu sînt în acord cu finalitățile treptei de învățămînt, deoarece obiectivele generale pe trepte de învățămînt nu acoperă necesitățile ariei *Limbă și comunicare* (7.1.);
- Criteriul 7.2. reflectă specificul disciplinei;
- Sînt puține abordări interdisciplinare;
- Standardele trebuie propuse și pe trepte de învățămînt, și pe ani de studiu;
- Există unele discontinuități. Ex.: răspunsul la întrebări și formularea întrebărilor, caracterizarea personajelor, redarea conținutului, vezi recomandări concrete la punctul 4;
- Standardele indică un nivel anume, dar nu se știe care: cel *minim* sau cel *mediu*. N-am găsit astfel de afirmații, se regăsesc însă în *Ghidul metodologic: Evaluarea standardelor educaționale*;
- Întrebarea evaluativă nu este corectă, în opinia noastră: *performanțele* nu sînt aceleași pentru toate persoanele;
- Poate fi proiectată parțial evaluarea (8.3.);
- Nu sînt formulate în termeni măsurabili, doar ceea ce ține de lexic (8.4.);
- Deoarece nu-s măsurabile, e dificil să elaborezi în baza acestora criterii de notare (8.5.);
- Da, la disciplină, dar standardele naționale nu le-am văzut (9.1.);
- Nu știm care este nivelul: cel minim sau cel mediu (9.2.);

- Profesorului îi sînt, parțial, utile, deoarece sînt relativ concrete, clare. Dacă ar fi și pe clase... (10.1.);
- Sperăm că da, deoarece profesorii vor dori să fie pregătiți pentru realizarea lor (10.2.);
- Sperăm că anume standardele etapei superioare îi motivează pe elevi. De aceea este necesar ca standardele etapei universitare (dacă nu sînt, să se elaboreze) să fie formulate astfel, ca să-i motiveze pe liceeni pentru însușirea limbii române (vezi și 5.2.), (10.3.);
- Da, sînt prevăzute mecanisme de aplicare a capacităților în situații variate și noi de comunicare (10.4.);

O studiere a standardelor care descriu nivelurile de competență din **Cadrul European Comun de Referință pentru învățarea limbilor moderne** poate să ajute mult la structurarea eficientă a standardelor pentru ciclul primar, gimnazial sau liceal. Acestea sînt structurate pe deprinderi (*Înțelegere*: Înțelegere după auz și Înțelegere a lecturii; *Vorbire*: Participare la conversație (Dialog) și Exprimare orală (Monolog); *Scriere* (Exprimare scrisă), precum și pe șase niveluri, de la A1 - utilizator începător pînă la C2 - utilizator fluent. De asemenea, este relevantă studierea proiectului “**Standards for Foreign Language Learning: Preparing for the 21st Century**” („Standarde pentru studierea limbilor străine: Pregătire pentru viața în sec. 21”), elaborat de un consorțiu al diverselor asociații educaționale americane, conduse de Consiliul American pentru predarea limbilor străine, și care are o abordare mai puțin tradițională. Standardele respective vizează cinci domenii („cinci de „C”): *Comunicare, Culturi, Conexiuni, Comparații și Comunități*, punînd accent pe utilizarea limbilor ca instrumente de cunoaștere a societății și lumii, de socializare și de realizare a educației interculturale.

Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale:

- Standardele reflectă nevoile reale ale elevilor de a însuși limba română.
- Elaborarea standardelor pe clase.
- Concretizarea nivelului descris (minim, mediu, de bază).
- Redactarea *Preliminariilor* standardelor.
- Standardizarea competențelor profesionale, a conținuturilor, a condițiilor de învățare, a manualelor etc.
- Susținem că societatea *vrea* mai mult „de la standarde”: elevii să-și continue studiile profesionale în limba română, să stăpînească la perfecție limba română, fapt care le-ar permite ulterior să-și îndeplinească obligațiunile de serviciu în limba română etc.
- Considerăm că la nivel de aplicare a standardelor sînt necesare: elaborarea unui ghid de implementare, precum și instruirea profesorilor.
- Să se reformuleze standardele care conțin două și mai multe substantive (vezi detaliat punctul 4).
- Să se revadă standardele ce vizează conținuturile gramaticale: nu se acoperă toate aspectele.
- Ar mai trebui standarde care prevăd: redarea conținutului unui text, compararea unor evenimente, dialogarea, răspunsul la întrebări, formularea întrebărilor, caracterizarea personajelor, materia prevăzută pentru memorare ș.a.
- Să se revadă rubricile *Aplicare* și *Integrare* (ultima parcă e formulată forțat), ar putea fi împreună.
- Standardele cu referire la conținuturile gramaticale nu corespund celor din curriculum, care au fost stabilite cu minuțiozitate.
- Considerăm unele standarde nu sînt pentru nivelul minim.
- Standardele sînt realiste, dar lipsesc resursele educaționale necesare, cel puțin 10% din venit.
- Considerăm că din punct de vedere cantitativ, standardele au un caracter accesibil, deoarece, la etapa gimnazială, sînt prevăzute în total 75 de standarde (5 clase cîte 140 de ore anual), în mediu cîte 16 ore la un standard; la etapa liceală – 42 de standarde (3 clase cîte 140 de ore anual), cîte vreo 12 ore la un standard.
- Standardele nu sînt în acord cu finalitățile treptei de învățămînt, deoarece obiectivele generale pe trepte de învățămînt nu acoperă necesitățile ariei *Limbă și comunicare*.
- Standardele nu sînt formulate în termeni măsurabili, cu excepția celor țîn de lexic. Deoarece nu-s măsurabile, e dificil să elaborezi în baza acestora criterii de notare, ar trebui indicatori (cunoaștem că autoarele le-au elaborat).
- Sperăm că standardele în genere și mai ales standardele unei etape superioare îi motivează pe elevi să învețe. De aceea este necesar ca standardele etapei universitare (dacă nu există, să se elaboreze!) urmează să se formuleze astfel, ca liceenii să fie motivați pentru însușirea limbii române.

3.1.2. DISCIPLINA DE STUDIU LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ (ȘCOALA ALOLINGVĂ)

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curricula la limba și literatura română**

Standardele naționale la limba și literatura română sînt derivate din obiectivele curriculare și sînt racordate la conținuturi. Cronologic, la momentul elaborării prezentului curriculum standardele nu au existat; ele au fost elaborate în 2002 și publicate abia în 2008, după apariția variantei descongestionate a CNLLR.

Se poate observa cu ușurință prioritatea CNLLR în relația dintre cele două documente. O viziune modernă asupra limbii de instruire s-a axat pe elaborarea obiectivelor, iar apoi și a standardelor subordonate deprinderilor integratoare (*înțelegerea la auz și vorbirea, lectura, scrierea pentru gimnaziu; formarea culturii comunicării, formarea culturii literar-artistice și competențele de muncă intelectuală pentru liceu*). Astfel, pentru întreaga etapă gimnazială standardele de înțelegere la auz și vorbire sînt:

A.1. *Ascultarea și înțelegerea corectă a mesajului comunicat de către un partener și încadrarea într-o comunicare orală (dialoguri formale și informale)*

A.2. *Adaptarea înțelegerii și a vorbirii la varietatea și complexitatea situațiilor concrete dialogate și monologate*

A.3. *Structurarea logică și clară a unei intervenții orale, a unui mesaj clar, adecvat cerințelor și contextului de comunicare*

A.4. *Folosirea corectă și expresivă a limbii literare, sub toate aspectele (ortoepic, lexical, gramatical și stilistic).*

Respectiv, la etapa liceală, formarea culturii comunicării presupune ca standarde:

▶ Comunicarea oral sau în scris în limba română la orice subiect accesibil ca vîrstă, experiență și instruire;

▶ Interpretarea adecvată a fenomenelor lingvistice atestate în texte literare și nonliterare de diferite stiluri funcționale.

Standardele se regăsesc în competențele specifice pe clase, organizate în dimensiuni de cunoaștere, aplicare și integrare. Ele sînt corelate cu unitățile de conținut. De exemplu:

Clasa a V-a	
<ul style="list-style-type: none"> realizarea comunicării (dialogate sau monologate) la subiecte adecvate ca vîrstă, în limita permisă de timp, respectîndu-se norma lexicală, gramaticală și ortoepică a limbii. 	Conținuturile curriculare <i>Situația de comunicare.</i> <i>Vocabularul limbii române.</i> <i>Noțiuni de fonetică.</i> <i>Morfosintaxa.</i> <i>Structurarea textului oral.</i> <i>Textul dialogat și monologat.</i>

Clasa a X-a	
Standarde: Integrarea și realizarea comunicării <ul style="list-style-type: none"> Producerea textelor și realizarea comunicării (dialogate sau monologate) la subiecte adecvate ca vîrstă, în limita permisă de timpul rezervat, respectîndu-se norma stilistică, lexicală, gramaticală, ortografică și ortoepică a limbii. 	Conținuturile curriculare Ortografia și ortoepia limbii române. Procese semantice în limbă, dinamica lor. Lexicul operei literare. Rezumatul textului citit. Tipologia sensurilor cuvîntului. Aspectul grafic al textului. Tipuri de compuneri. Compunerea de utilitate socială. Corespondența.

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

Acestea trebuie să devină punctul de start pentru elaborarea celorlalte acte reglatoare.

3.1.3. DISCIPLINA DE STUDIU РУССКИЙ ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА (В НАЦИОНАЛЬНОЙ ШКОЛЕ)

▪ **Информация и данные о взаимосвязи стандартов с базовым kurikulumом и kurikulumом по русскому языку и литературе.**

Понятие «стандарт» обозначает *норму*. Следовательно, образовательные стандарты - это образовательные нормы. Именно стандарты определяют тот образовательный уровень, который должен являться необходимым и самодостаточным для полноценного развития учащегося и его успешности на последующих этапах/ступенях образования и/или при интеграции в социальную или трудовую сферах жизни.

При разработке образовательных стандартов необходимо учитывать соотношение между составляющими Базового и школьного предметного curriculumа, а также кросс-curriculumные темы, рекомендации, предложенные Советом Европы.

Согласно методологическому gidу «Evaluarea standardelor educaționale» (2009) структура образовательных стандартов (в том числе и по русскому языку и литературному чтению), должна состоять из следующих компонентов:

1. Общих компетенций, соотносимых с компетенциями, предложенными Советом Европы.

2. Специфических компетенций, структурированных по областям:

а) знание/познание и понимание (знания); б) применение (способности); в) интеграция (компетенции).

Основными требованиями, которым должны соответствовать образовательные стандарты по учебной дисциплине являются: 1) ясность и конкретность в их формулировке; 2) доступность (прозрачность) для понимания; 3) их спецификация (стандарты могут разрабатываться как для предмета в целом, так и по содержательным областям или по этапам обучения); 4) кумулятивность (стандарты фиксируют основные компетенции, которые необходимо формировать у учащихся за определенный период; 5) реализуемость (стандарты должны быть реализованы, т.е. все учащиеся в состоянии их реализовать); 6) дифференцированность (стандарты должны предполагать и возможности дифференциации/индивидуализации обучения); 7) непрерывность (они должны обеспечить координацию и непрерывность между этапами обучения); 8) технологизированность (стандарты поддаются инструментальному измерению); 9) ориентированность (они должны быть ориентированы на нормирование конечного/финального образовательного результата); 10) обязательность/облигаторность (стандарты обязательны для всех учащихся).

Анализ стандартов по русскому языку и литературному чтению в аспекте рассматриваемого вопроса дает возможность утверждать, что содержание образовательных стандартов соответствует перечисленным требованиям. Стандарты по русскому языку адекватны общим образовательным целям Базового curriculumа и общим целям школьной дисциплины. Они отражают реальные потребности развития учащихся и сфокусированы на значимых элементах школьной дисциплины - знание/понимание, применение (способности), предметные компетенции (рече-языковая, литературно-речевая, коммуникативная).

Анализируемые стандарты по русскому языку сформулированы ясно, четко, отражают последовательность и непрерывность формирования и развития учащегося на разных этапах обучения. Прослеживается также взаимосвязь стандартов и с ключевыми целями изучаемой дисциплины. Достижение стандартов как конечных/финальных результатов каждым учеником, возможно (при условии, что учебный процесс осуществляет учителя-профессионалы).

Представляется, что разработанные стандарты могут являться основой для проектирования поэтапного и финального оценивания школьников по изучаемой дисциплине.

Следует также отметить, что система стандартов по русскому языку и литературе отражает реальные потребности как учащихся, так и их родителей, общества в целом (формирование полноценной личности, владеющей, кроме родного языка, еще одним-двумя языками).

Предложенные стандарты могут быть подвергнуты измерению, несмотря на то, что авторы вообще не рассматривают этот немаловажный аспект проблемы стандартизации.

В связи с этим необходимо отметить и недостатки, наблюдаемые при анализе структуры и содержания стандартов. *Они не безадресны*. Они ориентированы на учителей, учеников, их родителей, на все заинтересованных в том, чтобы ребенок состоялся как образованная, полноценная личность, в том числе и владеющая языками. Учителя нуждаются в четких, ясных объяснениях и рекомендациях по использованию стандартов в учебном процессе. А они отсутствуют в структуре

стандартов. Следовательно, существует насущная потребность в издании образовательных стандартов по русскому языку и литературному чтению V - IX классов молдавской гимназии отдельным документом для учителей республики, содержащем, кроме собственно стандартов (общих и специфических), описание концептуальных основ. Необходимо определение самого понятия «образовательные стандарты», их цели, функции, требования к образовательным стандартам как нормам, общие образовательные цели, критерии и методы, уровни измерения и др.

▪ **Рекомендации по модернизации образовательных стандартов**

- Стандарты оценивания должны соответствовать стандартам европейского типа по всем показателям.
- Национальные стандарты предполагают достижение отдельных рекомендованных Советом Европы базовых компетенций.

3.1.4. DISCIPLINA DE STUDIU РУССКИЙ ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА (ДЛЯ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ С РУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ)

▪ **Информация и данные о взаимосвязи стандартов с базовым куррикулумом и куррикулумом по русскому языку и литературе.**

Образовательные стандарты – нормы и требования, определяющие обязательный минимум содержания основных образовательных программ, максимальный объем учебной нагрузки учащихся, уровень подготовки выпускников школ, а также основные требования к обеспечению образовательного процесса.

С этих позиций взаимосвязь образовательных стандартов и базового куррикулума представляется очевидной, поскольку куррикулум, так же как и образовательные стандарты, входит в систему документов образовательной политики, включая в себя иерархию теоретических и практических положений, исходящих из потребностей общества в качественном образовании. Можно сказать, что базовый куррикулум представляет собой национальный образовательный стандарт в широком смысле слова.

Стандарты по русскому языку и литературе регламентируют оптимальный минимум лингвистического и литературного образования выпускников гимназического/лицейского циклов. Данные стандарты разработаны на базе государственного образовательного стандарта и являются, в свою очередь, основой для проектирования содержания и структуры предметного куррикулума. Стандарты являются эталоном для определения результатов образования в области русского языка и литературы. На их основе определяется уровень владения учебным материалом на всех ступенях гимназического и лицейского обучения. На основе данных стандартов предполагается создание учебников, методических рекомендаций, дидактических пособий и т. д.

Данные стандарты включают в себя:

Понятийные стандарты (знания) и *технологические стандарты* (умения и навыки) максимально приближенные к уровням, нормам, моделям, правилам, которые можно проверить и измерить. *Стандарты ценностных отношений* незамеряемы, поэтому они констатированы, выявлены, оценены с точки зрения их значимости.

На базе стандартов определяется уровень развития учащихся при помощи различных видов контроля. Стандарты реализуют теоретический аспект лингвистического и литературного образования, представляют различные уровни развития коммуникативных/литературных умений и навыков, необходимых для дальнейшего их совершенствования. Форма презентации позволяет применять различные техники контроля приобретенных умений и навыков. Стандарты предполагают связь с межпредметными целями базового куррикулума, а также со всеми структурными компонентами предметного куррикулума, обязательны для авторов учебников, методических рекомендаций, для учителей и учащихся.

Стандарты по русскому языку содержат описания (формулировки) уровней развития коммуникативных умений и навыков учащихся, формирующихся и развивающихся в процессе обучения в соответствии с целями обучения языку. Они включают:

- а) знания о системе языка и знания по теории речевой деятельности (знать);
- б) коммуникативную компетенцию, необходимую для утверждения личности, способной общаться в различных жизненных ситуациях (уметь);
- в) ценностные отношения (быть способным) по отношению к:

- системе родного (русского) языка;
- полученному сообщению;
- собственной коммуникативной деятельности.

Языковые стандарты соотносятся с целями и содержанием обучения следующим образом:

а) **цели:** достижение того минимума, который будет способствовать включению в социально-культурную сферу деятельности, развитию интеллектуальных, психомоторных способностей учащихся посредством коммуникативных актов;

б) **содержание обучения:** объединение информации и участие в коммуникативно-деятельностном акте посредством речевых поступков.

Стандарты по литературе содержат описания (формулировки) уровней развития литературных/литературоведческих умений и навыков учащихся, формирующихся и развивающихся в процессе обучения в соответствии с целями обучения.

Они включают:

а) *знание содержания* художественных произведений и теории литературы (*знать*);

б) *литературную/читательскую компетенцию (уметь)*, что означает демонстрацию личностного восприятия основополагающих нравственных ценностей (Истина. Добро. Красота. Справедливость. Свобода.); литературно-художественную компетенцию (эстетические, моральные, религиозные, теоретические аспекты), что подразумевает взаимоотношение *книга-читатель*.

в) *ценностные отношения и мотивации (быть способным)*, проявлять интерес к:

- художественному произведению (эмоциональный отклик на произведение);
- автору/рассказчику/лирическому герою;
- поэтическому языку;
- литературной ценности произведения (определение собственной шкалы ценностей);
- оцениванию изученных произведений, составленных текстов (собственных и составленных товарищами), их интерпретации;
- эстетическим вкусам и литературным предпочтениям.

Стандарты по литературе соотносятся с целями и содержанием обучения следующим образом:

а) **цели:** достижение социокультурного развития, художественного восприятия, художественного воображения, художественного мышления, художественного творчества;

б) **содержание обучения:** объединение информации и расширение восприятия (читательский инструментарий).

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

Образовательные стандарты по русскому и литературе – нормы и требования, определяющие обязательный минимум содержания программ по данным предметам, максимальный объем учебной нагрузки учащихся, уровень подготовки выпускников школ по данным предметам, а также основные требования к обеспечению процесса обучения русскому языку и литературе.

В контексте этих позиций рекомендации по модернизации стандартов могут включать в себя следующее.

1. Поскольку стандарты являются основой для разработки предметных курсов начальной, гимназической и лицейской ступени обучения, они должны качественно и количественно коррелировать между собой по всем структурным компонентам, должны соответствовать принципу преемственности.

2. Стандарт по русскому языку как языку обучения должен включать в себя:

- цели;
- обязательный минимум содержания;
- требования к уровню подготовки учащихся.

3. *Обязательный минимум содержания*, на наш взгляд, должен включать три раздела:

а) содержание, обеспечивающее формирование коммуникативной компетенции;

б) содержание, обеспечивающее формирование языковой и лингвистической компетенций;

в) содержание, обеспечивающее формирование культуроведческой и социокультурной компетенций.

4. *Требования к уровню подготовки учащихся*, соответственно, должны отражать уровень сформированности у учащихся каждой из этих компетенций.

5. Будет уместным в обязательном минимуме основным шрифтом выделить содержание, изучение которого будет являться объектом контроля и оценивания в рамках итоговой аттестации, а курсивом выделить то содержание, которое изучается в школе, но не будет входить в требования к уровню подготовки учащихся (рекомендовано только для ознакомления) и, соответственно, не будет являться объектом контроля.

Материал, представленный в образовательном стандарте по русскому языку и литературе, должен носить деятельностный характер и определять стратегию развития курса русского языка и литературы в школе и приоритетные направления в их преподавании.

3.1.5. DISCIPLINA DE STUDIU LIMBA ȘI LITERATURA UCRAINEANĂ

▪ Информация и данные о взаимосвязи образовательных стандартов с Базовым курсом и Куррикулумом по предмету.

Образовательные стандарты по украинскому языку и литературе отображают систему ключевых целей, непосредственно вытекают из базовых целей предмета и обеспечиваются содержанием предмета и типами учебной деятельности по формированию коммуникативных и языковых умений и навыков учащихся. Стандарты охватывают все виды речевой деятельности - слушание, говорение, чтение, письмо.

Стандарты разработаны по каждой ступени образования: начальное образование(1-4 кл) - пропедевтический курс, гимназическое обучение (5-9 кл.) - систематический курс, лицейское образование(10-12 кл.) - углубленно – специализированный курс.

На этом этапе необходимо отметить следующую взаимосвязь «образовательные стандарты – базовый курс – курс по предмету».

В Базовом курсе, представляющем собой национальный образовательный стандарт в широком смысле слова, разработаны учебные цели по ступеням обучения. Стандарты также разработаны по ступеням обучения. Куррикулумы по украинскому языку и литературе разработаны по ступеням обучения, в каждой ступени идет разделение по годам обучения. По каждому году обучения сформулированы ключевые цели, которые с педагогической точки зрения соотносятся с теми результатами обучения на уровне знаний, умений и ценностных отношений, которые должны быть сформированы в учебном процессе. И поскольку промежуточные цели соотносятся с какой-то определенной относительно самостоятельной единицей содержания, стандарты являются итоговыми ключевыми целями на каждой ступени образования. И вместе с тем стандарты на каждой ступени образования усложняются, приобретают более широкий смысл и ориентированы на выход - получение полного образования учащимися.

Например, в начальной школе учащийся должен уметь усовершенствовать собственный текст специальными терминами: сообщение, открытка, поздравление (Стандарт 2.9.).

В гимназическом звене данная цель представлена так.

Стандарт В.3.1. Функциональное письмо (для практических и информационных целей) Создание текста. Тема, контрольная работа. Почтовая открытка. Телеграмма. Заявление. Словарная статья. Библиография. Квитанция. Карточка читателя. Разные виды инструкций. Кулинарные рецепты. Документы. Объявление культурного или спортивного мероприятия. Каталог выставки. Спортивная хроника. Заключение. Интервью. Ответы на анкету. Протокол собрания. Автобиография. Рекомендация.

В лицейском звене эти стандарты представлены в более сложном и обобщенном виде.

Стандарт А.7. Формы устного сообщения: функциональное письмо с целью практического использования, информационное, рассуждение, которое базируется на личном опыте, творческое письмо (сочинение на литературную тему), творческое письмо на базе литературного/нелитературного текста.

Стандарт А.8. Типология текстов для:

Стандарт А.8.1. функционального письма;

Стандарт А.8.2. рассуждения;

Стандарт А.8.3. творческого письма.

Стандарт А.8.4. письма на базе литературного/нелитературного текста.

Если говорить о соответствии стандартов базовым и ключевым целям по предмету, то необходимо обратить внимание на некоторую несогласованность.

Начальное образование.

Стандарты непропорциональны по количественному содержанию целей по 4 видам речевой деятельности. В части I «Знать и понимать» из 7 стандартов 1 стандарт по письму. В этой части

необходимо предусмотреть и знания из области графики, орфографии(апостроф, ь, основные орфограммы).

В части II «Уметь» Стандарт 2.12. Находить в прослушанном или прочитанном тексте повествование, описание, монолог, диалог. Но при этом отсутствует стандарт умения составлять тексты разного типа.

Крайне необходимо включить стандарты по обучению чтению.

Таким образом, стандарты по начальному образованию требуют доработки: углубления, конкретизации, модернизации.

Гимназическое образование.

Стандарты отражают в содержательной части и Базовый куррикулум, и Куррикулум по предмету. Однако также требует работы по пересмотру: формулировки стандартов, углубления и конкретизации(особенно часть “Письмо”).

Лицейское образование.

Стандарты в старшем звене также отражают в содержательной части и Базовый куррикулум, и Куррикулум по предмету. В основном все учтено. При этом не совсем четко выделена теория литературы, что очень важно именно на этой ступени обучения. Поэтому авторам следует доработать стандарты именно в области теории литературы.

Также авторам куррикулума для лицейского звена необходимо пересмотреть содержание и структуру ключевых целей, возможно, даже по модели стандартов.

▪ **Рекомендации по модернизации образовательных стандартов.**

В результате рассмотрения и анализа, изданных в 2008 году Стандартов по предмету «Украинский язык и литература» для начальной школы, гимназий и лицеев мы можем сделать следующий вывод.

В целом структура подачи материала в Стандартах по всем трем уровням образования нуждается в переработке (особенно в разделе «украинский язык») в структурном и содержательном отношениях.

1. Анализ концепции предмета. Анализ структуры.

1.1. Образовательные стандарты отражают основные компетенции учащегося по предмету, соответствующие базовым целям куррикулума по предмету.

Компетенции по предмету выявляются в следующих типах способностей учащегося:

Знание и понимание, применение и интегрирование.

1.2. Базовые цели предмета определяются в соответствии с видами речевой деятельности, представляющими дидактическую модель обучения родному языку и литературе. При обучению языку у учащихся должна быть сформирована коммуникативная компетенция, проявляющаяся в способности ко всем видам речевой деятельности: слушанию, говорению, чтению и письму. Наряду с этим в концептуальную основу образования по данному предмету входит освоение украинских литературных текстов как эстетическо-художественной ценности и как основы формирования этнического самосознания.

1.4. Стандарты по украинскому языку и литературе направлены на всестороннее интеллектуальное, культурное и социальное развитие учащегося через содержание предмета и виды деятельности в процессе усвоения предмета.

1.5. Стандарты предполагают достаточную языковую и речевую (коммуникативную) компетенцию учащихся в родном языке, что позволит им свободно общаться в украинской языковой среде и осваивать знания в любой области на основе родного языка.

1.6. Стандарты предполагают знание учащихся о родстве и взаимовлиянии языков и культур народов, живущих в Республике Молдова.

1.7. Стандарты соответствуют принципам личностно-ориентированного образования.

1.8. Основные стандарты отражают связь с образовательными стандартами цикла учебных дисциплин и общими образовательными стандартами Республики Молдова.

2.1. Стандарты соответствуют потребностям филологического развития учащихся в области знания родного языка и украинской литературы.

2.2. Стандарты по украинскому языку и литературе удовлетворяют потребность учащихся украинцев Молдовы через родной язык, историю и украинский фольклор и литературу осознать свою принадлежность к украинскому этносу и к народу Республики Молдова.

2.3. Стандарты по украинскому языку и литературе отвечают ожиданию родителей и учащихся определенного уровня овладения украинским языком и литературой.

2.4. Заданные в предмете стандарты отвечают потребностям представителей украинского этноса в овладении родным языком.

3.1. Представленные стандарты в целом находятся в соответствии с базовыми целями и целями обучения предмету. Но в структуре подачи материала находим отклонение от принятой четкой рубрикации. Рубрикация в разделе «украинский язык» на уровне компетенций «знание – понимание – применение – интеграция» отсутствует, представлены стандарты более частного порядка – в соответствии с видами деятельности.

3.2. Стандарты отражают суть школьного курса «украинский язык и литература», но представлены слишком подробно в разделе «язык».

3.3. Стандарты отражают все виды компетенций учащегося, которые должны быть сформированы у него в результате обучения родному языку и литературе.

3.4. Стандарты охватывают все разделы и подразделы (темы и подтемы) предмета, которые входят в содержание обучения.

3.5. Думаем, что в некоторых формулировках стандартов недостаточно ясно определен и выражен уровень учебных достижений (в соответствии с уровнем поставленных задач) с точки зрения степени их сложности (минимальный, средний, максимальный).

4.1. Анализ показал, что не все стандарты выражены достаточно простым и однозначно понимаемым текстом и могут быть упрощены.

4.2. Формулировка стандартов должна быть упрощена с точки зрения легкости их восприятия и понимания не только преподавателями, но и родителями, и учащимися.

4.3. Необходимо упростить формулировку стандартов.

5.1. Реально стандарты в целом соответствуют потребностям учащихся в соответствующем уровне развития, но, тем не менее, есть возможность упрощения, так как в целом заданные стандарты предполагают уровень обучения языку как языку полной социальной и культурной реализации в стране проживания.

5.2. Стандарты по украинскому языку и литературе предполагают подготовку учащегося в соответствии с требованиями к данной ступени образования и в соответствии с требованиями современного общества.

6.1. Стандарты соответствуют возможностям не всех учеников, поэтому должны быть дифференцированы по уровням сложности.

6.2. Стандарты отражают возможности и соответствия уровню методической подготовленности преподавательского состава.

6.3. Стандарты могут быть реализованы в рамках предусмотренного учебного плана при условии дифференцированного подхода к уровню сложности содержания

7.1. Стандарты предполагают уровень подготовленности учащихся, позволяющий им продолжить образование по окончании соответствующего цикла, а также возможность быть конкурентными на рынке труда.

7.2. Стандарты находятся в соответствии с предметом и содержанием соответствующего Куррикулума.

7.3. В стандартах отражены междисциплинарные связи – с другими языками, с культурой и историей Молдовы и Украины.

7.5. Стандарты представлены последовательно и логично.

8.1. Представленные стандарты могут служить основой для оценивания компетенций учащегося на разных образовательных уровнях.

8.2. Не вполне.

8.3. Для того чтобы данные стандарты могли быть использованы при разработке системы оценивания результатов обучения, необходимо сократить и сжать представленные стандарты на уровне гимназических и лицейских классов.

8.4. Не всегда стандарты сформулированы таким образом, что их выполнение или невыполнение можно измерить.

9.1. Стандарты отражают ключевые цели (компетенции), обозначенные как рекомендованные Советом Европы:

- способность (компетенция) общаться на родном языке,
- способность к самостоятельному усвоению знаний,
- способность соблюдать нормы межличностного общения, нормы жизни в гражданском обществе, моральные нормы,
- способность усваивать культурные ценности.

10.1. В определенной мере.

10.2. Исполнение стандартов требует сознательного отношения со стороны преподавателей и постоянного профессионального роста.

10.3. Стандарты обеспечивают мотивацию учащихся к освоению родного украинского языка и литературы.

10.4. Стандарты предусматривают механизмы применения в реальности компетенции и способности, приобретенные учащимися в процессе.

3.1.6. DISCIPLINA DE STUDIU LIMBA ȘI LITERATURA BULGARĂ

- **Информация и данные о взаимосвязи образовательных стандартов с базовым куррикулумом и куррикулумом по предмету.**

Соответствие между Стандартами, Базовым куррикулумом и Куррикулумом по болгарскому языку и литературе являются основой для успешного достижения образовательных целей по предмету.

Образовательные стандарты для каждой предметной области содержат:

Базовые компетенции, коррелирующие с компетенциями, апробированными Советом Европы, из которых для нашего предмета актуальны следующие:

- коммуникативная компетенция – умение общаться (коммуникация) на родном языке,
- образовательная компетенция – умение самостоятельно получать новые знания;
- компетенция межперсональная, гражданская, моральная...;
- компетенция формирования личных ценностей через культуру.

Компетенции, структурно проявляющиеся как следующие способности:

- a) знание и понимание (формирование системы знаний);
- в) приложение (формирование продуктивных и творческих способностей);
- с) интегрирование (включение, формирование отношения).

Нормативные компоненты Базового куррикулума содержат в своей структуре:

- общеобразовательные целеполагания;
- транспредметные целеполагания;
- целеполагания по уровням образования;
- целеполагания цикла учебных дисциплин (в частности, учебные цели по родному языку и литературе);
- общие целеполагания по учебным дисциплинам (общие, надо полагать, по родному языку и литературе).

Различия в содержании пунктов 4) и 5) для нас не совсем ясны. Попытаемся выявить различия, рассмотрев внимательнее материал, изложенный в Базовом куррикулуме на стр. 21 – 35. Несколько диффузно и туманно.

Но структурно речь идет о целях, предполагающих у учащихся выработку *способностей к ключевым видам деятельности:*

- *знания* (знания – знать) (кстати, мы уже писали о том, что содержание рубрик не всегда вполне соответствует общему тезису);
- *умения и навыки* (компетенции);
- *ценностные отношения.*

В Куррикулуме по родному языку на разных образовательных уровнях не всегда четко сформулированы базовые цели (например, в куррикулуме для лицейского уровня базовые цели выражены имплицитно или названы в разных частях текста). Но реально в структуре Куррикулума реализуются цели, соответствующие целям базового куррикулума и базовым компетенциям, выраженным в стандартах, на *уровне знаний и понимания, умений и навыков, отношений и способности к интеграции.*

Структура куррикулума по предмету, как уже отмечалось в анализе, должна быть приведена в большее соответствие с Базовым куррикулумом на частно-содержательном уровне.

Рассмотрим эту взаимосвязь более конкретно на содержательном уровне.

Образовательные стандарты по болгарскому языку и литературе отображают систему ключевых целей, непосредственно вытекают из базовых целей предмета и обеспечиваются содержанием предмета и типами учебной деятельности по формированию коммуникативных и языковых умений и навыков учащихся. Стандарты охватывают все виды речевой деятельности - слушание, говорение, чтение, письмо.

Стандарты разработаны по каждой ступени образования: начальное образование(1-4 кл) - пропедевтический курс, гимназическое обучение (5-9 кл.) - систематический курс, лицейское образование(10-12 кл.) - углубленно – специализированный курс.

На этом этапе необходимо отметить следующую взаимосвязь *«образовательные стандарты – базовый куррикулум - куррикулум по предмету»*.

В базовом куррикулуме, представляющем собой национальный образовательный стандарт в широком смысле слова, разработаны учебные цели по ступеням обучения. Стандарты также разработаны по ступеням обучения.

Куррикулы по болгарскому языку и литературе разработаны по ступеням обучения, в каждой ступени идет разделение по годам обучения. По каждому году обучения сформулированы ключевые цели, которые с педагогической точки зрения соотносятся с теми результатами обучения на уровне знаний, умений и ценностных отношений, которые должны быть сформированы в учебном процессе. И поскольку промежуточные цели соотносятся с какой-то определенной относительно самостоятельной единицей содержания, стандарты являются итоговыми ключевыми целями на каждой ступени образования. И вместе с тем стандарты на каждой ступени образования усложняются, приобретают более широкий смысл и ориентированы на выход - получение полного образования учащимися.

Например, в начальной школе учащийся должен уметь усовершенствовать собственный текст специальными терминами: сообщение, открытка, поздравление (Стандарт 2.9.).

В гимназическом звене данная цель представлена так:

Стандарт В.3.1. Функциональное письмо (для практических и информационных целей) Создание текста. Тема, контрольная работа. Почтовая открытка. Телеграмма. Заявление. Словарная статья. Библиография. Квитанция. Карточка читателя. Разные виды инструкций. Кулинарные рецепты. Документы. Объявление культурного или спортивного мероприятия. Каталог выставки. Спортивная хроника. Заключение. Интервью. Ответы на анкету. Протокол собрания. Автобиография. Рекомендация.

В лицейском звене эти стандарты представлены в более сложном и обобщенном виде.

Стандарт А.7. Формы устного сообщения: функциональное письмо с целью практического использования, информационное, рассуждение, которое базируется на личном опыте, творческое письмо (сочинение на литературную тему), творческое письмо на базе литературного/нелитературного текста.

Стандарт А.8. Типология текстов для:

Стандарт А.8.1. функционального письма;

Стандарт А.8.2. рассуждения;

Стандарт А.8.3. творческого письма.;

Стандарт А.8.4. письма на базе литературного/нелитературного текста.

Если говорить о соответствии стандартов базовым и ключевым целям по предмету, то необходимо обратить внимание на некоторую несогласованность.

Начальное образование.

Стандарты непропорциональны по количественному содержанию целей по 4 видам речевой деятельности. В части I «Знать и понимать» из 7 стандартов 1 стандарт по письму. В этой части необходимо предусмотреть и знания из области графики, орфографии (апостроф, ь, основные орфограммы).

В части II «Уметь» Стандарт 2.12. Находить в прослушанном или прочитанном тексте повествование, описание, монолог, диалог. Но при этом отсутствует стандарт умения составлять тексты разного типа.

Крайне необходимо включить стандарты по обучению чтению.

Таким образом, стандарты по начальному образованию требуют доработки: углубления, конкретизации, модернизации.

Гимназическое образование.

Стандарты отражают в содержательной части и базовый куррикулум, и куррикулум по предмету. Однако также требует работы по пересмотру: формулировки стандартов, углубления и конкретизации(особенно часть “Письмо”).

Лицейское образование.

Стандарты в старшем звене также отражают в содержательной части и базовый куррикулум, и куррикулум по предмету. В основном все учтено. При этом не совсем четко выделена теория литературы, что очень важно именно на этой ступени обучения. Поэтому авторам следует доработать стандарты именно в области теории литературы.

Также авторам куррикулума для лицейского звена необходимо пересмотреть содержание и структуру ключевых целей, возможно, даже по модели стандартов.

■ **Рекомендации по модернизации образовательных стандартов.**

В результате рассмотрения и анализа, изданных в 2008 году Стандартов по предмету «Болгарский язык и литература» для начальной школы, гимназий и лицеев мы можем сделать следующий вывод.

В целом структура подачи материала в Стандартах по всем трем уровням образования нуждается в значительной переработке (особенно в разделе «болгарский язык») в структурном и содержательном отношении.

1. Анализ концепции предмета. Анализ структуры.

1.1. Образовательные стандарты отражают основные компетенции учащегося по предмету, соответствующие базовым целям куррикулума по предмету.

Компетенции по предмету выявляются в следующих типах способностей учащегося:

Знание и понимание, применение и интегрирование.

1.2. Базовые цели предмета определяются в соответствии с видами речевой деятельности, представляющими дидактическую модель обучения родному языку и литературе. При обучению языку у учащихся должна быть сформирована коммуникативная компетенция, проявляющаяся в способности ко всем видам речевой деятельности: слушанию, говорению, чтению и письму. Наряду с этим в концептуальную основу образования по данному предмету входит освоение болгарских литературных текстов как эстетическо-художественной ценности и как основы формирования этнического самосознания.

1.3. Да.

1.4. Стандарты по болгарскому языку и литературе направлены на всестороннее интеллектуальное, культурное и социальное развитие учащегося через содержание предмета и виды деятельности в процессе усвоения предмета.

1.5. Стандарты предполагают достаточную языковую и речевую (коммуникативную) компетенцию учащихся в родном языке, что позволит им свободно общаться в болгарской языковой среде и осваивать знания в любой области на основе родного языка.

1.6. Стандарты предполагают знание учащихся о родстве и взаимовлиянии языков и культур народов, живущих в Молдове.

1.7. Стандарты соответствуют принципам личностно-ориентированного образования.

1.8. Основные стандарты отражают связь с образовательными стандартами цикла учебных дисциплин и общими образовательными стандартами Р. Молдова.

2.1. Стандарты соответствуют потребностям филологического развития учащихся в области знания родного языка и болгарской литературы.

2.2. Стандарты по болгарскому языку и литературе удовлетворяют потребность учащихся болгар Молдовы через родной язык, историю и болгарский фольклор и литературу осознать свою принадлежность к болгарскому этносу и к народу Молдовы как болгар бессарабских.

2.3. Стандарты по болгарскому языку и литературе отвечают ожиданию родителей и учащихся определенного уровня овладения болгарским языком и литературой.

2.4. Заданные в предмете стандарты отвечают потребностям представителей болгарского этноса в овладении родным языком.

3.1. Представленные стандарты в целом находятся в соответствии с базовыми целями и целями обучения предмету. Но в структуре подачи материала находим отклонение от принятой четкой рубрикации. Рубрикация в разделе «болгарский язык» на уровне компетенций «знание – понимание – применение – интеграция» отсутствует, представлены стандарты более частного порядка – в соответствии с видами деятельности.

- 3.2. Стандарты отражают суть школьного курса «болгарский язык и литература», но представлены слишком подробно в разделе «язык».
- 3.3. Стандарты отражают все виды компетенций учащегося, которые должны быть сформированы у него в результате обучения родному языку и литературе.
- 3.4. Стандарты охватывают все разделы и подразделы (темы и подтемы) предмета, которые входят в содержание обучения.
- 3.5. Думаем, что в некоторых формулировках стандартов недостаточно ясно определен и выражен уровень учебных достижений (в соответствии с уровнем поставленных задач) с точки зрения степени их сложности (минимальный, средний, максимальный).
- 4.1. Анализ показал, что не все стандарты выражены достаточно простым и однозначно понимаемым текстом и могут быть упрощены.
- 4.2. Формулировка стандартов должна быть упрощена с точки зрения легкости их восприятия и понимания не только преподавателями, но и родителями, и учащимися.
- 4.3. Необходимо упростить формулировку стандартов. Например, Стандарты для гимназического уровня по болгарскому языку: Стандарт А.1. ученикът трябва да може да слуша и адекватно да възприема устните съобщения в различни комуникативни ситуации, съответно и в ситуацията ученик-учител, ученик-ученик.
- 5.1. Реально стандарты в целом соответствуют потребностям учащихся в соответствующем уровне развития, но, тем не менее, есть возможность упрощения, так как в целом заданные стандарты предполагают уровень обучения языку как языку полной социальной и культурной реализации в стране проживания.
- 5.2. Стандарты по болгарскому языку и литературе предполагают подготовку учащегося в соответствии с требованиями к данной ступени образования и в соответствии с требованиями современного общества.
- 6.1. Стандарты соответствуют возможностям не всех учеников, поэтому должны быть дифференцированы по уровням сложности.
- 6.2. Стандарты отражают возможности и соответствия уровню методической подготовленности преподавательского состава.
- 6.3. Стандарты могут быть реализованы в рамках предусмотренного учебного плана при условии дифференцированного подхода к уровню сложности содержания.
- 7.1. Стандарты предполагают уровень подготовленности учащихся, позволяющий им продолжить образование по окончании соответствующего цикла, а также возможность быть конкурентными на рынке труда.
- 7.2. Стандарты находятся в соответствии с предметом и содержанием соответствующего Куррикулума.
- 7.3. В стандартах отражены междисциплинарные связи – с другими языками, с культурой и историей Молдовы и Болгарии.
- 7.5. Стандарты представлены последовательно и логично.
- 8.1. Представленные стандарты могут служить основой для оценивания компетенций учащегося на разных образовательных уровнях.
- 8.2. Не вполне.
- 8.3. Для того чтобы данные стандарты могли быть использованы при разработке системы оценивания результатов обучения, необходимо сократить и сжать представленные стандарты на уровне гимназических и лицейских классов.
- 8.4. Не всегда стандарты сформулированы таким образом, что их выполнение или невыполнение можно измерить.
- 8.5. Да.
- 9.1. Стандарты отражают ключевые цели (компетенции), обозначенные как рекомендованные Советом Европы:
- способность (компетенция) общаться на родном языке,
  - способность к самостоятельному усвоению знаний,
  - способность соблюдать нормы межличностного общения, нормы жизни в гражданском обществе, моральные нормы,
  - способность усваивать культурные ценности.
- 9.2. До большой степени
- 10.1. В определенной мере.

10.2. Исполнение стандартов требует сознательного отношения со стороны преподавателей и постоянного профессионального роста.

10.3. Стандарты обеспечивают мотивацию учащихся к освоению родного болгарского языка и болгарской литературы.

10.4. Стандарты предусматривают механизмы применения в реальности компетенций и способностей, приобретенных учащимися в процессе обучения родному языку и литературе.

Таким образом, проделанная нами работа по «Оцениванию школьного куррикулума по болгарскому языку и литературе» позволяет сделать следующие выводы:

- действующие стандарты и куррикулум по предмету в целом соответствуют потребностям современного развития образования;

- однако с течением времени и совершенствованием образования возникает необходимость доработки указанных нормативных документов.

3.1.7. DISCIPLINA DE STUDIU LIMBA ȘI LITERATURA GĂGĂUZĂ

- **Информация и данные о взаимосвязи образовательных стандартов с базовым куррикулумом и куррикулумом по предмету.**

Образовательные стандарты по гагаузскому языку и литературе отображают систему ключевых целей, непосредственно вытекают из базовых целей предмета и обеспечиваются содержанием предмета и типами учебной деятельности по формированию коммуникативных и языковых умений и навыков учащихся. Стандарты охватывают все виды речевой деятельности - слушание, говорение, чтение, письмо.

Стандарты разработаны по каждой ступени образования: начальное образование (1-4 кл) - пропедевтический курс, гимназическое обучение (5-9 кл.) - систематический курс, лицейское образование (10-12 кл.) - углубленно – специализированный курс.

На этом этапе необходимо отметить следующую взаимосвязь «образовательные стандарты – базовый куррикулум - куррикулум по предмету».

В базовом куррикулуме, представляющем собой национальный образовательный стандарт в широком смысле слова, разработаны учебные цели по ступеням обучения. Стандарты также разработаны по ступеням обучения. Куррикулумы по гагаузскому языку и литературе разработаны по ступеням обучения, в каждой ступени идет разделение по годам обучения. По каждому году обучения сформулированы ключевые цели, которые с педагогической точки зрения соотносятся с теми результатами обучения на уровне знаний, умений и ценностных отношений, которые должны быть сформированы в учебном процессе. И поскольку промежуточные цели соотносятся с какой-то определенной относительно самостоятельной единицей содержания, стандарты являются итоговыми ключевыми целями на каждой ступени образования. И вместе с тем стандарты на каждой ступени образования усложняются, приобретают более широкий смысл и ориентированы на выход - получение полного образования учащимися.

Например, в начальной школе учащийся должен уметь усовершенствовать собственный текст специальными терминами: сообщение, открытка, поздравление (Стандарт 2.9.).

В гимназическом звене данная цель представлена так.

Стандарт 2.3.1. Функциональное письмо (для практических и информационных целей). Создание текста. Тема, контрольная работа. Почтовая открытка. Телеграмма. Заявление. Словарная статья. Библиография. Квитанция. Карточка читателя. Разные виды инструкций. Кулинарные рецепты. Документы. Объявление культурного или спортивного мероприятия. Каталог выставки. Спортивная хроника. Заключение. Интервью. Ответы на анкету. Протокол собрания. Автобиография. Рекомендация.

В лицейском звене эти стандарты представлены в более сложном и обобщенном виде.

Стандарт 1.7. Формы устного сообщения: функциональное письмо с целью практического использования, информационное, рассуждение, которое базируется на личном опыте, творческое письмо (сочинение на литературную тему), творческое письмо на базе литературного/нелитературного текста.

Стандарт 1.8. типология текстов для:

Стандарт 1.8.1. функционального письма.;

Стандарт 1.8.2. рассуждения;

Стандарт 1.8.3. творческого письма;

Стандарт 1.8.4. письма на базе литературного/нелитературного текста.

Если говорить о соответствии стандартов базовым и ключевым целям по предмету, то необходимо обратить внимание на некоторую несогласованность.

Начальное образование.

Стандарты непропорциональны по количественному содержанию целей по 4 видам речевой деятельности. В части I «Знать и понимать» из 7 стандартов 1 стандарт по письму. В этой части необходимо предусмотреть и знания из области графики, орфографии (апостроф, основные орфограммы).

В части II «Уметь» Стандарт 2.12. Находить в прослушанном или прочитанном тексте повествование, описание, монолог, диалог. Но при этом отсутствует стандарт умения составлять тексты разного типа.

Крайне необходимо включить стандарты по обучению чтению.

Таким образом, стандарты по начальному образованию требуют доработки: углубления, конкретизации, модернизации.

Гимназическое образование.

Стандарты отражают в содержательной части и базовый куррикулум, и куррикулум по предмету. Однако также требует работы по пересмотру: формулировки стандартов, углубления и конкретизации (особенно часть “Письмо”).

Лицейское образование.

Стандарты в старшем звене также отражают в содержательной части и базовый куррикулум, и куррикулум по предмету. В основном все учтено. При этом не совсем четко выделена теория литературы, что очень важно именно на этой ступени обучения. Поэтому авторам следует доработать стандарты именно в области теории литературы.

Также авторам куррикула для лицейского звена необходимо пересмотреть содержание и структуру ключевых целей, возможно, даже по модели стандартов.

▪ **Рекомендации по модернизации образовательных стандартов.**

В результате рассмотрения и анализа изданных в 2008 году Стандартов по предмету «Гагаузский язык и литература» для начальной школы, гимназий и лицеев мы можем сделать следующий вывод.

В целом структура подачи материала в Стандартах по всем трем уровням образования нуждается в значительной переработке (особенно в разделе «гагаузский язык») в структурном и содержательном отношении.

1. Анализ концепции предмета. Анализ структуры.

1.1. Образовательные стандарты отражают основные компетенции учащегося по предмету, соответствующие базовым целям куррикула по предмету.

Компетенции по предмету выявляются в следующих типах способностей учащегося:
Знание и понимание, применение и интегрирование.

1.2. Базовые цели предмета определяются в соответствии с видами речевой деятельности, представляющими дидактическую модель обучения родному языку и литературе. При обучению языку у учащихся должна быть сформирована коммуникативная компетенция, проявляющаяся в способности ко всем видам речевой деятельности: слушанию, говорению, чтению и письму. Наряду с этим в концептуальную основу образования по данному предмету входит освоение гагаузских литературных текстов как эстетическо-художественной ценности и как основы формирования этнического самосознания.

1.3. Да.

1.4. Стандарты по гагаузскому языку и литературе направлены на всестороннее интеллектуальное, культурное и социальное развитие учащегося через содержание предмета и виды деятельности в процессе усвоения предмета.

1.5. Стандарты предполагают достаточную языковую и речевую (коммуникативную) компетенцию учащихся в родном языке, что позволит им свободно общаться в гагаузской языковой среде и осваивать знания в любой области на основе родного языка.

1.6. Стандарты предполагают знание учащихся о родстве и взаимовлиянии языков и культур народов, живущих в Молдове.

1.7. Стандарты соответствуют принципам личностно-ориентированного образования.

- 1.8. Основные стандарты отражают связь с образовательными стандартами цикла учебных дисциплин и общими образовательными стандартами Республики Молдова.
- 2.1. Стандарты соответствуют потребностям филологического развития учащихся в области знания родного языка и гагаузской литературы.
- 2.2. Стандарты по гагаузскому языку и литературе удовлетворяют потребность учащихся гагаузской национальности Молдовы через родной язык, историю и гагаузский фольклор и литературу осознать свою принадлежность к гагаузской национальности, проживающих в Молдове и считающих себя частью нашей общей родины.
- 2.3. Стандарты по гагаузскому языку и литературе отвечают ожиданию родителей и учащихся определенного уровня овладения гагаузским языком и литературой.
- 2.4. Заданные в предмете стандарты отвечают потребностям представителей гагаузской национальности в овладении родным языком.
- 3.1. Представленные стандарты в целом находятся в соответствии с базовыми целями и целями обучения предмету. Но в структуре подачи материала находим отклонение от принятой четкой рубрикации. Рубрикация в разделе «гагаузский язык» на уровне компетенций «знание – понимание – применение – интеграция» отсутствует, представлены стандарты более частного порядка – в соответствии с видами деятельности.
- 3.2. Стандарты отражают суть школьного курса «гагаузский язык и литература», но представлены слишком подробно в разделе «язык».
- 3.3. Стандарты отражают все виды компетенций учащегося, которые должны быть сформированы у него в результате обучения родному языку и литературе.
- 3.4. Стандарты охватывают все разделы и подразделы (темы и подтемы) предмета, которые входят в содержание обучения.
- 3.5. Думаем, что в некоторых формулировках стандартов недостаточно ясно определен и выражен уровень учебных достижений (в соответствии с уровнем поставленных задач) с точки зрения степени их сложности (минимальный, средний, максимальный).
- 4.1. Анализ показал, что не все стандарты выражены достаточно простым и однозначно понимаемым текстом и могут быть упрощены.
- 4.2. Формулировка стандартов должна быть упрощена с точки зрения легкости их восприятия и понимания не только преподавателями, но и родителями, и учащимися.
- 4.3. Необходимо упростить формулировку стандартов. Например, Стандарты для гимназического уровня по гагаузскому языку: *Стандарт 1.1. Seslemää hem annayıp-kabletmää işidilmiş (seslenmiş) informaııyayı (üürenici-üürenici hem üürenici-üüredici, angısından sora hazır olmaa açıklamaa kendi bakışını (fikirini) türlü diskusiyalarda...*
- 5.1. В целом стандарты соответствуют потребностям учащихся в соответствующем уровне развития, но, тем не менее, есть возможность упрощения, так как в целом заданные стандарты предполагают уровень обучения языку как языку обучения.
- 5.2. Стандарты по гагаузскому языку и литературе предполагают подготовку учащегося в соответствии с требованиями к данной ступени образования и в соответствии с требованиями современного общества.
- 6.1. Стандарты соответствуют возможностям не всех учеников, поэтому должны быть дифференцированы по уровням сложности.
- 6.2. Стандарты отражают возможности и соответствия уровню методической подготовленности преподавательского состава.
- 6.3. Стандарты могут быть реализованы в рамках предусмотренного учебного плана при условии дифференцированного подхода к уровню сложности содержания.
- 7.1. Стандарты предполагают уровень подготовленности учащихся, позволяющий им продолжить образование по окончании соответствующего цикла, а также возможность быть конкурентными на рынке труда.
- 7.2. Стандарты находятся в соответствии с предметом и содержанием соответствующего Куррикулума.
- 7.3. В стандартах отражены междисциплинарные связи – с другими языками, с культурой и историей Молдовы.
- 7.5. Стандарты представлены последовательно и логично.

8.1. Представленные стандарты могут служить основой для оценивания компетенций учащегося на разных образовательных уровнях.

8.3. Для того чтобы данные стандарты могли быть использованы при разработке системы оценивания результатов обучения, необходимо сократить и сжать представленные стандарты на уровне гимназических и лицейских классов.

8.4. Не всегда стандарты сформулированы таким образом, что их выполнение или невыполнение можно измерить.

9.1. Стандарты отражают ключевые цели (компетенции), обозначенные как рекомендованные Советом Европы:

- способность (компетенция) общаться на родном языке,
- способность к самостоятельному усвоению знаний,
- способность соблюдать нормы межличностного общения, нормы жизни в гражданском обществе, моральные нормы,
- способность усваивать культурные ценности.

9.2. До большой степени

10.1. В определенной мере.

10.2. Исполнение стандартов требует сознательного отношения со стороны преподавателей и постоянного профессионального роста.

10.3. Стандарты обеспечивают мотивацию учащихся к освоению родного гагаузского языка и гагаузской литературы.

10.4. Стандарты предусматривают механизмы применения в реальности компетенции и способности, приобретенные учащимися в процессе обучения родному языку и литературе.

3.1.8. DISCIPLINELE DE STUDIU LIMBI STRĂINE

Reperetele conceptuale ale standardelor prezintă o definiție clară a conceptului de „standard”, standard educațional cu dezvoltarea contextuală în plan teoretic și practic; includ scopul, obiectivele, funcțiile, cerințele față de standardele educaționale și obiectele standardizării. Prin funcția de umanizare a învățământului 4.1-4.4 se relevă raportarea standardelor la valorile educației. Asigurarea dezvoltării integrale a personalității elevului este vizată de însăși structura standardului educațional, de componenta *Obiectele de bază* ale standardizării. Standardele prevăd o educație centrată pe elev, conform nevoilor lui de formare, înzestrarea elevului cu un sistem de competențe funcționale, necesare pentru viață.

Standardele vizează un nivel minim de performanță școlară și corespund posibilităților de învățare ale elevilor. Sînt relativ realiste, corelate cu resursele educaționale și cu pregătirea cadrelor didactice.

Standardele de conținut corespund relativ finalităților la fiecare treaptă de învățămînt. Analiza și compararea acestora cu conținuturile lingvistice prevăzute de curriculum pune în evidență discordanță a elementelor esențiale. Standardele pentru treapta liceală prin competențele-cheie asigură accesul absolvenților la spațiul educațional european și integrarea lor în viața socială. Standardele pentru toate treptele de învățămînt transpun abordări interdisciplinare: limba română, istoria, geografia, literatura universală, filosofia, informatica etc.

Pentru elev, profesor, părinte ar fi mai bine dacă standardele vor fi elaborate pentru fiecare treaptă de studii. Astfel standardele îl vor orienta pe profesor și pe elev către elementele esențiale și vor reuși să focalizeze energia și resursele educaționale asupra cunoștințelor fundamentale pe care elevul va trebui să le dobîndească la finele ciclului școlar.

Analiza standardelor pentru fiecare treaptă școlară nu a atestat discordanțe cu conținuturile.

Standardele conferă o bază substanțială pentru evaluare. Ele statuează cu claritate ce cunoștințe trebuie să posede elevul și ce activități să efectueze.

Standardele actuale nu pot fi considerate și standarde de performanță, deoarece vizează doar nivelul minim de performanță și sînt obligatorii și pentru elevii cu potențial mai înalt. În consecință, ele nu constituie o bază reală și suficientă pentru proiectarea și evaluarea rezultatelor școlare.

Formularea standardelor în termeni de performanțe măsurabile transpun elaborarea descriptorilor de performanță și a criteriilor de notare.

Standardele la limbi străine vizează atingerea următoarelor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei în Cadrul European comun de Referință: competența de a ști să înveți, a comunica în

limba străină, competențe civice, morale, competențe de formare a valorilor prin cultură, competențe digitale, deprinderi cu tehnologia comunicării și informației.

Standardele naționale nu indică explicit nivelul la care trebuie însușite aceste competențe și urmează să fie revizuite.

Standardele oferă profesorului un scop clar al activității educaționale, precum și cunoștințe, capacități și competențe fundamentale pe care trebuie să le însușescă elevii și oferă un instrument general de evaluare a performanțelor școlare. Pentru a atinge aceste standarde, profesorul va fi motivat de a selecta metode, tehnologii eficiente atât de predare/învățare cât și de evaluare, de a utiliza tehnologii informaționale, conținuturi ce ar motiva elevii pentru dobândirea competențelor funcționale conform intereselor lor. Crește responsabilitatea profesorului pentru asigurarea calității rezultatelor școlare și responsabilitatea elevilor, a părinților pentru rezultatele învățării.

Formarea competențelor-cheie la elevi impune o pregătire calitativă a profesorului, înzestrarea lui cu o varietate de competențe digitale, deprinderi de cunoaștere a tehnologiilor comunicării și informaționale, competențe interculturale.

Standardele actuale nu asigură motivația tuturor categoriilor de elevi (pe interese, potențial înalt), deoarece nu stimulează eficient învățarea. Standardele sînt obligatorii pentru toți elevii și vizează un nivel minim al performanțelor. Elevii cu potențial intelectual înalt nu-și regăsesc nivelul lor de performanță, fapt ce ar putea provoca pierderea interesului lor de a învăța și profesorul ar putea să-i trateze ca pe elevi cu un nivel mediu de capacități.

▪ **Sugestii și recomandări generale cu privire la modernizarea standardelor educaționale.**

Standardele educaționale constituie baza aprecierii obiective a nivelului de pregătire generală a absolvenților pe cicluri de învățămînt.

Standardul educațional este un instrument obligatoriu de normare socială a calității învățămîntului și volumului de cunoștințe ce trebuie însușite de către elevi.

3.2. ARIA CURRICULARĂ MATEMATICĂ ȘI ȘTIINȚE

3.2.1. DISCIPLINA DE STUDIU MATEMATICA

▪ **Informații și date cu privire la curriculumul de bază în relație cu curriculumul la matematică**

Conceptul de *standard educațional* este definit multilateral și clar. Reperetele conceptuale sînt formulate prin evocarea tuturor elementelor referitoare la noțiunea de standard educațional: scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectele standardizării. Standardul educațional reflectă un sistem de cerințe față de calitatea educației corelat cu idealul educațional și finalitățile sistemului de învățămînt.

Standardele educaționale:

- sînt orientate spre dezvoltarea multilaterală și integrală a personalității elevului;
- exprimă normative concrete care trebuie respectate în cadrul educațional;
- orientează spre a învăța elevul să învețe;
- stimulează dezvoltarea societății civile;
- reflectă principiile educației centrate pe elev;
- principiile standardizării sînt suficiente și corelează adecvat cu realitatea educațională din Republica Moldova;
- reflectă obiective reale care asigură dezvoltarea integrală a elevilor;
- reflectă obiective reale care asigură menținerea și dezvoltarea spațiului educațional unic în Republica Moldova;
- orientează învățămîntul spre evidențierea posibilităților individuale, capacităților și necesităților elevilor;
- sînt în corelație directă cu aspirațiile elevilor și părinților;
- orientează învățămîntul spre valorile naționale și general-umane;
- sînt în corelație directă cu aspirațiile întregii societăți;
- sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele-cadru ale predării-învățării matematicii la nivel primar, gimnazial și liceal;
- pun în evidență elementele de bază care proeminează spațiul educațional matematic;

- sînt orientate spre formarea de competențe matematice încadrate în trei niveluri principale: cunoaștere și înțelegere; aplicare; integrare;
- acoperă echilibrat domeniile specifice ale predării - învățării matematicii la fiecare treaptă și fiecare nivel.

Remarcă: În tabel este indicat numărul de standarde la cele 3 niveluri:

Treapta școlară	Dezvoltarea matematică, matematica		
	Cunoaștere și înțelegere	Aplicare	Integrare
Învățămînt primar	6	10	3
Învățămînt gimnazial	14	27	7
Învățămînt liceal	11	33	10

Standardele educaționale:

- indică clar un nivel mediu de performanță școlară în studierea matematicii la nivelul fiecărei trepte;
- sînt formulate suficient de clar, cu concretizări care elimină ambiguitatea enunțului. Limbajul concret (pe alocuri mai puțin laconic) al expunerii standardelor educaționale face accesibilă înțelegerea lor de către elevi, profesori și părinți.

Remarcă: Unele standarde educaționale pot fi reformulate mai concis.

De exemplu:

Dezvoltarea matematică (pag. 18)

Standardul 1.6. *Manifestarea interesului și curiozității față de matematică, dovedind aceasta prin comportamente corespunzătoare.*

Reformulare recomandată a Standardului 1.6: *Stimularea interesului și curiozității față de matematică manifestate prin comportament adecvat.*

Standardele educaționale:

- reflectă adecvat aspirațiile elevului spre formare – dezvoltare;
- reflectă prin structura și conținutul lor interesele statului și școlii și sînt în concordanță cu aspirațiile întregii societăți;
- corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor.
- orientează spre lichidarea supradozării în instruire și contribuie la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind sarcina didactică pentru un elev;
- sînt corelate cu finalitățile treptei de învățămînt, în concordanță cu nivelul cerut pentru treapta următoare și, în final, cu cerințele pieței de muncă;
- reflectă adecvat specificul spațiului educațional matematic și specificul ariei curriculare „Matematica și științe”;
- prevăd abordări inter/transdisciplinare;
- sînt elaborate pe trepte de învățămînt;
- sînt formulate fără discontinuități discrepante;
- sînt bază pentru evaluare;
- pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii;
- constituie o bază suficientă pentru proiectarea și evaluarea reușitei școlare;
- sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile și accesibile;
- constituie un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare;
- vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei;
- stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele–cheie;
- sînt în măsură să declanșeze tendința cadrului didactic pentru calitatea prestației sale profesionale.

Standardele educației matematice proiectate pot deveni pe deplin realiste numai în cazul dacă vor exista resurse educaționale disponibile și cadre didactice bine pregătite. Standardele educaționale matematice proiectate pot fi realizate în intervalul de timp prevăzut de Planul-cadru.

▪ **Sugestii și recomandări pentru modernizarea standardelor educaționale**

În învățămîntul liceal propunem:

- de omis standardul 2.7;
- de modificat standardul 2.9: „Efectuarea operațiilor cu polinoame (adunarea, scăderea, înmulțirea, împărțirea cu rest, ridicarea la putere cu exponent natural a polinomului cu o

- determinantă), utilizând proprietățile acestor operații (comutativitatea, asociativitatea, distributivitatea, elementul neutru, polinomul opus)”;*
- *de modificat standardul 2.11: „Utilizarea corectă a terminologiei aferente noțiunii de matrice (matrice, element, linie, coloană, diagonala principală, diagonala secundară) și clasificarea matricelor utilizând numărul de linii, coloane, matrice-coloană, matrice unitate, matrice nulă, matrice opusă, matrice triunghiulară, matrice pătratică de ordinul n , transpusa unei matrice, *matrice inversabilă, *matrice inversă”;*
  - *de modificat standardul 2.12: „Efectuarea operațiilor cu matrice (adunarea, scăderea, înmulțirea, înmulțirea cu un scalar), calcularea *matricei inverse, matricei transpuse de ordinul $n \times m$, $n, m \leq 3$ date;*
  - *de modificat standardul 2.13: „Utilizarea definiției, a *proprietăților determinantilor (relația dintre determinantul matricei și determinantul matricei transpuse, scoaterea factorului comun dintr-o linie (coloană), determinantul cu linii proporționale, scrierea determinantului cu linii proporționale, scrierea determinantului ca sumă a unor determinanți, invarianta determinantului la adunarea la o linie (coloană) a altor linii (coloane) înmulțite cu anumite numere, determinantul matricei pătratice, triunghiulare), regula lui Sarrus în calculul determinantilor de ordinul III”.*

3.2.2. DISCIPLINA DE STUDIU FIZICA

- **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul de fizică**

Conceptul standard educațional este definit clar atât în ediția 2008, cât și în ghidul „Evaluarea standardelor educaționale.

Reperle conceptuale conțin elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional: scopul, obiectivele, funcțiile, cerințele și obiectele standardizării.

Standardele educaționale reprezintă niveluri normative de capacitate instructiv-educativă pe care elevii trebuie să le atingă la finele unei trepte de învățământ. Aceste acte normative sînt stabilite teoretic și experimental în baza valorilor educaționale naționale și mondiale și servesc drept etalon în evaluarea cunoștințelor, capacităților/competențelor elevilor; sînt repere pentru autorii de curriculum, manuale și alte materiale didactice.

Standardul educațional determină nivelul de instruire și educație necesar și suficient pentru dezvoltarea armonioasă a personalității elevului pe parcursul treptelor de învățământ și integrarea lui socială.

Pentru elaborarea standardelor educaționale trebuie respectate un șir de cerințe:

- să fie clare;
- să fie comprehensibile;
- să reprezinte anumite domenii specifice;
- focusarea pe elementele esențiale ale domeniului specific;
- fixarea competențelor de bază ce trebuie formate;
- să fie realizabile (reale);
- să permită diferențierea și individualizarea învățării;
- să asigure continuitatea dintre treptele de învățământ.

Standardele sînt obligatorii pentru toți cei implicați în învățământ.

Standardele educaționale editate în Republica Moldova în anul 2008 nu au fost supuse dezbaterii publice și nici nu au fost validate prin experiment pedagogic. În acest context, la momentul actual este necesar de a le reevalua, de a le moderniza conform cerințelor curente ale învățământului național și ale valorilor europene; este oportun să fie validate prin experiment pedagogic.

În relația cu Curriculumul de bază obiectivele standardelor educaționale corelează cu obiectivele educaționale generale și obiectivele generale transdisciplinare, obiectivele pe trepte de învățământ.

Standardele educaționale la disciplina școlară „Fizica” (pentru învățământul gimnazial și cel liceal) corelează în mare parte cu obiectivele pe trepte de învățământ (pentru învățământul gimnazial și cel liceal), cu obiectivele pe arii curriculare (obiectivele pentru științe), obiectivele generale ale disciplinei „Fizica”.

Standardele educaționale la fizică stau la baza elaborării obiectivelor generale și de referință ale curriculumului școlar la fizică pentru învățământul gimnazial și cel liceal.

Standardele în ansamblu acoperă toate domeniile specifice fizicii, sînt formulate suficient de clar, pe înțelesul profesorilor și elevilor.

Standardele sînt realizabile în intervalul de timp prevăzut de Planul-cadru (este necesar să se țină cont și de dozarea timpului, pentru a exclude supradozarea).

Totuși, la elaborarea standardelor la fizică inițial s-a atras mai multă atenție celor de nivelurile „Cunoaștere și înțelegere”, „Aplicare” și mai puțin celor de nivelul ”Integrare”.

Spre exemplu, pentru gimnaziu este important de inclus standarde de următorul conținut:

- Utilizarea corectă și inofensivă a aparatelor, instrumentelor și substanțelor la lucrările de laborator și în viața cotidiană (*aplicare*);

La rubrica *Integrare* sugerăm a se include:

- Formarea unei atitudini responsabile față de protejarea mediului ambiant;

- Formarea concepției științifice despre lume (Univers);

- Conștientizarea avantajelor pe care le oferă fizica la cunoașterea lumii și aplicarea lor practică.

Pentru liceu pot fi formulate standarde de următorul conținut:

- Utilizarea corectă și inofensivă a aparatelor, instrumentelor și substanțelor la lucrările de laborator și practice și în viața cotidiană (*aplicare*);

La *Integrare* recomandăm a se sublinia:

- Luarea unei atitudini responsabile față de protejarea mediului ambiant;

- Luarea deciziilor în viața cotidiană în baza cunoștințelor fizice ș.a.

De asemenea, este important de a revedea conținuturile standardelor la toate nivelurile, pentru a verifica dacă unele concepte se conțin în curriculumul școlar la fizică și nu figurează în cadrul standardelor educaționale

Alte cîteva exemple arată că standardele 1.2.-1.5. (nivel de cunoaștere și înțelegere) conțin componente care prevăd aplicații practice (nivel „Aplicare”).

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

Standardele educaționale, fiind finalități ale învățării, reprezintă o componentă a calității, eficienței învățămîntului la nivel de țară, instituție școlară și elev în parte. Standardul educațional este o normă pentru evaluarea competențelor elevilor la disciplina școlară structurată pe cele trei componente:

1. Cunoașterea și înțelegerea.

2. Aplicarea (formarea capacităților productive și creative)

3. Integrarea (inclusiv formarea atitudinilor).

Standardele publicate în anul 2008 sînt actuale la moment, ele scot în evidență cerințele educației față de elevii de diferite vârste, conform obiectivelor generale ale disciplinei, orientează spre formarea de calitate/capacități, includ performanțe concrete, însă nu întotdeauna sînt formulate clar și nu corespund posibilităților cognitive ale elevilor.

Standardele de fizică la treapta gimnazială (liceală) de învățămînt trebuie să coreleze cu capacitățile de vîrstă ale elevilor, să aibă continuitate în sistemul de standarde pe trepte educaționale; nu toate standardele sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile, dar ele pot servi ca informație pentru elaborarea descriptorilor de notare a elevilor și trebuie să prevadă cerințe interdisciplinare.

Pentru efectuarea corelării standardelor naționale cu cele europene este necesar să dispunem de acte corespunzătoare ale Consiliului Europei.

În baza analizei standardelor din 2008 considerăm că este necesar:

1. De elaborat o nouă variantă a Standardelor educaționale în baza evaluării rezultatelor acumulate;

2. Standardele educaționale să fie supuse dezbaterii publice.

3. La elaborarea noilor standarde autorii vor ține cont ca toate standardele să corespundă:

- vârstei elevilor;

- să fi realizabile în timpul prevăzut de Planul-cadru de învățămînt (inclusiv, să corespundă cerințelor igieno-sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi);

- să reflecte nevoile reale de dezvoltare ale elevilor

Standardele educaționale vor fi luate ca bază pentru elaborarea (reevaluarea) Curriculumului de bază și a curricula la disciplinele școlare (inclusiv, curriculumul de fizică).

3.2.3. DISCIPLINA DE STUDIU INFORMATICA

▪ **Standardele educaționale în relație cu curricula de bază și curricula la disciplina Informatica**

1. Pentru evaluarea componentei „**Claritatea și plenitudinea reperelor conceptuale ale standardelor**” a fost utilizată metoda analizei de concept.

1.1. *Este clar definit conceptul de standard educațional?*

În compartimentul 1. Noțiune de standard educațional se încearcă să se explice ce înseamnă standard educațional, însă, după părerea noastră noțiunea nu este destul de clară. **Ar necesita o concretizare, poate, mai puțin academică, pe înțelesul tuturor.**

1.2. *Reperetele conceptuale conțin toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional: scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectele standardizării?*

În preliminarii sînt stipulate obiectivele, funcțiile, cerințele și obiectele standardizării, lipsesc **principiile și nu este clar enunțat scopul utilizării standardelor în educație.**

1.3. *În reperetele conceptuale este vizată raportarea standardelor la valorile educației?*

În reperetele conceptuale ale standardelor **nu sînt stipulate valorile educației.**

1.4. *Standardele sînt orientate spre dezvoltarea integrală a personalității elevului?*

Da, standardele la disciplinele școlare contribuie la formarea și dezvoltarea integrală a personalității elevului.

1.5. *Standardele orientează spre a învăța elevul să învețe?*

Parțial, prin standardele la disciplină, elevul este învățat să învețe. Standardele la informatică orientează elevul spre obținerea deprinderilor de a învăța să învețe.

1.6. *Standardele orientează spre dezvoltarea societății civile?*

Standardele și curriculumul la discipline formează cetățeni responsabili de acțiunile lor, liberi în expunerea punctului de vedere, creativi, cu gândire critică, care, finalizînd ciclul de studii, se pot încadra organic în societatea informațională, indirect influențînd societatea civilă.

1.7. *Standardele reflectă principiile educației centrate pe elev?*

Parțial prin standardele la disciplinele școlare

1.8. *Principiile standardizării sînt suficiente și adecvate realității educaționale din Republica Moldova?*

Trebuie bazate pe termeni de competență.

2. Pentru evaluarea componentei „**Actualitatea și relevanța standardelor**” a fost utilizată tehnica răspunsului scurt.

2.1. *Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare ale elevilor?*

Da, standardele la informatică reflectă nevoile reale de dezvoltare ale elevilor.

2.2. *Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare a identității naționale, a cetățeanului R.Moldova?*

Da, ca unui cetățean ce se încadrează în comunitatea europeană.

2.3. *Standardele răspund așteptărilor elevilor și ale părinților?*

Da, însă este nevoie de sondaje mai concrete în acest domeniu.

2.4. *Standardele răspund nevoilor sociale?*

Da. Formează cetățeni creativi, cu gândire algoritmică, critică.

3. Pertinența standardelor în raport cu obiectivele.

3.1. *Standardele sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele-cadru ale disciplinei de învățămînt?*

Nr.	Obiective generale/Obiective-cadru/Standarde	Gimnaziu	Liceu		Standarde		
			Real	Umanistic	Gimnaziu	Liceu	
						Real	Umanistic
1	I. Cunoașterea conceptelor informatice fundamentale, unităților de măsură a cantității de informație, a metodelor de codificare și decodificare a informației textuale, grafice, audio și video.	x	X	x	x	x	X
	II. Cunoașterea bazelor științifice ale tehnicii de	x	X	x	x	x	X

2	calcul și ale tehnologiilor informaționale, algebrei booleene și sistemelor de numerație, limbajelor algoritmice și tehnicilor de programare, modelării și metodelor numerice.								
3	III. Formarea gândirii algoritmice și aplicarea cunoștințelor din domeniul limbajelor algoritmice și tehnicilor de programare pentru rezolvarea problemelor frecvent întâlnite în activitatea cotidiană.	x	X	x	x	x	x	X	
4	IV. Utilizarea calculatorului, rețelelor de calculatoare și a sistemelor informatice pentru colectarea, înregistrarea, organizarea, prelucrarea, analiza, reprezentarea și interpretarea datelor.	x	X	x	x	x	x	X	
5	V. Formarea deprinderilor de utilizare a programelor de aplicații destinate păstrării și prelucrării informației cu ajutorul procesoarelor de texte, programelor de calcul tabelar, sistemelor de gestiune a bazelor de date, programelor multimedia.	x	X	x	x	x	x	X	
6	VI. Dezvoltarea capacităților de acomodare la un mediu informațional în continuă schimbare și transformare.								
7	VII.Dezvoltarea responsabilităților vizînd utilizarea tehnicii de calcul și a tehnologiilor informaționale în scopul accesării și difuzării informațiilor de interes personal sau public.								
8	VIII.Stabilirea conexiunilor intra- și extradisciplinare ale informaticii.	x	X	x					

Standardele evaluate sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele-cadru la informatică, după cum se vede în tabelul de mai sus.

Nu avem standarde pentru obiectivele generale 6 și 7, fiindcă este foarte greu de evaluat și de măsurat performanțele acestea.

3.2. Standardele sînt focusate pe elemente de esență ale disciplinei școlare? **Da**

3.3. Standardele educaționale sînt orientate spre formarea de competențe disciplinare?

Nu sînt formulate în termeni de competențe, dar prin realizarea obiectivelor se formează unele competențe.

3.4. Standardele acoperă echilibrat toate domeniile specifice disciplinei? **Da**

Nr.	Domeniile disciplinei	Numărul de obiective/standarde								
		Gimnaziu			Liceu real			Liceu umanistic		
Clase		7	8	9	10	11	12	10	11	12
	Informația. Sisteme de numerație	3/4			18/12			12/5		
	Sisteme de operare	6/5								
	Structura calculatorului	2/2			35/19			10/9		
	Rețele de calculatoare	2/1			5/2			4/2		
	Editarea textelor, progr.aplicative	9/6								
	Calcul tabelar		11/2							
	Algoritmi		13/4							
	Limbajul de programare PASCAL			15/6	24/11	38/23		20/7	23/13	
	Tehnici de programare					22/7				
	Modelare și metode de calcul						29/15			
	Baze de date		5/1				36/20			38/18

Total:	22/18	29/7	15/6	82/44	60/30	65/35	46/23	23/13	38/18
--------	-------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

3.5. Standardele indică clar un anumit nivel de performanță școlară (minim, mediu, maxim)?
Standardele la gimnaziu au un singur nivel, pentru liceu sînt specificate două niveluri: pentru umanistic și real.

4. Claritatea formulării standardelor:

Nr	Intrebare	Raspuns
1.	Standardele sînt formulate suficient de clar și de explicit, pentru a se evita erori de interpretare?	Da
2.	Standardele sînt focusate pe elemente de esență ale disciplinei școlare?	Da
3.	Standardele sînt formulate pe înțelesul tuturor (profesori, elevi, părinți)?	Da
4.	Sînt necesare reformulări ale unor standarde? Exemplificați.	Nu

Veridicitatea standardelor

4.1. *Standardele reflectă cu adevărat nevoile de formare-dezvoltare ale elevului?* **Da**

4.2. *Standardele formulate pentru disciplină sînt în acord cu așteptările societății?* **Da**

5. Accesibilitatea standardelor:

5.1. *Standardele corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor?* **Da**

5.2. *Standardele proiectate sînt realiste în raport cu resursele educaționale disponibile și cu pregătirea cadrelor didactice?*

Standardele nu pot fi coborîte la nivelul cadrului didactic.

Formularea corectă a întrebării ar fi: *pregătirea cadrelor didactice și resursele educaționale disponibile sînt conforme standardelor?*

Nivelul cadrelor didactice lasă de dorit mai ales în mediu rural; există situații cînd profesorii predau fără a avea studii în domeniu.

5.3. *Standardele sînt realizabile în intervalul de timp prevăzut prin Planul- cadru?* **Da**

5.4. *Standardele actuale contribuie la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi?* **Da**

6. Coerența și logica standardelor în sistemul educațional

6.1. *Standardele se află în concordanță cu finalitățile treptei de învățămînt, cu nivelul cerut la intrarea în următoarea treaptă de învățămînt și/sau pe piața muncii?* **Da**

6.2. *Standardele reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare?* **Da**

6.3. *Standardele prevăd abordări inter/ transdisciplinare?* **Da**

6.4. *Standardele educaționale trebuie elaborate pe trepte de învățămînt sau pe ani de studiu?*

Pe trepte de învățămînt.

6.5. *Există anumite discontinuități în sistemul de standarde la disciplina respectivă?* **Nu**

7. Coraportul standarde-evaluare

7.1. *În standarde este precizată ideea că acestea servesc ca bază pentru evaluare?* **Da**

7.2. *Standardele actuale pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii?*

Da. Pentru a avea mai multă informație în acest domeniu este necesar un examen la informatică la finele clasei a 9-a.

7.3. *Standardele existente constituie o bază suficientă pentru proiectarea/evaluarea rezultatelor școlare?* **Da**

7.4. *Standardele sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile?* **Da**

7.5. *Standardele pot constitui un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare?* **Da**

8. Corelarea standardelor naționale cu standardele europene

8.1. *Standardele naționale vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei?* **Da**

8.2. *Standardele naționale stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele-cheie?* **Da**

9. Valoarea motivațională a standardelor

9.1. *Standardele sînt în măsură să declanșeze tendința cadrului didactic pentru calitatea prestației sale profesionale?* **Da**

- 9.2. *Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice?* **Da**
- 9.3. *Standardele asigură motivația elevilor pentru învățare?* **Da**
- 9.4. *În standarde sînt prezente mecanisme de transfer în situații reale a competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare?* **Da**

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

- Elaborarea standardelor pe clase.
- Concretizarea nivelului descris (minim, mediu, de bază).
- Standardizarea: competențelor profesionale ale profesorilor, a condițiilor de învățare, a manualelor etc.
- Considerăm că la nivel de aplicare a standardelor este necesară: elaborarea unui ghid de implementare, instruirea profesorilor.
- Să se reformuleze standardele care conțin două și mai multe substantive
- Să se revadă rubricile *Aplicare* și *Integrare*, ar putea fi împreună.
- Considerăm că unele standarde nu sînt pentru nivelul minim.
- Standardele sînt realiste, dar lipsesc resursele educaționale necesare.

3.2.4. DISCIPLINA DE STUDIU CHIMIA

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinar**

Standardul educațional reprezintă normele educaționale ale statului respectiv. Învățămîntul se fundamentează pe standardele educaționale-obiective orientate spre ceea ce va ști, va ști să facă și cum va fi elevul la finalizarea școlarizării sale. Standardele educaționale trebuie să fie indispensabile de curriculumul de bază și de cel la disciplină, reprezentînd componenta calității. Eficiența sistemului este totalitatea eforturilor depuse de societate, cadre didactice, elevi, părinți, toți cei responsabili pentru creșterea calității învățămîntului, adică formarea anumitor competențe necesare în viață.

▪ **Sugestii și recomandări generale cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

1. Axarea standardelor educaționale pe competențe.
2. Standardizarea conținuturilor curriculare, cu indicarea concretă a temelor și volumului conținutului obligatoriu (De ex: Caracteristica elementelor chimice (care anume, cîte?)), adică concretizarea conținuturilor standardizate.
3. Prezentarea standardelor educaționale integrală pentru ambele profiluri nu este reușită; propunem să fie prezentate pe profiluri.
4. Corelarea standardelor cu competențele transdisciplinare și obiectivele curriculare.
5. Prezentarea în curriculum a corelației dintre „obiective de referințe – conținuturi” și „standarde – obiective-cadru/obiective generale – finalități de evaluare”.
6. Includerea standardelor în curriculumul nou la disciplină.
7. Descongestionarea standardelor și curriculumului gimnazial pentru clasa a 9-a prin excluderea capitolului de Chimie organică (26 de ore) și reorganizarea acestui material: în capitolul Carbonul să se studieze la nivel de cunoaștere exemple de substanțe organice, cele mai importante pentru om în viața cotidiană.
8. Descongestionarea și reorganizarea obiectivelor din gimnaziu și liceu, a conținuturilor și a numărului respectiv de ore recomandate (inclusiv a orelor de evaluare) pe capitole, pentru a crea posibilități de includere în clasa a 12-a a unui capitol „Chimia și viața”, ce ar viza compuși cu un rol major în viața cotidiană (noțiuni de medicamente, vitamine, aditivi, parfumuri etc.) și ar favoriza studierea și recapitularea materiei de studiu la nivel de integrare.

3.2.5. DISCIPLINA DE STUDIU BIOLOGIA

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinar**

Problema standardizării învățămîntului preuniversitar reprezintă o parte componentă a problemelor ce vizează modernizarea procesului educațional. Ea este determinată de condițiile funcționării sistemului de învățămînt, situația social-economică, condițiile pieții forței de muncă etc.

Elaborarea standardelor educaționale este orientată spre optimizarea procesului educațional în condițiile flexibilității și diversității procesului de învățământ. Este important de menționat că în condițiile actuale în prim plan apare necesitatea dezvoltării competențelor profesionale ale absolvenților instituțiilor preuniversitare de învățământ. Elevul trebuie să dea dovadă nu numai de cunoștințe în domeniu, dar, în primul rând, și să demonstreze abilități/competențe. Anume aceste abilități/competențe îi vor permite absolventului gimnaziului/liceului să se integreze activ în viața socială, să se adapteze mult mai ușor la condițiile reale ale vieții.

În cazul elaborării unor standarde naționale se poate realiza o educație egală a tuturor cetățenilor și un nivel mediu și înalt de performanță. Ele indică clar ce trebuie să învețe elevii pentru a atinge aceste oportunități educaționale.

Standardele educaționale reprezintă pentru elevi repere spre care ei trebuie să tindă ca să se integreze în societate și să contribuie la dezvoltarea ei. Pentru autoritățile școlare, standardele reprezintă un ghid apolitic și orientativ, care se află la baza proiectării didactice.

Aplicarea sistemului de standarde educaționale oferă:

- Șanse egale tuturor copiilor de a obține o educație de calitate cu ajutorul profesorilor pregătiți în baza acestor standarde;
- Coerență în cadrul comunității educaționale și a celei sociale;
- O imagine unitară a profesiei de pedagog, contribuind la creșterea prestigiului și protecției profesionale a cadrelor didactice;
- Crearea unui mediu comun de formare a personalității elevului pe parcursul tuturor treptelor de învățământ;
- Definirea clară a responsabilităților în cadrul procesului educațional, ceea ce va determina perfecționarea sistemului de educație.

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

În tabelul ce urmează sînt prezentate concluziile și recomandările în baza analizei standardelor existente la biologie pentru ciclurile gimnazial și liceal.

Nr. crt.	Criteriul	Metode utilizate	Analiza datelor	Concluzii și recomandări
1.	Claritatea și plenitudinea reperelor conceptuale ale standardelor	Analiza de concept Analiza structurală	<p>1. Este clar definit conceptual de <i>standard educațional</i>? Parțial</p> <p>2. Reperele conceptuale conțin toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standardul educațional: scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectivele standardizării? Da</p> <p>3. În reperele conceptuale este vizată raportarea standardelor la valorile educației? Parțial</p> <p>4. Standardele sînt orientate spre dezvoltarea integrală a personalității elevului? Parțial</p> <p>5. Standardele orientează spre a învăța elevul să învețe? Da</p> <p>6. Standardele orientează spre dezvoltarea societății civile? Da</p> <p>7. Standardele reflectă principiile educației centrate pe elev? Da</p> <p>8. Principiile standardizării sînt suficiente și adecvate realității educaționale din Republica Moldova? Parțial</p> <p>9. Principiile standardizării sînt suficiente și adecvate pentru integrarea/adaptarea în societate? Parțial</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reperele conceptuale conțin elementele necesare standardului educațional. • Standardele nu reflectă principiile educației centrate pe elev. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rezentarea unei definiții accesibile a standardului educațional. ➤ Concretizarea valorilor educaționale în societatea democratică. ➤ Reflectarea în standardele educaționale a necesității formării la elevi după fiecare traptă de școlarizare a competențelor de integrare activă în societate.
2.	Actualitatea și relevanța standardelor	Tehnica răspunsului scurt	<p>1. Standardele reflectă nevoile reale ale dezvoltării elevului? Parțial</p> <p>2. Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare a identității naționale, cetățeanului R.Moldova? Da</p> <p>3. Standardele răspund așteptărilor elevilor și ale părinților? Da</p> <p>4. Standardele răspund nevoilor sociale? Da</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare a identității naționale ce ține de libertatea cetățeanului. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Concretizarea nevoilor reale ale elevului în sec. XXI. ➤ Racordarea standardelor educaționale la nevoile societății în conformitate cu așteptările elevilor și ale părinților.
3.	Pertinența standardelor în raport cu obiectivele	Examinarea Analiza	<p>1. Standardele sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele-cadru ale disciplinei de învățămînt? Da</p> <p>2. Standardele sînt focusate pe elemente de esență ale</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Standardele sînt focusate pe elementele de esență în conformitate cu obiectivele

			<p>disciplinei școlare? Da</p> <p>3. Standardele educaționale sînt orientate spre formarea de competențe disciplinare? Da</p> <p>4. Standardele acoperă echilibrat toate domeniile specifice disciplinei? Da</p> <p>5. Standardele indică clar un anumit nivel de performanță școlară (minim, mediu, maxim)?</p>	<p>generale / obiectivele-cadru și curriculumul disciplinei școlare.</p> <ul style="list-style-type: none"> Standardele educaționale sînt orientate spre formarea de competențe disciplinare, fiind eșalonate pe domenii cognitive: cunoaștere și înțelegere, aplicare, integrare. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> Prezentarea indicilor nivelurilor (minim, mediu, maxim) de performanță școlară la biologie. (în cazul cînd acest criteriu este comun pentru standardele tuturor disciplinelor) <p>Notă: Odată ce prin definiție că standardele reprezintă o normă, atunci ele nu ar trebui să prevadă diverse niveluri (minim, mediu, maxim).</p>
4.	Claritatea formulării standardelor	Examinarea Analiza	<p>1. Standardele sînt formulate suficient de clar și de explicit, pentru a se evita erori de interpretare? Da</p> <p>2. Standardele sînt formulate pe înțelesul tuturor (profesori, elevi, părinți)? În mare măsură</p> <p>3. Sînt necesare reformulări ale unor standarde? Exemplificați. Da</p> <p>Exemplu: Standardul 1.3. (gimnaziu): <i>Identificarea structurilor animale implicate în funcții de nutriție (digestive, absorbție, respirație, circulație, excreție); funcții de susținere și funcții de relație cu mediul (mișcare, locomoție, reglare, orientare); funcții de reproducere (fecundație, dezvoltare prenatală, dezvoltare postnatală).</i></p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> Standardele sînt formulate explicit, dar la mod general. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> Reformularea standardelor în vederea sporirii accesibilității lor.
5.	Veridicitatea standardelor	Dezbaterea	<p>1. Standardele reflectă cu adevărat nevoile de formare-dezvoltare ale elevului? Da</p> <p>2. Standardele formulate pentru disciplină sînt în accord cu așteptările societății? Parțial</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> Standardele reflectă parțial nevoile de formare-dezvoltare a elevului, fiind în corelare cu dezvoltarea societății. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> Racordarea standardelor educaționale la

				nevoile societății moderne.
6.	Accesibilitatea standardelor	Analiza	<p>1. Standardele corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor? În majoritatea lor, Da</p> <p>2. Standardele proiectate sînt realiste în raport cu sursele educaționale disponibile și cu pregătirea cadrelor didactice? Da</p> <p>3. Standardele sînt realizabile în intervalul de timp prevăzut prin Planul-cadru? Da; Parțial pentru clasa a XI-a</p> <p>4. Standardele actuale contribuie la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi? Da; Parțial pentru clasa a XI-a</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> Standardele educaționale sînt realizate în conformitate cu sursele educaționale disponibile și cu pregătirea cadrelor didactice <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> Optimizarea standardelor educaționale la intervalul de timp prevăzut prin Planul-cadru.
7.	Coerența și logica standardelor în sistemul educațional	Analiza	<p>1. Standardele sînt congruente cu finalitățile treptei de învățămînt, cu nivelul cerut la intrarea în următoarea treaptă de învățămînt și/sau pe piața muncii? Da</p> <p>2. Standardele reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare? Da</p> <p>3. Standardele prevăd abordări inter/transdisciplinare? Parțial</p> <p>4. Standardele educaționale trebuie elaborate pe trepte de învățămînt sau pe anii de studii? Pe trepte de învățămînt</p> <p>5. Există anumite discontinuități în sistemul de standarde la disciplina respectivă? Exemplificați. Da</p> <p>Exemplu: Standardul 1.2. (liceu): <i>Identificarea....., trăsăturilor distinctive ale grupelor de organism la nivel de regn, filum și clasă (pentru profilul umanist doar la nivel de regn și filum) ...</i></p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> Standardele educaționale sînt congruente cu treptele de învățămînt (gimnazial și liceal). Standardele reflectă specificul domeniului și al ariei curriculare în conformitate cu curriculumul disciplinei. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> Elaborarea standardelor educaționale pe trepte de învățămînt. Excluderea discontinuităților în sistemul de standarde educaționale prezentate. <p>Notă: De analizat oportunitatea elaborării standardelor educaționale pe anii de studii.</p>
8.	Coraportul standerde-evaluare	Analiza Examinarea	<p>1. În standarde este precizată ideea că acestea constituie o bază pentru evaluare? Da</p> <p>2. Standardele actuale pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii? Parțial</p> <p>3. Standardele existente constituie o bază suficientă pentru proiectarea evaluării rezultatelor școlare? Da</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> Standardele educaționale servesc drept bază pentru evaluarea rezultatelor școlare. Standardele actuale sînt orientate pentru elevii cu o performanță medie. Standardele pot constitui un punct de

			<p>4. Standardele sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile? Majoritatea, nu</p> <p>5. Standardele pot constitui un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare? Da</p>	<p>plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare.</p> <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Elaborarea unor termeni de performanțe măsurabili în cadrul standardului. ➤ Constituirea grupurilor de lucru pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare pe domenii de activitate.
9.	Corelarea standardelor naționale cu standardele europene	Comparația	<p>1. Standardele naționale vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei? Parțial</p> <p>2. Standardele naționale stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele-cheie?</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Standardele naționale vizează tangențial atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Includerea în standardele educaționale naționale a competențelor-cheie recomandate de Consiliul Europei. ➤ Stabilirea nivelurilor la care trebuie însușite competențele-cheie.
10.	Valoarea motivațională a standardelor	Analiza Examinarea	<p>1. Standardele sînt în măsură să declanșeze tendința cadrului didactic pentru calitatea prestației sale profesionale? Da</p> <p>2. Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice? Da</p> <p>3. Standardele asigură motivația elevilor pentru învățare? Parțial</p> <p>4. În standarde sînt prezente mecanisme de transfer în situații reale a competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare? Da</p>	<p>Concluzii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice, precum contribuie și factorul economico-social. <p>Recomandări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Prezentarea standardelor ce ar reflecta mecanisme de transfer în situații reale a competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare.

3.3. ARIA CURRICULARĂ ȘTIINȚE SOCIOUMANISTICE

3.3.1. DISCIPLINA DE STUDIU ISTORIE

▪ Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul disciplinar

Analiza standardelor la Educația istorică pentru treapta gimnazială și liceală.

Standardele educației istorice sînt descrise în termeni prea general și practic nu au un caracter lucrativ. În special sînt neglijate la componenta evaluare. Testele finale la BAC sînt elaborate fără a lua în considerație standardele educaționale. Ele lipsesc în curricula la istorie și practic nu sînt în școli. De asemenea, cadrele didactice nu au o pregătire cu referire la implementarea standardelor.

Pe parcursul ultimilor 5-7 ani au suferit modificări esențiale documentele școlare cu referire la educația istorică. **Standardele educației istorice** au rămas, însă, practic neschimbate și nu corespund totalmente obiectivelor curriculare.

De exemplu, pentru **treapta gimnazială** la compartimentul **1.Cunoaștere și înțelegere:**

Standardul 1.1.Ordonarea cronologică a evenimentelor, evoluția socio-economico-politică și culturală, progresul socio-economic și tehnico-științific a societății umane (din cele mai vechi timpuri și pînă în prezent (în baza unui exemplu) sînt prea sofisticate și greu de măsurat.

Unele standarde sînt prea generale, de exemplu:

Standardul 1.2. Descrierea modurilor de trai, ocupațiilor lor, uneltelor în diverse etape istorice de dezvoltare.

Standardul 1.4.Operarea cu noțiunile istorice.

La compartimentul **2. Aplicare**

Standardul 2.2.Marcarea pe harta mută a evenimentelor evoluția socio-economico-politică și culturală a societății umane din cele mai vechi timpuri și pînă în prezent.

Practic nu poate fi realizat, deoarece școala nu este asigurată cu materiale necesare, de exemplu hărți mute.

La compartimentul **3. Integrare** ar trebui de concretizat cum și în ce condiții concrete pot fi integrate cunoștințele și capacitățile elevilor, de exemplu:

Standardul 3.1.Utilizarea informațiilor dobîndite din diverse surse.

Standardul 3.2. Interpretarea critică a diverselor opinii.

Standardul 3.3.Argumentarea propriilor opinii.

Menționăm că educația istorică nu este bazată pe formarea de competențe cu caracter de integrare, ci mai mult pe dobîndirea de cunoștințe și capacități. La studierea istoriei locale și naționale nu sînt specificate standarde pentru a măsura nivelul de cunoștințe și capacități formate. Practic lipsesc standarde pentru formarea unor cunoștințe și capacități în baza studierii istoriei locale și regionale. Regiunile istorice sînt studiate fragmentar, fără a se păstra o succesiune logică.

Nu toate epocile istorice își regăsesc exprimare în standardele propuse.

Standardele educației istorice **pentru treapta liceală** ar trebui concretizate în baza studierii principiului problematizării.

La compartimentul **1. Cunoaștere și înțelegere.**

Standardul 1.1. Explicarea sensului termenilor: civilizație, geneză, ideologie, liberalism, totalitarism, creștinism, islamism, budism, naționalism, rasism, fascism, socialism, comunism, conservatism, război rece, război local, focar de război, război mondial, democrație, cataclism natural și social, mișcare de eliberare națională, societate postindustrială.

Explicarea termenilor-cheie ar trebui plasată la treapta gimnazială. Unii termeni mai importanți s-ar putea explica la treapta primară, ceea ce, de fapt, nu este prevăzut în standardele educației istorice.

Unele standarde nu sînt asigurate cu materiale metodice și complimentare necesare. Cadrele didactice, n-au fost suficient familiarizate cu aplicarea lor. Iată unele din ele:

Standardul 1.2. Crearea algoritmilor de cercetare a surselor istorice din diferite epoci.

Standardul 1.3. Explicarea interdependenței dintre cauzalitate și schimbare în tratarea evenimentelor abordate.

La compartimentul **2. Aplicare** predomină acțiuni la nivel cognitiv, practic lipsesc standarde pentru a forma capacități la nivel afectiv și psihomotor.

Standardele la compartimentul 3. Integrare ... nu corespund concepției de integrare, deoarece nu sînt asigurate cu acțiuni în care elevul ar putea să-și demonstreze competențele formate în condiții de schimbare. De exemplu:

Standardul 3.1. Sintetizarea informațiilor asupra unui eveniment dobândite din diverse surse (manual, crestomație, mass - media, hărți, diagrame, scheme, etc.).

Standardul 3.3. Argumentarea cauzelor și impactului evenimentelor studiate (evoluția social-economică și politică, organizarea statală, declanșarea conflictelor militare, influențele culturale, progresul tehnico-științific).

Standardul 3.4. Prezentarea și argumentarea opiniei personale privind problema abordată.

Standardul 3.5. Compararea diverselor surse istorice asupra unui eveniment, argumentând opinia personală.

Nu corespund cerințele pentru standardele de apreciere a unor cunoștințe și capacități privind spațiul universal în comparație cu cele din spațiul național și local. Pentru spațiul național sînt evidențiate doar unele personalități, de exemplu:

Standardul 1.1. Descrierea în bază de algoritm a personalităților studiate (Burebista, Decebal, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Mihai Vitezul, Vasile Lupu, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu, Dimitrie Cantemir, Alexandru Ioan Cuza, Carol I, Ferdinand I, Ion Inuceleț, Ion Pelivan, Panteleimon Halippa, Ion Brătianu, Ion C. Brătianu, Ionel I. C. Brătianu, N. Titulescu, I. Antonescu etc.).

Pentru spațiul universal asemenea cerințe lipsesc. Ar trebui formulate standarde și pentru a lărgi cunoștințele și capacitățile la nivel local.

La domeniul **2. Aplicare** ar trebui pus accent mai mult pe posibilitățile localității și ale regiunii, unde elevii ar putea participa la acțiuni de cercetare, de elaborare de proiecte și implementare a unor idei în colaborare cu membrii familiei și comunitatea.

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

Pentru realizarea obiectivelor preconizate și eficientizarea procesului educațional ar trebui elaborate documentele reglatoare luînd în considerație: **standarde de performanță - obiective generale – obiective de referință/competențe specifice – finalități (competențe generale)**. Acestea vor contribui la:

- utilizarea terminologiei științifice și disciplinare specifice (concepte, noțiuni) pentru prezentarea unei informații pertinente;
- argumentarea unui demers explicativ;
- sesizarea unor succesiuni de fenomene și procese naturale;
- citirea și interpretarea informației grafice și cartografice;
- construirea unui text structurat utilizînd o informație cartografică sau grafică;
- descrierea și explicarea faptelor observate pe teren sau identificate pe modele;
- utilizarea unor metode și tehnici simple, specifice diferitelor discipline științifice, pentru analiza unor elemente ale hidrografiei în contextul mediului înconjurător;
- utilizarea reprezentărilor cartografice în investigarea mediului geografic.

3.3.2. DISCIPLINA DE STUDIU GEOGRAFIE

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de geografie**

Claritatea și plenitudinea reperelor conceptuale ale standardelor la geografie

- Nu putem afirma sau nega, cu certitudine, dacă standardele evaluate la geografie sînt orientate spre dezvoltarea integrală a personalității elevului, pentru aceasta ar fi nevoie de cercetări la clasă.
- Standardele la Geografie orientează spre a învăța elevul să învețe, dar nu sînt cuprinse toate aspectele educaționale.
- Standardele orientează spre dezvoltarea societății civile. Afirmăm aceasta din perspectiva formării unei atitudini a elevului față de mediu, a comportamentului lui în mediul de viață și a responsabilităților pe care și le asumă.
- Standardele la Geografie evaluate nu reflectă principiile educației centrate pe elev.
- Nu se includ principiile standardizării, pentru că acest concept nu se cerea la momentul elaborării standardelor.

Actualitatea și relevanța standardelor.

- Considerăm că standardele la Geografie reflectă nevoile reale de dezvoltare a elevilor, iar, parțial și a identității naționale, a cetățeanului Republicii Moldova. Ele răspund parțial așteptărilor elevilor și părinților și nevoilor sociale. Calificăm ca „parțial”, pentru că la acest aspect s-ar cere

opinia elevilor, părinților, profesorilor □ i efectuarea unor sondaje și a unor cercetări tematice, ceea ce nu face parte din obiectivele expertizei de față.

Pertinența standardelor în raport cu obiectivele.

- Standardele, vizavi de obiectivele generale sînt grupate pe domeniile Cunoaștere, Aplicare și Integrare, dar obiectivele generale – pe Cunoaștere, Capacități și Atitudini. Obiectivele-cadru lipsesc.

Prezentăm în Tabelul 1 coerența obiectivelor generale cu standardele la Geografie (liceu).

Tabelul 1

Coerența obiectivelor generale cu standardele la Geografie în învățămîntul liceal

Standarde educaționale la Geografie	Obiective generale la geografie	Observații
<i>I. Cunoaștere și înțelegere</i>		
1.1. Definirea noțiunilor geografice proprii mediului natural și uman.	A.1. Să definească noțiunile geografice.	Corelează
1.2. Distingerea și caracterizarea componentelor naturale și umane ale mediului înconjurător (minerale, roci, forme de relief, tipuri de climat, obiecte hidrografice, vegetație, lumea animală, solul, resurse naturale, state, populație, așezări umane, ramuri ale economiei).	A.2. Să identifice obiectele și procesele geografice din natură și societate.	Corelează
1.3. Descrierea și explicarea proceselor fizice și chimice de modelare a suprafeței Terrei.	-	Standardul ar fi un obiectiv operațional.
1.4. Observarea, descrierea și explicarea proceselor și fenomenelor naturale (fizice, chimice și biotice) și a celor umane (demografice, sociale, politice, economice).	A.5. Să caracterizeze diferite obiecte, fenomene și procese geografice.	Standardul se dublează cu st. 2.5.
1.5. Estimarea diferitelor modalități de protecție și conservare a mediului geografic.	C.1. Să formuleze sarcini concrete pentru valorificarea rațională și protecția naturii la nivel local, regional și global.	Corelează parțial, dar sînt din diferite domenii de cunoaștere.
1.6. Colectarea informației geografice din diverse surse.	B.3. Să analizeze materialele grafice, cartografice și alte surse de informare. B.3. Să analizeze materialele grafice, cartografice și alte surse de informare.	Standardul se triplează cu st. 2.3. și 2.7.
<i>II. Aplicare</i>		
2.1. Utilizarea diverselor modalități de selectare, descriere, interpretare, modelare a componentelor și caracteristicilor naturale și umane ale mediului geografic.	-	Standardul nu corelează cu nici un obiectiv.
2.2. Compararea caracteristicilor naturale și umane ale spațiului geografic la scară locală și globală.	B.4. Să compare caracteristicile geografice ale obiectelor, fenomenelor și proceselor.	Corelează.
2.3. Analizarea și reprezentarea grafică a caracteristicilor naturale și umane ale mediului geografic, în baza aplicațiilor de teren sau a informației obținute din diverse surse.	-	Standardul se triplează cu st. 1.6. și 2.7.
2.4. Clasificarea diverselor componente ale mediului natural și uman.	-	-
2.5. Aplicarea unui algoritm pentru caracterizarea obiectelor, proceselor și	A.5. Să caracterizeze diferite obiecte, fenomene și procese geografice.	Corelează parțial, dar sînt

fenomenelor naturale și umane.		din diferite domenii de cunoaștere.
2.6. Observarea, explicarea și argumentarea relațiilor cauzale dintre componentele naturale și umane ale mediului înconjurător.	B.5. Să deducă relațiile cauză-efect dintre componentele mediului geografic și ale celui socio-uman.	Corelează
2.7. Utilizarea procedeelelor de analiză, sinteză, explicare și evaluare pentru interpretarea și aprecierea informației geografice.	B.3. Să analizeze materialele grafice, cartografice și alte surse de informare.	Standardul se triplează cu st. 1.6. și 2.3.
III. Integrare		
3.1. Aplicarea unor modele în analiza, interpretarea și reprezentarea grafică a informației geografice.	B.3. Să analizeze materialele grafice, cartografice și alte surse de informare	Corelează.
3.2. Enunțarea și argumentarea unor idei și ipoteze în explicarea proceselor și fenomenelor din natură și societate.	A.3. Să explice teoriile, ipotezele, legile și principiile generale ce stau la baza formării concepției științifice despre lumea înconjurătoare.	Corelează parțial, dar sînt din diferite domenii de cunoaștere.
3.3. Programarea și realizarea unui proiect de cercetare/investigație asupra mediului înconjurător.	B.2. Să investigheze fenomenele și procesele geografice la nivel local.	Corelează parțial.
3.4. Evaluarea valorii și utilității informației geografice.	-	-
3.5. Evaluarea interacțiunii și interdependenței proceselor naturale și umane care condiționează caracteristicile și particularitățile specifice ale spațiului geografic.	B.5. Să deducă relațiile cauză-efect dintre componentele mediului geografic și ale celui socio-uman.	Corelează
3.6. Aprecierea modului în care activitatea umană modifică mediul natural (prin poluare, defrișare, valorificare de resurse naturale, utilizare de tehnologii, efectuare de construcții etc.).	C.5. Să aprecieze valoarea cunoașterii mediului geografic pentru adaptarea la condițiile actuale din natură și societate.	Corelează
3.7. Luarea de decizii raționale în soluționarea unor situații-problemă.	C.2. Să-și asume responsabilități pentru menținerea echilibrului mediului în condițiile impactului antropoc la nivel local. C.4. Să rezolve diferite situații-problemă cu caracter geografic apărute în mediu.	Corelează

Constatăm că unele obiective generale nu se încadrează în nici un standard, dar le considerăm importante, deci urmează a fi elaborate standarde și pentru aceste obiective. De exemplu, obiectivele din liceu:

- A.4. Să descrie căi de ameliorare a condițiilor de viață a omului și de protecție a mediului;
- B.1. Să aplice adecvat terminologia geografică;
- C.3. Să manifeste respect și dorință de colaborare cu alte popoare ale lumii în diferite domenii ale activității umane;
- C.5. Să aprecieze valoarea cunoașterii mediului geografic pentru adaptarea la condițiile actuale din natură și societate.

Astfel, constatăm că există o corelare diferită între standarde și obiectivele generale, precum urmează:

- o corelare directă constatăm doar între opt standarde și nouă obiective generale;
- o corelare parțială există între patru standarde și obiective generale; trei dintre ele sînt, însă, din diferite domenii de cunoaștere;
- cinci standarde nu-și găsesc reflectare în obiectivele generale (1.3., 2.1., 2.3., 2.4., 3.4.);

- un standard este formulat în termeni de obiective operaționale (1.3.);
- standardul 1.4. se dublează cu standardul 2.5;
- standardul 2.3. se triplează cu standardele 1.6. și 2.7.;
- standardul 1.4. se triplează cu standardul 2.5.

- În general, standardele sînt focusate pe elemente esențiale ale Geografiei, dar nu acoperă astfel de aspecte ca orientarea spațială în mediu, descrierea căilor de ameliorare a condițiilor de viață a omului și de protecție a mediului, aplicarea adecvată a terminologiei geografice, respectul și dorința de colaborare cu reprezentanții altor etnii în diferite domenii ale activității umane, aprecierea valorii cunoașterii mediului geografic pentru adaptarea la condițiile actuale din natură și societate.
- Standardele la Geografie sînt structurate pe domeniile Cunoștințe și Înțelegere, Aplicare și Integrare. Standardele nu sînt formulate în termeni de competență, pentru că nu s-a cerut la momentul elaborării.
- Standardele acoperă echilibrat toate domeniile specifice Geografiei fizice, Geografiei umane – generale și regionale și ale Geografiei mediului.
- Standardele nu indică clar un anumit nivel de performanță școlară: minim, mediu, maxim.

Claritatea formulării standardelor.

- În general, standardele sînt clare și explicite (cu unele excepții).
- Unele standarde necesită reformulări din cauza ambiguității lor. De exemplu:

a) *unele standarde au un caracter ambiguu.* Standardul nr. 2.5., care include *aplicarea unui algoritm* pentru caracterizarea obiectelor, proceselor și fenomenelor naturale și umane; poate fi exclus, pentru că se pune accent pe algoritm, dar algoritmul poate fi folosit și în atingerea altor standarde. În cazul acesta accentul trebuie plasat pe analiza complexă a particularităților obiectelor, proceselor și fenomenelor naturale și umane, și nu pe algoritm;

b) *unele standarde necesită reformulări stilistice, ceea ce nu este dificil de efectuat.* Acestea sînt standardele pentru liceu: 1.1., 1.2., 1.4., 2.2., 2.4., 2.6., 3.2., 3.3., 3.4., 3.5., 3.6., 3.7.

Accesibilitatea standardelor.

- Considerăm că standardele la Geografie corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor.
- Standardele la Geografie corespund parțial resurselor educaționale, dar nu sînt familiarizați cu aplicarea lor profesorii de geografie. Ca rezultat al activității cu profesorii din cadrul cursurilor de formare continuă constatăm că o mare parte din profesorii de geografie nu posedă tehnologiile de realizare a standardelor, de corelare a lor cu obiectivele generale și alte categorii de obiective, cu metodele de predare-învățare-evaluare.
- Standardele la Geografie sînt realizabile în intervalele de timp prevăzute de Planul-cadru, cu excepția celor care se referă la clasa a 12-a – Geografia mediului, pentru care în Planul-cadru este rezervată doar o oră. Menționăm ca aspect pozitiv că în anul școlar 2009-2010 – în clasa a 12-a, la Profilul umanist s-au rezervat 2 ore. Dar la cel real, situația rămîne nesoluționată și trebuie să luăm în considerare că în liceu este mai mare ponderea conținuturilor reale și nu a celor umanistice.
- Nu ne putem expune opinia dacă standardele la Geografie contribuie sau nu la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică a elevilor, deoarece nu dispunem de concluzii ale cercetărilor în acest domeniu.

Coerența și logica standardelor în sistemul educațional.

- Standardele la Geografie, în general, sînt în concordanță cu finalitățile treptei de învățămînt, cu nivelul cerut la următoarea treaptă de învățămînt. Nu putem afirma pozitiv că standardele la Geografie corespund nivelului cerut de piața muncii.
- Standardele la Geografie reflectă adecvat specificul domeniului Geografiei. În liceu, de exemplu, aceasta se vede și din Tabelul 2.

Tabelul 2

Corelarea standardelor liceale cu domeniile geografiei

Standardul /Disciplina	Geografia fizică generală (clasa 10)	Geografia umană a lumii (clasa 11)	Geografia mediului (clasa 12)	%
1.1.	+	+	+	100
1.2.	+	+	+	100
1.3.	+	-	-	34
1.4.	+	+	+	100

1.5.	-	-	+	34
1.6.	+	+	+	100
2.1.	+	+	+	100
2.2.	+	-	-	34
2.3.	+	-	+	67
2.4.	+	-	-	34
2.5.	+	+	+	100
2.6.	+	+	+	100
2.7.	+	+	+	100
3.1.	+	+	-	67
3.2.	+	+	+	100
3.3.	-	-	+	34
3.4.	+	+	+	100
3.5.	+	+	+	100
3.6.	-	-	+	34
3.7.	+	+	+	100
<i>Total, număr</i>	17	13	16	
<i>Total, %</i>	85	65	80	77

Analizând datele din Tabelul 2, constatăm că 12 standarde se reflectă în toate trei conținuturile geografice, 2 standarde – numai în două conținuturi și 6 standarde – doar într-un singur conținut. Pe clase situația este următoarea: în Geografia fizică generală regăsim 85% standarde, în Geografia umană – 65 % și în Geografia mediului – 80%. Valoarea medie pentru toate clasele de liceu constituie 77%, deci sînt standarde care nu se reflectă în toate clasele.

Standardele la Geografie prevăd abordări interdisciplinare.

Aceasta este reflectat în Tabelul 3.

Tabelul 3

Abordări interdisciplinare ale standardelor la Geografie în învățămîntul liceal

Standardul /Disciplina	Geografia fizică generală (clasa 10)	Geografia umană a lumii (clasa 11)	Geografia mediului (clasa 12)
1.1.	Fizica, Biologia	Istoria	Biologia
1.2.	Fizica, Chimia, Biologia	-	-
1.3.	Fizica, Chimia	-	-
1.4.	Fizica, Chimia, Biologia	Istoria	Biologia
1.5.	Biologia	-	Biologia
1.6.	-	-	-
2.1.	-	-	-
2.2.	-	-	-
2.3.	-	-	-
2.4.	-	-	-
2.5.	-	-	-
2.6.	Fizica, Chimia, Biologia	-	Biologia
2.7.	-	-	-
3.1.	-	-	-
3.2.	-	-	-
3.3.	Fizica, Chimia, Biologia	-	Fizica, Chimia, Biologia
3.4.	-	-	-
3.5.	Fizica, Chimia, Biologia	-	Fizica, Chimia, Biologia
3.6.	Fizica, Chimia, Biologia	-	Fizica, Chimia, Biologia
3.7.	Biologia	-	Fizica, Chimia, Biologia
<i>Total pe clase, număr</i>	Fizica – 8 Chimia – 7 Biologia - 9	Istoria - 2	Fizica – 4 Chimia – 4 Biologia - 8
<i>Total liceu, număr și %</i>	Fizica – 12 (28%) Chimia – 11 (26%)		

Biologia – 17 (41%)
Istoria – 2 (5%)

Analizînd datele din Tabelul 3, constatăm că 41% dintre standarde ar putea realiza relațiile interdisciplinare cu Biologia, 28% - cu Fizica, 26% - cu Chimia și doar 5% - cu Istoria. Acesta este încă un argument în favoarea ideii despre apartenența geografiei la Matematică și Științe, și nu la disciplinele Umanistice.

- Considerăm că standardele educaționale la geografie trebuie elaborate pe trepte de învățămînt și nu pe ani de studii.
- Există anumite discontinuități în sistemul de standarde la Geografie (reflecat în pct. 7.2.).

Coraportul „Standarde – Evaluare”.

- În standarde nu este precizată ideea că acestea constituie baza pentru evaluare.
- Standardele actuale nu pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii.
- Standardele existente nu constituie o bază suficientă pentru proiectarea evaluării rezultatelor școlare.
- Considerăm că nu toate standardele la Geografie sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile. De exemplu, nu pot fi măsurabile standardele: 1.2., 1.3., 1.4., 2.1., 3.5., 3.6. etc.
- Standardele la Geografie pot constitui un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare, dar după redactarea lor și formularea în termeni de competență.

Corelarea standardelor naționale cu standardele europene.

- Standardele naționale la Geografie vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei. Acestea sînt: Competențe de bază în alfabetizarea științifică și Competența de a ști să înveți. Considerăm că Geografia are posibilități și pentru formarea altor competențe recomandate de Consiliul Europei (se menționează la recomandări).
- Standardele naționale la Geografie nu stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele-cheie.

Valoarea motivațională a standardelor educaționale la Geografie.

- Standardele sînt în măsură să declanșeze tendința profesorului pentru sporirea calității prestației sale profesionale.
- Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională a profesorilor de geografie.
- Standardele asigură motivația elevilor pentru învățare.
- În standarde sînt prezente mecanisme de transfer în situații reale al competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare.

Referitor la punctele 10.1.-10.4., considerăm că standardele ar putea corespunde acestor criterii, dar după reformularea lor. În varianta analizată, ar corespunde acestor criterii standardele liceale: 2.1., 1.5., 2.2., 2.4., 3.6. și 3.7.

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale la geografie**

În scopul modernizării standardelor educaționale la Geografie propunem următoarele recomandări:

1. Pentru corelarea obiectivelor generale cu standardele educaționale:

a) includerea unor noi standarde în învățămîntul liceal, de exemplu, „Recunoașterea poziției geografice a elementelor mediului”. Considerăm necesar de inclus acest standard, pentru că, în prezent, în lipsa lui, profesorii și inspectorii, încearcă artificial suprsolicitarea materia de studiu;

- formularea unor standarde noi care ar corela cu obiectivele A.4., B.1., C.3. și C.5.;

b) reformularea unor standarde în scopul corelării domeniilor de cunoaștere;

c) comasarea unor standarde care se dublează și se triplează (conform sugestiilor din pct. 3.1.);

d) excluderea standardelor formulate în termeni de obiective operaționale (1.3.);

e) redactarea stilistică a standardelor și, astfel, evitarea unor tantologii. De exemplu, termenul „mediul înconjurător” nu este corect, deoarece cuvîntul „mediu” înseamnă „înconjurător”.

2. Pentru completarea unor aspecte privind educația prin geografie:

a) formularea standardelor referitoare la orientarea spațială în mediu, descrierea căilor de ameliorare a condițiilor de viață a omului și de protecție a mediului, aplicarea adecvată a terminologiei geografice, respectul și dorința de colaborare cu reprezentanții altor etnii în diferite domenii ale activității umane, aprecierea valorii cunoașterii mediului geografic pentru adaptarea la condițiile actuale din natură și societate.

3. Pentru claritatea formulării standardelor:

a) formulare standardelor în termeni de competență, care ar cuprinde cunoștințe fundamentale, conștientizarea cunoștințelor acumulate, aplicarea cunoștințelor în situații simple și soluționarea situațiilor în condiții noi, dar similare celor învățate;

b) formularea standardelor conform noilor cerințe pentru învățământul gimnazial și cel liceal;

c) evitarea formulărilor alambicate, care sporesc dificultatea înțelegerii;

d) redactarea stilistică a standardelor, evitarea greșelilor în exprimarea specifică geografică.

4. Pentru realizarea corespunderii standardelor cu pregătirea profesorilor de geografie:

a) includerea în programele-cadru pentru cursurile de formare continuă a activităților de corelare a standardelor cu obiectivele generale, obiectivele de referință, obiectivele operaționale, obiectivele de evaluare și încadrarea în metodele de predare-învățare și cele de evaluare;

b) includerea acestor activități și în cadrul întrunirilor cu profesorii din raioane în perioada deplasărilor;

c) proiectarea și realizarea unui șir de treninguri cu formatorii-profesori de geografie privind metodologiile de realizare a standardelor.

5. Pentru realizarea eficientă a standardelor în limitele de timp indicate în Planul-cadru:

- în clasa a 12-a să se rezerveze 2 ore pe săptămână (în loc de una), luând în considerare faptul că doar în clasa de absolvire este posibilă recapitularea cursului geografic școlar și formarea-evaluarea competențelor de comportament în mediu.

6. Pentru corelarea standardelor cu conținuturile disciplinei Geografia:

a) formularea standardelor în termeni care ar fi comuni pentru toate conținuturile geografice în scopul evitării operaționalizării lor.

7. Pentru echilibrarea relațiilor interdisciplinare și evitarea dublărilor:

a) de specificat aspectul relațiilor interdisciplinare în standarde, care în prezent lipsește, și de corelat standardele cu conținuturile – la Geografie, Biologie, Fizică, Chimie și Istorie.

b) replasarea Geografiei în Aria curriculară Matematică și Științe, și nu în Aria Științe socio-umanistice.

8. În scopul corelării standardelor naționale cu standardele europene:

a) formularea standardelor educaționale la geografie care ar reflecta standardele recomandate de Consiliul Europei: Competențe interpersonale, civice și morale, Competențe de formare a valorilor prin cultură.

9. În scopul accentuării valorii motivaționale a standardelor:

a) reformularea standardelor în termeni de valori, de soluționare în comun a situațiilor-problemă, de colaborare, de motivare pentru o formare continuă a profesorului și a elevului.

3.3.4. DISCIPLINA DE STUDIU EDUCAȚIE CIVICĂ

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul disciplinar**

Nr. crt.	Criterii	Nr. crt.	Întrebări evaluative	Comentarii
1	Claritatea și plenitudinea reperelor conceptuale ale standardelor	1.1. 1.2. 1.3. 1.4. 1.5. 1.6. 1.7. 1.8.	<ul style="list-style-type: none"> - Este clar definit conceptul de <i>standard educațional</i>? - Reperele conceptuale conțin toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional: scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectele standardizării? - În reperele conceptuale este vizată raportarea standardelor la valorile educației? - Standardele sînt orientate spre dezvoltarea integrală a personalității elevului? - Standardele orientează spre a învăța elevul să învețe? - Standardele orientează spre dezvoltarea societății civile? - Standardele reflectă principiile educației centrate pe elev? - Principiile standardizării sînt suficiente și adecvate realității educaționale din Republica Moldova? 	<p>Conceptul de standarde la educația civică, în linii generale, este definit clar. În mare, standardele sînt orientate spre dezvoltarea integrală a personalității elevului și reflectă principiile educației centrate pe elev: principiul individualității, principiul alegerii, principiul creativității și succesului, principiul încrederii și susținerii.</p> <p>Deoarece din anul 2002, cînd au fost elaborate standardele și pînă în prezent, R. Moldova a evoluat pe plan social, educațional, cultural etc., standardele nu sînt întru totul adecvate realității educaționale din Republica Moldova.</p>
2.	Actualitatea și relevanța standardelor	2.1. 2.2. 2.3. 2.4.	<ul style="list-style-type: none"> - Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare ale elevilor? - Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare a identității naționale, cetățenești? - Standardele răspund așteptărilor elevilor și ale părinților? - Standardele răspund nevoilor sociale? 	<p>Standardele la nivel de Cunoaștere și Înțelegere și Aplicare nu reflectă suficient nevoile de realizare ale elevilor, or, accentul principal este pus pe problematica drepturilor și a responsabilităților și instituțiilor/instrumentelor de protecție a DO. Urmează a fi proiectate standarde care ar viza în mod special unicitatea individului din perspectivă personală, etnică/națională, socioculturală, europeană (în varianta actuală a standardelor atestăm doar patru asemenea standarde: unul - la nivel de Cunoaștere și Înțelegere, unul – la nivel de Aplicare și doua - la nivel de Integrare). Pentru a determina dacă standardele răspund cu adevărat așteptărilor elevilor și părinților, considerăm că urmează a aplica pentru elevi și părinți chestionare în vederea determinării așteptărilor reale ale acestora, iar apoi a redacta standardele în funcție de respectivele așteptări. Standardele corespund parțial nevoilor sociale, deoarece din anul 2002, cînd au fost proiectate, societatea a evoluat și, respectiv, s-au schimbat și nevoile acesteia (de</p>

				exemplu: nevoia de integrare în spațiul european).
3.	Pertinența standardelor în raport cu obiectivele	<p>3.1. - Standardele sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele- cadru ale disciplinei de învățămînt?</p> <p>3.2. - Standardele sînt focusate pe elemente de esență ale disciplinei școlare?</p> <p>3.3. - Standardele educaționale sînt orientate spre formarea de competențe disciplinare?</p> <p>3.4. - Standardele acoperă echilibrat toate domeniile specifice disciplinei?</p> <p>3.5. - Standardele indică clar un anumit nivel de performanță școlară (minim, mediu, maxim)?</p>		<p>Standardele nu acoperă suficient obiectivul-cadru: <i>dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare pe baza valorizării diferențelor.</i></p> <p>Standardele sînt orientate pe elementele de esență ale disciplinei școlare, însă nu în proporții egale (de exemplu, numărul de standarde care vizează problematica drepturilor omului este exagerat).</p> <p>Deoarece încă nu este elaborat sistemul de competențe care urmează să fie formate prin disciplina educație civică, considerăm că actualele standarde ar acoperi parțial posibilele competențe disciplinare la educația civică.</p> <p>Unele domenii specifice disciplinei nu sînt acoperite suficient de standarde (de exemplu: educația privind mediul înconjurător, economia de piață).</p> <p>Standardele nu au fost formulate pe niveluri de performanță <i>minim, mediu, maxim.</i></p>
4.	Claritatea formulării standardelor	<p>4.1. - Standardele sînt formulate suficient de clar și de explicit, pentru a se evita erori de interpretare?</p> <p>4.2. - Standardele sînt formulate pe înțelesul tuturor (profesori, elevi, părinți)?</p> <p>4.3. - Sînt necesare reformulări ale unor standarde? Exemplificați.</p>		<p>Standardele sînt formulate suficient de clar, pe înțelesul celor interesați (profesor, părinte, elev). Din această perspectivă nu e nevoie de reformulări.</p>
5.	Veridicitatea standardelor	<p>5.1. - Standardele reflectă cu adevărat nevoile de formare-dezvoltare a elevului?</p> <p>5.2. - Standardele formulate pentru disciplină sînt în concordanță cu așteptările societății?</p>		<p>Considerăm că, în linii mari, standardele reflectă nevoile de formare-dezvoltare a elevului, dar după o eventuală evaluare a nevoilor elevului. Unele standarde ar putea fi redactate, modificate. De asemenea ar putea fi elaborate și altele noi.</p> <p>De exemplu, ar fi necesar un standard care ar viza formarea de competențe antreprenoriale.</p> <p>Așteptările societății de la școală s-au schimbat, prin urmare, și standardele ar putea fi modificate în acest sens.</p> <p>De exemplu, ar fi necesare standarde care ar viza: manifestarea unei atitudini responsabile față de misiunea omului în natură și societate; interpretarea critică a diverselor opinii ș.a.</p>
6.	Accesibilitatea	6.1. - Standardele corespund posibilităților de învățare ale tuturor		Considerăm că standardele corespund posibilităților de

	standardelor	<p>elevilor?</p> <p>6.2. - Standardele proiectate sînt realiste în raport cu resursele educaționale disponibile și cu pregătirea cadrelor didactice?</p> <p>6.3. - Standardele sînt realizabile în intervalul de timp prevăzut prin Planul- cadru?</p> <p>6.4. - Standardele actuale contribuie la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi?</p>	<p>învățare ale tuturor elevilor. Această aserțiune a fost susținută de majoritatea profesorilor din republică, sosiți în anii trecuți la cursurile de perfecționare la educația civică, organizate la IȘE.</p> <p>Resursele educaționale disponibile la educația civică în prezent, deși sînt depășite ca și perioadă de editare a standardelor, acoperă realizarea acestora. Avem în vedere manualele existente la clasele V – IX, ghidurile metodologice, caietul elevului. Evident că o nouă redactare a standardelor va necesita și o reevaluare mai mult sau mai puțin substanțială a resurselor educaționale la disciplină.</p> <p>Cadrele didactice care au urmat stagiile de perfecționare în domeniu și care întrunesc caracteristicile unui profesor democrat pot organiza și desfășura procesul educațional la educația civică în scopul realizării prezentelor standarde. Considerăm că standardele existente nu sînt realizabile în intervalul de timp prevăzut de Planul-cadru (o oră pe săptămîină) și nu contribuie integral la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi.</p>
7.	Coerența și logica standardelor în sistemul educațional	<p>7.1. - Standardele sînt în acord cu finalitățile treptei de învățămînt, cu nivelul cerut la intrarea în următoarea treaptă de învățămînt și/sau pe piața muncii?</p> <p>7.2. - Standardele reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare?</p> <p>7.3. - Standardele prevăd abordări inter/ transdisciplinare?</p> <p>7.4. - Standardele educaționale trebuie elaborate pe trepte de învățămînt sau pe ani de studiu?</p> <p>7.5. - Există anumite discontinuități în sistemul de standarde la disciplina respectivă? Exemplificați.</p>	<p>Standardele sînt în acord cu finalitățile treptei gimnaziale de învățămînt, dar nu sînt în acord cu nivelul actual cerut pe piața muncii.</p> <p>Standardele reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare, de asemenea prevăd abordări interdisciplinare, mai puțin însă și transdisciplinare.</p> <p>Considerăm că standardele de învățămînt ar trebui să fie elaborate pe ani de studiu, care să constituie un sistem logic și coerent, valabil pentru întreaga treaptă de învățămînt. Constatăm o discontinuitate între sistemul de standarde de nivelul Integrare cu sistemul de standarde de nivelul Cunoaștere și Înțelegere. Astfel, la primul nivel nu sînt elaborate standarde care ar viza pregătirea elevului pentru inserție în viața comunității, iar la nivel de Integrare acestea sînt proiectate.</p>

8.	Coraportul standarde-evaluare	8.1. - În standarde este precizată ideea că acestea constituie baza pentru evaluare? 8.2. - Standardele actuale pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii? 8.3. - Standardele existente constituie o bază suficientă pentru proiectarea/evaluarea rezultatelor școlare? 8.4. - Standardele sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile? 8.5. - Standardele pot constitui un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare?	Deși în standarde nu este precizată ideea că acestea sînt bază pentru evaluare, ele pot fi considerate o bază suficientă pentru proiectarea evaluării rezultatelor școlare. Sîntem de părerea că standardele actuale la educația civică pot fi considerate standarde de performanță pentru toți elevii, deoarece sînt propuse acțiuni cu grad de complexitare adecvat pentru orice elev și aceste acțiuni, în mare parte, au tangență cu viața reală, fapt care stimulează elevul pentru activitate. Nu toate standardele sînt formulate în termeni de performanță măsurabile. De exemplu: punerea în valoare a unicității persoanei; realizarea în mod independent a comportamentului prosocial (intenționat, în afara obligațiilor, orientat spre promovarea valorilor sociale).
9.	Corelarea standardelor naționale cu standardele europene	9.1. - Standardele naționale vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei? 9.2. - Standardele naționale stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele-cheie?	Standardele la educația civică vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei, cum ar fi: competența de a ști să înveți, competențe interpersonale, civice și morale și, parțial, competențe de formare a valorilor prin cultură. Standardele la educația civică stabilesc nivelul la care vor fi însușite respectivele competențe -cheie.
10.	Valoarea motivațională a standardelor	10.1 - Standardele sînt în măsură să declanșeze tendința cadrului didactic pentru sporirea calității prestației sale profesionale? - Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională a cadrelor didactice? 10.2 - Standardele asigură motivația elevilor pentru învățare? - În standarde sînt prezente mecanisme de transfer în situații reale al competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare? 10.3 10.4	Un profesor bine pregătit în domeniu și care ține cu adevărat la domeniul pe care îl profesează, va tinde în permanență spre autoperfecționare. În acest context, profesorul de educație civică poate fi motivat de standardele la disciplină în vederea conștientizării nevoii de dezvoltare profesională. Educația civică este o disciplină despre viață și pentru viață, iar profesorul trebuie să fie în pas cu schimbările care se produc, să poată influența în bine aceste schimbări și să-l motiveze și pe elev să participe la acest proces. Considerăm că standardele, în mare, trezește motivația elevului pentru învățare și asigură unele mecanisme de transfer în situații reale al capacităților/competențelor dobîndite de acesta prin învățare (în special standardele de nivelul Integrare).

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

1. Adaptarea standardelor la realitățile actuale educaționale și social- politice ale Republicii Moldova.
2. Proiectarea unui număr suficient de standarde care ar viza unicitatea individului din perspectivă personală, etnică/națională, socioculturală, europeană.
3. Redactarea unor standarde în funcție de așteptările, nevoile elevului/părinților/societății.
4. Redactarea unor standarde care ar acoperi obiectivul-cadru *dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare pe baza valorizării diferențelor*.
5. Elaborarea unor standarde care ar acoperi domeniile *educație privind mediul înconjurător; economia de piață*.
6. Formularea standardelor pe niveluri de performanță minim, mediu, maxim.
7. Formularea unor standarde care ar viza atingerea competenței-cheie recomandată de Consiliul Europei - cea de formare a valorilor prin cultură.
8. Formularea unor standarde care să prevadă formarea de competențe antreprenoriale.
9. Formularea unor standarde care ar viza manifestarea unei atitudini responsabile față de misiunea omului în natură și societate; interpretarea critică a diverselor opinii ș.a.

3.3.5. DISCIPLINA DE STUDIU EDUCAȚIE MORAL-SPIRITUALĂ

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul disciplinar**

1. Claritatea și plenitudinea reperelor conceptuale ale standardelor

Conceptul standard educațional nu este clar definit.

Reperele conceptuale conțin doar o parte de elemente necesare referitoare la noțiunea de standard educațional: scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectele standardizării.

În reperele conceptuale este vizată tangențial raportarea standardelor la valorile educației;

Standardele nu orientează în deplină măsură spre dezvoltarea integrală a personalității elevului;

Standardele la EMS nu orientează spre a învăța elevul să învețe;

Standardele la EMS orientează tangențial spre dezvoltarea societății civile;

Standardele EMS reflectă tangențial principiile educației centrate pe elev;

Principiile standardizării nu sînt adecvate realității educaționale din Republica Moldova.

2. Actualitatea și relevanța standardelor

Standardele reflectă tangențial nevoile reale de dezvoltare a elevilor;

Standardele reflectă tangențial nevoile reale de dezvoltare a identității naționale, cetățenești;

Standardele nu răspund în deplină măsură așteptărilor elevilor și părinților;

Standardele RMS răspund nevoilor sociale.

3. Pertinența standardelor în raport cu obiectivele

3.1. Standardele EMS sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele-cadru ale disciplinei de învățămînt.

3.2. Standardele EMS sînt focusate pe elemente de esență ale disciplinei școlare EMS.

3.3. Standardele EMS sînt orientate tangențial spre formare de competențe disciplinare.

3.4. Standardele EMS acoperă echilibrat toate domeniile specifice disciplinei.

3.5. Standardele EMS nu indică clar un anumit nivel de performanță școlară (minim, mediu, maxim).

4. Claritatea formulării standardelor

4.1. Standardele nu sînt formulate suficient de clar și explicit pentru a se evita erori de interpretare.

4.2. Standardele EMS sînt formulate conform interesului tuturor (profesori, elevi, părinți).

4.3. Sînt necesare reformulări ale unor standarde la EMS:

Standardul 2.4. Aplicarea poruncii iubirii creștine în relațiile cu ceilalți oameni.

Standardul 2.5. Imitarea faptelor pozitive ale personajelor biblice.

Standardul 2.6. Recunoașterea în texte biblice, artistice, folclorice, cazuri reale de virtuți și vicii omenești.

5. Veridicitatea standardelor

5.1. Standardele reflectă tangențial nevoile de formare-dezvoltare a elevului.

5.2. Standardele formulate pentru disciplina EMS sînt în acord cu așteptările societății.

6. Accesibilitatea standardelor

6.1. Standardele EMS nu corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor.

6.2. Standardele EMS proiectate sînt realiste în raport cu resursele educaționale disponibile și cu pregătirea cadrelor didactice.

6.3. Standardele EMS sînt realizabile în intervalul de timp prevăzut prin Planul-cadru.

6.4. Standardele actuale nu contribuie la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică pentru elevi.

7. Coerența și logica standardelor în sistemul educațional

7.1. Standardele EMS sînt în concordanță cu finalitățile treptei de învățămînt, cu nivelul cerut la intrarea în următoarea treaptă de învățămînt și/sau pe piața muncii.

7.2. Standardele EMS reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare științe socioumane.

7.3. Standardele EMS prevăd abordări inter/transdisciplinare.

7.4. Standardele educaționale trebuie elaborate pe trepte de învățămînt.

7.5. Nu există discontinuități în sistemul de standarde la EMS.

8. Raportul standarde-evaluare

8.1. În standarde nu este precizată ideea că acestea constituie o bază pentru evaluare.

8.2. Standardele actuale nu pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii.

8.3. Standardele actuale nu constituie o bază suficientă pentru proiectarea evaluării rezultatelor școlare.

8.4. Standardele la EMS nu sînt formulate în termeni de performanță măsurabile.

8.5. Standardele pot constitui un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare.

9. Corelarea standardelor naționale cu standardele europene

9.1. Standardele naționale vizează parțial atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei.

9.2. Standardele naționale nu stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele-cheie.

10. Valoarea motivațională a standardelor

10.1. Standardele sînt în măsură să declanșeze tendința cadrului didactic pentru sporirea calității prestației sale profesionale.

10.2. Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională a cadrelor didactice.

10.3. Standardele asigură tangențial motivația elevilor pentru învățare.

10.4. În standarde sînt prezentate mecanisme de transfer în situații reale al competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare.

▪ Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale

Standardele Educației Moral-Spirituale urmează să derive de la competențele Consiliului Europei și vor viza:

- Identificarea valorilor centrale ale creștinismului și practicarea unor abilități privind cultura relațiilor interpersonale;
- Producerea, elaborarea de texte cu conținut moral, în baza situației reale/imaginare, tabelor–portret pozitive, soluțiilor de evitare a conflictelor, modelelor de analiză a unor fapte personale;
- Formularea, sintetizarea, aprecierea regulilor de comportare în concordanță cu înțelegerea noțiunilor moral-spirituale, schițarea proiectelor de dezvoltare a trăsăturilor pozitive și de înlăturare a neajunsurilor;
- Elaborarea proiectelor la tema obiceiurilor strămoșești, păstrate în localitatea natală, soluționarea unor probleme din domeniul mediului ambiant, culturii, sănătății;
- Asumarea responsabilității proprii față de sănătatea și obiectele personale;
- Inițierea jocurilor, activităților în grup cu privire la modelele adecvate ale culturii relațiilor elev - elev, elev - adult, elev - învățător;
- Interacționarea constructivă cu oamenii din jur în baza modelelor de comportament demne de urmat;
- Identificarea apartenenței la comunitatea familiei, localității, țării, în baza căreia să definăască unele reguli de conviețuire în societate;
- Utilizarea textelor biblice, artistice, folclorice pentru autocunoaștere și autoexprimare;
- Respectarea diversității dorințelor și posibilității oamenilor, recunoașterea drepturilor reprezentate ale diferitelor culturi de a se manifesta;
- Manifestarea atitudinii pozitive și încrederii în forțele proprii;

3.4. ARIA CURRICULARĂ ARTE ȘI TEHNOLOGII

3.4.1. DISCIPLINA DE STUDIU EDUCAȚIE TEHNOLOGICĂ

Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinei

Criteriul 1. La educația tehnologică sînt prevăzute standarde educaționale doar pentru ciclul primar, pentru ciclul gimnazial lipsesc.

Modulele: „Arta culinară și sănătatea”; „Arta acului (cusutul și brodatul tradițional)”; „Croșetarea”; „Tricotarea”; „Activități agricole”; „Modelarea artistică din lut”.

Pentru modulele sus-numite standardele, sînt prevăzute taxonomic: cunoaștere și înțelegere; aplicare; integrare.

Criteriul 2. Standardele răspund așteptărilor elevilor și ale părinților mai ales prin standardele 1.1; 2.1; 2.2; 2.3 (modulul Arta culinară și sănătatea). Standardele răspund nevoilor sociale. Acestea sînt legate de viață, sînt autentice, permit integrarea elevilor în viața comunității locale.

Standardele prevăzute reflectă nevoile de dezvoltare a elevilor, nevoile reale de dezvoltare a identității naționale prin Standardul 1.1. Standardul 2.2. Standardul 3.1. (modulul „Arta acului” (Cusutul și brodatul tradițional); Standardul 1.1, Standardul 3.1 (modulul „Croșetarea”); Standardul 1.1, Standardul 3.1 (modulul „Modelarea artistică din lut”).

Criteriul 3. Standardele corespund criteriului pertinentei în raport cu obiectivele. Sînt formulate suficient de clar, pe înțelesul tuturor. Standardele corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor. Standardele reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare, prevăd abordări inter/transdisciplinare.

Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale

Standardele actuale nu pot fi considerate ca standarde de performanță pentru toți elevii, deoarece nu se concretizează prin ce norme, criterii, acestea pot fi deduse din enunțul standardelor.

Standardele existente pot constitui o bază relativ suficientă pentru proiectarea evaluării rezultatelor școlare și un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță.

Standardele educației tehnologice au legături cu obiectivele educației tehnologice prevăzute în curriculumul de bază. Ele vizează atingerea unor competențe cheie recomandate de Consiliul Europei și anume Competența de a ști să înveți; Competența de formare a valorilor prin cultură.

Standardele cu valoare motivațională prin:

- implementarea lor, ceea ce va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice;
- motivația elevilor pentru învățare.

Se recomandă a elabora standarde și pentru clasele gimnaziale a V-a – a IX-a pentru toate modulele prevăzute de curriculumul școlar la educația tehnologică. Avînd în vedere că majoritatea modulelor se studiază pe parcursul a două clase consecutiv, standardele să vizeze performanțele elevilor la finele studierii fiecărui modul.

De asemenea *se recomandă* a perfecționa standardele pentru clasele primare prin concretizarea performanțele ce trebuie atinse de către elevii clasei a IV-a.

3.4.2. DISCIPLINA DE STUDIU EDUCAȚIE ARTISTICO-PLASTICĂ

- **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinar.**

Conceptul de standard educațional este definit clar, reperele conceptuale conțin toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional; scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectivele standardizării. Standardele educaționale sînt orientate spre dezvoltarea, învățarea elevului și reflectă principiile educației centrate pe elev. Ele reflectă nevoile reale de dezvoltare a elevilor, răspund nevoilor sociale ce sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și obiectivele-cadru ale disciplinei Educație plastică. Sînt focusate pe elemente de esență ale disciplinei; orientate spre formare de competente; acoperă echilibrat (toate domeniile specifice disciplinei). Standardele educaționale la disciplina de Educație plastică sînt accesibile, corespund posibilităților de învățare ale elevilor (cu mici excepții). Din experiență se poate spune că standardele actuale nu sînt întru totul realizabile în timpul prevăzut prin Planul-cadru.

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale.**

Standardele educaționale la arta plastică conțin obiectivele: cunoaștere și înțelegere, aplicare și integrare.

Principiile standardizării nu sînt suficiente și adecvate realității educaționale din Republica Moldova. Standardele 1.3; 3.2 nu sînt formulate suficient de clar și de explicit.

Propunem revizuirea standardelor 1,3; 3.2.

Standardele nu sînt realizabile în timpul prevăzut de Planul-cadru.

Pentru a fi realizate, e necesar să fie distribuite cîte o ora pe săptămîna și în clasele a VIII-a, a IX-a.

3.4.3. DISCIPLINA DE STUDIU EDUCAȚIE MUZICALĂ

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinar.**

Utilizarea metodelor de evaluare: **analiza de context și analiza de conținut** ne-a permis a face unele

Observații:

- În standardele ed.muz. nu se prefigurează cu claritate ce este un standard la această disciplină;
- În formularea actuală standardele nu răspund așteptărilor elevilor și părinților;
- În formularea actuală standardele nu sînt orientate spre formarea de competențe muzicale;
- Standardele nu indică un anumit nivel de performanță școlară, înțîlnim erori de interpretare în rîndurile profesorilor, elevilor, părinților;
- Sînt îndoieli cu privire la posibilitatea de realizare a standardelor la educația muzicală timpul prevăzut de Planul-cadru;
- Standardele nu relevă clar finalitățile fiecărei trepte de învățămînt;
- Considerăm că standardele trebuie elaborate pe trepte de învățămînt, respectîndu-se o continuitate observabilă în obiectivele-cadru, cele de referință, conținuturi, finalități;
- Standardele nu pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii: sînt greu evaluabile;
- În formularea actuală standardele nu stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele muzicale;
- Standardele mai curînd demobilizează profesorii, deoarece sînt formulate greoi și pe alourea vagi;

Recomandări:

- A reformula standardele la educația muzicală în sensul deschidirii lor spre competențele disciplinare eșalonate pe trepte de învățămînt;
- A descongesciona standardele, făcîndu-le transparente, înțelese pentru profesori, elevi, părinți;
- A ajusta (reformula, perfecta, reelabora) standardele la normele europene existente.

Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale.

Analiza standardelor educaționale ne permite să remarcăm următoarele:

- Standardele la ed. muz. nu reflectă toate noțiunile, mai ales la veriga gimnazială;
- Standardele la ed. muz. nu iau în considerație competențele muzicale;
- Repererele conceptuale ale educației muzicale trebuie să conțină toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional muzical;
- E necesară relaționarea standardelor cu obiectivele, competențele, conținuturile, nivelurile de performanță școlară;
- Resursele educaționale din R.M. trebuie raportate la standardele muzicale, care, la rîndul lor, vor fi perfectate în concordanță cu cele recomandate de Consiliul Europei;
- Standardele trebuie să vizeze competențele și conținuturile Educației Muzicale, să fie măsurabile, să servească drept puncte de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță.

3.4.4. DISCIPLINA DE STUDIU EDUCAȚIA FIZICĂ

▪ **Informații și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinar.**

Standardele educaționale la educația fizică prevăd finalități ale învățării și reprezintă o componentă a calității, eficienței învățămîntului la nivel de țară, instituție școlară și a fiecărui elev. Standardul educațional

la educația fizică este o normă pentru evaluarea competențelor elevilor la disciplina școlară structurată pe următoarele componente:

1. Cunoașterea și înțelegerea.
2. Aplicarea (formarea capacităților productive și creative)
3. Integrarea (inclusiv formarea atitudinilor).

Standardele publicate în anul 2008 sînt actuale la moment. Ele scot în evidență cerințele educației, pregătirii fizice față de elevii de diferite vârste, conform obiectivelor generale ale disciplinei, sînt orientate spre formarea de calități/capacități, dar nu acoperă pe deplin domeniile disciplinei; includ performanțe concrete (domeniul psihomotorice); nu întotdeauna sînt formulate clar și nu corespund posibilităților cognitive ale elevilor; unele standarde nu pot fi realizate în timpul prevăzut de Planul-cadru de învățămînt (2 ore pe săptămîină).

Standardele de educație fizică la toate treptele de învățămînt se corelează cu capacitățile de vîrstă psihologică, anatomo-fiziologică, biologică ale elevilor și prevăd cerințe interdisciplinare; discontinuități în sistemul de standarde pe trepte educaționale nu există; nu întotdeauna standardele sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile, dar pot servi ca informație pentru elaborarea descriptorilor de notare a elevilor. Pentru efectuarea corelării standardelor naționale (la educația fizică) cu cele europene și elaborarea unor propuneri este necesar să consultăm documentul corespunzător al Consiliului Europei. Standardele educației fizice pot contribui la formarea motivației învățării, dacă pedagogul este profesionist în domeniul psihopedagogiei elevilor de diferită vîrstă.

Conform criteriilor de evaluare, analiza standardelor educaționale la educația fizică (publicate în anul 2008) propunem următoarele constatări, corectări, modificări.

COMPONENTA: „**CUNOAȘTERE ȘI ÎNȚELEGERE**” PENTRU CLASA I-IV.

Standardul 1.5 – denumirea a 3 mușchi, trei oase, cinci organe ale corpului uman, două componente ale sîngelui și două funcții ale lui.

Standardul 1.6 – definirea noțiunii „volumul vital al plămînilor”.

Standardul 1,7 – explicarea expresiei masa de prisos a organismului.

Standardul 1,8 – identificarea acțiunilor în caz de lovire a corpului, rană, scrîntire, entorsă de ligamente și mușchi, comotie cerebrală.

Standardul 1.10 – descrierea a două exerciții–competiție.

Aceste standarde nu corespund vîrstei și capacităților intelectuale ale copiilor din școala primară.

Aplicare.

Standartul 2.1 – normele de învățămînt nu corespund nivelului de pregătire motrice.

Standardul 2.2 – sărituri în adîncime de pe un sprijin înalt – 200cm (băieți), 180 cm (fete) sînt foarte periculoase pentru sănătatea copilului.

Este necesar de revăzut și standardele educaționale pentru gimnaziu (pag.47, 48).

De exemplu: *Standardul 2.2* – săritura cu elan peste calul de gimnastică în lungime (picioarele depărtate corespund vîrstei școlare de liceu și nu celei de clase primare.

Coborîre de la înălțime (4 m) – partea de sus a odgonului din sala sportivă, aterizare pe saltele - este periculos, deoarece poate duce la traumatismul sistemului osos.

Standardul 2.4 – exercițiul fizic „Din atîrnat pe brațe la bara fixă înaltă ieșire în sînd pe brațe(băieți) constituie o categorie înaltă și e destinată maieștrilor sportului. Terminologic nu este corect. Va fi corect: „Din atîrnat la bara fixă înaltă, urcare prin răsturnare în sprijin”.

Concluzie:

a) Este necesar de a include standardele educaționale în curriculumul disciplinar pentru fiecare treaptă de învățămînt, după o revizuire completă.

b) Relația dintre standardele educaționale și curriculumul disciplinar de educație fizică pentru învățămîntul primar, gimnazial și liceal este slabă.

c) Să se reformeze standardele în corespundere cu noile cerințe ale normelor de învățămînt, îndeosebi pentru clasele primare și gimnaziale.

Standardele educaționale sînt preconizate pentru testarea elevilor și trebuie determinate de statutul obiectului de studiu și fenomenele specifice disciplinei „Educația fizică”. **Standardele la educația fizică** vizează sistemul de cunoștințe generale și speciale, capacități (competențe și atitudini), pe care trebuie să le posede elevul la finele școlii primare, gimnaziale, liceale.

Necesitatea elaborării standardelor la disciplina „Educația fizică” reiese din scopul de a menține calitatea procesului didactic la un nivel înalt și accesibil elevului, urmînd să fie axată pe obiectivele educaționale.

Elaborarea standardelor educaționale la educația fizică va depinde de conținutul curriculumului național și al celui disciplinar, corelându-se direct cu cerințele standardului național, Planul-cadru de învățământ, proiectarea didactică, structura și conținutul manualelor școlare etc.

Modernizarea, renovarea standardelor educaționale și a curriculumului școlar la educația fizică se va efectua respectând următoarele criterii:

- corelarea dintre conținutul curricular și particularitățile de vîrstă ale elevilor.
- descongestionarea curriculumului și a finalităților educaționale.
- respectarea coerenței pe verticală și orizontală a obiectivelor, conținuturilor și normelor de învățământ.
- modernizarea curriculumului în baza folosirii experimentului pedagogic avansate.
- concretizarea obiectivelor de referință și a conținuturilor didactice din curriculum.
- corelarea sugestiilor de evaluare și a conținuturilor didactice cu obiectivele-cadru și de referință.
- respectarea echilibrului suficient dintre obiectivele cognitive, psihomotrice și afective.
- asigurarea caracterului interdisciplinar al curriculumului și standardelor educaționale.
- asigurarea interdependenței dintre numărul de ore prevăzute de Planul-cadru de învățământ, obiective și conținuturile didactice.
- elaborarea materialelor instructive pentru elevi și profesor (norme, ghiduri, teste etc.), necesare în desfășurarea calitativă a procesului educațional.

Clasa a IV-a

Compartimentul I. „Cunoaștere și înțelegere”.

În urma analizei standardelor la educație fizică s-a constatat:

Conținutul standardelor nu întotdeauna este redat clar, nu conține elementele necesare standardului: scop, obiective, cerințe; standardele nu sînt raportate la valorile educației fizice.

Nu s-a luat în considerare dezvoltarea integrală a personalității elevilor. Și totuși, standardele educaționale orientează spre formarea capacității elevului de a învăța, reflectă principiile educației centrate pe elev, și realitatea educațională din Republica Moldova.

Unele standarde (1.4.) sînt prea complexe pentru elevi - “Descrierea a trei influențe benefice asupra organismului uman a executării sistematice a exercițiilor fizice.” 1.5.-“Denumirea a trei mușchi, trei oase, cinci organe ale corpului uman; doua componente ale sîngelui și două funcții ale lui; “Temperatura normală a corpului uman; cantitatea de apă în organism și două funcții ale ei (1.6.). Definiția noțiunii “Volumul vital” al plămînilor(1.7;1.8.), - “Masa de prisos a organismului ce provoacă obezitatea în organism; care trebuie să fie acțiunile în caz de scrîntire, entorsă de ligamente și mușchi, comoție cerebrală.(1.11.) “Descrierea tehnicii aruncării și prinderii mingii de diferite dimensiuni”.

Compartimentul II. ”Aplicare”.

Standardul 2.1.” Rezultatele motrice ale elevilor la alergare de viteză la 30 m (fete / băieți); sărituri în lungime de pe loc și alergări de durată (fete / băieți), ridicarea trunchiului pe verticală din poziția culcat dorsal” - nu pot fi propuse ca standarde, deoarece evaluări - testări n-au avut loc mai mult de 15 ani la nivel republican.

Este de prisos standardul „Săritura în adîncime”; „Alergarea de durată 6 min.” (trebuie ca standard “Alergarea 1000 m”).

La standardul 2.4. trebuie reduse următoarele cerințe: „Combi-nația din trei elemente acrobatice.” „Poziția corporală șezînd, mergînd, stînd.”

Compartimentul III. „Integrare.”

Este de dorit să fie excluse următoarele standarde ca fiind prea complicate pentru elevi:

Standardul 3.1. „Realizarea autoobligațiunilor de progres ale calităților motrice planificate pe o perioadă de timp”.

Standardul 3.2. „Argumentarea opiniei personale în procesul realizării diferitelor obiective cognitive și psihomotrice”.

Standardul 3.3. „Selectarea și executarea exercițiilor fizice de dezvoltare generală în scopul formării unor deprinderi, calități motrice și funcționale”.

Standardul 3.5. “luarea deciziei necesare în raport cu situațiile apărute în procesul realizării acțiunilor motrice”.

Standardele să se completeze cu alte cerințe pentru elevi la acest compartiment în conformitate cu obiectivele curriculare la domeniul “Atitudini”.

Clasa a IX-a (învățământ gimnazial)

Compartimentul I. „Cunoaștere și Înțelegere”.

Standardul 1.1. de exclus definirea noțiunii „Cultura fizică a societății.”

Standardele 1.5.; 1.6.; de exclus „Expunerea cronologică a evoluției Jocurilor Olimpice”, “Descrierea simbolurilor și ritualurilor Jocurilor Olimpice Internaționale”.

Standardul 1.8., de exclus “Expunerea sensului metodelor de dezvoltare a vitezei de deplasare și a detenției.”

Standardele 1.2.; 1.3.; 1.4.; 1.6.; 1.7. sînt binevenite, corespund particularităților de vîrstă ale elevilor, reies din obiectivele de referință și mijloacele didactice curriculare.

Compartimentul II. „Aplicare”.

Standardele educaționale la acest domeniu, exprimînd capacitățile elevilor la pregătirea motrice, corespund normelor de învățămînt, datele sînt măsurabile. Acestea includ alergări de viteză și de rezistență, exerciții de forță (tracțiuni în brațe și ridicarea trunchiului pe verticală din poziția culcat dorsal), exerciții pentru determinarea detentei și a forței fizice explozive.

Se recomandă excluderea următoarelor standarde: sărituri cu elan peste calul de gimnastică(băieți), determinarea mobilității în articulațiile coxo-femorale prin aplecări înainte în poziția șezînd (picioarele drepte puse în lateral) și standardele 2.3; 2.4; 2.5.

Compartimentul III. Integrare.

În scopul raționalizării standardelor educaționale la acest compartiment se propune excluderea Standardului 3.5. – „Argumentarea opiniei personale privind activitatea motrice și comportamentul colegilor.” Standardul 3.6. – „Realizarea asigurării și acordării de ajutor colegilor în procesul executării exercițiilor fizice și în diverse situații cotidiene”. Standardul 3.7. – „Practicarea sistematică a gimnasticii matinale”. Standardul 3.8. – „Demonstrarea insistenței în atingerea scopului personal, preconizat în activitatea motrice.”

Clasa a XII - a (învățămînt liceal).

Compartimentul I. „Cunoaștere și Înțelegere”.

Este necesară reducerea următoarelor standarde:

1.2. – „Explicarea rolului practicării sistematice a exercițiilor fizice în prevenirea obezității omului.”

1.4. – „Expunerea metodologiei educației calităților morale și volitive prin intermediul activității motrice.”

1.5. – „Descrierea contribuției exercițiilor fizice la longevitatea ființei umane”.

1.6. – „Expunerea metodologiei dezvoltării și menținerii capacităților motrice aplicative ale omului în dependență de profesia aleasă.”

Compartimentul II. „Aplicare”.

Să se excludă din lista de standarde (sau să se facă remedieri):

2.1. – „Din balansări în sprijin pe brațe, la balans înapoi, stînd pe umeri și rostogolire înainte în sprijin brațe(paralele, băieți).”

2.3. – „Din balansări în sprijin pe brațe, urcare la balans înapoi în sprijin (paralele, băieți)”;

2.4. – „La balans înainte coborîre cu întoarcere la 180 grade (paralele, băieți);”

2.5. – „Din atîrnat ghemuit pe bara de jos, cu împingerea ambelor picioare urcare prin răsturnare în sprijin pe bara de sus(paralele inegale, fete)”. Standardul 2.6. îl repetă pe standardul 2.2.

2.7. – „Din stînd răsturnare lentă înainte (fete).”

2.8. – „Săritură cu picioarele depărtate peste calul de gimnastică pus transversal (h – 125 cm, băieți).”

2.11. – „Craul pe piept (25 m)”. Pentru acest stil de înot școlile nu dispun de condiții.

Din standardul 2.14. să se excludă aruncarea grenadei (700 gr) pentru băieți. În loc de determinarea rezultatului săriturii cu elan să se introducă săritura în lungime de pe loc (în cm) - 180 cm (fete), 220 cm (băieți).

Rămîn în calitate de standarde:

2.2. – „Din balans în atîrnat urcare prin îndreptare în sprijin (bara fixă, băieți)”.

2.8. – „Săritură cu picioarele depărtate peste calul de gimnastică în lungime (h-125 cm, băieți)”.

2.10. – „Cățărarea pe odgon (5 m, băieți; 4 m, fete) prin procedeu” în trei timpi”.

2.12. – „Alergare de viteză - 100m- din startul de sus – 14,2s (băieți), 16,7s (fete)”.

Standardul 2.13. să se modifice în felul următor: alergare 1000 m - 4:00,0 min. (băieți), 5:00,0 min. (fete).

În standardul 2.14. să se excludă aruncarea grenadei (700 gr) de către băieți.

Standardul 2.15. “Săritura în lungime cu elan “să se excludă.

Standardul 2.16. privind tracțiunile în brațe pentru băieți este binevenit.

Standardul 2.17. privind “flotări pentru fete” să se excludă.

Standardul 2.18. „Ridicarea trunchiului pe verticală din poziția culcat dorsal” să se corecteze: 30 repetări (fete) și 35 repetări (băieți).

Standardul 2.19. privind determinarea mobilității în articulația coxo-femurală să se corecteze, stabilinduse rezultatul de 10 cm (fete) și 5 cm (băieți) la aplecarea înainte din poziția șezând picioarele depărtate, îndreptate.

Să se excludă standardul 2.20 „Coborîrea din partea de sus a odgonului cu aterizare pe saltele”.

Compartimentul III. „Integrare”.

Din lista de standarde (9 la număr) la acest compartiment este necesar, în viziunea noastră, să se excludă următoarele:

Standardul 3.1. – „Atingerea rezultatului proiectat (calități motrice) conform obligațiilor asumate personal”;

Standardul 3.2. – „Efectuarea activității motrice în condiții nefavorabile (alergare pînă la capăt pe distanțe medii, executarea exercițiilor fizice în cazul senzațiilor de durere musculară, “punctului mort”, supraoboselii etc.);

Standardul 3.5. – „Argumentarea importanței activității motrice în fortificarea calităților motrice utilitar-aplicative”.

Standardul 3.8. – „Argumentarea opiniei personale privind perfecționarea fizică și funcțională prin activitatea motrice”.

Standardul 3.9. – „Autoafirmarea volitivă (curajul, insistența, disconfortul funcțional) în activitatea motrice”.

Ca standarde acceptabile la acest compartiment pot rămîne:

Standardul 3.3. – „Practicarea independentă și sistematică a exercițiilor fizice cu scop asanator și sportiv, respectarea unui mod sănătos de viață”.

Standardul 3.4. – „Confecționarea inventarului sportiv personal”.

Standardul 3.6. – „Realizarea în procesul de educație fizică a calităților de personalitate: responsabilitate, toleranță, onestitate, perseverență etc.”.

▪ Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale

Numărul de standarde la “Educația fizică” publicate în culegerea ME din 2008 la cele trei compartimente (“Cunoaștere și înțelegere”, “Aplicare”, “Integrare”), este prea mare; pentru clasele primare - 20; clasele gimnaziale – 21; clasele liceale – 34, deci trebuie redus considerabil.

Standardele urmează să fie revăzute ca să se atingă finalitățile educației fizice: să prevadă competențe, norme; să aibă caracter funcțional complet, să caracterizeze personalitatea elevului; să se coreleze cu obiectivele de formare a personalității pe parcursul școlarității.

Conținutul standardelor să fie formulat așa ca ele să permită verificarea instrumentală, respectîndu-se complexitatea de la o treaptă la alta.

Este necesar de a include standardele educaționale în curriculumul disciplinar pentru fiecare treaptă de învățămînt, după o revizuire completă.

Corelația standardelor educaționale cu sugestiile de evaluare ale curriculumului de “Educația fizică” la toate nivelurile este slabă.

Este necesară elaborarea standardelor educaționale în baza evaluării competențelor la un eșantion satisfăcător de elevi din republică.

3.5. ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMAR

▪ Informație și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinar

Matricea de asociere de mai jos prevede relaționarea standardelor educaționale cu elementele curriculumului de bază. Constatările noastre vor opri atenția asupra corespondentului general valoric ale acestora. Obiectivul educațional major al școlii constă în dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și formarea personalității creative, care se poate adapta la condițiile de continuă schimbare ale vieții. Acest fapt generează ideea obiectivelor generale ale standardului de a direcționa învățămîntul spre realizarea drepturilor cetățenilor la învățămînt și educație în instituțiile de învățămînt din țară; crearea condițiilor de asigurare a necesităților cetățenilor vizînd calitatea învățămîntului în conformitate cu posibilitățile și cerințele educațiilor (elevilor), etc.

Considerăm că standardele educaționale propuse pentru evaluare sînt, în principiu, formulate reușit, dar la majoritatea e greu să se determine nivelurile de performanță sau competență.

Se cere de a găsi o modalitate pentru a le preciza, mai ales la treapta primară. Unele exemplificări au fost făcute pe parcursul analizei în grila de evaluare a standardelor.

▪ Informație și date cu privire la standardele educaționale în relație cu curriculumul de bază și curriculumul disciplinar

<p style="text-align: center;">2. Obiectivele standardului educațional</p> <p style="text-align: center;"><u>Standarde educaționale</u></p> <p>2.1. Obiectivele educaționale generale</p> <p><u>Curriculumul de bază</u></p>	<p>Realizarea drepturilor cetățenilor la învățământ și educație în instituțiile de învățământ din țară;</p>	<p>Crearea condițiilor de asigurare a necesităților cetățenilor vizînd calitatea învățămîntului în conformitate cu posibilitățile și cerințele educaților (elevilor).</p>	<p>Posibilități egale pentru toți educații în obținerea unui învățămînt calitativ în instituțiile de învățămînt din Republica Moldova, indiferent de norma lor juridico-organizațională;</p>	<p>Crearea condițiilor de dezvoltare valorică a personalității, stimularea și consolidarea sănătății elevilor;</p>	<p>Menținerea și dezvoltarea spațiului educațional unic în Republica Moldova;</p>	<p>Integrarea sistemului educațional din Republica Moldova în spațiul educațional al comunității mondiale.</p>
<p>(1) Obiectivul educațional major al școlii constă în dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și formarea personalității creative, care se poate adapta la condițiile de continuă schimbare ale vieții.</p>	x	x	x	o	x	x
<p>(2) Învățămîntul urmărește:</p> <p>a) Dezvoltarea personalității copilului, a capacităților și a aptitudinilor lui spirituale și fizice la nivelul potențialului său maxim;</p>	x	o	x	x	x	x
<p>b) Cultivarea respectului pentru drepturile și libertățile omului, indiferent de apartenența lui etnică, de proveniența socială și atitudinea față de religie — principii consemnate în Carta Națiunilor Unite;</p>	o					
<p>c) Pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilitățile vieții într-o societate liberă, în spiritul înțelegerii, păcii, toleranței, egalității între sexe și colaborării între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase;</p>						
<p>d) Cultivarea simțului necesității de a munci pentru binele propriu și cel al societății, a stimei față de cei care produc bunuri materiale și spirituale;</p>						
<p>e) Educarea stimei față de părinți, față de identitatea, limba și valorile culturale ale poporului, față de valorile naționale ale țării în care trăiește, ale țării din care poate fi originar și față de civilizațiile diferite de a sa;</p>	o					
<p>f) Cultivarea simțului responsabilității față de mediul înconjurător, formarea conștiinței ecologice;</p>						

<p>g) Asigurarea unei pregătiri fizice multilaterale. cu caracter profesional aplicativ a tineretului studios, formarea simțului necesității de practicare a culturii fizice și sportului pe parcursul întregii vieți.</p>						
<p>(3) Elevii și studenții vor fi educați în spiritul îndatoririlor civice fundamentale, confințite de Constituția Republicii Moldova.</p>					x	o

Criteriul de evaluare	Nu	În mică măsură	În mare măsură	Da	Fără comentare	Note, comentarii, justificări
1. CLARITATEA ȘI PLENITUDINEA REPERELOR CONCEPTUALE ALE STANDARDELOR						
1.1. Este clar definit conceptul de <i>standard educațional</i> ?				+		Concret, deplin acceptat
1.2. Reperle conceptuale conțin toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional: scop, obiective, principii, funcții, cerințe, obiectele standardizării?			+			<p>Lipsește scopul pe termen lung și principiile Conceptul de <i>standard educațional</i> este clar definit. Reperle conceptuale conțin toate elementele necesare referitoare la noțiunea de standard educațional: scop, obiective, funcții, cerințe, obiectele standardizării însă nu conțin:</p> <p>principiile referitoare la conținutul standardelor direcționate spre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • raportul dintre conținut și particularitățile de vîrstă • proactivitatea elevului • raportul dintre conținuturile standardelor și conceptele multidimensionale ale învățării și dezvoltării • echilibrul dintre impactul societății, familiei și al mediului în dezvoltarea elevului • echitatea de gen, egalitatea șanselor • importanța diversității mediilor și moștenirii culturale • informațiile valide, riguroase și realiste de cunoaștere a dezvoltării școlarului mic <p>principii referitoare la implementarea standardelor orientate spre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • utilizarea judicioasă în scopul exclusiv al dezvoltării copiilor de vîrstă școlară mică • evaluarea implementării standardelor pentru utilizarea adecvată în sistemul de învățămînt • relevanța, sistematicitatea și revizuirea periodică a standardelor printr-un proces interactiv. • asigurarea suportului tehnic și a resurselor adecvate în utilizarea și implementarea optimă a standardelor
1.3. În reperle conceptuale este vizată raportarea			+			

standardelor la valorile educației?						
1.4. Standardele sînt orientate spre dezvoltarea integrală a personalității elevului?				+		
1.5. Standardele orientează spre a învăța elevul să învețe?		+				Nu este clară această orientare spre a învăța elevul să învețe. Să se revadă, să se reflecte în principii sau în obiective, este sesizabilă, dar nu este transparent.
1.6. Standardele orientează spre dezvoltarea societății civile?		+				De revăzut concepția integrală a standardelor prin formarea valorilor civice și anume cu referință la formarea cetățeanului Republicii Moldova.
1.7. Standardele reflectă principiile educației centrate pe elev?		+				Ca să realizăm formula ideală a standardelor din perspectiva principiilor educației centrate pe elev, subliniind valoarea <u>fiecărui</u> copil, ar fi cazul să se ia în considerație standarde de diferite niveluri.
1.8. Principiile standardizării sînt suficiente și adecvate realității educaționale din Republica Moldova?	+					Principiile lipsesc
1. ACTUALITATEA ȘI RELEVANȚA STANDARDELOR						
2.1. Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare ale elevilor?		+				Da, cu excepția standardelor la educația tehnologică (modulele “Arta acului, Croșetarea și Tricotarea”). Nu e deloc relevant ca elevul de 7-8 ani să tricoteze, acest lucru fiind unul dificil și pentru elevii mai mari. Învățătorului îi este aproape imposibil să poată lucra cu 25-30 de elevi la aceste module (la treapta gimnazială la disciplina educație tehnologică elevii sînt divizați în 2 grupuri: băieți și fete). Actual ar fi să se includă standarde ce privesc activități de prelucrare a deșeurilor (mase plastice, hîrtie, cutii etc.)
2.2. Standardele reflectă nevoile reale de dezvoltare a identității naționale, cetățeanului R.Moldova?		+				E necesar de specificat clar un standard ce vizează educația civică a elevului.
2.3. Standardele răspund așteptărilor elevilor și ale părinților?				+		Părinții și elevii ar dori să se introducă la educația tehnologică modulul „Lucrul cu hîrtia” și să se ia în considerație normativele reale la educația fizică, să se revadă standardele de aplicare
2.4. Standardele răspund nevoilor sociale?	+					
3. PERTINENȚA STANDARDELOR ÎN RAPORT CU OBIECTIVELE						
3.1. Standardele sînt adecvate în raport cu obiectivele generale și				+		Considerăm că obiectivele generale și obiectivele-cadru ale disciplinei de învățămînt trebuie să fie corelate cu standardele și nu viceversa.

obiectivele-cadru ale disciplinei de învățământ?						
3.2 Standardele sînt focusate pe elemente de esență ale disciplinei școlare?				+		
3.3. Standardele educaționale sînt orientate spre formarea de competențe disciplinare?			+			Formularea standardelor necesită precizări de ordin factologic, care ar prezenta direct sistemul de competențe și subcompetențe. Pregătirea profesională a profesorului creează dificultăți în delimitarea conceptuală a noțiunii de competență.
3.4 Standardele acoperă echilibrat toate domeniile specifice disciplinei?	+					
3. 5 Standardele indică clar un anumit nivel de performanță școlară (minim, mediu, maxim)?	+					Standardele nu indică nivelul de performanță.
			4.		CLARITATEA FORMULĂRII STANARDELOR	
4.1 Standardele sînt formulate suficient de clar și de explicit, pentru a se evita erori de interpretare?						Standardele trebuie revăzute, ajustate la principiile care vor fi stipulate.
4.2 Standardele sînt formulate pe înțelesul tuturor (profesori, elevi, părinți)?		+				Standardele nu sînt formulate pe înțelesul tuturor, în special al elevilor. Formularea standardelor trebuie să fie mai generală. Ex. <i>Standardul 1.1</i> . Explicarea prin cuvinte proprii a terminologiei specifice de bază a disciplinei Limba română ; este mai mult un obiectiv decît un standard.
4.3 Sînt necesare reformulări ale unor standarde? Exemplificați.			+			Standardul 1.2. Sintagma <i>Desprinderea semnificației globale</i> de înlocuit cu Deducerea ideilor principale ale textului . Standardul 1.7. De completat cu sintagma Distingerea componentelor structurale studiate ale unui text literar (introducere, cuprins, încheiere). Standardul 1.8. Înțelegerea mesajului global al unui text (cuvinte-cheie; întrebări asupra textului; formulare de întrebări asupra textului; prezentarea acțiunilor, împlinirilor, faptelor personajului principal în succesiunea desfășurării...). Aplicare Standardul 2.1.

					<p>De completat cu sintagma ...un text cunoscut, utilizând mijloacele specifice care marchează nuanțele comunicărilor: tonul, tempoul, intensitatea, timbrul vocii, mimica, gestul, pantomima).</p> <p>Standardul 2.6.</p> <p>De completat cu sintagma Reproducerea rezumativă sau selectivă oral/ în scris....</p> <p>Standardul 2.8.</p> <p>? Utilizarea terminologiei de bază în contextul activității didactice.</p> <p>Standardul 2.10.</p> <p>De completat cu sintagma Scrierea lizibilă și corectă, după dictare...</p> <p>Standardul 2.11.</p> <p>Formularea și organizarea în succesiune a ideilor principale ale unui text studiat cu sau fără puncte de reper.</p> <p>Standardul 2.12.</p> <p>Alcătuirea propozițiilor disparate și a textelor mici în parametri indicați.</p> <p>Standardul 2.13.</p> <p>Valorificarea mijloacelor exprimării artistice prin modificarea sensului cuvintelor.</p> <p>Standardul 2.14.</p> <p>Utilizarea vocabularului adecvat temei într-un text elaborat.</p> <p>Standardul 2.15.</p> <p>Reproducerea oral/în scris a unui scurt text în diverse situații de învățare și cotidiene.</p>
					5. VERIDICITATEA STANDARDELOR
5. 1. Standardele reflectă cu adevărat nevoile de formare-dezvoltare ale elevului?		+			
5.2. Standardele formulate pentru disciplină sînt în acord cu așteptările societății?		+			
					6. ACCESIBILITATEA STANDARDELOR
6.1. Standardele corespund posibilităților de învățare ale tuturor elevilor?		+			Cu excepția standardelor la educația tehnologică (modulele “Arta acului, Croșetarea și Tricotarea”. La nivel de aplicare și integrare aceste standarde nu sînt în concordanță cu particularitățile de vîrstă ale elevului.
6.2. Standardele proiectate sînt realiste în raport cu resursele educaționale disponibile și cu pregătirea cadrelor didactice?		+			Nu toate cadrele didactice (mai ales cele tinere) posedă abilități de a preda unele module la ed. tehnologică.
6.3. Standardele sînt realizabile în timp prevăzut prin Planul-cadru?	+				Disciplina Științe din Planul-cadru nu asigură acoperirea standardelor.

6.4. Standardele actuale contribuie la respectarea cerințelor igienico-sanitare privind încărcătura didactică a elevilor?	+					Nu respectă.
7. COERENȚA ȘI LOGICA STANDARDELOR ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL						
7.1. Standardele sînt în acord cu finalitățile treptei de învățămînt, cu nivelul cerut la intrarea în următoarea treaptă de învățămînt și/sau pe piața muncii?		+				
7.2. Standardele reflectă adecvat specificul domeniului și al ariei curriculare?			+			
7.3. Standardele prevăd abordări inter/ transdisciplinare?		+				
7.4. Standardele educaționale trebuie elaborate pe trepte de învățămînt sau pe ani de studiu?		+				Standardele trebuie să vizeze finalitățile treptei de învățămînt.
7.5. Există anumite discontinuități în sistemul de standarde la disciplina respectivă? Exemplificați.			+			Nu este prevăzută continuitatea în treapta gimnazială la Educația moral-spirituală
8. CORAPORTUL STANDARDE-EVALUARE						
8.1. În standarde este precizată ideea că acestea sînt baza pentru evaluare?	+					Nu este clar pentru ce nivel de performanță sînt actualele standarde: minim, mediu sau maxim. E necesară o abordare a standardelor din perspectiva acestui punct de vedere. Atunci cînd e vorba de evaluare se ia în considerație acest lucru.
8.2. Standardele actuale pot fi considerate și standarde de performanță pentru toți elevii?		+				
8.3. Standardele existente constituie o bază suficientă pentru proiectarea-evaluarea rezultatelor școlare?		+				
8.4. Standardele sînt formulate în termeni de performanțe măsurabile?	+					

8.5. Standardele pot constitui un punct de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță/criteriilor de notare?			+			
9. CORELAREA STANDARDELOR NAȚIONALE CU STANDARDELE EUROPENE						
9.1. Standardele naționale vizează atingerea unor competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei?						Standardele naționale mai puțin vizează competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei și anume: <i>Competențe digitale, deprinderi de tehnologia comunicării și informației; Competențe antreprenoriale</i>
9.2. Standardele naționale stabilesc nivelul la care trebuie însușite competențele-cheie?	+					
10. VALOAREA MOTIVAȚIONALĂ A STANDARDELOR						
10.1. Standardele sînt în măsură să declanșeze tendința cadrului didactic pentru sporirea calității prestației sale profesionale?	+					
10.2. Implementarea standardelor va contribui la conștientizarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice?			+			
10.3 Standardele asigură motivația elevilor pentru învățare?				+		
10.4 În standarde sînt prezente mecanisme de transferare în situații reale a competențelor/capacităților dobîndite de elevi prin învățare?			+			

▪ **Sugestii și recomandări cu privire la modernizarea standardelor educaționale**

De introdus scopul general, de precizat principiile referitoare la conținutul standardelor, principiile referitoare la implementarea standardelor. Considerăm că standardele educaționale propuse pentru evaluare, în principiu, sînt în cea mai mare parte reușit formulate, dar la majoritatea e greu să se determine nivelurile de performanță sau competență. Se cere de găsit o modalitate de a le preciza, mai ales la treapta primară. Unele exemplificări au fost făcute pe parcursul analizei în grila de evaluare a standardelor.

De revăzut concepția integrală a standardelor prin formarea valorilor civice și anume cu referință la formarea cetățeanului Republicii Moldova. Formularea standardelor necesită precizări de ordin factologic, care ar prezenta direct sistemul de competențe și subcompetențe.

Pregătirea profesională a profesorului creează dificultăți în delimitarea conceptuală a noțiunii de competență. Standardele naționale vizează mai puțin competențe-cheie recomandate de Consiliul Europei și anume: *Competențe digitale, deprinderi de tehnologie a comunicării și informației; Competențe antreprenoriale.*

**CONSTATĂRI GENERALE REFERITOR LA REZULTATELE EXPERTIZEI
STANDARDELOR EDUCAȚIONALE PENTRU ÎNVĂȚĂMÎNTUL PREUNIVERSITAR
ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

- *Standardele educaționale sînt absolut necesare pentru realizarea unui învățămînt de calitate.*
- Corelarea obiectivelor curriculare cu standardele educaționale este absolut necesară.
- Concretizarea prin standarde a valorilor educaționale în societatea democratică.
- Includerea standardelor în curriculum la fiecare disciplină școlară.
- Reflectarea prin standarde a principiilor educației centrate pe elev.
- Elaborarea unor standarde care ar acoperi domeniile *educație privind mediul înconjurător, economia de piață.*
- Reflectarea în standarde a necesității formării la elevi, la fiecare treaptă de învățămînt, a competențelor de integrare activă în viață.
- Racordarea standardelor la nevoile societății în conformitate cu așteptările elevilor, părinților și ale societății în ansamblu.
- Reformularea unor standarde în vederea sporirii accesibilității lor.
- Elaborarea standardelor pe trepte de învățămînt.
- Excluderea discontinuităților în sistemul de standarde elaborat.
- Elaborarea unor termeni/indicatori de performanță măsurabili în cadrul standardului pe domenii de activitate.
- Includerea în standardele educaționale naționale a competențelor-cheie recomandate de Consiliul Europei.
- Stabilirea nivelurilor la care ar trebui însușite competențele-cheie.
- Validarea obiectivelor educaționale proiectate prin experiment didactic.
- Axarea elaborării standardelor educaționale, în mai mare măsură, pe nivelul *Integrare* decît pe nivelurile *Cunoaștere, Înțelegere și Aplicare.*
- Elaborarea standardelor educaționale în termeni de competență.
- Elaborarea unui ghid de implementare a standardelor educaționale și instruirea profesorilor în vederea realizării standardelor preconizate.
- Concretizarea prin standarde a nevoilor reale ale elevului în sec. XXI.
- Formularea standardelor în termeni de performanță măsurabili.
- Proiectarea unui număr suficient de standarde care ar viza unicitatea individului din perspectivă personală, etnică/națională, socioculturală, europeană.
- Formularea standardelor pe niveluri de performanță minim, mediu, maxim.
- Redactarea, reformularea, completarea unor standarde la unele discipline școlare.
- Prezentarea integrală a standardelor educaționale pentru ambele profiluri la învățămîntul liceal nu este reușită; se propune prezentarea separată a standardelor pe profiluri.
- Determinarea unei liste obligatorii de conținuturi la disciplinele școlare.
- Formarea de calitate a cadrelor didactice la facultate și crearea condițiilor adecvate pentru atingerea standardelor educaționale preconizate.

IV. DELIMITĂRI CONCEPTUALE ȘI METODOLOGIA DE MODERNIZARE A STANDARDELOR EDUCAȚIONALE

4.1. Ce sînt standardele în educație?

Standardele educaționale reprezintă un document de stat ce indică normele necesare de atins în învățare prin studiul disciplinelor școlare. Aceste norme reflectă așteptările sociale referitoare la ceea ce ar trebui să știe și să poată face elevii la o anumită treaptă de învățămînt într-un anumit domeniu de studiu.

Standardele sînt definite pentru a sprijini învățarea și formarea personalității de la intrarea în școală a copilului pînă la finalizarea studiilor, atît în mediul familial, cît și în cadrul tuturor instituțiilor care acordă servicii educaționale. Astfel, standardele reprezintă o resursă, un document ce informează elevii, cadrele didactice, părinții și alte persoane care participă la dezvoltarea și educația copiilor asupra așteptărilor pe care le pot avea în privința învățării, formării competențelor în școală. Ele reflectă finalitățile acțiunilor educative, orientează și îmbunătățesc practicile în acord cu specificul dezvoltării personalității în această perioadă a vieții, avînd în vedere integralitatea domeniilor de dezvoltare a elevului.

Standardele educaționale se referă la educarea tuturor copiilor începînd cu venirea lor la școală și pînă la 18 ani. Prin formularea standardelor, sînt orientați și adulții în procesul lor de participare și sprijinire a creșterii și dezvoltării normale și depline a copilului, acestea fiind doar repere generale ale dezvoltării personalității, și nu trasee strict individuale de dezvoltare ale ei.

La modul general, standardele definesc finalitățile demersului educațional. Întrucît există însă diferențe importante între ritmurile individuale de dezvoltare ale copiilor, aceste standarde sînt flexibile, permițînd mici variații de la un elev la altul. Or, se știe, că unii copii cunosc salturi spectaculoase în dezvoltare într-un interval scurt de timp, pe cînd alții înregistrează o dezvoltare gradată pe același interval de timp. În ambele cazuri, dezvoltarea lor este normală, de aceea este foarte important ca în procesul de urmărire a standardelor educaționale să fie respectate ritmul și caracteristicile individuale ale învățării și dezvoltării fiecărui copil.

În acest sens, standardele educaționale nu ignoră abordarea individuală a elevului și sprijinirea lui în procesul de învățare și dezvoltare personală, însă misiunea lor rămîne a fi aceea de menținere a unui nivel calitativ al educației la o cotă stabilită și vizează întreg sistemul și procesul educațional.

4.2. Conceptul *Standard educațional*

Conceptul *standard* (fr., engl. - standard) semnifică o normă.

Sistemul național de standarde educaționale reprezintă normele educaționale ale statului respectiv. Învățămîntul se fundamentează pe standarde educaționale de stat – obiective orientate spre ceea ce va ști, va ști să facă elevul și cum va fi el la finalizarea școlarizării.

Standardul determină acel nivel în învățămînt care este unul *necesar și suficient* pentru a se realiza dezvoltarea deplină a personalității elevului și succesul acestuia la următoarea etapă/treaptă a învățămîntului și/sau la inserția lui socială.

Conceptul de standard educațional trebuie să fie asociat direct cu cel de criteriu de calitate a sistemului de învățămînt. Standardele educaționale reprezintă o componentă a calității, iar totalitatea eforturilor depuse de societate, cadrele didactice și elevi pentru creșterea calității învățămîntului denotă eficiența sistemului. Îndeplinirea standardelor educaționale trebuie să fie criteriul de bază în aprecierea performanțelor fiecărei instituții de învățămînt, clase și ale fiecărui elev în parte. Standardele sînt enunțuri clare, simple, măsurabile pe care cadrele didactice, elevii, părinții, societatea în ansamblu, trebuie să le considere drept finalități ale învățării.

Standardul educațional în Republica Moldova este un document normativ, elaborat și implementat în baza articolului 7, alineatul (10) și articolului 60 al Codului Învățămîntului. Are statut de etalon pentru evaluarea nivelurilor de capacitate/competențe ale elevilor și de reper pentru concepătorii de curriculum și autorii de manuale, alte suporturi și instrumente didactice.

4.3. Evoluția conceptului de standard educațional

Analiza practicilor mondiale de elaborare a standardelor educaționale arată că cele mai dinamice preocupări în acest sens se manifestă astăzi în țări precum Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Canada, Germania și Rusia. Tendințele de proiectare și dezvoltare a standardelor și rezultatele obținute sînt dintre cele mai diverse, acest fapt datorîndu-se atît unor concepții distincte privind organizarea proceselor de învățămînt, cît și, mai ales, finalităților diferite ale sistemelor de învățămînt din aceste țări.

În ultimii 15 – 20 de ani, conceptul de standard educațional a cunoscut anumite evoluții și în cadrul cercetărilor pedagogice realizate în Republica Moldova. În anul 2002 a fost elaborată prima generație de

standarde educaționale naționale – *Standarde pentru învățământul primar, gimnazial și liceal*, care au fost apoi revizuite în câteva rînduri și publicate abia în 2008. În același an au apărut și *Standardele pentru educația timpurie* (învățământ preșcolar).

În ceea ce privește standardele educaționale din R. Moldova, se remarcă o dinamică nu doar în înțelegerea și definirea conceptului de standard, ci și mai ales, în circumscrierea ariei sale. Astfel, dacă în anii 80, standardele educaționale se refereau, în fond, doar la conținuturile educaționale, fiecare element al programei de studiu fiind standardizat, atunci în anii 90, ca urmare a adoptării conceptului de curriculum, prin standarde se înțelegea deja „ceea ce trebuie să știe și să poată face elevii” ca urmare a parcurgerii unui curriculum școlar. Prin Curriculumul de bază, care a apărut în 1996 și care este considerat un „standard educațional național în sens larg”, s-a ajuns ca în această accepție să fie circumscrise chiar și atitudinile elevilor.

Analiza evoluției teoriei curriculumului, a teoriilor învățării scoate în evidență o nouă direcție în ceea ce privește proiectarea acțiunii didactice și, mai ales, a **finalităților pedagogice** care trebuie atinse în procesul instruirii.

Dacă acum 20 de ani finalitățile educației erau formulate în termeni foarte vagi și la modul general, pe parcurs ele s-au transformat în ținte mult mai riguroase de atins prin procesul educațional, acest fapt datorîndu-se, în primul rînd, pedagogiei obiectivelor.

Astăzi însă realitățile socio-economice impun ca finalitățile educației să fie formulate nu doar în termeni concreți și pragmatici, ci și din perspectiva nevoilor reale de formare a personalității celui educat. Se conturează o nouă abordare în pedagogie, numită *pedagogia competențelor*, și se promovează *didactică funcțională*, care vizează formarea la elevi a unui sistem de competențe-cheie necesare în viață și avînd menirea să asigure o inserție socială mai bună a acestora.

4.4. Obiectivele standardului educațional:

- realizarea drepturilor cetățenilor Republicii Moldova la învățământ și educație în instituțiile de învățământ din țară;
- menținerea și dezvoltarea spațiului educațional unic în Republica Moldova;
- crearea condițiilor de asigurare a necesităților cetățenilor vizînd calitatea învățământului în conformitate cu posibilitățile și cerințele elevilor;
- asigurarea posibilităților egale pentru toți elevii în obținerea unui învățământ calitativ în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, indiferent de norma lor juridico-informațională;
- crearea condițiilor de dezvoltare valorică a personalității, stimularea și consolidarea sănătății elevilor;
- realizarea nivelurilor de performanțe școlare colective și de dezvoltare personală, vizînd pregătirea pentru o viață productivă la maturitate și de bunăstare într-o lume în schimbare;
- asigurarea reușitei elevilor în studiu, în muncă și ca buni cetățeni;
- obținerea unor rezultate școlare performante privind pregătirea teoretică și practică, dezvoltarea unor aptitudini și interese variate, a inițiativei personale, a creativității și a autonomiei în gîndire și acțiune independentă;
- orientarea practicii educaționale privind dezvoltarea curriculară și evaluarea școlară, inclusiv la nivel regional, local;
- crearea condițiilor de realizare a unor necesități și cerințe specifice zonei pentru a da posibilitate viitorilor cetățeni să se adapteze la situațiile reale de viață și să se dezvolte în spațiul propriei culturi;
- evaluarea nivelurilor de performanță a fiecărei instituții de învățământ, clasă, elev;
- integrarea sistemului educațional din Republica Moldova în spațiul educațional al comunității europene.

Funcțiile standardelor educaționale:

Rolul principal al standardelor educaționale este de a contribui prin multiplele sale aspecte la o educație de calitate pentru toți copiii. **Funcțiile** standardelor educaționale recurg din utilizările pe care le au și a impactului care poate fi exercitat asupra sistemului educațional din Republica Moldova. Cele mai importante dintre ele sînt prezentate în continuare.

1. Amplificarea calității învățământului.

1.1. Fixarea cerințelor față de nivelul de instruire a elevilor la disciplinele școlare respective, la ariile curriculare și treptele de învățământ corespunzătoare.

1.2. Accesibilitatea și flexibilitatea mijloacelor și metodelor de diagnosticare a performanțelor elevilor, a realizării de către elevi a cerințelor standardelor educaționale.

- 1.3. Unificarea sistemului de măsurare a realizărilor elevilor.
2. *Evaluarea nivelului de instruire a elevilor.*
  - 2.1. Determinarea indicilor cantitativi și calitativi minimi ai rezultatelor învățării.
  - 2.2. Evaluarea elevilor în conformitate cu standardele elaborate.
  - 2.3. Stabilirea criteriilor clare pentru realizarea evaluărilor interne și externe.
  - 2.4. Realizarea feed-back-ului.
  - 2.5. Majorarea obiectivității evaluărilor performanțelor școlare ale elevilor.
3. *Menținerea spațiului educațional unic și integrarea în spațiul educațional european.*
  - 3.1. Atingerea unui nivel de instruire, prin implementarea diverselor curricula școlare, care să asigure cel puțin standardul obligatoriu.
  - 3.2. Asigurarea echivalenței documentelor referitoare la învățământul din diferite regiuni, raioane/municipii etc.
4. *Umanizarea învățământului.*
  - 4.1. Orientarea spre valorile naționale și general umane.
  - 4.2. Asigurarea învățământului variat al elevilor, ținând cont de posibilitățile individuale, capacitățile și necesitățile acestora.
  - 4.3. Lichidarea supradozării în instruire.
  - 4.4. Crearea condițiilor pentru determinarea traiectoriei individuale în învățământ.
5. *Managementul și monitorizarea învățământului.*
  - 5.1. Obținerea informației obiective despre situația reală în învățământ la diferite niveluri și trepte.
  - 5.2. Distribuția funcțiilor și nivelurilor de responsabilitate în organizarea și evidența rezultatelor procesului de învățământ.
  - 5.3. Reglarea operativă a structurilor manageriale în vederea lichidării blocajelor legate de funcționarea standardelor educaționale.
  - 5.4. Asigurarea unei continuități eficiente între treptele de învățământ.
6. *Informarea societății.*
  - 6.1. Informarea societății despre ceea ce se așteaptă de la elevi la finisarea școlarizării.
  - 6.2. Contribuirea la orientarea și dezvoltarea sistemului educațional.
  - 6.3. Elaborarea documentelor de politică educațională.
7. *Dezvoltarea profesională.*
  - 7.1. Orientarea activităților de predare-învățare, standardele fiind cadru de referință pentru cadrele didactice.
  - 7.2. Orientarea privind formarea profesională inițială a cadrelor didactice.
  - 7.3. Deschiderea spre perfecționarea continuă a cadrelor didactice.

Cerințe față de standardele educaționale

Standardele educaționale trebuie să respecte următoarele cerințe:

- *claritate* – să fie clare și concrete în formulare;
- *comprehensibilitate* – formulate pe înțelesul tuturor;
- *specificitate* – să se refere la o anumită disciplină, arie curriculară, treaptă de învățământ și să reflecte principiile fundamentale ale acesteia;
- *focusare/concentrare* – să fie focusate pe elementele de esență ale disciplinei școlare, ariei curriculare, treptei de învățământ;
- *cumulare* – să fixeze ce competențe de bază trebuie formate elevilor într-o anumită perioadă de timp;
- *realizabilitate* – să fie realiste (toți elevii să le poată realiza);
- *diferențiere* – să aibă în vedere și posibilitatea diferențierii/individualizării pentru a facilita învățarea;
- *continuitate* – să asigure coordonarea și continuitatea dintre treptele de învățământ;
- *tehnologizare* – să fie prevăzute pentru posibilitățile verificării instrumentale;
- *orientare* – să fie orientate spre normarea rezultatului final al educației;
- *obligativitate* – standardele sînt obligatorii pentru toți.

Fiecare standard cuprinde *indicatori* care explicitează aria generală desemnată de standard. Pentru fiecare indicator sînt sugerate activități și contexte de învățare pe care cadrul didactic le poate utiliza pentru a sprijini atingerea așteptărilor formulate prin standarde. Indicatorii au menirea de a acoperi întregul standard, precum toate standardele trebuie să acopere integral aria curriculară. Indicatorii sînt adecvați vârstei elevului și organizații ierarhic în funcție de complexitate.

4.7. Obiectele de bază ale standardizării

- 1) sistemul disciplinelor obligatorii de studiu pentru fiecare treaptă de învățământ și fiecare clasă a treptei de învățământ respective;
- 2) sistemul de competențe generale și specifice/rezultate ale învățării pentru finele treptei de învățământ: învățământul primar, gimnazial și liceal, pentru fiecare disciplină școlară;
- 3) componența și structura conținuturilor obligatorii ale disciplinelor de studiu;
- 4) sistemul de competențe generale și specifice/rezultate ale învățării pentru fiecare arie curriculară;
- 5) prin Planul-cadru de învățământ de asemenea se standardizează:
  - raportul dintre componentele de bază și componentele specifice școlii;
  - norma săptămînală pentru fiecare disciplină de studiu;
  - numărul total de ore cu finanțare de la stat.
- 6) sistemul de teste privind evaluările la nivel de stat, cu certificare la finisarea treptelor de învățământ;
- 7) sistemul de resurse tehnico-materiale și mijloace de învățământ pentru disciplinele școlare respective (de exemplu, *fizica, chimia, biologia, informatica, matematica, geografia, istoria, educația fizică*);
- 8) sistemul de cerințe igienice;
- 9) sistemul de cerințe privind baza instructiv-materială, necesară pentru realizarea standardelor la disciplinele respective;
- 10) sistemul de cerințe privind amenajarea localurilor instructive și administrative ale instituției de învățământ;
- 11) sistemul de cerințe privind formarea inițială a cadrelor didactice la facultate.

4.8. Orientări spre un nou sistem de standarde educaționale în R. Moldova

Paradigma complexității educației impune necesitatea unei gândiri sistemice și a abordării holistice, globale a sistemului educativ în vederea proiectării și dezvoltării ansamblului de finalități stabilite pentru procesul de învățământ.

În perspectiva unei abordări sistemice, globale a educației și a rezultatelor cu care trebuie să se soldeze desfășurarea procesului de învățământ, mergînd pe linia dezvoltărilor teoretice și praxiologice la care au ajuns științele educației, inclusiv cele din R. Moldova, considerăm că, la etapa actuală de dezvoltare și aprofundare a reformelor în învățământul preuniversitar, **este necesar și oportun de proiectat un nou sistem de standarde educaționale**, care ar putea fi considerate *standarde de generația a doua*. Acestea, pe lângă standardele existente, ar trebui să includă și alte componente obligatorii, cum ar fi: lista conținuturilor de bază, competențelor școlare/disciplinare concepute ca finalități ale procesului educațional și ca „standarde de ieșire” din treptele sistemului de învățământ preuniversitar, precum și oportunitățile sau condițiile pedagogice necesare de asigurat în vederea atingerii acestor finalități/competențe.

Prin *sistem de standarde educaționale* înțelegem un ansamblu de tipuri de standarde ale învățării (conținuturi, finalități și oportunități de realizare), care reprezintă valorile de bază ale educației. Aceste valori sînt proiectate să producă finalmente la elevi sub forma unor competențe, ca rezultat al unor complexe acțiuni educative, care antrenează conținuturi educaționale, contexte pedagogice și condiții de realizare.

Astfel concepute, standardele educaționale demonstrează că educația în R. Moldova este proiectată și se realizează în sistem, adică: urmărește anumite obiective, se fundamentează pe anumite conținuturi, se desfășoară în anumite condiții asumate de către stat prin politicile sale educative și este orientată spre atingerea unor finalități/competențe, care arată clar ce trebuie să știe, ce trebuie să poată face elevul și cum ar trebui să fie el la finele școlarității.

Spre o atare structură complexă privind standardele în educație orientează atît tendințele actuale de dezvoltare a standardizării în învățământ, cît și cele mai recente surse bibliografice în domeniu. Astfel, potrivit lui D. Ravitch (1995), la nivelul unui sistem educațional modern ar trebui să fie elaborate trei tipuri de standarde care interrelaționează:

Standarde de conținut sau curriculare: ele descriu ceea ce profesorii trebuie să predea și ceea ce se așteaptă ca elevii să cunoască; acestea sînt descrieri clare și specifice privind cunoștințele, deprinderile și abilitățile însușite de elevi printr-o disciplină sau alta de studiu; ele trebuie să fie măsurabile și să servească drept indicatori de performanță, prin care elevii să poată demonstra că posedă cunoștințele și abilitățile necesare.

Standarde de aplicare sau de performanță școlară: ele definesc gradul de aplicare a cunoștințelor însușite de elevi sau nivelul de realizare școlară și răspund la întrebarea: cât de bună este performanța școlară, este satisfăcătoare sau nu? Ele descriu nivelul performanței școlare (inadecvat, adecvat sau exemplar) și indică atât caracterul achizițiilor acumulate cât și calitatea acestora.

Standarde pedagogice sau de oportunitate: ele descriu condițiile care trebuie asigurate pentru învățare: disponibilitatea programelor, personalul și resursele pe care instituțiile școlare, municipale sau instanțele statale le pregătesc pentru ca elevii să poată realiza standardele de conținut și de performanță școlară.

Se poate afirma că primul tip de standarde educaționale – standardele de conținut – sînt deja elaborate pentru învățămîntul din R. Moldova (a se vedea: componenta *Conținuturi educaționale* din curricula școlare). Însă doar eșalonarea conținuturilor se consideră a fi o acțiune insuficientă pentru desemnarea finalităților educației în termeni de competențe școlare. De aceea acest tip de standarde trebuie completat cu cel de-al doilea tip.

De asemenea, se poate afirma că, în linii mari, și cel de-al doilea tip de standarde – standardele de competență – este proiectat, prin obiectivele transdisciplinare sau cadru/de bază ale învățării disciplinelor școlare, care sînt clar stipulate, la unele obiecte sau sînt menționate, în filigran, la altele, adică pot fi ușor subînțelese. Obiectivele numite sînt prevăzute și în actualele standarde educaționale (a se vedea: *Standarde educaționale la disciplinele școlare din învățămîntul primar, gimnazial și liceal*). Urmează însă ca acestea să fie revăzute, reformulate clar în termeni de competențe și desemnate drept standarde de performanță școlară necesare de atins la finele fiecărei trepte de învățămînt.

Cît privește cel de-al treilea tip de standarde - standardele de oportunitate – acestea ar trebui să fie proiectate sub forma unor liste de condiții și materiale didactice necesare de elaborat și implementat consecvent în școală, prin asigurarea didactică a disciplinelor de predat, dacă ne dorim.

Astfel construit, sistemul național de standarde educaționale ar reprezenta actul juridic normativ de bază pentru asigurarea funcționării sistemului de învățămînt din R. Moldova, prin care să fie stipulate normele, regulile și cerințele obligatorii de îndeplinit de către orice instituție școlară ce realizează programe educaționale.

4.9. Structurarea standardelor pe arii curriculare

Întrucît copiii învață și se dezvoltă explorînd lumea în integritatea ei, standardele educaționale sînt structurate pe întreg ansamblul de arii curriculare și în coerență cu domeniile de dezvoltare ale personalității. **Toate ariile curriculare sînt intercondiționate**, adică performanțele în cadrul unei arii curriculare favorizează dezvoltarea elevului într-un alt domeniu, iar experiențele de învățare sînt cu atât mai semnificative pentru progresul lui, cu cît ele se adresează simultan tuturor domeniilor dezvoltării.

Fiecare domeniu de dezvoltare, cognitiv, socio-emoțional, fizic are o anumită specificitate și de aceea există obiective ale educației care sînt specifice unui domeniu, dar a căror realizare determină implicit antrenarea obiectivelor dintr-un alt domeniu de dezvoltare. De exemplu, dezvoltarea limbajului poate favoriza sau bloca interacțiunile sociale ale copilului cu ceilalți.

Structurarea standardelor pe arii curriculare are ca scop surprinderea specificului acestor domenii și totodată urmărirea dezvoltării complete, globale a copilului.

Fiecare arie curriculară cuprinde aspecte specifice ale disciplinelor pe care le integrează. Scopul structurării standardelor este de a asigura cuprinderea tuturor aspectelor importante, a evita suprapunerile, dar și de a nu scăpa din vedere anumite dimensiuni importante ale dezvoltării care conturează ideea abordării holistice a copilului în pregătirea lui pentru viață.

Din aceste considerente, structura textului prin care se vor prezenta standardele educaționale va fi organizată conform următoarei scheme:

a. Competențe generale

1. Treapta de învățămînt
2. Aria curriculară
3. Standardele de competențe generale
4. Indicatori de competență pentru fiecare standard

b. Competențe specifice:

- Disciplinele care alcătuiesc aria curriculară
- Standarde: Competențe specifice la fiecare disciplină
- Indicatori de competență pentru fiecare standard

Prin includerea componentei competențe școlare/disciplinare în sistemul standardelor educaționale se urmărește nu doar racordarea învățămîntului din Republica Moldova la tendințele pe plan mondial, ci

și, mai ales, trecerea acestuia de la o cultură generală de tip informativ la o cultură funcțională de tip pragmatic, adaptată finalităților clar definite pentru fiecare treaptă de învățământ și exigențelor sociale. Demersul de proiectare a standardelor educaționale și din perspectiva competențelor școlare/disciplinare are în vedere:

- focalizarea acțiunii educative pe atingerea unor finalități/competențe clar asumate și deci necesare de format-evaluat în procesul educațional;
- accentuarea dimensiunilor acțională și axiologică a educației în formarea-dezvoltarea personalității elevului;
- definirea clară a ofertei școlii în raport cu nevoile de formare a elevului, precum și cu așteptările societății.

4.10. Principiile standardelor educaționale

Trei tipuri de principii ghidează procesul de elaborare și implementare a standardelor.

I. Principii referitoare la conținutul standardelor

- **Principiul valoric.** Standardele vor reflecta valorile naționale și cele general-umane.
- Standardele elaborate vor lua în considerație drepturile copilului și principiile acceptate de comunitatea mondială referitor la dezvoltarea copilului. Conținutul standardelor trebuie să fie adecvat vârstei copiilor, luând în considerație diferențele individuale de dezvoltare ale fiecărui copil.
- **Principiul educației centrate pe copil.** Fiecare copil este unic în modul în care crește, se dezvoltă și dobândește deprinderi și competențe. Copiii trec prin stadii similare de dezvoltare, dar în ritmuri diferite. Nu toți copiii au aceleași nevoi de învățare și nu toți ating standardele la același nivel de performanță în același timp. Astfel, conținutul standardului trebuie să vizeze așteptări realiste privind dezvoltarea copilului la vârsta respectivă. Totodată standardele trebuie să recunoască faptul că copiii sînt participanți activi la propria formare; ei nu reprezintă recipiente pasive pentru acumularea decunoștințe, ci învață prin joc, prin implicare activă, angajare, explorare și exploatarea simțurilor – auz, văz, gust etc.
- **Principiul relevanței culturale.** Standardele vor fi relevante din punctul de vedere al specificului cultural al țării care le elaborează. Conținutul standardelor trebuie să țină cont și să respecte moștenirea culturală și diferențele lingvistice. Diversitatea mediilor culturale și moștenirii culturale urmează să aibă un loc important în standarde.
- **Principiul corelării rezultatelor științelor educației cu praxeologia educației.** Standardele se vor baza pe rezultatele cercetărilor științei moderne, ale științelor educației. Totodată conținutul standardelor trebuie să fie orientat de cercetările și practicile **educaționale bune**. Întrucît standardele sînt utilizate pentru a maximiza dezvoltarea programelor educaționale și a experiențelor educaționale, ele se vor baza pe informații valide, riguroase și realiste de cunoaștere a dezvoltării copilului în vederea realizării plene a personalității celui educat.
- **Principiul integralității.** Conținutul standardelor trebuie să reflecte faptul că învățarea și dezvoltarea copiilor sînt concepte multidimensionale și că **toate domeniile de dezvoltare sînt importante și intercorelează**. Se va acorda atenție tuturor domeniilor, deoarece dezvoltarea copilului este complexă și are loc traversînd simultan toate domeniile de dezvoltare.
- **Principiul incluziunii.** Standardele vor promova incluziunea socială și școlară, avînd în vedere capacitatea tuturor copiilor de a învăța de a realiza progrese în dezvoltare, indiferent de **dispozițiile lor fizice sau emoționale, de experiențele anterioare sau moștenirea culturală**. Setul de standarde este universal și trebuie dezvoltat pentru toți copiii, indiferent de diferențele culturale, de statutul socio-economic, de prezența unor deficiențe și probleme fizice sau de învățare. Standardele vor lua în considerație această diversitate și se vor adapta la natura unică a învățării și dezvoltării copilului.
- **Principiul învățării în context.** Standardele consfințesc faptul că copiii dobîndesc și realizează performanțe prin utilizarea diverselor strategii de învățare și prin construirea de variate contexte și medii de învățare, ceea ce presupune diversitatea modalităților de predare și învățare și diversitatea experiențelor de învățare și dezvoltare. Standardele trebuie să recunoască necesitatea existenței acestor medii de învățare și că toți copiii trebuie expuși unei game cît mai bogate de oportunități de învățare, în moduri diferite și în contexte diferite.

II. Principiile pe care se va baza procesul de elaborare a standardelor

- **Parteneriatul educațional.** Momentul central în procesul de elaborare a standardelor

educaționale este implicarea cât mai activă a familiilor și a comunității la toate etapele de lucru.

- **Transparența.** Procesul de elaborare a standardelor trebuie să fie inclusiv. Orice cetățean interesat poate veni cu opinii și propuneri referitor la formularea standardelor educaționale.
- **Comprehensibilitatea.** Standardele trebuie formulate într-o manieră comprehensivă, astfel încât să fie înțelese ușor de oricine –cadre didactice, părinți, responsabili de educație, fiecare membru al comunității, pentru a putea fi utilizate în școală și la domiciliu și în alte diverse contexte.

III. Principii referitoare la implementarea standardelor

- **Parteneriatul educațional.** Implementarea standardelor se va realiza prin implicarea părinților și comunității. Familiile reprezintă primul și cel mai important educator, decident și suport în viața copiilor. Implicarea familiilor trebuie văzută ca un proces esențial în implementarea standardelor.
- **Corectitudinea utilizării standardelor.** Standardele se vor aplica judicios și în scopul pentru care au fost create. Ele nu trebuie utilizate pentru a forța sau opri dezvoltarea copilului sau pentru a eticheta copilul.
- **Dezvoltarea standardelor.** Standardele trebuie revizuite și actualizate cel puțin o dată la cinci ani. Pentru ca standardele să rămână relevante, ele trebuie să fie revizuite periodic printr-un proces interactiv.
- **Evaluarea.** Implementarea standardelor trebuie evaluată pentru a se asigura utilizarea adecvată a acestora de către familii, unitățile de educație și comunități. Rezultatele evaluării vor conduce la o utilizare mai bună a standardelor.
- **Asigurarea financiară.** Utilizarea optimă a standardelor solicită alocații suficiente și asistență tehnică calitativă.
- **Asigurarea logistică și informațională.** Pentru utilizarea și implementarea optimă a standardelor trebuie să se asigure suport tehnic și resurse adecvate. Familiile, educatorii și ceilalți adulți implicați în dezvoltarea copilului urmează să fie familiarizați și orientați în utilizarea adecvată a standardelor. Ei trebuie ajutați pentru a conștientiza că prin utilizarea standardelor contribuie activ la stimularea dezvoltării copilului în toate domeniile.
- **Impactul asupra calității.** Standardele au scopul să sprijine dezvoltarea copiilor, proiectarea programelor educaționale și practicile educaționale din familie. Standardele trebuie utilizate pentru a ajuta copiii, familiile, cadrele didactice să contribuie la crearea și menținerea calității în educație.

4.11. Ce este standardul de competență?

Conceptul *standard* (fr., engl – standard) semnifică o normă.

Standardele de competență reprezintă un document normativ de stat ce indică normele necesare de atins în învățare prin studiul disciplinelor școlare. Aceste norme reflectă așteptările sociale referitoare la ceea ce va ști, va ști să facă și cum va fi elevul la o anumită treaptă de învățământ într-un anumit domeniu de studiu.

Standardele de competență determină, la anumite etape de școlaritate, acel nivel de competențe care se consideră a fi unul **necesar și suficient** pentru a se realiza dezvoltarea deplină a personalității elevului și a permite accesul acestuia la următoarea etapă/treaptă a învățământului și/sau inserția lui socială. Ele au statut de etalon pentru evaluarea nivelului de competențe al elevilor și de reper pentru conceperea de curriculum și autorii de manuale, pentru alte suporturi și instrumente didactice.

Ce este competența școlară?

Competența școlară este un ansamblu integrat de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini dobândite de elev prin învățare și mobilizate în contexte specifice de realizare, adaptate la vârsta elevului și la nivelul cognitiv al acestuia, în vederea rezolvării unor probleme cu care se poate confrunta în viața reală.

4.12. Obiectivele standardelor de competență

Elaborarea standardelor de competență vizează:

- asigurarea accesului cetățenilor Republicii Moldova la educație de calitate în instituțiile de învățământ din țară;
- constituirea și dezvoltarea spațiului educațional unic în Republica Moldova;
- asigurarea posibilităților egale pentru toți elevii în obținerea unui învățământ calitativ în instituțiile de învățământ din Republica Moldova;
- crearea condițiilor de dezvoltare valorică a personalității, stimularea și consolidarea sănătății fizice și psihice a elevilor;

- orientarea practicii educaționale privind dezvoltarea curriculară și evaluarea școlară, inclusiv la nivel regional, local;
- crearea condițiilor de realizare a unor necesități și cerințe specifice zonei pentru a putea fi adaptate la situațiile reale de viață și la cultura care îi este proprie fiecăruia elev;
- evaluarea nivelurilor de performanță a fiecărei instituții de învățământ, clasă, elev;
- integrarea sistemului educațional din Republica Moldova în spațiul educațional al comunității europene.

Standardele educaționale reprezintă punctul de plecare în elaborarea unui întreg sistem de standarde vizând resursele umane, serviciile oferite și reflectând politicile publice privind educația, îngrijirea și protecția copilului.

4.13. Argumente în favoarea proiectării standardelor educaționale din perspectiva competențelor

Ținând cont de dorința de sincronizare a învățământului din R. Moldova cu cel european, care își asumă finalități educaționale formulate în termeni de competențe, problema revizuirii standardelor educaționale elaborate pentru învățământul primar, gimnazial și liceal apare nu doar ca o necesitate, ci și ca o problemă majoră de cercetare praxiologică efectuată atât în plan retrospectiv cât și prospectiv, dat fiind că standardele constituie componenta reglatoare de bază în proiectarea modernizării sistemului de învățământ și eficientizării procesului educațional.

Or, problema care se pune astăzi în fața învățământului de pretutindeni nu mai vizează asimilarea de către elevi a unor sisteme de cunoștințe din diferite domenii ale cunoașterii, prin studiere monodisciplinară, ci înzestrarea acestora, prin învățare de tip integrat, cu niște ansambluri de competențe de tip funcțional, care să favorizeze transferul, mobilizarea cunoștințelor în vederea accentuării dimensiunii acționale a instruirii.

În acest sens, noile standarde educaționale pentru învățământul din R. Moldova ar trebui proiectate tocmai din perspectiva competențelor, ele marcând trecerea de la un enciclopedism al cunoașterii, imposibil de atins în raport cu viteza de multiplicare a informațiilor, la *o cultură a acțiunii contextualizate*. Aceasta va conduce la focalizarea actului didactic pe achizițiile finale ale elevului și la stăpânirea de către acesta a unor competențe-cheie formate ca urmare a parcurgerii unui curriculum și necesare elevului în viață. Or, potrivit mesajului Conferinței Internaționale în domeniul educației desfășurate la Vilnius în 2008, competențele-cheie de astăzi constituie pentru absolvenții școlii calea succesului de mîine.

Necesitatea de a proiecta, forma și dezvolta competențe prin procesul de învățământ este astăzi unanim acceptată și privită ca imperioasă în majoritatea sistemelor de învățământ. La nivelul Uniunii Europene, specialiștii din Comisia pentru Educație au formulat următoarele obiective pînă în 2010 tot în termeni de competențe: ameliorarea nivelului de competență a personalului didactic, dezvoltarea la elevi/studenti a unui sistem de competențe-cheie, deschiderea învățământului către social și funcțional, creșterea atractivității educației etc.

În ceea ce privește învățământul obligatoriu, finalitățile educației asumate în context european vizează formarea la elevi a unui sistem de *opt competențe-cheie* care trebuie asigurate pe parcursul educației de bază, acestea fiind: competența de comunicare în limba maternă; competența de comunicare într-o limbă străină; competențe de bază în matematică și științe; competențe în domeniul tehnologiilor informaționale; competența de a învăța să înveți; competențe interpersonale și civice; competențe antreprenoriale; competența culturală sau competența de a recepta valorile.

Această listă de competențe nu este în mod necesar una exhaustivă, dar, cu certitudine, ea acoperă principalele domenii ale activității omului modern, sugerînd și configurația competențelor de bază pe care fiecare persoană ar trebui să le dețină astăzi încă din școală, ca o dotare minimă, pentru a fi capabil să participe activ în viața socială. În acest sens, competențele-cheie trebuie considerate fundamentul esențial pentru cetățenia activă și ocuparea forței de muncă în Europa secolului al XXI-lea.

De remarcat că teoria curriculumului, în virtutea unei noi concepții asupra educației, propune astăzi utilizarea unor noi noțiuni și concepte pentru determinarea finalităților educaționale actuale, cum ar fi: *profilul de formare, competențele școlare, cicluri de școlaritate* etc.

Proiectarea unui nou sistem de standarde educaționale, formulate în termeni de competențe școlare, este acceptată atât de psihologia cognitivă (conform căreia prin competență se realizează transferul și mobilizarea cunoștințelor și deprinderilor în contexte noi și dinamice) cât și de psihologia comportamentală care vizează accentuarea dimensiunii acționale în formarea personalității elevului.

De menționat că la nivelul teoriei pedagogice, științele educației din R. Moldova au adoptat deja un limbaj pedagogic al competențelor. Cercetările pedagogice efectuate în ultimii ani în cadrul Institutului de Științe ale Educației la tema competențelor au cunoscut o adevărată urgență, cuprinzând practic toate segmentele educației și toate disciplinele școlare, astfel încât, în plan teoretic, se poate vorbi de o suficientă dezvoltare a conceptului de competență școlară/disciplinară, pentru ca acesta să fie adoptat și la nivel de politică și strategie educațională și transpus în practica școlară.

Pentru ca limbajul competențelor să fie adoptat și la nivelul învățământului preuniversitar ca finalitate majoră, ar trebui proiectat mai întâi *profilul de formare al absolventului școlii* de la noi: acest profil urmează să concretizeze, într-un fel, idealul educațional și să schițeze, în linii mari, contururile personalității elevului la finele școlarității, adică să explice pedagogului cum ar trebui să „arate”, ce calități/comportamente trebuie să posedे un absolvent de învățământ obligatoriu, în consens cu așteptările sociale. Pentru ca abordarea din perspectiva competențelor să coabunde și la nivelul școlii, se va preciza, prin standarde, ce finalități concrete se vor atinge, adică ce competențe școlare se vor forma prin procesul educațional ca urmare a parcurgerii curriculumului școlar. În acest scop, este necesar de a revedea toată ierarhia anterioară a finalităților pedagogice, proiectată în Curriculumul de bază în vederea reformulării acestora din perspectiva competențelor, iar liantul pedagogic din curriculum *obiective generale/obiective de referință* (considerate actualmente și ca standarde ale formării-evaluării) trebuie completată cu o nouă componentă: finalitățile sau **competențele școlare**. Această listă de finalități/competențe trebuie standardizată, ea urmînd să stabilească, pentru fiecare treaptă de învățământ, ce competențe concrete se așteaptă a fi formate prin fiecare arie curriculară și disciplină școlară. Astfel se va contura profilul de formare a absolventului și se va oferi un răspuns clar la întrebarea „Ce tip de om ne dorim să formăm?” prin educația de bază.

Odată stabilit - sistemul de competențe de format-evaluat pe arii curriculare și pe discipline școlare, aceste competențe urmează a fi considerate rezultate școlare necesare de atins prin procesul educațional, deci obiecte ale formării - evaluării pedagogice și declarate, respectiv, **finalitățile de bază** ale procesului de învățământ. Pentru ca aceste finalități/competențe să devină obligatorii, ele se vor încorpora în structura standardelor educaționale și se vor considera drept **standarde de ieșire** din treptele de învățământ.

Astfel, prin adoptarea conceptului de competență școlară și stabilirea, în baza acestuia, a unor liste de competențe ca standarde de ieșire, învățământul din R. Moldova își proiectează un sistem modern de finalități ale educației, care va furniza procesului de învățământ direcții mult mai clare de formare - dezvoltare a personalității elevului, va asigura o bază reală pentru modernizarea curriculumului școlar și va conduce în ceea ce privește finalitățile educației, la armonizarea sistemului educațional național cu sistemele de învățământ din Europa.

Așadar, pentru un sistem de învățământ deschis, aflat în proces de dezvoltare și aprofundare a reformelor, cum este sistemul de învățământ din R. Moldova, conceptul de competență oferă calea cea mai sigură de dezvoltare a standardelor educaționale și a curriculumului școlar, dat fiind că anume competențele pot integra domeniile cognitiv, psihomotor și atitudinal, ele aflîndu-se și la intersecția dintre domeniile cunoașterii (concretizate în școală prin obiecte de studiu), domeniul didactic (ce vizează ariile curriculare) și domeniul socio-economic (ce vizează pregătirea elevilor pentru inserția socială).

4.14. Proiectarea standardelor de competență școlară

În proiectarea standardelor de competență se va pleca de la baza conceptuală și metodologică elaborată pînă în prezent în domeniul standardelor educaționale, dar vor fi operaționalizate două concepte pedagogice noi: conceptul de profil de formare a absolventului și conceptul de competență școlară.

Profilul de formare a absolventului reprezintă conceptul de bază de la care se pornește în proiectarea standardelor de competență. Ca grad de generalitate, profilul de formare reprezintă al doilea nivel al finalităților în educație, după idealul educațional. Din acest punct de vedere, profilul vine să concretizeze idealul de personalitate, conturează imaginea absolventului, ajutîndu-l pe educator să își formeze o reprezentare mai clară despre cum trebuie „să arate” un absolvent din învățământul preuniversitar.

Avînd claritatea profilului de formare a absolventului, se va purcede la proiectarea finalităților educaționale transversale, concretizate în liste de **competențe transdisciplinare** stabilite pe trepte de învățământ, din care se va dezvolta **sistemul standardelor de competență** pe arii curriculare și discipline școlare și se va ajunge astfel la o nouă generație de standarde, în baza cărora se va produce modernizarea curriculumului școlar actual. Or, numai astfel ne putem încadra pe o linie logică și ascendentă de dezvoltare a standardelor educaționale și a curriculumului școlar.

Acest model de stabilire a finalităților educaționale în termeni de competențe, de la general la concret, adică pornind de la profilul de formare al absolventului, trecând prin ariile curriculare și ajungând la disciplinele școlare, este operabil deja în diverse sisteme moderne de învățământ (a se vedea: Noul Curriculum Național din România, Programul de Stat de învățământ din Estonia etc.).

De exemplu, noua construcție a finalităților educației în România se prezintă astfel (Noul Curriculum Național):

1. Profilul de formare a absolventului de învățământ obligatoriu.
2. Finalitățile educației stabilite pe trepte de învățământ (primar, gimnazial, liceal).
3. Finalitățile educației pe arii curriculare.
4. Competențele generale.
5. Competențele specifice.

Se propune utilizarea în demersul de proiectare a finalităților educaționale în termeni de standarde/competențe a acestui model pentru determinarea standardelor de ieșire din învățământului preuniversitar din R. Moldova. Astfel, se poate ajunge la următoarea construcție a finalităților în învățământul preuniversitar:

1. Profilul de formare a absolventului pe trepte de învățământ (primar, gimnazial, liceal).
2. Sistemul de competențe transdisciplinare.
3. Sistemul de competențe generale / pe arii curriculare.
4. Sistemul de competențele specifice / pe discipline școlare.

4.15. Structura standardului de competență școlară

Componenta standarde de competență școlară vizează formarea - dezvoltarea la elevi și, respectiv, evaluarea a trei tipuri de competențe școlare: **competențe transversale-cheie pe sistemul de învățământ, competențe transdisciplinare pe trepte de învățământ și competențe specifice** sau disciplinare. Astfel, structura unui standard de competență școlară ar putea fi următoarea:

- Competențe transversale-cheie;
- Competențe transdisciplinare pe trepte de învățământ;
- Competențe specifice pe discipline școlare;
- Indicatori de competență.

Competențele transversale-cheie sînt competențele-cheie cu care trebuie înzestrați toți elevii din învățământul preuniversitar. Ele reprezintă „un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini, de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională”. Aceste competențe au cel mai înalt grad de generalitate, ele se definesc pe toată durata școlarității și se formează prin toate disciplinele de învățământ.

Competențele transdisciplinare au și ele un grad înalt de generalitate și complexitate, se definesc și se formează pe durata unei trepte de învățământ.

Competențele specifice sau disciplinare se definesc pe obiecte de studiu. Ele sînt derivate din competențele generale fiind etape în dobîndirea acestora.

Indicatorii de competență indică principalele elemente de competență care demonstrează prezența sau absența unei competențe și în baza cărora se formulează descriptorii de performanță pentru notarea rezultatelor școlare.

Sisteme de competențe transversale, competențe-cheie în diverse sisteme educaționale mondiale:

1) Competențele-cheie stabilite de Comisia Europeană pentru educație:

- competența de comunicare în limba maternă;
- competența de comunicare într-o limbă străină;
- competențe de bază în matematică și științe;
- competențe în domeniul tehnologiilor informaționale;
- competența de a învăța să înveți;
- competențe interpersonale și civice;
- competențe antreprenoriale;
- competența culturală sau competența de a recepta valorile.

Astfel, competențele-cheie cuprind trei aspecte ale vieții:

1. *Împlinirea personală și dezvoltarea de-a lungul vieții (capital cultural):* competențele-cheie trebuie să dea posibilitate oamenilor să-și urmeze obiectivele individuale, conduși de interesele și aspirațiile personale, de dorința de a continua învățarea pe tot parcursul vieții;

2. *Cetățenia activă și incluziunea în societate (capital social)*: competențele-cheie trebuie să le permită indivizilor să participe în societate în calitate de cetățeni activi; să se angajeze într-un loc de muncă (capital uman) datorită capacității deja formate de a căuta și a obține o slujbă decentă pe piața forței de muncă;

3. *Participarea și funcționarea în grupuri sociale eterogene*. Această competență vizează dependența omului de ceilalți semeni, necesitatea stabilirii unor relații interpersonale pentru a da sens existenței în comunitate. Percepția corectă a rolurilor și responsabilităților proprii și ale celorlalți, negocierea și compromisul, acceptarea diferențelor culturale sînt descrieri ale acestei competențe-cheie.

Aceste competențe trebuie adaptate la cadrul social, lingvistic și cultural al indivizilor.

2) Competențe interdisciplinare

Cercetătorul Lucian Ciolan în lucrarea „Învățarea integrată. Fundamente pentru un curriculum transdisciplinar” (Polirom, Iași, 2008), sintetizînd mai multe abordări identifică **trei competențe-cheie**, care, deși au o natură mai generală, întrunesc opinia majorității experților implicați și sînt plasate într-o perspectivă integratoare, de tip interdisciplinar.

Acțiunea autonomă și reflexivă. Autonomia se referă la capacitatea individului modern de a-și construi propria identitate într-o lume diversă și dinamică, de a-și susține drepturile și interesele, de a interacționa eficient cu mediul extern, de a dezvolta proiecte și de a iniția strategii prin intermediul cărora să le îndeplinească.

Reflexivitatea presupune conștientizarea și înțelegerea mediului social, cultural, economic, politic, deci capacitatea de „a juca după regulile jocului”.

Utilizarea interactivă a instrumentelor/mijloacelor. Conceptul de *instrumente* este folosit în sens foarte larg. El cuprinde deopotrivă entități fizice, limbajul, cunoștințele, legile etc, care sînt importante pentru a răspunde cerințelor cotidiene și profesionale ale societății moderne. Instrumentele sînt văzute ca mijloace pentru un dialog activ între indivizi și mediul lor.

Participarea și funcționarea în grupuri sociale eterogene. Această competență vizează dependența omului de ceilalți semeni, necesitatea stabilirii unor relații interpersonale pentru a da sens existenței în comunitate. Percepția corectă a rolurilor și responsabilităților proprii și ale celorlalți, negocierea și compromisul, acceptarea diferențelor culturale sînt descrieri ale acestei competențe-cheie.

3) Competențele „de grad înalt” sau cele „pentru viață” (*life skills*) - (adaptare după Integrated Curriculum: Essential Question, [http:// www.usoe.k12.ut.us/curr/integrate/packed/int4.html](http://www.usoe.k12.ut.us/curr/integrate/packed/int4.html)):

1. învățarea pe tot parcursul vieții;
2. gîndirea complexă și critică;
3. comunicarea efektivă;
4. colaborarea/lucrul în echipă;
5. cetățenia responsabilă;
6. ocupabilitatea (engl., *employability*) - capacitatea de a căuta, a găsi și a ocupa un loc de muncă.

1. *Învățarea pe tot parcursul vieții (lifelong learning)*

O persoană capabilă să învețe pe tot parcursul vieții prezintă următoarele caracteristici:

- a) Inițiază/construiește propriile activități și contexte de învățare:
- manifestă o atitudine pozitivă față de învățare și dezvoltarea personală;
  - își asumă riscuri pentru a maximaliza învățarea și autoperfecționarea;
  - utilizează strategii adecvate pentru a identifica și a satisface/atinge nevoi și scopuri;
  - își organizează resursele și timpul în mod eficient;
  - utilizează reflecția și feedback-ul pentru autoevaluare și dezvoltare;
  - își rafinează continuu competențele și talentele;
  - se adaptează și își ajustează comportamentele față de schimbare.
- b) Este familiarizată cu standardele înalte:
- demonstrează abilitățile fundamentale și satisface standardele de bază ale diferitelor arii disciplinare;
  - utilizează strategii eficiente și efective de management al informației pentru a relaționa informațiile și experiențele;
  - aplică/utilizează informațiile și competențele în situații noi;
  - apreciază varietatea manifestărilor culturale și a modalităților de exprimare artistică.

- c) Lucrează cu informația:
- determină nevoia de informație și apreciază utilitatea acesteia;
  - identifică, selectează și ierarhizează potențialele surse de informație;
  - utilizează strategii eficiente de căutare a informației;
  - organizează, sintetizează, interpretează și evaluează informația;
  - prezintă informația într-o varietate de forme;
  - folosește tehnologia pentru a realiza un management eficient al informației.
- d) Demonstrează sensibilitate față de valorile estetice și conștientizează importanța acestora:
- dezvoltă și utilizează criterii pentru evaluarea autenticității, substanței și mesajului;
  - demonstrează o bună înțelegere a sensurilor și semnificațiilor, a detaliilor vieții de zi cu zi;
  - participă la manifestări artistice pentru recreere sau dezvoltare personală.
2. *Gîndirea complexă și critică*
- O persoană capabilă să gîndească în mod complex și critic prezintă calitățile de mai jos.
- a) Demonstrează o varietate de procese de gîndire:
- utilizează strategii creative și critice de rezolvare a problemelor și de luare a deciziilor;
  - evaluează, analizează și prezice consecințe;
  - percepe gîndirea ca pe un proces holist, integrat.
- b) Realizează integrarea noilor informații cu experiențele și cunoștințele existente:
- utilizează procesele de gîndire pentru a interpreta, a organiza și a lucra cu informația;
  - corelează informațiile în moduri noi și unice;
  - echilibrează rațiunea și sentimentele în luarea deciziilor.
- c) Aplică abilitățile de gîndire în mod adecvat:
- ia în considerare ideile noi și perspectivele variate pentru a-și lărgi și adînci perspectivele asupra problemelor;
  - formulează concluzii și conștientizează consecințele acestora;
  - reflectează asupra problemelor proprii și asupra celor sociale mai largi.
3. *Comunicarea efektivă*
- O persoană capabilă să comunice efektiv răspunde necesităților de mai jos.
- a) Utilizează metode adecvate pentru a comunica cu ceilalți:
- planifică, organizează și selectează ideile pentru a comunica;
  - este flexibilă și responsabilă în actul de comunicare;
  - selectează modalități/mijloace de comunicare adecvate scopului (citire, scriere, ascultare, vorbire, semne și simboluri, modalități de expresie artistică, tehnologii etc.);
  - recunoaște caracteristicile audienței și își adaptează metodele de comunicare pentru a răspunde acestora;
  - comunică cu claritate într-o varietate de forme: verbal, artistic sau nonverbal;
  - exprimă idei, sentimente și credințe cu ajutorul mijloacelor estetice.
- b) Răspunde în mod adecvat atunci cînd receptează mesaje:
- receptează și înțelege ideile comunicate într-o varietate de moduri;
  - accesează cunoștințe și competențe anterioare necesare pentru a recepta comunicarea;
  - interpretează informațiile și construiește sensuri și semnificații.
- c) Evaluează eficiența comunicării:
- sprijină comunicarea efektivă prin solicitarea de clarificări și oferirea de feedback;
  - adaptează și ajustează comunicarea pentru a facilita audiența;
  - recunoaște comunicarea efektivă.
4. *Colaborarea/lucrul în echipă*
- O persoană capabilă să colaboreze și să lucreze în grup își îndeplinește responsabilitățile de mai jos.
- a) Înțelege și își asumă o varietate de roluri:
- își asumă roluri de lider sau de participant, în funcție de context și de competențele personale;
  - dovedește capacitatea de schimbare a rolurilor;
  - îi învață pe alții noi competențe și procese.
- b) Facilitează activitatea în grup:
- definește scopuri;
  - apreciază diversitatea ideilor;
  - sugerează modificări;
  - identifică punctele comune atunci cînd se confruntă cu interese divergente;
  - generează o varietate de soluții/opțiuni;

- evaluează calitatea ideilor și rezultatele potențiale ale aplicării lor;
  - lucrează pînă la finalizarea sarcinii;
  - reflectează asupra proceselor de grup și analizează eficiența acestora.
- c) Utilizează eficient resursele:
- identifică resursele necesare într-o situație dată;
  - generează resurse adiționale;
  - selectează resursele necesare pentru rezolvarea unei probleme;
  - lucrează efectiv în condiții în care resursele sînt limitate.
- d) Lucrează cu o varietate de persoane și grupuri:
- valorizează similitudinile și diferențele membrilor unui grup;
  - separă individul de locul/rolul pe care îl are în grup;
  - respectă diferențele etnice și culturale și le utilizează ca resurse în procesele de grup;
  - manifestă compasiune față de ceilalți.
- e) Răspunde adecvat în privința interrelațiilor complexe:
- realizează un echilibru între nevoile personale și cele ale grupului;
  - construiește consensul;
  - recunoaște și utilizează rolul dinamicii de grup;
  - rezolvă pozitiv conflictele ce apar prin recunoașterea acestora și lucrul asupra lor împreună cu partenerii de dialog.

5. *Cetățenia responsabilă*

Un cetățean responsabil trebuie să-și asume rolurile de mai jos.

- a) Demonstrează responsabilitate individuală:
- își recunoaște propriile talente și competențe și le utilizează în scopuri personale și sociale;
  - demonstrează demnitate și caracter integru;
  - utilizează strategii de rezolvare a conflictelor;
  - conștientizează modul în care alegerile/deciziile individuale afectează propria persoană, familia și comunitatea mai largă;
  - manifestă inițiativă pentru a se informa și pentru a influența asupra problemelor și evenimentelor de interes social.
- b) Practică un stil de viață sănătos:
- accesează, analizează și utilizează resurse pentru a promova bunăstarea;
  - participă la activități fizice care promovează sănătatea și forma fizică;
  - optează pentru o alimentație sănătoasă și de calitate;
  - demonstrează capacitatea de a identifica, evita sau rezolva potențialele situații de risc.
- c) Înțelege și promovează principiile democratice ale libertății, dreptății și egalității:
- conștientizează faptul că fiecare ființă umană are o valoare înnăscută;
  - demonstrează respect pentru demnitatea umană, pentru nevoile și drepturile omului;
  - promovează ordinea și legalitatea la nivel social;
  - respectă și apără drepturile individuale și proprietatea;
  - participă la procesele democratice.
- d) Participă la activități care promovează binele public:
- înțelege sistemele economice, politice, sociale și ecosistemele;
  - identifică nevoile comunității și acționează pentru satisfacerea acestora;
  - se angajează în activități de îmbunătățire a vieții sociale;
  - demonstrează responsabilitate globală, înțelegere și apreciere pentru culturile diverse.

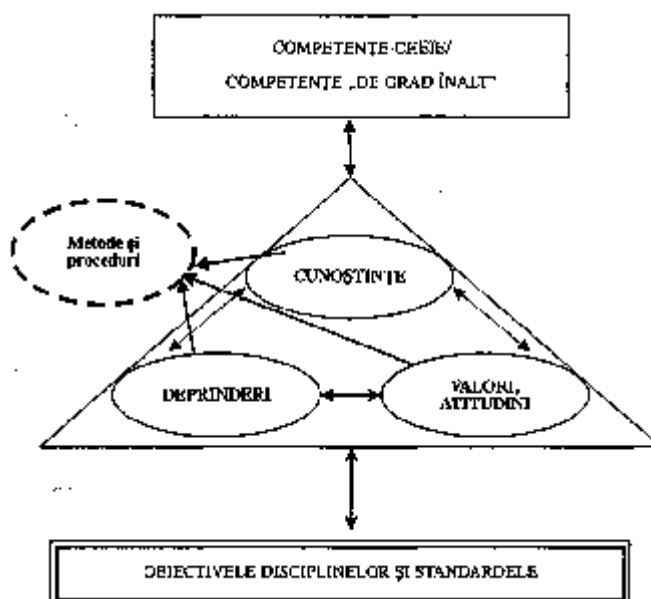
6. *Ocupabilitatea*

O persoană pregătită să găsească, să ocupe și să păstreze un loc de muncă își atribuie acțiunile de mai jos.

- a) își alege o carieră și se pregătește pentru aceasta:
- identifică interesele personale care pot conduce la alegerea unei cariere;
  - se informează și asimilează cunoștințele necesare pentru a alege dintr-o varietate de aspecte profesionale;
  - își asumă responsabilitatea pentru propria dezvoltare profesională;
  - înțelege cum să candideze pentru un loc de muncă și cum să și-l mențină.
- b) își formează competențele necesare pentru ocupabilitate (căutarea, ocuparea și păstrarea unui loc de muncă):
- învață pe tot parcursul vieții;

- utilizează procesele de gândire complexă și critică;
- comunică efectiv;
- colaborează și lucrează în echipă;
- este un cetățean responsabil.

4. Competențe transversale extrase din Programul de învățământ din Estonia:

- competența de a învăța;
- competența de a acționa;
- competența axiologică sau culturală;
- competența de autodefinire a personalității.

4.16. Profilul de formare a personalității absolventului învățământului preuniversitar:

1. posedă atitudine binevoitoare față de ceilalți oameni, respectă libertatea și demnitatea lor;
2. manifestă abilități de colaborare constructivă;
3. se implică în dezvoltarea unei societăți democratice;
4. respectă legile, obligațiunile și responsabilitățile sale civice;
5. se percepe ca parte a poporului său, ca cetățean; percepe legăturile sale cu Europa și cu întreaga comunitate umană;
6. respectă cultura poporului său, deține idei și reprezentări despre cultura altor popoare, manifestă atitudine respectuoasă, fără prejudecăți;
7. manifestă atitudine responsabilă față de mediu și resursele naturale în activitatea sa și viața cotidiană;
8. manifestă încredere în forțele proprii, demnitate și spirit autocritic;
9. este responsabil pentru propria formare;
10. se orientează la valorile etice fundamentale în activitate și viața cotidiană: libertate, dreptate, onestitate, responsabilitate, sacralitatea ființei umane, renunțare la violență;
11. demonstrează receptivitate la valorile estetice, își cultivă sentimentul sublimului;
12. valorifică modul sănătos de viață, își dezvoltă corpul și spiritul;
13. demonstrează gândire sistemică, creativă și critică, deține capacități de autodezvoltare;
14. tinde să conceapă esența, să descopere cauzele fenomenelor, legăturile dintre ele; manifestă abilități și posedă motive de învățare;
15. este capabil să-și găsească locul într-o lume în schimbare; este conștient de necesitatea de a munci pentru dezvoltarea sa și a societății; este apt să-și găsească un loc de muncă potrivit.

Formarea personalității absolventului conform acestui profil se realizează prin formarea următoarelor competențe pentru fiecare treaptă de învățământ:

4.17. Competențele și elemente de competențe, formarea cărora se urmărește în clasele primare

Spre sfârșitul primei trepte de învățămînt elevul:

1. manifestă atitudine pozitivă față de sine, analizează și evaluează acțiunile și faptele sale, încercînd să devină mai eficient;
2. manifestă politețe în interacțiunea cu oamenii din jur;
3. are atitudine grijulie față de lucrurile făcute de oameni prin muncă;
4. are o atitudine grijulie față de natură;
5. menține curățenia și ordinea, are grijă de înfățișarea și sănătatea sa, dorește să fie sănătos;
6. vrea să fie sincer și corect, îndeplinește promisiunile, distinge proprietatea personală de proprietatea altora și de obiectele de uz comun;
7. valorifică diversitatea dorințelor și posibilităților oamenilor, recunoaște drepturile semenilor, manifestă empatie și compasiune;
8. valorizează familia, clasa, școala, tinde să fie un prieten adevărat;
9. identifică apartenența sa națională, își stimează poporul, țara, simbolurile Republicii Moldova, respectă normele de comportament legate de acestea;
10. observă frumusețea, manifestă creativitate, îi produce satisfacție mișcarea și activitatea creativă, utilizează mijloace plastice pentru autoexprimare;
11. tinde să rezolve conflictele pe cale pașnică, ascultă partenerul, exprimă recunoștință;
12. urmărește fenomene, evenimente, procese pentru a le cunoaște, compară obiecte și evenimente, descrie asemănări și deosebiri; le grupează după 1-2 criterii, descifrează planuri simple, tabele, diagrame, hărți;
13. respectă regulile de securitate, evită situații periculoase, iar la apariția acestora cheamă în ajutor; în caz de necesitate, apelează în instanțele potrivite;
14. utilizează programe simple de calculator;
15. învață cu plăcere lucruri noi, independent și împreună cu alții, în pereche și în grup;
16. alcătuiește un plan al zilei și îl urmează, distribuie timpul pentru învățare, distracție, îndeplinirea obligațiilor casnice și odihnă;
17. depune, în activitatea de învățare și ocupațiile cotidiene, efort volitiv, își organizează acțiunile învățînd independent.

4.18. Competențele și elemente de competențe, formarea cărora se urmărește în gimnaziu

La finalizarea gimnaziului elevul:

1. se autoapreciază adecvat; își planifică învățarea de mai departe, cunoscîndu-și posibilitățile și interesele și ținînd cont de tendințele de pe piața muncii;
2. este deschis pentru autodezvoltare;
3. manifestă loialitate în raport cu patria sa, înțelege principiile de funcționare a societății și statului, își realizează drepturile și obligațiunile cetățeanului;
4. respectă demnitatea și drepturile omului, exclude și se opune violenței ca soluție în relațiile cu alte persoane,
5. valorifică diversitatea culturală a lumii, locul națiunii și culturii proprii printre alte națiuni și culturi;
6. valorifică cultura, arta și calitățile creative ale omului, posibilitățile de cunoaștere și exprimare ale Eului prin mijloace artistice;
7. valorifică modul de viață chibzuit, influența activității umane asupra naturii;
8. alege modul sănătos de viață, are grijă de sănătatea sa psihică și fizică;
9. stabilește scopuri de învățare, selectează și utilizează modalități adecvate de învățare, evaluează rezultatele învățării;
10. trage concluzii despre legăturile existente în natură, legăturile dintre natură, activitatea umană și tehnologie;
11. deține reprezentări despre cele mai importante modalități de manipulare socială, înțelege necesitatea abordării critice a informației din mijloacele comunicării în masă;
12. utilizează rezultatele analizei și generalizări asupra evenimentelor, situațiilor și problemelor în planificarea activității personale, ia decizii și evaluează rezultatelor;
13. determină scopurile activității în comun, planifică acțiunile necesare pentru satisfacerea acestor scopuri, distribuie sarcinile de lucru, elaborează orarul;
14. utilizează independent calculatoarele în calitate de mijloc pentru învățare și muncă;

15. comunică, ținând cont de situație și interesele partenerilor de comunicare, analizează în grup probleme și caută să răspundă la întrebări;
16. formulează, argumentează, susține un punct de vedere și, în caz de necesitate, îl schimbă;
17. folosește diverse sisteme de semne pentru obținerea, păstrarea, interpretarea, elaborarea informației necesare;
18. utilizează regulile de elaborare a unor proiecte simple de cercetare și dezvoltare.

4.19. Competențele formarea cărora se urmărește în liceu

La finalizarea liceului elevul:

1. își corelează aspirațiile cu aptitudinile și posibilitățile sale;
2. dobândește informații despre posibilitățile de învățare și obținere a lucrului în continuare; își planifică cariera pe baza cunoștințelor despre diverse sfere de muncă, tendințele de pe piața muncii;
3. respectă legile, drepturile omului și legile Republicii Moldova, se comportă demn;
4. manifestă poziție civică formată, se simte membru al societății, este apt pentru dialog în Moldova, Europa și în întreaga lume;
5. manifestă independență și responsabilitate pentru obligațiunile sale, alegerea efectuată, deciziile luate; respectă libertățile altor oameni și libertățile personale,
6. poate preveni și reduce la minimum o activitate care cauzează daună mediului înconjurător; emite soluții pe baza unificării eforturilor și cunoștințelor despre problemele globale;
7. adoptă un mod sănătos de viață, își păstrează forma psihologică și fizică, iar în caz de necesitate, aplică metode pentru a restabili această formă;
8. valorifică sacralitatea vieții umane;
9. valorifică cultura, deține reprezentări despre regiunile culturii europene și perioadele ei de evoluție;
10. interpretează cultura sa națională în contextul culturii europene și al celei mondiale;
11. tinde către originalitate cu utilizarea mijloacelor artistice;
12. apreciază ideea dezvoltării raționale și permanente a lumii, are o concepție științifică despre lume;
13. anticipă posibilul succes sau eșec, evită conflictele, le rezolvă constructiv, manifestă toleranță;
14. poate să se opună manipulării sociale;
15. poate utiliza diverse strategii de învățare;
16. selectează și folosește diverse sisteme de semne pentru utilizare, păstrare, interpretare, transmitere, elaborare a informației și utilizare a acesteia;
17. analizează și evaluează calea gândirii și acțiunilor sale; utilizează gândirea critică în luarea deciziei asupra diferitelor puncte de vedere;
18. discută argumentat;
19. poate elabora lucrări de cercetare și proiecte și le prezintă;
20. poate utiliza calculatoarele în calitate de mijloc de învățare și lucru, precum și în calitate de mijloc pentru planificare și prezentare a rezultatelor activității sale de studiu sau muncă.

4.20. Algoritmul elaborării standardelor de competență

Abordarea standardelor educaționale din perspectiva competențelor școlare/disciplinare nu ar trebui să prezinte o problemă pentru concepătorii de standarde și de curriculum. Or, dacă standardele actuale sînt formulate în termeni de cunoștințe și desemnează „ceea ce trebuie să știe elevul”, iar curriculumul în vigoare stipulează sisteme de cunoștințe, capacități și atitudini de format - evaluat în cadrul unei sau altei discipline școlare, atunci *competența*, prin natura ei integratoare, vine să dezvolte la un alt nivel atît standardele cît și curriculumul școlar, integrînd în *sisteme de structuri integrate* cunoștințele, capacitățile și atitudinile și oferind în final elevului un sistem de competențe funcționale.

Numai în acest sens am putea vorbi de standarde educaționale de o nouă generație, care să reprezinte nu doar simple enunțuri descriptive privind conținuturile de însușit specifice disciplinelor de învățămînt, ci și o paradigmă sistemică, mult mai complexă, care să se refere atît la sistemul finalități/competențe necesare de format prin studiul disciplinelor școlare, cît și la condițiile și oportunitățile de învățare necesare în acest scop.

În demersul de proiectare a standardelor de competență urmează a fi operaționalizate două concepte pedagogice noi: conceptul de competență școlară și conceptul de arie curriculară. Utilizarea primului concept va facilita determinarea sistemului de finalități/competențe ca standarde educaționale de format - evaluat ca urmare a parcurgerii curriculumului școlar. Utilizarea conceptului de arie curriculară va permite interrelaționarea finalităților în cadrul aceleiași arii curriculare și coordonarea activităților educative în atingerea acestora.

În proiectarea standardelor de competență se va pleca de la definiția că standardele educaționale moderne reprezintă o structură complexă, care indică nu doar *ceea ce trebuie să știe*, dar și *ceea ce trebuie să poată face* elevii de o anumită vîrstă școlară. În acest sens, în demersul de proiectare a standardelor de competență vor fi utilizate și standardele existente, însă care vor constitui doar o componentă a acestei structuri complexe, urmînd ca să fie adăugate și alte componente.

5. Fiecare competență transversală-cheie se concretizează prin una sau cîteva competențe transdisciplinare, ținînd cont de ponderea treptei de învățămînt pentru formarea acestei competențe.
6. Fiecare competență transdisciplinară se va concretiza prin una sau cîteva competențe specifice pe disciplină pentru fiecare treaptă de învățămînt, ținînd cont de ponderea disciplinei pentru formarea acestei competențe.

Formulate în termeni de competențe concrete, noile finalități ale educației se suprapun parțial peste cele formulate anterior în termeni de obiective, dar sînt gîndite deja din perspectiva nevoilor de formare a elevului și a exigențelor sociale, vizează *finalizarea* educației - formarea integrală a personalității, iar ca punct de plecare au *profilul de formare al absolventului*.

Se va mai ține cont de:

1. Analiza rezultatelor evaluării standardelor existente.
2. Cunoașterea tendințelor de proiectare a standardelor în educație.
3. Adoptarea noului model de determinare a finalităților în educație.
4. Prevederile Legii Învățămîntului vizavi de obiectivele educaționale generale la nivel de stat.
5. Elaborarea profilului de formare a absolventului de învățămînt obligatoriu.
6. Stabilirea finalităților educației pe trepte de învățămînt: formularea competențelor transdisciplinare.
7. Formularea competențelor generale pe arii curriculare și specifice pe discipline de învățămînt.
8. Selectarea și atașarea la competențele specifice a conținuturilor educaționale, gîndite ca mijloace de formare a competențelor.

Se va ține cont și de faptul că, conform teoriei moderne a curriculumului, conținuturile educației nu mai sînt principale, ele servind doar ca mijloace prin care se urmărește atingerea finalităților/competențelor. De aceea se propune ca după elaborarea și aprobarea profilului de formare a absolventului din învățămîntul obligatoriu, în demersul de proiectare a standardelor de competență să se pornească de la stabilirea competențelor transdisciplinare, care, într-un fel, concretizează direcțiile de bază ale formării - dezvoltării personalității elevului, conturînd deja profilul de formare a absolventului.

7. Exemple de elaborare a standardelor de competență:

a) La disciplina *Limba și literatura română*:

Competența transversală-cheie: **Competența de comunicare în limba maternă.**

Competențe transdisciplinare, învățămîntul gimnazial: **Comunicarea orală în limba română.**

Competențe specifice:

- **Dialogarea față în față, în grup, la distanță.**
- **Comunicarea argumentată a unei idei, opinii, poziții.**
- **Elaborarea discursului argumentativ.**

4. etc.

b) La disciplina *Matematica*:

Competența transversală-cheie: Competența de comunicare în limba maternă.

Competența transdisciplinară, învățămîntul liceal: Utilizarea terminologiei științifice în situații de comunicare.

Competențe specifice:

1. Utilizarea terminologiei specifice matematicii în situații de comunicare.
2. Angajarea în discuții critice și constructive asupra unui subiect matematic.
3. Justificarea unui rezultat sau demers recurgînd la argumentări etc.

c) La disciplina *Educația civică*:

Competența transversală -cheie: Competența interpersonală și civică.

Competențe transdisciplinare, clasele primare:

- Manifestarea politetei în interacțiunea cu oamenii din jur.
- Identificarea apartenenței sociale și naționale.

Competențe specifice:

- Respectarea regulilor de comportament civilizată în grupul din care face parte (familie, școală, prieteni).
- Identificarea apartenenței la familie, grupul școlar, localitate, țară.

Remarcă:

1. Numărul standardelor transdisciplinare la fiecare treaptă de învățământ se va determina în corelare cu ponderea treptei de învățământ în formarea competenței transversale-cheie.
2. Numărul standardelor specifice la fiecare disciplină se va determina în corelare cu ponderea acestei discipline în formarea fiecărei competențe transdisciplinare pe treapta de învățământ.

Formulate în termeni de competențe concrete, aceste noi finalități ale educației se suprapun parțial peste cele formulate anterior în termeni de obiective, dar sînt gîndite deja din perspectiva nevoilor de formare a elevului și exigențelor sociale, vizează *finalizarea* educației, formarea integrală a personalității, iar ca punct de plecare au *profilul de formare al absolventului*.

Noul concept privind sistemul de standarde educaționale permite o viziune sistemică, integratoare asupra modului de proiectare și realizare a demersului educațional, oferă coerență și predictibilitate procesului de dezvoltare curriculară, subliniază importanța rolului reglator al finalităților pedagogice într-un învățământ de tip formativ. Formularea noilor standarde educaționale în termeni de competențe școlare/disciplinare constituie unica modalitate prin care sintagma pedagogie centrată pe elev să nu rămîna o lozincă fără conținut.

V. PROIECTE DE STANDARDE DE COMPETENȚE PENTRU ÎNVĂȚĂMÎNTUL SECUNDAR GENERAL

5.1. ARIA CURRICULARA LIMBĂ ȘI COMUNICARE

5.1.1. Disciplina de studiu *Limba și literatura română* (școala națională)

Cartaleanu Tatiana
Goraș-Postică Viorica
Ghicov Adrian

Standarde de competență *Învățământul gimnazial*

- Standardul 1.** Utilizarea diverselor strategii de informare și documentare, în vederea abordării eficiente a comunicării orale și scrise.
- Standardul 2.** Aranjarea/ordonarea în pagină sau în formular standardizat a textului propriu/produs.
- Standardul 3.** Rezumarea textelor literare și nonliterare.
- Standardul 4.** Organizarea/desfășurarea/utilizarea diverselor strategii de învățare autonomă a limbii, prin observare directă și exersare.
- Standardul 5.** Elaborarea discursului oral/scris.
- Standardul 6.** Înțelegerea funcționării sistemului fonetic, lexical, gramatical al limbii române.
- Standardul 7.** Cunoașterea și respectarea normei ortografice, ortoepice, semantice, gramaticale, punctuaționale, stilistice a limbii române literare.
- Standardul 8.** Lectura și interpretarea textelor literare și nonliterare, în limita standardelor de conținut.
- Standardul 9.** Operaționalizarea terminologiei lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut.
- Standardul 10.** Realizarea spontană, fluentă, exactă a diverselor acte de comunicare orală și scrisă.
- Standardul 11.** Valorificarea mijloacelor expresive ale limbii române literare, în diferite situații de comunicare orală și scrisă.
- Standardul 12.** Manipularea suporturilor audiovizuale sau informatice în calitate de surse sau mijloace de învățare a limbii de instruire.
- Standardul 13.** Respectarea etichetei verbale în orice situație de comunicare orală și scrisă.
- Standardul 14.** Producerea textelor care reflectă propriile experiențe senzoriale, idei, judecăți, opinii, argumente.
- Standardul 15.** Identificarea propriile atitudini, nevoi și puncte vulnerabile în diferite situații de comunicare orală și scrisă.
- Standardul 16.** Exprimarea adecvată a propriei identități, prin conștientizarea apartenenței la comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română.

Învățământul liceal

- Standardul 1.** Utilizarea surselor lexicografice, enciclopedice, literare și metaliterare de documentare în domeniul filologiei moderne.
- Standardul 2.** Aplicarea tehnicilor și a instrumentarului științific adecvat competențelor de muncă intelectuală, reclamate de standardele de conținut.
- Standardul 3.** Integrarea lexicului terminologic necesar studierii disciplinelor școlare din toate ariile curriculare în vocabularul activ.
- Standardul 4.** Uzul diverselor strategii de lectură și elaborare a textului.
- Standardul 5.** Aplicarea normei ortografice, ortoepice, semantice, gramaticale, punctuaționale, stilistice a limbii române literare în diverse situații de comunicare orală și scrisă.
- Standardul 6.** Operaționalizarea terminologiei științifice lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut.
- Standardul 7.** Analiza textului literar și nonliterar, în limita standardelor de conținut.
- Standardul 8.** Explicarea faptelor de limbă atestate în texte de diferite stiluri funcționale.
- Standardul 9.** Exprimarea argumentată a stării afective și a opiniilor în raport cu textele literare citite.
- Standardul 10.** Producerea personalizată a actelor de vorbire și a textelor metaliterare.
- Standardul 11.** Susținerea unui discurs în fața auditoriului, în parametrii dați. / Stăpânirea deplină a unei game largi de discursuri.
- Standardul 12.** Varierea intonației și a accentului logic pentru exprimarea unor nuanțe de sens și evitarea ambiguității.

- Standardul 13.** Utilizarea unui vast repertoriu de sensuri figurate, expresii frazeologice, proverbe, citate, avînd conștiința conotației lor semantice.
- Standardul 14.** Folosirea tehnologiilor informaționale pentru documentare, exersare și producere de text.
- Standardul 15.** Adaptarea strategiilor de comunicare la interlocutori și circumstanțe.
- Standardul 16.** Acceptarea diversității/pluralității de opinii, în raport cu aprecierea textelor literare și nonliterare.
- Standardul 17.** Perceperea limbii române ca parte a culturii spirituale a poporului.
- Standardul 18.** Conștientizarea locului și a specificului limbii române între limbile lumii și în sistemul limbilor romanice.
- Standardul 19.** Cunoașterea și înțelegerea procesului literar românesc în contextul istoriei și culturii naționale și universale.
- Standardul 20.** Interpretarea fenomenelor literare în contextul culturii spirituale românești, în conexiune cu științele și cu alte arte, din perspectivă inter-/ transdisciplinară.

Standarde de conținut (pentru abordare funcțional-comunicativă) Învățămîntul gimnazial

Limbă și comunicare

1. Limba – principalul mijloc de comunicare umană. Situația de comunicare dialogată/monologată. Specificul comunicării orale în diverse domenii de activitate umană. Circumstanțele comunicării.
2. Organizarea textului scris. Părțile componente ale unei compuneri (introducerea, cuprinsul, încheierea).
3. Planul simplu și planul dezvoltat de idei al textului.
4. Rezumatul textului.
5. *Textul funcțional*: Orarul. Notițele. Temele. Extemporalul. Itinerarul. Conspectul. Instrucțiunea. Cererea. Biletul. Anunțul. Spotul publicitar. Rețeta. Mesajul telefonic. Mesajul electronic. Forumul de discuție. Formularele tipizate. Curriculum vitae. Procesul-verbal.
6. *Textul reflexiv*: Scrisoarea familială. Scrisoarea de felicitare. Argumențarea.
7. *Textul ficțional*: Povestirea. Descrierea. Portretul. Dialogul.
8. *Textul metaliterar*: Subiectul operei literare. Comentariul literar. Caracterizarea personajului literar. Analiza de text literar. Eseul.
9. Originea limbii române. Caracterul latin al limbii române. Evoluția limbii române. Limba literară/populară; limba vorbită/scrisă.
10. Tipuri de dicționare: *explicativ, ortografic, de sinonime, de antonime, de locuțiuni și expresii*.
11. Sunetul și litera. Vocalele, consoanele, semivocalele. Diftongul. Triftongul. Silaba. Trecerea cuvintelor din rînd în rînd. Accentul fonetic.
12. Ortografia. Normele ortografice. Ortografia părților de vorbire. Semnele ortografice.
13. Ortoepia. Normele ortoepice.
14. Vocabularul limbii române. Structura vocabularului. Vocabularul fundamental și masa vocabularului. Modificări ale vocabularului. Cuvintele moștenite și cuvintele împrumutate.
15. Cuvîntul. Definirea cuvîntului. Monosemia și polisemia. Sensul propriu/figurat; fundamental/secundar; lexical/gramatical.
16. Relații între cuvinte: după conținut (sinonimia, antonimia), după formă (omonimia, paronimia). Seriile sinonimice. Căile de apariție a sinonimelor. Cîmpul lexical. Cîmpul semantic.
17. Cuvînt de bază/derivat. Structura morfematică a cuvîntului: temă, rădăcină, sufix, prefix. Familia lexicală. Cîmpul derivativ.
18. Îmbogățirea vocabularului prin mijloace interne. Derivarea. Compunerea. Abrevierea. Conversiunea.
19. Unitățile frazeologice.
20. Circulația cuvintelor în spațiu. Regionalismele.
21. Circulația cuvintelor în timp. Arhaismele. Neologismele.
22. Stilurile funcționale ale limbii. Pleonasmul. Tautologia.
23. Părțile de vorbire.
24. Articolul substantival hotărît și nehotărît. Articolul adjectival. Articolul posesiv.
25. Substantivul. Substantive comune și proprii. Genul. Numărul. Cazul. Locuțiunea substantivală. Funcțiile sintactice ale substantivului.

26. Adjectivul. Acordul adjectivului cu substantivul determinat. Gradele de comparație ale adjectivului. Locuțiunea adjectivală. Adjectivele pronominale. Funcțiile sintactice ale adjectivului.
27. Pronumele personal. Pronumele personal de politețe. Pronumele reflexiv. Pronumele demonstrativ. Pronumele posesiv. Pronumele nehotărât. Pronumele interogativ/relativ. Pronumele de întărire. Pronumele negativ. Funcțiile sintactice ale pronumelui.
28. Numeralul cardinal, ordinal, fracționar, multiplicativ, distributiv, adverbial. Funcțiile sintactice ale numeralului.
29. Verbul. Timp, persoană, număr. Modurile personale (indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ). Modurile nepersonale (infinitiv, gerunziu, participiu, supin). Diateza activă, pasivă, reflexivă. Verbele personale / impersonale; tranzitive/intranzitive. Locuțiunea verbală. Funcțiile sintactice ale verbului.
30. Adverbul. Adverbe de loc, de timp, de mod. Gradele de comparație ale adverbului. Locuțiunea adverbială. Funcțiile sintactice ale adverbului.
31. Prepoziția. Regimul cazual al prepozițiilor. Locuțiunea prepozițională.
32. Conjunția. Locuțiunea conjuncțională.
33. Interjecția. Funcțiile sintactice ale interjecției.
34. Relațiile sintactice în propoziție și frază: coordonarea, subordonarea.
35. Clasificarea propozițiilor: afirmative/negative; enunțiative/interogative; simple/dezvoltate.
36. Fraza. Propoziția principală/secundară/regentă. Elementele de relație în frază.
37. Subiectul. Subiect simplu/multiplu; exprimat/neexprimat. Acordul cu predicatul. Propoziția subiectivă.
38. Predicatul verbal. Predicatul nominal. Propoziția predicativă.
39. Atributul. Atributul acordat și neacordat. Propoziția atributivă.
40. Complementele necircumstanțiale (direct, indirect) și circumstanțiale (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop).
41. Propoziția subordonată completivă (directă și indirectă); circumstanțială (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condițională, concesivă).
42. Apoziția.
43. Adresarea.
44. Cuvintele, construcțiile și propozițiile incidente.
45. Valorile stilistice ale părților de vorbire și ale formelor gramaticale.
46. Totalitatea formelor paradigmatică ale cuvântului. Proprietățile sintagmatice.
47. Vorbirea directă și vorbirea indirectă. Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă și invers.
48. Punctuația. Semnele de punctuație: punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, virgula, punctul și virgula, două puncte, linia de dialog, linia de pauză, ghilimelele, parantezele, punctele de suspensie, cratima, bara oblică. Regulile de aplicare a semnelor de punctuație.

Lectură

I. Texte literare

Cartea – obiect cultural.

1. Legenda populară
2. Legenda cultă
3. Mitul
4. Basmul popular
5. Basmul cult
6. Doina populară
7. Doina cultă
8. Balada populară
9. Balada cultă
10. Poemul eroic
11. Snoava
12. Proverbul, zicătoarea, ghicitoarea
13. Parabola
14. Fabula
15. Oda
16. Imnul
17. Schița

18. Povestirea
19. Nuvela
20. Romanul
21. Poezia lirică
22. Eseul
23. Comedia

II. Texte nonliterare

1. Articolul de dicționar
2. Articolul de enciclopedie
3. Scrisoarea
4. Știrea
5. Anunțul
6. Anunțul de reclamă
7. Fișa de bibliotecă și fișa de lectură
8. Reportajul
9. Invitația

III. Elemente de teorie literară

1. Textul literar.
2. Structura textului literar. Structura textului epic.
3. Narațiunea. Descrierea. Dialogul.
4. Teme, subiecte, mesaje ale textului literar.
5. Personajul literar: portretul fizic și portretul moral.
6. Figurile de stil: enumerația, repetiția, epitetul, comparația, personificarea, hiperbola, metafora, aliterația, asonanța, antiteza, alegoria, inversiunea, invocația, interogația retorică, exclamația retorică, metonimia, paralelismul.
7. Versificația: versul, strofa, tipuri de strofă; rima, tipuri de rimă (împerecheată, încrucișată, îmbrățișată). Piciorul de vers (horeu, iamb, dactil, anapest, amfibrah). Măsura. Ritmul. Versul liber.

Învățământul liceal

Limbă și comunicare

1. Locul limbii române printre limbile romanice. Structura etimologică a vocabularului limbii române.
2. Limba națională și limba literară. Domenii de funcționare a limbii naționale și a limbii literare.
3. Etapele evoluției limbii literare. Contribuția scriitorilor la constituirea limbii literare.
4. Valorile stilistice ale nivelului fonetic în textul literar.
5. Sistemul constituenților intonației. Punctuația și intonația: dependență reciprocă.
6. Valorile expresive ale punctuației în textul liric, epic, dramatic. Licența poetică.
7. Comunicarea paralingvistică. Verbal – nonverbal – paraverbal în comunicarea literară.
8. Vocabularul. Structura vocabularului. Căi și mijloace de completare a vocabularului limbii române moderne. Procese semantice în limbă și în text. Procesul complex al constituirii vocabularului.
9. Expresivitatea/resursele stilistice ale vocabularului. Marca stilistică.
10. Stilul individual al scriitorului.
11. Tipologia sensurilor cuvântului. Sensul permanent/ocazional, sensul liber/legat.
12. Tipologia greșelilor de stil. Detectarea și redactarea carențelor de stil.
13. Integritatea lexicală a textului. Axa lexicală și câmpurile lingvistice: semantic, derivativ, noțional. Seriile derivative în textul artistic.
14. Semiotica textului literar și lexicul acestuia. Timpul și spațiul artistic (cronotopul). Intertextul. Implicațiile lui artistice.
15. Expresiile frazeologice: autohtone, internaționale, intraductibile.
16. Discursul repetat: citatul, proverbul, frazeologismul în text. Utilizarea în scris a citatelor, aluziilor, referințelor.
17. Internaționalismele în lexicul românesc. Sisteme și subsisteme terminologice în lexicul românesc. Radicale internaționale în sistemele terminologice. Adaptarea (fonetică, grafică) a cuvintelor împrumutate.
18. Sistemul gramatical al limbii. Forme și sensuri gramaticale.
19. Principiile ortografice ale limbii române.

20. Particularitățile de limbaj ale stilului literaturii artistice.
21. Descrierea lingvistică și enciclopedică a vocabularului.
22. Surse lexicografice de documentare pentru evitarea greșelilor de exprimare: dicționarele explicative, enciclopedice, de îmbinări, de neologisme, de locuțiuni și expresii, de echivalente, de greșeli, de dificultăți, de sinonime, de pleonasme, de paronime, ortografice etc.
23. Utilizarea dicționarelor bilingve la traducerea textului.
24. Coerența gramaticală a textului. Specificul lexical și gramatical al diverselor tipuri de comunicare: descriere, narațiune, dialog.
25. Valori expresive ale părților de vorbire.
26. Modalități de legătură în text a enunțurilor finite: conexiuni logice, intonaționale, joncționale; uzul unor serii de sinonime, pronume, adverbe deictice, reprize și anticipări.
27. Limbajul mass-media. Limbajul informatic și al mediilor electronice. Clișeul verbal. Limbajul tinerilor. Pătrunderea elementelor de jargon profesional în limba vorbită. Abrevierile.
28. Texte funcționale:
  - A. Informația
  - B. Raportul
  - C. Memoriul de activitate
  - D. Recenzia la o carte/un film/un spectacol
  - E. Interviu
  - F. Anunțul publicitar
  - G. Scrisoarea de intenție
  - H. Articolul enciclopedic
  - I. Curriculum vitae
  - J. Procura
  - K. Bibliografia

Elemente de teorie literară

1. Literatura și artele. Limbajul literaturii artistice versus limbajul picturii, muzicii, cinematografului etc.
2. Compoziția operei literare.
3. Moduri de expunere în opera literară.
4. Modalități de expunere a momentelor subiectului. Intriga și conflictul.
5. Structura textului poetic/narativ/dramatic.
6. Comunicarea/realizarea subiectului: fabulație – subiect/narațiune – povestire (discurs) – istorie (diegeză).
7. Motivul, leitmotivul, tema operei literare.
8. Figurile de stil.
9. **Genul liric:**
  - A. Instanțele comunicării în textul liric.
  - B. Lirica populară. Poezia ritualică. Doina și cântecul popular.
  - C. Poezia cultă. Oda. Pastelul. Idila. Elegia. Meditația.
  - D. Versul clasic, versul alb, versul liber.
10. **Genul epic:**
  - A. Particularități ale subiectului și compoziției.
  - B. Epica populară. Povestea/basmul. Modalități de expunere în basm. Particularitățile eroului/personajului de basm. Oralitatea limbajului/narațiunii.
  - C. Epica cultă. Schița. Povestirea. Nuvela. Nuvela fantastică/filosofică. Romanul.
  - D. Particularitățile artei narative (structuri și instanțe narative) în roman. Tehnici narative.
  - E. Tipuri de personaje. Modalități/procedee de caracterizare.
11. **Genul dramatic:**
  - A. Tragedia.
  - B. Drama.
  - C. Comedia. Ironia și formele comicului.
  - D. Specificul operei dramatice, statutul personajului. Monologul și dialogul. Receptarea operei dramatice.
  - E. Particularități ale subiectului și compoziției.
12. Miturile.
13. Curentul literar.

14. Renașterea europeană și umanismul românesc. Personalități ale literaturii umaniste românești.
15. Iluminismul: racordări ale culturii naționale la cultura europeană.
16. Clasicism și neoclasicism în literatura română.
17. **Romantismul:**
  - A. Periodizare, caracteristici, reprezentanți.
  - B. Autori și opere de referință.
  - C. Genuri, specii funcționale.
  - D. Motive și mărci stilistice definitorii.
  - E. Filonul romantic în literatura contemporană.
18. **Realismul:**
  - A. Definirea și caracteristicile curentului.
  - B. Afirmarea și specificul realismului în literatura română.
  - C. Reprezentanți și opere de valoare.
19. Elemente ale naturalismului în literatura română.
20. Particularitățile simbolismului românesc.
21. Manifestări expresioniste în creația scriitorilor români.
22. Modernism, tradiționalism, avangardism în literatura română.
23. Particularitățile prozei existențialiste românești.
24. Neomodernismul și postmodernismul: particularități distincte.
25. Fuziunea, estomparea curentelor – particularitate a fenomenului literar contemporan.
26. Teoria literară, istoria literară, critica literară și valorificarea creației scriitorilor. Metaliteratura.
27. Eseul literar.

Tipuri de compoziții:

- A. Comentariul textului literar
- B. Analiza textului literar
- C. Rezumatul
- D. Eseul argumentativ
- E. Eseul poetic
- F. Eseul metaliterar
- G. Compunerea-raționament
- H. Compunerea-narațiune
- I. Compunerea-descriere
- J. Compunerea de caracterizare a personajului
- K. Compunerea-paralelă
- L. Compunerea-sinteză
- M. Referatul
- N. Teza

5.1.2. Disciplina de studiu *Limba și literatura română* (școala alolingvă)

**Cazacu Tamara
Nicolaesu-Onofrei Liliana**

Preliminarii

Limba și literatura română pentru elevii alolingvi este o disciplină prevăzută de planul de învățământ cu statut *obligatoriu*. Funcțiile limbii române ca disciplină de studiu în instituțiile de învățământ preuniversitare constau în formarea competenței de comunicare, competență ce oferă absolvenților posibilitatea de a se încadra activ în viața social-economică a republicii; continuarea studiilor profesionale în limba de stat; conștientizarea importanței și necesității însușirii limbii române ca limbă de stat; dezvoltarea vorbirii și gândirii elevilor în general; cunoașterea tezaurului cultural-istoric al poporului băștinaș; educarea sentimentului de respect față de poporul băștinaș și față de etniile conlocuitoare.

ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMAR Standarde de competență

DOMENII	STANDARDE
I. Receptarea mesajelor orale	Standardul 1.1. Înțelegerea unui mesaj (text) oral scurt pe teme familiare, articulat clar și rar de către un vorbitor cunoscut.
II. Producerea mesajelor dialogate	Standardul 2.1. Inițierea, întreținerea și încheierea unor dialoguri scurte, cu replici simple, pe teme familiare. Standardul 2.2. Exprimarea de aprecieri simple în cadrul conversației.
III. Producerea mesajelor orale monologate	Standardul 3.1. Producerea unui discurs oral, prin utilizarea modelelor de vorbire cunoscute, pentru descrierea unor obiecte, persoane, animale. Standardul 3.2. Elaborarea și prezentarea unui plan de acțiuni pentru realizarea unor activități individuale sau în grup. Standardul 3.3. Aprecierea rezultatelor unor activități realizate individual sau în grup.
IV. Receptarea textelor scrise	Standardul 4.1. Citirea corectă, fluentă, conștientă și expresivă a unui text accesibil din punct de vedere lexical, gramatical și de volum. Standardul 4.2. Înțelegerea unui text accesibil din punct de vedere lexical și gramatical pe teme familiare. Standardul 4.3. Selectarea și prezentarea, pe o temă dată, a unei informații din diferite surse: ziare, reviste, Internet.
V. Producerea textelor scrise	Standardul 5.1. Scrierea corectă, lizibilă a unui text scurt. Standardul 5.2. Elaborarea/redactarea unor texte scurte cu caracter personal (bilet, felicitare).
VI. Formarea competențelor culturale	Standardul 6.1. Familiarizarea cu tradițiile și valorile spirituale proprii și ale altor etnii.

*Vezi și următoarea variantă, structurată altfel, fără tabel și domenii

ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMAR Standarde de competență

Standardul 1. Înțelegerea unui mesaj (text) oral scurt pe teme familiare, articulat clar și rar de către un vorbitor cunoscut.

Standardul 2. Inițierea, întreținerea și încheierea unor dialoguri scurte, cu replici simple, pe teme familiare.

- Standardul 3.** Exprimarea de aprecieri simple în cadrul conversației.
- Standardul 4.** Producerea unui discurs oral, prin utilizarea modelelor de vorbire cunoscute, pentru descrierea unor obiecte, persoane, animale.
- Standardul 5.** Elaborarea și prezentarea unui plan de acțiuni pentru realizarea unor activități individuale sau în grup.
- Standardul 6.** Aprecierea rezultatelor unor activități realizate individual sau în grup.
- Standardul 7.** Citirea corectă, fluentă, conștientă și expresivă a unui text accesibil din punct de vedere lexical, gramatical și de volum.
- Standardul 8.** Înțelegerea unui text accesibil din punct de vedere lexical și gramatical pe teme familiare.
- Standardul 9.** Selectarea și prezentarea, pe o temă dată, a unei informații din diferite surse: ziare, reviste, Internet.
- Standardul 10.** Scrierea corectă, lizibilă a unui text scurt.
- Standardul 11.** Elaborarea/redactarea unor texte scurte cu caracter personal (bilet, felicitare).
- Standardul 12.** Familiarizarea cu tradițiile și valorile spirituale proprii și ale altor etnii.

Standarde de conținut

I. Componenta *Universul tematic*

Domeniul personal	Domeniul social
• Familia	• Școala
• Jucăriile	• Rechizitele școlare
• Casa /Apartamentul	• Prietenii
• Mobilierul	• Anotimpurile
• Vesela /Alimentele	• Sărbătorile
• Fructele / Legumele	• Flora
• Îmbrăcămintea	• Fauna
• Încălțăminte	• Zilele săptămânii
• Regimul zilei	• Lunile anului
• Timpul liber	• Sportul
• Igiena	• Transportul
• Sănătatea	

II. Componenta *Elemente de construcție a comunicării*

Vocabularul

La etapa primară elevii vor însuși 1600 de unități lexicale.

Pronunția

În conformitate cu normele ortoepice ale limbii române literare.

Materia gramaticală

La etapa primară limba română se însușește prin modele de vorbire.

III. Componenta *Tipuri de texte*

A. Texte literare (adaptate și originale)

1. Legende populare
2. Basme populare
3. Snoave
4. Proverbe, zicători, ghicitori
5. Poezii

B. Texte nonliterare

1. Articole cu caracter științific și publicistic
2. Felicitări

ÎNVĂȚĂMÎNTUL GIMNAZIAL
Standarde de competență

DOMENII	STANDARDE
I. Receptarea mesajelor orale	<p>Standardul 1.1. Înțelegerea unui mesaj (text) oral pe teme cotidiene, emis de către un vorbitor cunoscut sau necunoscut într-un tempou relativ lent și bine articulat (comunicare vie, emisiuni radio/TV, filme).</p> <p>Standardul 1.2. Întreținerea unor dialoguri apreciative în baza mesajelor (textelor) audiate.</p>
II. Producerea mesajelor dialogate	<p>Standardul 2.1. Inițierea, întreținerea și încheierea unor conversații pe teme cotidiene, oferind și solicitând informații, exprimând sentimente și emoții și făcând schimb de opinii.</p> <p>Standardul 2.2. Rezolvarea în grup a unei probleme simulate sau reale prin aplicarea unor strategii de comunicare interpersonală eficientă.</p>
III. Producerea mesajelor monologate	<p>Standardul 3.1. Producerea unui discurs oral relativ scurt, prezentând opinii, planuri și proiecte de interes personal și general.</p> <p>Standardul 3.2. Redarea succintă a conținutului unor cărți, filme, istorii, evenimente.</p>
IV. Receptarea textelor scrise	<p>Standardul 4.1. Identificarea într-un text a anumitor particularități ale unor personaje, evenimente, fapte.</p> <p>Standardul 4.2. Înțelegerea unui text pe teme de interes personal și general.</p> <p>Standardul 4.3. Redarea conținutului unui text narativ accesibil din punct de vedere lexical și gramatical, pe teme de interes personal.</p> <p>Standardul 4.4. Formularea ideii principale a unui text narativ accesibil.</p> <p>Standardul 4.5. Selectarea informațiilor solicitate din diferite surse: ziare, reviste, Internet.</p>
V. Producerea textelor scrise	<p>Standardul 5.1. Redactarea unui text scurt, pe bază de repere (plan, imagini, repere).</p> <p>Standardul 5.2. Producerea unor texte cu destinație specială (felicitare, scrisoare, anunț, cerere, curriculum-vitae).</p>
VI. Formarea competențelor culturale	<p>Standardul 6.1. Identificarea similitudinilor și diferențelor dintre obiceiurile și tradițiile culturale ale etniilor conlocuitoare.</p> <p>Standardul 6.2. Familiarizarea cu tradițiile și valorile spirituale ale altor etnii, raportându-le la cele proprii.</p>

Vezi și următoarea variantă, structurată altfel, fără tabel și domenii

ÎNVĂȚĂMÎNTUL GIMNAZIAL
Standarde de competență

- Standardul 1.** Înțelegerea unui mesaj (text) oral pe teme cotidiene, emis de către un vorbitor cunoscut sau necunoscut într-un tempou relativ lent și bine articulat (comunicare vie, emisiuni radio/TV, filme).
- Standardul 2.** Întreținerea unor dialoguri apreciative în baza mesajelor (textelor) audiate.
- Standardul 3.** Inițierea, întreținerea și încheierea unor conversații pe teme cotidiene, oferind și solicitând informații, exprimând sentimente și emoții și făcând schimb de opinii.
- Standardul 4.** Rezolvarea în grup a unei probleme simulate sau reale prin aplicarea unor strategii de comunicare interpersonală eficientă.
- Standardul 5.** Producerea unui discurs oral relativ scurt, prezentând opinii, planuri și proiecte de interes personal și general.
- Standardul 6.** Redarea succintă a conținutului unor cărți, filme, istorii, evenimente.
- Standardul 7.** Identificarea într-un text a anumitor particularități ale unor personaje, evenimente, fapte.
- Standardul 8.** Înțelegerea unui text pe teme de interes personal și general.

Standardul 9. Redarea conținutului unui text narativ accesibil din punct de vedere lexical și gramatical, pe teme de interes personal.

Standardul 10. Formularea ideii principale a unui text narativ accesibil.

Standardul 11. Selectarea informațiilor solicitate din diferite surse: ziare, reviste, Internet.

Standardul 12. Redactarea unui text scurt, pe bază de repere (plan, imagini, repere)

Standardul 13. Producerea unor texte cu destinație specială (felicitare, scrisoare, anunț, cerere, curriculum-vitae).

Standardul 14. Identificarea similitudinilor și diferențelor dintre obiceiurile și tradițiile culturale ale etniilor conlocuitoare.

Standardul 15. Familiarizarea cu tradițiile și valorile spirituale ale altor etnii, raportându-le la cele proprii.

Standarde de conținut

I. Componenta *Universul tematic*

Domeniul personal	Domeniul social
• Familia	• Colegii
• Arborele genealogic	• Plaiul natal
• Copilăria	• Valori morale, spirituale și culturale
• Caracterul	• Probleme ecologice
• Preferințele/Hobby	• Sărbători și tradiții
	• Mituri antice
	• Personalități remarcabile
	• Locuri memorabile
	• Informații utile
	• Profesii
	• Drepturi și obligațiuni
	• Ziare și reviste/Mass media
	• Arta comunicării
	• Moda
	• Călătorii

II. Componenta *Elemente de construcție a comunicării*

Vocabularul

La etapa gimnazială elevii vor însuși 1800 de unități lexicale care fac parte din minimul activ.

Pronunția

În conformitate cu normele ortoepice ale limbii române literare.

Materia gramaticală

Morfologia

- Verbul
- Substantivul
- Articolul
- Adjectivul
- Pronumele
- Numeralul
- Adverbul
- Prepoziția
- Conjunția
- Interjecția

Sintaxa

- Propoziția. Tipurile de propoziție după scopul comunicării, formă și alcătuire.
- Topica părților de propoziție. Aspecte specifice limbii române față de limba de instruire.
- Raporturile sintactice din cadrul propoziției
- Fraza, aspecte specifice limbii române față de limba de instruire.
- Terminologia la nivel de recunoaștere.
- Punctuația.

III. Componenta *Tipuri de texte*

A. Texte literare (adaptate și originale)

1. Legende populare
2. Basmе populare
3. Doine
4. Balade
5. Snoave
6. Fabule
7. Proverbe, zicători, ghicitori
8. Poezii. Pasteluri
9. Parabole
10. Povestiri
11. Nuvele

B. Texte nonliterare

1. Articole cu caracter științific și publicistic
2. Știri
3. Anunțuri
4. Reclame
5. Felicitări
6. Programe de spectacol
7. Rețete
8. Invitații
9. Curriculum-vitae

ÎNVĂȚĂMÎNTUL LICEAL
Standarde de competență

	DOMENII	STANDARDE
I	Receptarea mesajelor orale	<p>Standardul 1.1. Înțelegerea unui mesaj (text) oral pe teme ce țin de contemporaneitate și istorie, emis de către un vorbitor cunoscut sau necunoscut, într-un tempou firesc.</p> <p>Standardul 1.2. Exprimarea sentimentelor și emoțiilor cu referire la mesajul audiat.</p> <p>Standardul 1.3. Selectarea informațiilor-cheie și luarea de notițe în baza recepționării textelor (mesajelor) orale.</p>
II	Producerea mesajelor dialogate	<p>Standardul 2.1. Inițierea, întreținerea și încheierea unor conversații spontane, pe diverse teme, exprimând opinii argumentate.</p> <p>Standardul 2.2. Elaborarea, individual sau în grup, a unui proiect pe o temă dată.</p>
III	Producerea mesajelor monologate	<p>Standardul 3.1. Producerea unui discurs oral pe diverse teme de actualitate cu prezentarea de argumente.</p> <p>Standardul 3.2. Exprimarea opiniilor argumentate cu privire la persoane, întâmplări, cărți, filme.</p>
IV	Receptarea textelor scrise	<p>Standardul 4.1. Înțelegerea unui text literar sau non-literar ce tratează probleme contemporane.</p> <p>Standardul 4.2. Identificarea similitudinilor și deosebirilor dintre personaje, subiecte, opere.</p> <p>Standardul 4.3. Exprimarea opiniei personale argumentate cu referire la personaje, evenimente, opere.</p> <p>Standardul 4.4. Rezumarea conținutului unor texte literare și non-literare.</p>
V	Producerea textelor scrise	<p>Standardul 5.1. Selectarea informațiilor-cheie și luarea de notițe în baza recepționării textelor (mesajelor) scrise din diferite medii.</p> <p>Standardul 5.2. Redactarea unui text argumentativ la o temă dată.</p>
VI	Dezvoltarea competențelor culturale	<p>Standardul 6.1. Aplicarea unor strategii de comunicare eficientă pentru cunoașterea și înțelegerea valorilor culturale ale altor persoane.</p> <p>Standardul 6.2. Aprecierea valorilor culturale, morale, spirituale proprii și ale altora prin exprimarea opiniilor argumentate.</p>

*Vezi și următoarea variantă, structurată altfel, fără tabel și domenii

ÎNVĂȚĂMÎNTUL LICEAL

Standarde de competență

- Standardul 1.** Înțelegerea unui mesaj (text) oral pe teme ce țin de contemporaneitate și istorie, emis de către un vorbitor cunoscut sau necunoscut, într-un tempou firesc.
- Standardul 2.** Exprimarea sentimentelor și emoțiilor cu referire la mesajul audiat.
- Standardul 3.** Selectarea informațiilor-cheie și luarea de notițe în baza recepționării textelor (mesajelor) orale.
- Standardul 4.** Inițierea, întreținerea și încheierea unor conversații spontane, pe diverse teme, exprimând opinii argumentate.
- Standardul 5.** Elaborarea, individual sau în grup, a unui proiect pe o temă dată.
- Standardul 6.** Producerea unui discurs oral pe diverse teme de actualitate cu prezentarea de argumente.
- Standardul 7.** Exprimarea opiniilor argumentate cu privire la persoane, întâmplări, cărți, filme.
- Standardul 8.** Înțelegerea unui text literar sau non-literar ce tratează probleme contemporane.
- Standardul 9.** Identificarea similitudinilor și deosebirilor dintre personaje, subiecte, opere.
- Standardul 10.** Exprimarea opiniei personale argumentate cu referire la personaje, evenimente, opere.
- Standardul 11.** Rezumarea conținutului unor texte literare și non-literare.
- Standardul 12.** Selectarea informațiilor-cheie și luarea de notițe în baza recepționării textelor (mesajelor) scrise din diferite medii.
- Standardul 13.** Redactarea unui text argumentativ la o temă dată.
- Standardul 14.** Aplicarea unor strategii de comunicare eficientă pentru cunoașterea și înțelegerea valorilor culturale ale altor persoane.
- Standardul 15.** Aprecierea valorilor culturale, morale, spirituale proprii și ale altora prin exprimarea opiniilor argumentate.

Standarde de conținut

I. Componenta *Universul tematic*

Domeniul personal	Domeniul social
• Oameni și caractere	• Moda
• Sănătatea	• Arta comunicării
• Copilăria	• Ecologia
• Codul bunelor maniere	• Teatrul
• Dragostea	• Filmul
	• Televiziunea
	• Locuri memorabile
	• Personalități remarcabile
	• File de istorie
	• Politica
	• Relația părinți și copii
	• Meșteșuguri populare
	• Mass media
	• Drepturile omului
	• Valori morale, spirituale și culturale

II. Componenta *Elemente de construcție a comunicării*

Vocabularul

La etapa liceală elevii vor însuși 900 de unități lexicale care fac parte din minimul activ.

Pronunția

În conformitate cu normele ortoepice ale limbii române literare.

Materia gramaticală

Morfologia

- Verbul
- Substantivul
- Articolul
- Adjectivul

- Pronumele
- Numeralul
- Adverbul
- Prepoziția
- Conjunția
- Interjecția

Sintaxa

- Propoziția. Părți de propoziție și propoziții subordonate de același fel.cătuire.
- Sinonimia comunicativ-contextuală.
- Punctuația
- Terminologia la nivel de recunoaștere.

III. Componenta *Tipuri de texte*

A.Texte literare (adaptate și originale)

1. Legende populare
2. Basme populare
3. Doine
4. Balade
5. Snoave
6. Fabule
7. Proverbe, zicători, ghicitori
8. Poezii. Pasteluri
9. Parabole
10. Povestiri
11. Nuvele
12. Romane (fragmente)
13. Drame

B.Texte nonliterare

1. Articole cu caracter științific și publicistic
2. Știri
3. Anunțuri
4. Reclame
5. Felicitări
6. Programe de spectacol
7. Rețete
8. Invitații
9. Curriculum-vitae

5.1.3. Disciplina de studiu *Русский язык и литература*
(в национальной школе)

Prigorschi Ana
Buraciov Elena

Limba și comunicarea

Выпускник гимназии способен:
На уровне речевой деятельности

I. Аудирование

1. Дифференцировать на слух основные единицы, отдельные явления и факты, грамматические категории языковой системы русского языка; определять значение и особенности функционирования в речи лексических, морфологических, синтаксических средств языка.
2. Распознавать и характеризовать основные речеведческие понятия и категории; специфические особенности устной \и письменной\ речи, диалога-беседы, монолога-рассказа, сообщения, изложения, сочинения; структурно-композиционные и содержательные особенности высказываний-текстов различных типов речи (*с опорой на родной язык*); осмысливать особенности отбора и употребления языковых средств, а также нормы и правила (фонетико-орфоэпические, орфографические, лексические, грамматические; правила речевого этикета) русского литературного языка для создания собственных текстов – описание, - повествование, - рассуждение в устной\письменной формах по изучаемым речевым темам.
3. Эмоционально воспринимать литературное произведение и адекватно реагировать на его содержание; определять на слух тему, основную идею, содержание, в том числе и в сравнении с заголовком, последовательность событий; понимать и оценивать поступки героев, отношение автора к изложенным событиям, героям; высказывать свое личное отношение к воспринятому содержанию; адекватно воспринимать и понимать содержание диалога, дискуссии, коммуникативные намерения его участников и реагировать на них; определять тему, основную идею; распознавать и осмысливать основные литературоведческие понятия (*с опорой на знания из родной литературы*); адекватно воспринимать содержание художественных текстов и кратких биографических справок об их авторах; осмысливать значение, роль и функции изобразительно-выразительных средств языка художественного произведения (*с опорой на родную литературу*).

II. Говорение (монологическая и диалогическая речь)

1. Пересказывать содержание прочитанных или воспринятых на слух учебной информации, учебных текстов, в том числе и на основе различных опор (по вопросам, по заглавию смысловых частей, по плану и др.) или без них; осуществлять различные виды пересказа текстов (повествование, описание, смешанного типа с элементами рассуждения), а также текстов различных жанров художественной литературы (подробный, сжатый, выборочный; с элементами анализа, рассуждения; с высказыванием своего отношения к содержанию, событиям, поступкам героев); осуществлять элементарный лингвистический и литературный анализ художественных произведений различных литературных жанров (*с опорой на родной язык*).
2. Воспринимать и понимать содержание высказываний собеседника в разнообразных коммуникативных ситуациях (учебных, со сверстниками, взрослыми) и адекватно реагировать на реплики собеседника; активно включаться в диалог, дискуссию; выразить свое отношение к предмету разговора (согласие\несогласие, радость\огорчение; побуждение собеседника к совместным действиям, установление и регулирование межличностных отношений, и др.); начинать и вести диалог в различных речевых ситуациях и с различными целями, соблюдая правила речевого этикета и умеренно пользуясь неязыковыми средствами устной речи: жестами, мимикой и др.
3. Строить собственные монологические и диалогические высказывания в устной форме (на основе прочитанной или прослушанной информации, по содержанию рисунка, картины; по воображаемой ситуации, по собственным наблюдениям, по заданной теме, проблеме и т.д.)

с использованием языковых средств в соответствии с темой, основной мыслью, целью, сферой и ситуацией общения; соблюдать в практике устного монологического и диалогического общения основные произносительные, лексические, грамматические нормы русского литературного языка, а также этические нормы речевого общения, проявлять толерантность к мнению собеседника\собеседников.

III. Чтение

1. Читать правильно, сознательно, бегло и выразительно вслух (и «про себя»), определять и понимать тему и основную идею текста, основную и дополнительную информацию, содержащуюся в нем, смысловые части текста, понимать выводы и оценки автора (учебные тексты различных типов речи).
2. Выразительно, адекватно авторскому замыслу читать тексты художественных произведений, в том числе и наизусть; читать по ролям с соблюдением интонационных особенностей речи персонажей; определять жанр прочитанного художественного текста, оценивать события, героев произведения, высказывать собственное аргументированное отношение к прочитанному.
3. Работать с учебником, с книгой (находить нужную информацию, выделять главное, выделять смысловые части, составлять план, находить, извлекать и использовать нужную информацию по различным актуальным темам и проблемам, связанным с изучением русского языка и литературного чтения из других источников (справочников, словарей, средств массовой коммуникации и информационных технологий, в том числе и Интернет).

IV. Письмо

1. Осознанно воспринимать и грамотно записывать диктуемый текст; письменно отвечать на вопросы по языковой\лингвистической и речевой теме; писать письма и оформлять деловые бумаги.
2. Писать изложения (подробные, сжатые, выборочные) по данному или самостоятельно составленному плану\или без него; мини-сочинения на основе полученной информации (прочитанной\прослушанной), по содержанию картины, по воображаемой ситуации, личным наблюдениям, по заданной теме с соблюдением правил орфографии и пунктуации.
3. Осуществлять самоконтроль, самокоррекцию и самооценку собственной речевой деятельности во всех ее видах: аудировании, говорении, чтении, письме.

На уровне ценностных отношений

1. Осознавать и понимать позитивную значимость овладения русским языком (наряду с родным, другими иностранными языками) для активного общения и установления межличностных отношений со сверстниками и взрослыми людьми других национальностей, для социальной и межкультурной адаптации.
2. Проявлять желание изучать русский язык для реализации потребностей общения (в том числе и с использованием высоких информационных и коммуникационных технологий); для познания национальных обычаев, традиций, культуры народа, язык которого изучается.
3. Проявлять интерес к русской литературе как искусству слова, как неотъемлемой части русской культуры, желание самостоятельного ознакомления с содержанием художественных произведений (через их чтение, с помощью кино).
4. Стремиться выразить свое отношение к нравственным ценностям и мировоззренческим категориям, отраженным в произведениях родной, русской и зарубежной литературы.

Содержание:

речевая и литературно-речевая тематика

А. Базовая речевая тематика

1. Семья.
2. Школьная жизнь.
3. Здоровье.
4. Времена года.
5. Время. Время и число.

6. Природа. Охрана природы.
7. В мире животных и птиц.
8. Успех в жизни – это труд.
9. Мир вещей.
10. Мой край родной – Молдова.
11. Культура и цивилизация России.
12. Мои увлечения.
13. Что я читаю?

Б. Тематика литературно-тематических блоков

1. Природа – это книга, которую надо внимательно прочесть.
2. Дорогой мой человек...
3. Дружба – это школа человеческих чувств.
4. «Жизнь, зачем ты мне дана?...»
5. Школьные уроки и уроки жизни.
6. Искусство в нашей жизни.
7. Мир вокруг нас.
8. «Людей неинтересных в мире нет...»
9. «Душа обязана трудиться...»
10. Родина... Почему мы ее любим.
11. Два вечных чувства: дружба и любовь.
12. «Что есть красота, и почему ее обожествляют люди?».

В. Базовые сведения по речеведению и литературоведению

1. Речь, ее виды – аудирование (слушание, слышание и понимание), говорение, чтение и письмо.
2. Диалогическая и монологическая речь: диалог и рассказ; тема и основная мысль в диалоге и рассказе. Отличие диалогической речи от монологической, структура диалога, речевой этикет.
3. Тексты. Типы текстов (описание, повествование, рассуждение; тексты смешанного типа).
4. Тема и идея текста; заглавие-идея; смысловые части текста.
5. План текста. Виды планов: вопросный, номинативный, цитатный.
6. Структура текста-повествования (вступление, основная часть, концовка); абзац, ключевые слова текста, план, тема, изложение.
7. Требования к связной речи: содержательность, стройность, правильность, выразительность; диалог: реплики-вопросы, реплики-ответы, правила использования речевого этикета.
8. Речевые понятия (жанры) – рассказ, повесть, стихотворение, сказка; пословицы, поговорки, загадки, считалки.
9. Понятия, связанные с содержанием и структурой художественного текста: характер литературного героя (поступки, портрет, речь, художественная деталь); эпизод, система действующих лиц, пейзаж, интерьер.
10. Изобразительные средства языка (эпитет, сравнение, метафора, олицетворение, антитеза).
11. Прозаическая и художественная речь (ритм, рифма).

Г. Базовые языковые знания

Речь и язык. Текст, предложение, слово, слог, звук. Речевые модели-образцы типовых предложений.

1. Лексика

Слова активного запаса, тематические группы слов, учебные выражения.

Однозначные и многозначные слова. Прямое и переносное значение слова. Синонимы и антонимы.

2. Фонетика и орфография

Русский алфавит. Звуки и буквы. Соотношение звуков и букв. Буквы е, ё, ю, я, обозначающие сочетания звуков. Гласные после шипящих. Их произношение и правописание.

Глухие и звонкие согласные, их произношение и правописание. Твердые и мягкие согласные. Обозначение мягкости на письме.

Разделительные ь и ъ.

Ударение. Разноместность и подвижность русского ударения.

3. Состав слова и словообразование

Основа слова и окончание. Корень слова. Суффикс, приставка. Правописание гласных и согласных в приставках. Правописание приставок на з, с: раз-, рас-, без-, бес-, воз-, вос-, из-, ис-, с-.

Беглые гласные о, е в корнях и суффиксах.

Сложные и сложносокращенные слова.

Правописание разделительных ь и ъ.

4. Морфология (с опорой на родной язык)

Имя существительное. Род имен существительных: мужской, женский, средний. Понятие о существительных общего рода. Число имен существительных: единственное и множественное. Существительные единственного или только множественного числа. Склонение имен существительных: I, II, III склонение. Падежи существительных и падежные вопросы (без предлогов и с предлогами). Склонение имен существительных во множественном числе.

Понятие о несклоняемых существительных.

Существительные в разных синтаксических функциях.

Имя прилагательное. Родовые окончания прилагательных. Согласование имени прилагательного с существительным. Степени сравнения прилагательных: сравнительная и превосходная.

Склонения прилагательных в единственном и множественном числе.

Имя числительное. Вопросы Сколько? Который? Синтаксическая связь числительных с существительными. Вопрос Сколько? Правописание числительных (выборочно).

Местоимение. Личные местоимения. Притяжательные местоимения. Вопросительные (без термина) местоимения. Использование местоимений в речи.

Глагол. Неопределенная форма глаголов (-ть, -ти, -чь).

Времена глагола. Настоящее время глагола; сочетание глагола-сказуемого с подлежащим в лице и числе. Прошедшее время глагола; сочетание глагола-сказуемого в роде (в единственном числе) и числе с подлежащим. Будущее время глагола (простое и сложное); сочетание в лице и числе с подлежащим.

Виды глагола: совершенный и несовершенный (практическое усвоение). Образование совершенного вида с помощью приставок.

Наречие. Наречие в функции обстоятельств как распространитель сказуемого (временные, пространственные и другие отношения в словосочетаниях).

Предлог. Использование предлогов с существительным для обозначения места, направления движения, времени.

Союз. Связь слов и предложений с помощью союзов. Использование союзов в предложениях.

Частицы. Использование в речи частиц: -не; -ни; -то, -либо, -таки, -нибудь.

5. Предложение, словосочетание, текст

Предложение как языковая и речевая единица. Словосочетание как строительный материал предложения.

Классификация предложений по цели высказывания и эмоциональной окраске.

Простое двусоставное предложение. Главные члены предложения.

Типы сказуемого: простое и составное сказуемое. Составное глагольное и именное сказуемое (с опорой на родной язык).

Тире между подлежащим и сказуемым.

Второстепенные члены предложения: определение, дополнение, обстоятельство. Виды определений, дополнений, обстоятельств (с опорой на родной язык).

Односоставное предложение: назывное и безличное.

Предложения с однородными членами. Предложения с обращениями и вводными словами (*с опорой на родной язык*).

Прямая и косвенная речь. Знаки препинания.

Понятие о сложном предложении (*с опорой на родной язык*). Сложносочиненные предложения. Сложноподчиненные предложения: главное и придаточное предложения.

Виды придаточных предложений: придаточные обстоятельственные, определительные, дополнительные (изъяснительные).

Понятие о сложных бессоюзных предложениях (*с опорой на родной язык*).

i. *Disciplina de studiu Русский язык и литература*
(для учебных заведений с русским языком обучения)

**Горшкова Раиса
Горленко Федор**

Образовательные стандарты по русскому языку
Начальная школа

I. Компетенции

- Стандарт 1.1.** Знание и понимание значения элементарной терминологии по предмету «Русский язык».
- Стандарт 1.2.** Знание и понимание особенностей русской графики.
- Стандарт 1.3.** Знание и понимание особенностей фонетики русского языка.
- Стандарт 1.4.** Знание случаев возможного расхождения произношения и написания слов (гласные и согласные в слабой позиции, парные и непроносимые согласные).
- Стандарт 1.5.** Знание основных функций мягкого и твердого знаков в словах и грамматических формах слова.
- Стандарт 1.6.** Знание и понимание значимых частей русского слова.
- Стандарт 1.7.** Знание и понимание значения новых слов и выражений.
- Стандарт 1.8.** Знание знаменательных частей речи русского языка и их основных лексико-грамматических признаков.
- Стандарт 1.9.** Знание основных синтаксических единиц русского языка, основных типов предложений по цели высказывания (повествовательные, вопросительные, побудительные) и по интонации (невосклицательные/восклицательные).
- Стандарт 1.10.** Знание смысловых типов текста (повествование, описание, рассуждение) и особенностей их построения;
- Стандарт 1.11.** Знание правил правописания безударных гласных (проверяемые и непроверяемые гласные); правил правописания падежных окончаний склоняемых частей речи и личных окончаний глаголов.
- Стандарт 1.12.** Умение адекватно воспринимать звучащую речь – рассказ учителя, высказывания сверстников, детские радиопередачи, аудиозаписи и др.
- Стандарт 1.13.** Умение различать текст и группу отдельных предложений.
- Стандарт 1.14.** Умение проводить элементарный анализ текста (выделять главную мысль и озаглавливать текст), использовать несложные формы учебного диалога и монолога для освоения учебного материала.
- Стандарт 1.15.** Умение анализировать и кратко характеризовать в соответствии с изученными признаками звуки речи, состав слова; части речи, предложения.
- Стандарт 1.16.** Умение различать и сравнивать слова близкие и противоположные по смыслу, слова многозначные.
- Стандарт 1.17.** Умение различать звуки и буквы; формы одного и того же слова и однокоренные слова; слова близкие по смыслу и однокоренные; предложения распространенные и нераспространенные; предложения по цели высказывания и по интонации.
- Стандарт 1.18.** Умение делить слова на слоги и для переноса.
- Стандарт 1.19.** Проверять разными способами правописание слов с изученными орфограммами.
- Стандарт 1.20.** Практическое использование алфавита при работе со словарем.
- Стандарт 1.21.** Умение строить несложные монологические высказывания на доступные темы в форме описания, повествования.
- Стандарт 1.22.** Соблюдение наиболее распространенных орфоэпических норм.
- Стандарт 1.23.** Умение передавать в устной и письменной форме основное содержание аудио- и письменного текста (объемом не более 90 слов).
- Стандарт 1.24.** Соблюдение изученных норм орфографии и пунктуации (при письме текста под диктовку – 75-80 слов): прописная буква в начале предложения, в именах собственных, звонкие и глухие согласные в корне слова; непроносимые согласные; сочетания жи-ши, ча-ща, чу-щу, чк, чн; удвоенные согласные, безударные гласные, проверяемые ударением (в корне слова); безударные гласные, непроверяемые ударением; ъ, ь разделительные знаки, ь после шипящих на конце имен существительных, ь после шипящих в окончаниях глаголов 2-го лица единственного числа; «не» с глаголами; безударные падежные окончания имен

существительных, имен прилагательных; правописание безударных личных окончаний глаголов; знаки препинания в конце предложения (точка, вопросительный и восклицательный знаки), запятая в предложениях с однородными членами.

Стандарт 1.25. Владение формами русского речевого этикета в ситуации повседневного и учебного общения (приветствие, прощание, благодарность и др.).

II. Стандарты содержания по русскому языку

2.1 Языковая и коммуникативная компетенция

Виды речевой деятельности

Слушание (аудирование). Восприятие и понимание звучащей речи.

Говорение. Использование средств языка в устной речи в соответствии с условиями общения. Практическое овладение диалогической формой речи. Практическое овладение монологическими высказываниями (рассказ-описание, повествование, рассуждение на доступные детям темы). Устный рассказ об играх, праздниках, прогулках и пр. Овладение нормами речевого этикета в ситуациях учебного и бытового общения (приветствие, прощание, извинение, благодарность, обращение с просьбой). Соблюдение орфоэпических норм и правильной интонации.

Чтение. Чтение и понимание учебного текста, формулировок заданий, правил, определений.

Письмо. Отличие письменной речи от устной. Различение предложения и текста. Признаки текста. Безошибочное списывание текста. Написание под диктовку текста (75-80 слов) в соответствии с изученными нормами правописания. Изложение текста (повествование, повествование с элементами описания). Создание небольшого текста (сочинения) по интересной детям тематике. Составление поздравлений, писем.

Система языка (практическое усвоение)

Фонетика. Графика. Звуки и буквы: гласные, согласные. Различение согласных звонких и глухих, мягких и твердых, парных и непарных. Гласные ударные и безударные. Деление слов на слоги. Словесное ударение. Восприятие на слух и правильное произношение слов.

Русский алфавит. Обозначение мягкости согласных звуков на письме. Употребление пробела между словами, знака переноса.

Лексика. Слово и его значение. *Словарное богатство русского языка. Слова однозначные и многозначные. Прямое и переносное значение слова.* Использование словарей русского языка.

Состав слова. Значимые части слова (корень, приставка, суффикс, окончание). Значение суффиксов и приставок (простейшие примеры). *Однокоренные слова, формы одного и того же слова.*

Морфология. Имя существительное, значение и употребление. Различение одушевленных и неодушевленных имен существительных; имен существительных мужского, женского и среднего рода. Изменение существительных по числам и падежам. Различение 1-го, 2-го и 3-го склонения существительных.

Имя прилагательное, значение и употребление. Изменение по родам, числам и падежам. Согласование с именем существительным.

Местоимение, значение и употребление. *Склонение личных местоимений.*

Глагол, значение и употребление. Изменение по временам, лицам и числам в настоящем и будущем времени, по родам и числам в прошедшем времени. Неопределенная форма глагола. *Практическое овладение способами определения спряжения глаголов (1, 2 спряжение).*

Предлоги, союзы. Их роль в речи.

Синтаксис. Различение слова, словосочетания и предложения. Разновидности предложений по цели высказывания и эмоциональной окраски. Главные и второстепенные члены предложения. Связь слов в предложении. Простое распространенное и нераспространенное предложения. Однородные члены предложения. *Различение и употребление в речи простых и сложных предложений.*

Орфография. Правописание безударных гласных, парных звонких и глухих согласных, непроизносимых согласных, удвоенных согласных в корне слова; правописание безударных падежных окончаний имен существительных и прилагательных, безударных личных окончаний

глаголов. Правописание не с глаголами. Правописание сочетаний жи-ши, ча-ща, чу-щу, чк-чн. Употребление прописной буквы в начале предложения, в именах собственных. Употребление разделительных Ъ и Ь, Ь после шипящих на конце имен существительных и глаголов. Разные способы проверки правописания слов: изменение формы слова, подбор однокоренных слов, использование *орфографического словаря*.

Пунктуация. Знаки препинания в конце предложения (точка, вопросительный, восклицательный знаки). Запятая в предложениях с однородными членами.

Образовательные стандарты по литературному чтению (начальная школа)

I. Компетенции

- Стандарт 1.1.** Знание и понимание содержания изученных литературных произведений, знание их автора.
- Стандарт 1.2.** Знание и понимание особенностей жанров детской художественной литературы – сказка, рассказ, басня.
- Стандарт 1.3.** Знание основных элементов книги (обложка, оглавление, титульный лист, иллюстрация, аннотация).
- Стандарт 1.4.** Умение осознанно читать текст художественного произведения (про себя).
- Стандарт 1.5.** Умение определять тему и главную мысль произведения.
- Стандарт 1.6.** Умение пересказывать произведение (объем – 1,5-2 с.).
- Стандарт 1.7.** Умение делить текст на смысловые части, составлять его простой план.
- Стандарт 1.8.** Умение оценивать события, героев произведения (составлять небольшое монологическое высказывание).
- Стандарт 1.9.** Выразительное чтение изученных текстов художественных произведений; чтение выразительно наизусть (по выбору).
- Стандарт 1.10.** Умение приводить примеры произведений фольклора – пословиц, загадок, сказок.
- Стандарт 1.11.** Умение различать жанры детской художественной литературы – сказка, рассказ, басня; различать сказки народные и литературные.
- Стандарт 1.12.** Умение приводить примеры художественных произведений разной тематики по изученному материалу.
- Стандарт 1.13.** Умение использовать самостоятельное чтение как источник получения знаний.
- Стандарт 1.14.** Умение высказывать оценочное суждение о прочитанном произведении (герое, событии), книге.
- Стандарт 1.15.** Умение выделять основные элементы книги – обложка, титульный лист, иллюстрация, оглавление;
- Стандарт 1.16.** Определение содержания книги по ее внешним признакам (автор, заглавие, оглавление, предисловие).
- Стандарт 1.17.** Умение пересказывать тексты детской художественной литературы с соблюдением их сюжетного и композиционного построения.
- Стандарт 1.18.** Умение выбирать книгу из ряда предложенных по указанным признакам (по теме, автору, жанру).
- Стандарт 1.19.** Умение находить в словаре значение неизвестного слова.

II. Стандарты содержания по литературному чтению

2.1. Литературная и коммуникативная компетенция

Круг чтения. Произведения художественные, научно-популярные. Произведения устного народного творчества. Произведения выдающихся представителей русской литературы (А.С. Пушкин, М.Ю. Лермонтов, Ф.И. Тютчев, А.А. Фет, И.А. Крылов, Н.А. Некрасов, Л.Н.Толстой, А.П. Чехов, С.А. Есенин); классиков русской и молдавской детской литературы; произведения современной русской, молдавской и зарубежной литературы, доступные для восприятия младшими школьниками. Справочно-энциклопедическая литература. *Детские периодические издания*.

Основные темы детского чтения: произведения о родине, о природе, о труде, о детях, о взаимоотношениях людей, о добре и зле; о приключениях и др.

Первоначальное литературное образование. Понимание содержания литературного произведения: тема, главная мысль (идея), события, их последовательность. Герои произведения. Восприятие и понимание их эмоционально-нравственных переживаний. *Характер героя, его поступки и их мотивы.* Различение жанров произведений: малые фольклорные жанры, народная сказка; литературная сказка; рассказ; *повесть*; стихотворение; басня. *Выделение языковых средств художественной выразительности (без использования терминологии).*

Иллюстрация в книге и ее роль в понимании произведения. Связь произведений литературы с другими видами искусств.

Умение работать с книгой: различать тип книги, пользоваться выходными данными (автор, заглавие, подзаголовок и др.), оглавлением, *предисловием, послесловием*, аннотацией для самостоятельного выбора и чтения книг.

Виды речевой деятельности

Слушание (аудирование). Восприятие на слух и понимание художественных произведений разных жанров (в пределах изучаемого материала).

Чтение. Осознанное чтение доступных по объему и жанру произведений. *Осмысление цели чтения. Выбор вида чтения в соответствии с целью.* Способ чтения: чтение целыми словами. Правильность чтения: безошибочное чтение незнакомого текста с соблюдением норм литературного произношения. Скорость чтения: установка на нормальный для читающего темп беглости, позволяющий ему осознать текст. Установка на постепенное увеличение скорости чтения. Выразительное чтение, использование интонаций, соответствующих смыслу текста.

Говорение. Участие в диалоге при обсуждении прослушанного (прочитанного) произведения. Формулирование личной оценки, аргументация своего мнения с привлечением текста произведения или других источников. Умение ставить вопросы, отвечать на вопросы по содержанию прочитанного. Пересказ текста. Построение небольшого монологического высказывания: рассказ о своих впечатлениях о произведении (героях, событиях); устное изложение текста по плану; устное сочинение повествовательного характера с элементами рассуждения и описания.

Декламация стихотворных произведений (чтение наизусть).

Письмо. Создание небольших письменных ответов на поставленный вопрос по прочитанному (прослушанному) произведению.

Образовательные стандарты по русскому языку (за курс гимназии)

I. Компетенции

- Стандарт 1.1.** Знание и понимание сущности и назначения языка, его роли в жизни человека и общества; роли русского языка как национального языка русского народа и языка межнационального общения.
- Стандарт 1.2.** Знание и понимание функций русского языка в Республике Молдова и современном мире как одного из самых развитых и богатых мировых языков.
- Стандарт 1.3.** Знание и понимание социальной природы языка как динамической, развивающейся системы, взаимосвязи всех уровней языка; зависимости развития языка от развития общества.
- Стандарт 1.4** Знание и понимание различных признаков литературного языка как высшей формы национального языка.
- Стандарт 1.5.** Знание и понимание основных единиц языка, их опознавательных и различительных признаков; основных грамматических категорий языка.
- Стандарт 1.6.** Знание основных норм современного русского литературного языка (орфоэпических, лексических, грамматических, орфографических, пунктуационных, стилистических); норм русского речевого этикета.
- Стандарт 1.7.** Знание и понимание смысла понятий: **язык и речь, речевое общение, речь устная и письменная; монолог, диалог** и их виды; сфера и ситуация речевого общения; функционально-стилистические **разновидности языка; жанры и смысловые типы речи, виды чтения; текст, типы текста; лингвистика** и ее основные разделы; основные **единицы языка.**

- Стандарт 1.8.** Знание и понимание различительных признаков разговорной и книжной речи, функциональных стилей речи (научного, публицистического, официально-делового, художественного, разговорного).
- Стандарт 1.9.** Понимание важности различных видов лингвистического анализа (фонетического, морфологического, синтаксического и др.) для практического овладения языком.
- Стандарт 1.10.** Знание основных структурных и смысловых признаков текста, его стилистических особенностей.
- Стандарт 1.11.** Свободное, точное и правильное изложение своих мыслей в устной и письменной форме; владение различными видами монолога (повествование, описание, рассуждение, смешанный вид) монолога и диалога (побуждение к действию, обмен мнениями, установление и регулирование межличностных отношений).
- Стандарт 1.12.** слушание и адекватное восприятие информации устного сообщения; воспроизведение в устной и письменной форме прослушанного текста с заданной степенью свернутости (изложение, тезисы, конспект, резюме, отзыв и т.д.).
- Стандарт 1.13.** Чтение текстов разных стилей с использованием изучающего, ознакомительного, просмотрового и др. видов чтения.
- Стандарт 1.14.** Осуществление в собственной речевой практике выбора и организации языковых средств в соответствии с темой, целями, сферой и ситуацией общения.
- Стандарт 1.15.** Мотивированное использование синонимических средств русского языка.
- Стандарт 1.16.** соблюдение этических и эстетических норм русского речевого общения, правильное употребление языковых средств в различных жизненных ситуациях.
- Стандарт 1.17.** Создание собственных письменных высказываний (сочинение, заявление, доверенность и др.), соблюдение норм построения текста (логичность, последовательность, связность, соответствие теме, стилю речи и др.).
- Стандарт 1.18.** Соблюдение в практике речевого общения основных произносительных, лексических, грамматических, стилистических норм современного русского литературного языка.
- Стандарт 1.19.** Соблюдение в письменной речи основных орфографических и пунктуационных норм русского языка;
- Стандарт 1.20.** Владение навыками речевого самоконтроля; оценивание своей речи с точки зрения ее правильности; умение находить грамматические и речевые ошибки и недочеты.
- Стандарт 1.21.** Исправление ошибок, совершенствование и редактирование чужих и собственных текстов.
- Стандарт 1.22.** Извлечение информации из различных источников; умение свободно использовать лингвистические словари, справочную литературу, а также информационные возможности Интернета.
- Стандарт 1.23.** Понимание значимости русского языка в жизни современного общества и осознание его как духовной ценности; проявление любви и уважения к русскому языку как языку обучения.
- Стандарт 1.24.** Соблюдение основных речевых норм в типичных сферах и ситуациях общения, стремление к постоянному речевому самосовершенствованию, оценка своей и чужой речи с точки зрения точного, уместного и выразительного употребления языковых средств.
- Стандарт 1.25.** Использование русского языка для обеспечения диалога русской культуры с культурами других народов, проживающих на территории Республики Молдова;
- Стандарт 1.26.** Осмысление русского языка как инструмента для саморазвития и самореализации духовного мира человека.

II. Стандарты содержания по русскому языку

2.1. Коммуникативная компетенция

Речь и речевое общение. Речь устная и письменная, диалогическая и монологическая.

*Сферы речевого общения*¹. Функциональные разновидности языка (разговорная речь, функциональные стили: научный, публицистический, официально-деловой; язык художественной литературы), их основные особенности.

Ситуации речевого общения.

Основные жанры научного (отзыв, реферат, выступление, доклад, статья, рецензия), публицистического (выступление, статья, интервью, очерк), официально-делового (расписка, доверенность, заявление, резюме) стилей, разговорной (рассказ, беседа, спор) речи.

Культура речи. Критерии культуры речи.

Текст как продукт речевой деятельности. Функционально-смысловые типы текста: повествование, описание, рассуждение. Структура текста.

Основные виды информационной переработки текста: план, конспект, аннотация.

Анализ текста с точки зрения его темы, основной мысли, структуры, принадлежности к функционально-смысловому типу, определенной функционально-стилистической разновидности языка.

Овладение основными видами речевой деятельности: аудированием (слушанием), говорением, чтением, письмом.

Адекватное восприятие устной и письменной речи в соответствии с ситуацией речевого общения.

Создание устных монологических и диалогических высказываний на актуальные социально-культурные, нравственно-этические, бытовые, учебные темы в соответствии с целями и ситуацией общения.

Овладение различными видами чтения (ознакомительное, изучающее, просмотровое), приемами работы с учебной книгой и другими информационными источниками, включая ресурсы Интернета.

Изложение содержания прослушанного или прочитанного текста (подробное, сжатое, выборочное). Написание сочинений различных видов; создание текстов разных стилей и жанров: тезисы, конспект, отзыв, рецензия, аннотация; письмо; расписка, доверенность, заявление.

2.2. Языковая компетенция

Общие сведения о языке

Роль языка в жизни человека и общества.

Русский язык – национальный язык русского народа, государственный язык Российской Федерации и язык межнационального общения.

Русский язык – язык русской художественной литературы.

Русский язык как развивающееся явление. *Лексические и фразеологические новации последних лет.*

Понятие о русском литературном языке и его нормах.

Основные лингвистические словари. Извлечение необходимой информации из словарей.

Наука о русском языке и ее основные разделы. *Краткие сведения о выдающихся лингвистах.*

Система языка

Фонетика. Орфоэпия

Основные средства звуковой стороны речи: звуки речи, слог, ударение, интонация.

Система гласных и согласных звуков. Изменение звуков в речевом потоке. Соотношение звука и буквы. *Элементы фонетической транскрипции.*

Основные орфоэпические нормы русского литературного языка.

Связь фонетики с графикой и орфографией.

Основные выразительные средства фонетики.

Правильное произношение слов и интонирование предложений. Оценка собственной и чужой речи с точки зрения орфоэпических и интонационных норм.

Применение знаний и умений по фонетике в практике правописания.

Состав слова (Морфемика) и словообразование

Морфема – минимальная значимая единица языка. Виды морфем: корень, приставка, суффикс, окончание, постфикс. Чередование звуков в морфемах. Основа слова..

Основные способы образования слов.

Основные выразительные средства морфемики и словообразования.

Применение знаний и умений по морфемике и словообразованию в практике правописания.

Лексика и фразеология

Слово – основная единица языка.

Лексическое значение слова. Однозначные и многозначные слова; прямое и переносное значения слова.

Синонимы. Антонимы. Омонимы.

Стилистически окрашенная лексика русского языка.

Исконно русские и заимствованные слова.

Лексика общеупотребительная и лексика ограниченного употребления.

Фразеологизмы; их значение и употребление. *Пословицы, поговорки, афоризмы и крылатые слова как явления фразеологической системы.*

Понятие об этимологии, истории происхождения слов и фразеологизмов.

Основные лексические нормы современного русского литературного языка.

Основные выразительные средства лексики и фразеологии.

Употребление лексических средств в соответствии со значением, сферой и ситуацией общения. Оценка своей и чужой речи с точки зрения точного, уместного и выразительного словоупотребления.

Морфология

Система частей речи в русском языке.

Самостоятельные части речи, их грамматическое значение, морфологические признаки, синтаксическая роль.

Служебные части речи.

Междометия и звукоподражательные слова.

Основные морфологические нормы русского литературного языка.

Основные выразительные средства морфологии.

Употребление форм слов различных частей речи в соответствии с нормами современного русского литературного языка.

Применение знаний и умений по морфологии в практике правописания.

Синтаксис

Словосочетание и предложение как основные единицы синтаксиса.

Синтаксические связи слов в словосочетании и предложении.

Виды предложений по цели высказывания и эмоциональной окраске.

Грамматическая (*предикативная*) основа предложения. Предложения простые и сложные.

Главные и второстепенные члены предложения и способы их выражения.

Предложения двусоставные и односоставные, распространенные и нераспространенные, полные и неполные.

Однородные члены предложения. Обособленные члены предложения.

Обращения. Вводные, вставные слова и конструкции.

Предложения сложносочиненные, сложноподчиненные, бессоюзные.

Сложные предложения с различными видами связи.

Способы передачи чужой речи.

Текст. Деление текста на смысловые части и основные средства связи между ними.

Основные синтаксические нормы современного русского литературного языка.

Основные выразительные средства синтаксиса.

Употребление синтаксических конструкций в соответствии с нормами русского литературного языка.

Применение знаний и умений по синтаксису в практике правописания.

Правописание: орфография и пунктуация

Орфография

Правописание гласных и согласных в составе морфем.

Правописание Ъ и Ь.

Слитные, дефисные и раздельные написания.

Прописная и строчная буквы.

Перенос слов.

Соблюдение основных орфографических норм.

Пунктуация

Знаки препинания, их функции. Одиночные и парные знаки препинания.

Знаки препинания в конце предложения, в простом и в сложном предложениях, при прямой речи, цитировании, диалоге.

Сочетание знаков препинания.

Употребление пунктуационных знаков.

2.3. Культуроведческая компетенция

Отражение в языке культуры и истории народа. Взаимообогащение языков народов Молдовы.

Русский речевой этикет, его особенности в сопоставлении с речевым этикетом родного народа.

Выявление единиц языка с национально-культурным компонентом значения в произведениях устного народного творчества, в художественной литературе и исторических текстах; объяснение их значения с помощью лингвистических словарей (толковых, этимологических и др.).

Примечание: курсивом выделен материал, который подлежит изучению, но не включается в требования к уровню подготовки выпускников гимназии.

Образовательные стандарты по литературе (за курс гимназии)

I. Компетенции

Стандарт 1.1. Знание и понимание содержания самостоятельно прочитанных литературных произведений, рекомендованных для обязательного изучения.

Стандарт 1.2. Знание и понимание основных фактов жизненного и творческого пути писателей-классиков.

Стандарт 1.3. Знание и понимание ключевых проблем русской литературы в контексте мировой культуры; связи изученного произведения со временем его написания. проблематики изученных произведений русской и зарубежной литературы.

Стандарт 1.4 Знание базовых теоретико-литературных понятий, отражающих своеобразие мировосприятия художника слова;

Стандарт 1.5. Знание основных этапов русского историко-литературного процесса как составной части мировой художественной культуры;

Стандарт 1.6. Умение работать с книгой (находить нужную информацию, выделять главное, сравнивать фрагменты, составлять тезисы и план прочитанного, выделять смысловые части).

Стандарт 1.7. Умение определять принадлежность художественного произведения к одному из литературных родов и жанров.

Стандарт 1.8 Выявление в художественных произведениях конкретно-исторического и общечеловеческого содержания.

Стандарт 1.9. Умение соотносить произведения классической литературы с современностью.

Стандарт 1.10. Сопоставление произведения русской литературы с произведениями зарубежной литературы, а также с произведениями писателей Республики Молдова.

Стандарт 1.11. Определение и формулирование в изученном произведении темы, идеи, характеристика героев, сопоставление героев одного или нескольких произведений.

Стандарт 1.12 Характеристика особенностей сюжета, композиции, роли изобразительно-выразительных средств.

Стандарт 1.13. Умение выражать свое понимание проблематики художественного произведения.

Стандарт 1.14. Выразительное чтение произведения (или фрагмента), в том числе выученных наизусть с соблюдением норм русского литературного произношения.

Стандарт 1.15. Владение различными видами пересказа (подробный/сжатый, выборочный, с изменением лица рассказчика).

Стандарт 1.16. Умение строить устные и письменные высказывания на основе изученного произведения и собственного жизненного опыта.

Стандарт 1.17. Умение давать развернутый ответ на проблемный вопрос.

- Стандарт 1.18.** Умение вести диалог по прочитанным произведениям, участвовать в дискуссии, воспринимать чужую точку зрения и аргументированно отстаивать свою.
- Стандарт 1.19** Умение писать изложения с элементами сочинения, отзывы о самостоятельно прочитанных произведениях, сочинения разных типов и литературно-творческие работы различных жанров.
- Стандарт 1.20.** Определение разнообразных связей между литературными явлениями и фактами, а также между литературой и явлениями реальной жизни.
- Стандарт 1.21.** Умение аргументированно формулировать собственное оценочное суждение о прочитанном художественном произведении, просмотренном спектакле, фильме, определяя в них нравственные ценности, близкие собственной жизненной позиции.
- Стандарт 1.22.** Умение создавать связный текст (устный и письменный) на заданную тему с учетом норм современного русского литературного языка.
- Стандарт 1.23** Умение находить и грамотно использовать нужную информацию о литературе, о конкретном произведении и его авторе с помощью различных источников (справочная литература, периодика, телевидение, Интернет).
- Стандарт 1.24.** Восприятие литературы как неотъемлемой части русской культуры; осознание специфики литературы как искусства слова.
- Стандарт 1.25.** Понимание нравственных ценностей и мировоззренческих категорий, отраженных в литературе; умение определять и обосновывать свое отношение к этим ценностям.
- Стандарт 1.26.** Стремление к самостоятельному чтению произведений художественной литературы, её восприятию на эмоционально-эстетическом уровне; к формированию художественного вкуса, умению отличать истинные литературные произведения от литературных подделок.
- Стандарт 1.27.** Соотнесение материала литературной классики с современностью, сопоставление произведений русской литературы с произведениями молдавской и мировой художественной литературы.

II. Стандарты содержания по литературе

2.1. Теоретико-литературные понятия:

- Художественная литература как искусство слова.
- Художественный образ.
- Устное народное творчество. Жанры фольклора.
- Литературные роды и жанры.
- Основные литературные направления: классицизм, сентиментализм, романтизм, реализм.
- Форма и содержание литературного произведения: тема, идея, проблематика, сюжет, композиция; стадии развития действия: экспозиция, завязка, кульминация, развязка, эпилог; лирическое отступление; конфликт, образ автора, автор-повествователь, литературный герой, лирический герой, система образов.
- Язык художественного произведения. Изобразительно-выразительные средства в художественном произведении: эпитет, метафора, сравнение. Гипербола. Аллегория.
- Проза и поэзия. Основы стихосложения: стихотворный размер, ритм, рифма, строфа.
- Литературная критика.
- Взаимосвязь и взаимовлияние национальных литератур.
- Общее и национально-специфическое в литературе.

2.2. Литературные произведения для чтения и изучения:

Русский фольклор

Русские народные сказки (волшебная, бытовая, о животных – по 1 сказке).

Народные песни, загадки, пословицы, поговорки.

Мифы.

Былина «Илья Муромец и Соловей-разбойник».

Древнерусская литература

«Слово о полку Игореве»
«Поучение Владимира Мономаха» (фрагменты)
«Повесть временных лет» (фрагмент о смерти вещего Олега)

Русская литература 18 века

М.В. Ломоносов

«Ода на день восшествия на Всероссийский престол Ее Величества государыни Императрицы Елисаветы Петровны, 1747 года» (фрагменты).

«Вечернее размышление о Божием величестве при случае великого северного сияния»

Д.И. Фонвизин

Комедия «Недоросль» (фрагменты).

Г.Р. Державин

Стихотворения: «Памятник», «Река времен в своем стремленьи...», 2 произведения по выбору.

Н.М. Карамзин

Повесть «Бедная Лиза».

Русская литература 19 века

И.А. Крылов

4 басни по выбору.

А.С. Пушкин

Стихотворения: «К портрету Жуковского», «К портрету Вяземского», «Сожженное письмо», «Храни меня, мой талисман», «Если жизнь тебя обманет...», «Признание», «Кипренскому», «Ты и вы», «Цветок», «Няне», «Узник», «Пущину», «Песнь о вещем Олеге», «К***» («Я помню чудное мгновенье...»), «Арион», «Анчар», «На холмах Грузии лежит ночная мгла...», «Мадонна», «Я вас любил...», «Поэт», «Я памятник себе воздвиг нерукотворный...», а также 2 стихотворения по выбору.

Поэма «Полтава» (фрагменты), «Медный всадник», «Руслан и Людмила» (фрагменты).

«Повести Белкина» («Станционный смотритель»).

Романы: «Дубровский», «Капитанская дочка».

М.Ю. Лермонтов

Стихотворения: «Парус», «Смерть Поэта», «Бородино», «Утес», «Беглец», «Нет, я не Байрон...», «Поцелуями прежде считал...», «Нищий», «Я жить хочу», «Молитва» («В минуту жизни трудную...»), «Три пальмы», «И скучно, и грустно», «Нет, не тебя так пылко я люблю...», «Я не хочу, чтоб свет узнал...», «Расстались мы...», «Есть речи...», «Предсказание», а также 2 стихотворения по выбору.

Поэмы: «Песня про царя Ивана Васильевича, молодого опричника и удалого купца Калашникова», «Мцыри».

Н.В. Гоголь

Повести: «Вечера на хуторе близ Диканьки» (1 повесть по выбору), «Тарас Бульба» (фрагменты). Повесть «Шинель».

Комедия «Ревизор».

И.С. Тургенев

«Записки охотника»: «Бежин луг», «Свидание».

Повести: «Муму», «Ася», «Шинель».

«Стихотворения в прозе» (3 стихотворения по выбору).

Ф.И. Тютчев

Стихотворения: «Летний вечер», «Осенний вечер», «Над этой темною толпою...», «Нам не дано предугадать», «Она сидела на полу...», «Есть в осени первоначальной...», а также 2 стихотворения по выбору.

Н.А. Некрасов

Стихотворения: «Школьник», «Вчерашний день часу в шестом...», «Размышления у парадного подъезда», «Крестьянские дети», «Железная дорога», «Я не люблю иронии твоей»,
Поэмы: «Мороз, Красный нос», «Русские женщины» (Княгиня Трубецкая).

М.Е. Салтыков-Щедрин

Сказки: «Повесть о том, как один мужик двух генералов прокормил», «Дикий помещик», а также 1 сказка по выбору.

Л.Н. Толстой

Рассказы: «Кавказский пленник», «После бала».

«Юность» (отдельные главы)

А.П. Чехов

Рассказы: «Белолобый», «Смерть чиновника», «Хамелеон», «Толстый и тонкий», «Злоумышленник», а также 2 рассказа по выбору.

В.Г. Короленко

«Дети подземелья», рассказы: «Парадокс», «Огоньки».

РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XX ВЕКА

И.А. Бунин

Рассказы: «Лапти», а также 1 рассказ по выбору.

М. Горький

Повесть «Детство» (фрагменты). «Ма-аленькая!». «Песня о Соколе».

Л. Андреев

«Кусака»

В.В. Маяковский

Стихотворения: «А вы могли бы?», «Послушайте!», «Хорошее отношение к лошадям», «Необычайное приключение, бывшее с Владимиром Маяковским летом на даче», «Прозаседавшиеся», а также 2 стихотворения по выбору.

С.А. Есенин

Стихотворения: «Вот уж вечер», «Гой ты, Русь, моя родная...», «Край ты мой заброшенный...», «Разбуди меня завтра рано...», «Шаганэ ты моя, Шаганэ...», «Песнь о собаке», «Не жалею, не зову, не плачу...», а также 2 стихотворения по выбору.

А.А. Ахматова

Стихотворения: «А там мой мраморный двойник...», «Дверь полуоткрыта», «Сероглазый король», «Песня о песне», «Молитва», «Мне голос был...», «Сказал, что у меня соперниц нет...», «Не с теми я, кто бросил землю», «Что ты бродишь, неприкаянный...», «Муза», «Двустипшие», «И упало каменное слово...», «Клятва», а также 2 стихотворения по выбору.

М.И. Цветаева

Стихотворения: «Родина», «Бабушке», «Мне нравится, что вы больны не мной...», «С большой нежностью», «Красною кистью...», «Семь холмов, как семь колоколов...», из цикла «Стихи о Москве», а также 2 стихотворения по выбору.

М.А. Булгаков

Повесть «Собачье сердце».

А.П. Платонов

Рассказы: «Еще мама», «Никита», «Юшка».

В.П. Астафьев

Рассказы: «Васюткино озеро», «Конь с розовой гривой», «Фотография, на которой меня нет».

А. Грин

Рассказ «Зеленая лампа».

К.Г. Паустовский

Рассказ «Телеграмма».

М.М. Пришвин

«Кладовая солнца».

Н.А. Заболоцкий

Стихотворения: «О красоте человеческих лиц», «Можжевельный куст», «Завещание», «Я не ищу гармонии в природе», а также 1 стихотворение по выбору.

А.Т. Твардовский

Поэма «Василий Теркин» (главы), стихотворение «Братья», а также 2 стихотворения по выбору.

В.М. Шукшин.

2 рассказа по выбору.

М.А. Шолохов

Рассказы: «Жеребенок», «Судьба человека».

Д. С. Лихачев

«Земля родная» (главы из книги).

ЗАРУБЕЖНАЯ ЛИТЕРАТУРА

Э. Сетон-Томпсон

«Снап»

Антуан де Сент Экзюпери

«Маленький принц».

У. Шекспир

Трагедия «Ромео и Джульетта»

Марк Твен

«Приключения Гекльберри Финна»

Х.К. Андерсен

1 сказка по выбору.

Л. Кэрролл, Ш. Перро, Дж. Родари (1 автор по выбору).

Японские трехстишия хокку (хайку).

Из перечисленных авторов 2 произведения по выбору: Р. Брэдбери, А. Линдгрэн, М. Рид, Ф. Купер, Д. Лондон.

Лицейское образование

Образовательный стандарт по русскому языку

Гуманитарный профиль

I. Компетенции

- Стандарт 1.1.** Знание и понимание смысла понятий: языки естественные и искусственные; национальный, государственный, мировой язык и язык межнационального общения; речевой ситуации и ее компонентов; культуры речи и ее основных аспектов; языковой нормы и ее типов.
- Стандарт 1.2.** Знание и понимание основных функций языка; связи языка и истории, культуры русского и других народов Молдовы.
- Стандарт 1.3.** Знание и понимание особенностей развития русского языка на современном этапе.
- Стандарт 1.4.** Знание и понимание системного устройства языка, взаимосвязи его уровней и единиц.
- Стандарт 1.5.** Знание и понимание основных особенностей функциональных стилей русского языка.
- Стандарт 1.6.** Знание норм современного русского литературного языка; принципов русского правописания и основных орфографических и пунктуационных норм; современных тенденций в развитии норм русского литературного языка.
- Стандарт 1.7.** Знание выразительных возможностей стилистических ресурсов русского языка.
- Стандарт 1.8.** Знание и понимание закономерностей структурного и семантического построения текста.
- Стандарт 1.9.** Знание и понимание сходств и различий фонетической, лексической, грамматической систем русского и других языков; систем речевого этикета русского и других языков.
- Стандарт 1.10.** Умение анализировать основные единицы языка с точки зрения соблюдения норм и функционально-стилистических качеств.
- Стандарт 1.11.** Умение характеризовать взаимосвязь единиц разных уровней языка.
- Стандарт 1.12.** Умение оценивать устные и письменные высказывания с точки зрения соотносительности содержания и языкового оформления, эффективности в достижении поставленных коммуникативных задач в различных ситуациях и сферах общения.
- Стандарт 1.13.** Умение использовать лексическую и грамматическую синонимию в собственной речевой практике; использовать приемы редактирования текста.
- Стандарт 1.14.** Умение производить лингвистический анализ текстов различных смысловых, функционально-стилистических и коммуникативно-жанровых типов.
- Стандарт 1.15.** Умение создавать устные и письменные монологические и диалогические высказывания в социально-бытовой, учебно-научной и деловой сферах общения; создавать устные и письменные высказывания на различные темы; владеть различными способами информационной переработки текста;
- Стандарт 1.16.** Умение пользоваться разными видами чтения (ознакомительно-реферативное и др.) литературы по избранному профилю; владеть различными способами информационной переработки текста.
- Стандарт 1.17.** Умение создавать тексты разных типов, стилей и жанров.

- Стандарт 1.18.** Применение в практике речевого общения основных орфоэпических, лексических, грамматических норм современного русского литературного языка; соблюдать нормы речевого этикета в социально-бытовой, социокультурной, учебно-научной и официально-деловой сферах общения.
- Стандарт 1.19.** Умение применять орфографические и пунктуационные нормы современного русского литературного языка.
- Стандарт 1.20.** Умение извлекать необходимую информацию из разных источников (учебно-научных, публицистических, справочной литературы, средств массовой информации, Интернета); пользоваться учебно-научной литературой по избранному профилю.
- Стандарт 1.21.** Понимание значимости русского языка в жизни современного общества и осознание его как духовной ценности; проявление любви и уважения к русскому языку как языку обучения;
- Стандарт 1.22.** Соблюдение основных речевых норм в типичных сферах и ситуациях общения, стремление к постоянному речевому самосовершенствованию, оценка своей и чужой речи с точки зрения точного, уместного и выразительного употребления языковых средств;
- Стандарт 1.23.** Использование русского языка для обеспечения диалога русской культуры с культурами других народов, проживающих на территории Молдовы.
- Стандарт 1.24.** Осмысление русского языка как инструмента для саморазвития и самореализации духовного мира человека.

II. Стандарты содержания по русскому языку

2.1. Языковая и лингвистическая компетенции

Введение в науку о языке

Язык как знаковая система и общественное явление. Языки естественные и искусственные. Языки государственные, мировые, межнационального общения.

Основные функции языка.

Русский язык как объект научного изучения. Русистика и ее разделы. Основные методы изучения языка. Виднейшие ученые-лингвисты. Основные направления развития русистики.

Русский язык в современном мире. Русский язык как один из индоевропейских языков. Русский язык в кругу других славянских языков. Роль старославянского языка в развитии русского языка.

Общее и дифференциальное (различное) в русском и других языках.

Основные этапы исторического развития русского языка. Сведения об истории русской письменности. Особенности развития русского языка на современном этапе.

Формы существования русского национального языка (просторечие, народные говоры, профессиональные языки, арго).

Русский литературный язык как высшая форма проявления национального языка.

Языковая норма, ее функции и типы. Варианты норм. Динамика языковой нормы. Типичные ошибки, вызванные отклонениями от литературной нормы. Преднамеренные и непреднамеренные нарушения языковой нормы.

Соотношение понятий «язык» и «письмо».

Языковая система

Система языка, ее устройство, функционирование; обобщение знаний о единицах и уровнях языка. Взаимосвязь единиц и уровней языка. Синонимия в системе языка.

Трудные случаи анализа языковых явлений и фактов, возможность их различной интерпретации.

Исторический комментарий языковых явлений различных уровней.

Типология функциональных разновидностей языка: разговорная речь, научный, публицистический, официально-деловой, художественный стили.

Лингвистический анализ текстов различных функциональных разновидностей языка.

Разговорная речь, её нормы.

Литературный язык и язык художественной литературы, его особенности. *Филологический анализ художественного текста.*

Правописание: орфография и пунктуация

Разделы и принципы русской орфографии.

Основные орфографические нормы русского языка.

Принципы русской пунктуации.

Основные пунктуационные нормы русского языка.

Трудные случаи орфографии и пунктуации.

2.2. Коммуникативная компетенция

Сферы и ситуации речевого общения. Компоненты речевой ситуации.

Особенности аудирования (слушания), говорения, чтения и письма как видов речевой деятельности. Совершенствование всех видов речевой деятельности.

Монологическая и диалогическая речь. Совершенствование навыков монологической и диалогической речи в различных сферах общения.

Различные виды чтения и их использование в зависимости от коммуникативной установки и типа текста.

Закономерности структурного и смыслового построения текста.

Информационная переработка текста.

Совершенствование умений и навыков создания текстов различных функционально-смысловых типов, стилей и жанров. Редактирование собственного текста.

Культура речи и ее основные аспекты: нормативный, коммуникативный, этический, эстетический.

Основные коммуникативные качества речи и их оценка. Причины коммуникативных неудач, их предупреждение и преодоление.

Культура учебно-научного и делового общения (устная и письменная формы). Написание доклада, реферата, тезисов, *статьи*, рецензии. Составление деловых документов различных жанров (расписка, доверенность, резюме).

Культура публичной речи. Основные этапы подготовки публичного выступления.

Культура разговорной речи.

Культура письменной речи.

2.3. Культуроведческая компетенция

Взаимосвязь языка и культуры.

Общая лексика русского языка и языков народов Республики Молдова.

Влияние русского языка на становление и развитие языков других народов Молдовы.

Сходства и различия фонетической, лексической, грамматической систем русского и родного языков.

Отражение в языке материальной и духовной культуры русского и других народов.

Диалекты как историческая база литературного языка.

Взаимообогащение языков как результат взаимодействия национальных культур.

Соблюдение норм русского речевого этикета в различных сферах общения.

Лицейское образование

Образовательный стандарт по литературе

Гуманитарный профиль

I. Компетенции

Стандарт 1.1. Знание и понимание содержания художественных произведений русской литературы XIX-XX веков, зарубежной литературы, рекомендованных для обязательного изучения.

Стандарт 1.2. Знание и понимание своеобразия языка художественной литературы.

Стандарт 1.3. Знание и понимание основных фактов жизни и творчества выдающихся писателей, творческой истории изучаемых произведений.

Стандарт 1.4. Знание и понимание динамики историко-литературного процесса; сведения об отдельных периодах его развития, основных черт литературных направлений (классицизма, романтизма, реализма, модернизма, постмодернизма).

Стандарт 1.5. Знание основных понятий современной науки о литературе.

Стандарт 1.6. Умение соотносить художественную литературу с общественной жизнью и культурой; раскрывать роль литературы в духовном и культурном развитии общества.

Стандарт 1.7. Воспроизведение содержания литературного произведения, умение определять его тематику и проблематику.

- Стандарт 1.8.** Умение раскрывать конкретно-историческое и общечеловеческое содержание изученных литературных произведений; связывать литературную классику со временем написания и с современностью, выявлять «сквозные темы» и ключевые проблемы русской литературы.
- Стандарт 1.9.** Понимание различных критических интерпретаций произведений русской литературы, обусловленных различным временным контекстом и своеобразием идейно-нравственной позиции критика; осмысление художественных произведений с философской и культуроведческой позиций.
- Стандарт 1.10.** соотнесение изучаемых произведений с литературным направлением эпохи (классицизмом, романтизмом, реализмом, модернизмом, постмодернизмом); выделение черт литературных направлений при анализе произведения.
- Стандарт 1.11.** Умение интерпретировать изученное произведение на основе личностного восприятия; использование литературоведческих терминов и понятий при анализе и оценке художественного произведения; его проблематики, нравственного пафоса, смысла названия, системы образов, особенностей композиции, изобразительно-выразительных средств языка.
- Стандарт 1.12.** Умение определять род и жанр произведения.
- Стандарт 1.13.** Восприятие художественного произведения с учетом авторской позиции; анализ эпизода (сцены) изученного произведения, объяснение его связи с проблематикой, его ролью и значением в произведении.
- Стандарт 1.14.** Выявление своеобразия художественного мира произведения и поэтики автора в целом, характеристика особенности стиля писателя.
- Стандарт 1.15.** Определение сходства и различия произведений разных писателей.
- Стандарт 1.16.** Умение выразительно читать изученные произведения (или фрагменты), в том числе выученные наизусть.
- Стандарт 1.17.** Умение творчески использовать аналитический пересказ.
- Стандарт 1.18.** Умение давать устную и письменную аргументированную оценку изученному в классе или самостоятельно прочитанному литературному произведению, а также инсценировке, экранизации; в устных и письменных высказываниях аргументированно формулировать свою позицию; отстаивать ее, участвуя в диалоге или дискуссии;
- Стандарт 1.19.** Составление планов и тезисов статей на литературные и публицистические темы, умение писать рецензию на самостоятельно прочитанное произведение, классные и домашние сочинения на литературные и свободные темы.
- Стандарт 1.20.** Умение создавать творческие работы различных видов и литературно-критические тексты по прочитанным произведениям.
- Стандарт 1.21.** Умение составлять тексты отдельных жанров.
- Стандарт 1.22.** Умение применять знания по литературе при самостоятельном знакомстве с явлениями художественной культуры и оценке их эстетической значимости.
- Стандарт 1.23.** Умение высказывать и аргументированно обосновывать свое суждение о самостоятельно прочитанных произведениях, просмотренных спектаклях, фильмах.
- Стандарт 1.24.** Сопоставление литературных и жизненных ситуаций, оценивание действительности с позиций нравственно-эстетического идеала и гражданской ответственности.
- Стандарт 1.25.** Умение использовать различные информационные источники при самостоятельном выборе книг для чтения и анализе художественных произведений.
- Стандарт 1.26.** Понимание литературы как неотъемлемой части русской и мировой культуры; осознание специфики художественного слова и социокультурной значимости литературы в целом.
- Стандарт 1.27.** Эмоциональное восприятие и глубокое осмысление литературных произведений на личностном уровне; совершенствование читательской культуры.
- Стандарт 1.28.** Осознание литературы как средства саморазвития и самореализации духовного мира человека для достижения гармонических отношений индивидуума и окружающего мира.

- Стандарт 1.29.** Освоение языка изящной словесности и активизация речевой деятельности на основе лучших произведений художественной литературы.
- Стандарт 1.30.** Умение критически мыслить, противостоять антигуманистическим тенденциям, отрицательным влияниям современной массовой культуры.
- Стандарт 1.31.** Обращение к литературным произведениям при решении социальных и нравственно-этических проблем и удовлетворение своих духовных запросов, обусловленных психологическими особенностями юношеского возраста.

II. Стандарты содержания по литературе

2.1. Теоретико-литературные понятия:

Художественная литература как искусство слова.

Художественный образ. Художественное время и пространство.

Содержание и форма. Поэтика.

Авторский замысел и его воплощение. Художественный вымысел. Фантастика.

Историко-литературный процесс. Литературные направления и течения: классицизм, сентиментализм, романтизм, реализм, модернизм; символизм, акмеизм, футуризм. Основные факты жизни и творчества выдающихся русских писателей XIX–XX веков.

Литературные роды: эпос, лирика, драма. Жанры литературы: роман-эпопея, роман, повесть, рассказ, очерк, притча; поэма, баллада, песня; лирическое стихотворение, элегия, послание, эпиграмма, ода, сонет; комедия, трагедия, драма.

Авторская позиция. Пафос. Тема. Идея. Проблематика. Сюжет. Фабула. Композиция. Стадии развития действия: экспозиция, завязка, кульминация, развязка, эпилог. Лирическое отступление. Конфликт. Автор-повествователь. Образ автора. Персонаж. Характер. Тип. Лирический герой. Система образов.

Речевая характеристика героя: диалог, монолог, внутренняя речь. Сказ.

Деталь. Символ. Подтекст.

Психологизм. Народность. Историзм.

Трагическое и комическое. Сатира, юмор, ирония, сарказм. Гротеск.

Язык художественного произведения. Изобразительно-выразительные средства в художественном произведении: сравнение, эпитет, метафора, метонимия. Звукопись: аллитерация, ассонанс.

2.2. Литературные произведения для чтения и изучения:

Русский фольклор (обзор основных жанров)

ДРЕВНЕРУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА

«Повесть о Горе-Злосчастии»

«Повесть о Петре и Февронии Муромских»

РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XVIII ВЕКА

А.Д. Кантемир

Сатира I. «На хулящих ученье...»

А.Н. Радищев

«Путешествие из Петербурга в Москву» (фрагменты).

РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XIX ВЕКА

В.А. Жуковский

Стихотворения: элегия «Море», «Невыразимое» /фрагмент/, а также 2 стихотворения по выбору.

А.С. Грибоедов

«Горе от ума»

А.С. Пушкин

Стихотворения: «К Чаадаеву» («Любви, надежды...»), «Чаадаеву» («В стране, где я забыл тревоги прежних лет...»), «К морю», «Черная шаль», «К Овидию», «Баратынскому. Из Бессарабии», «Вакхическая песня», «Телега жизни», 19 октября («Роняет лес багряный свой убор...»), «Пророк», «Из Пиндемонти», «Осень», «Пора, мой друг, пора...», «Вновь я посетил...», а также 4 стихотворения по выбору.

Роман «Евгений Онегин»

Поэма «Цыганы»,

«Маленькие трагедии» («Моцарт и Сальери»).

М.Ю. Лермонтов

Стихотворения: «К*» («Я не унижусь пред тобою...»), «Когда волнуется желтеющая нива...», «Дума», «Молитва» (Я, Матерь Божия, ныне с молитвою...), «Как часто, пестрою толпою окружен...», «Родина», «Сон» (В полдневный жар в долине Дагестана...), «Выхожу один я на дорогу...», «Пророк», а также 3 стихотворения по выбору.

Роман «Герой нашего времени»

Н.В. Гоголь

Из «Петербургских повестей» 1 повесть по выбору.

Поэма «Мертвые души».

Н.А. Некрасов

Стихотворения: «Родина», «Несжатая полоса», «Еду ли ночью по улице темной...», «О, письма женщины нам милой...», «Внимая ужасам войны...», «Поэт и гражданин», «Элегия» («Пушкой нам говорит изменчивая мода...»), а также 2 стихотворения по выбору.

Поэма «Кому на Руси жить хорошо» (обзор с анализом фрагментов).

И.С. Тургенев

Роман «Отцы и дети».

А.Н. Островский

Пьеса «Гроза».

И.А. Гончаров

Роман «Обломов»

М.Е. Салтыков-Щедрин

Сказки (1-2 по выбору), «Господа Головлевы» (обзор с анализом фрагментов).

Ф.И. Тютчев

Стихотворения: «Есть в осени первоначальной...», «Умом Россию не понять...», «Весенние воды», «Весенняя гроза», «О, этот Юг, о эта Ницца...», «Слезы людские, о слезы людские...», «О, как убийственно мы любим...», «Последняя любовь», «Накануне годовщины 4 августа 1864 г.», а также 1 - 2 стихотворения по выбору.

А.А. Фет

Стихотворения: «Я пришел к тебе с приветом», «Шепот, робкое дыханье...», «Сияла ночь. Луной был полон сад...», а также 2 стихотворения по выбору.

Н.С. Лесков

Повесть «Очарованный странник».

Ф.М. Достоевский

Роман «Преступление и наказание»

Л.Н. Толстой

Роман-эпопея «Война и мир»

А.П. Чехов

Рассказы: «Человек в футляре», «Крыжовник», «О любви», «Ионыч», «Дама с собачкой», а также 2 рассказа по выбору.

Пьеса «Вишневый сад».

РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XX ВЕКА

И.А. Бунин

Рассказы: «Легкое дыхание», из цикла «Темные аллеи» 2 - 3 рассказа по выбору.

А.И. Куприн

Повести: «Олеся», «Гранатовый браслет».

Л.Н. Андреев

Рассказ «Ангелочек», а также 1 произведение по выбору.

М. Горький

Рассказы: «Старуха Изергиль», «Челкаш».

Пьеса «На дне».

Поэзия конца XIX–начала XX вв.

Н.С. Гумилев, И.Ф. Анненский, К.Д. Бальмонт, В.Я. Брюсов, А.Белый, О.Мандельштам.

Стихотворения 1–2 поэтов по выбору.

А.А. Блок

Стихотворения: «Вхожу я в темные храмы...», «Незнакомка», «Ночь, улица, фонарь, аптека...», цикл «На поле Куликовом», «Россия», «Кармен», «На железной дороге», «О подвигах, о доблестях...», а также 2 стихотворения по выбору.

Поэма «Двенадцать».

В.В. Маяковский

Стихотворения: «Скрипка и немножко нервно», «Лиличка!», «Письмо Татьяне Яковлевой», «Левый марш», а также 2 стихотворения по выбору.

Поэма «Облако в штанах». Первое вступление к поэме «Во весь голос».

С.А. Есенин

Стихотворения: «В хате», «Край любимый...», «Закружилась листва золотая...», «Не бродить, не мять в кустах багряных...», «Не жалею, не зову, не плачу...», «Отговорила роща золотая...», «Письмо матери», «Спит ковыль. Равнина дорогая...», из циклов «Персидские мотивы», «Любовь хулигана», а также 2 стихотворения по выбору.

М.И. Цветаева

Стихотворения: «Стихи к Блоку» («Имя твое – птица в руке...»), «Моим стихам...», «Идешь, на меня похожий...», «Вот опять окно...», «Стихи растут, как звезды...», «Вскрыла жилы...», «Когда обидой – опилась», из цикла «Поэт», а также 2 стихотворения по выбору.

А.А. Ахматова

Стихотворения: «В Царском Селе», «Дверь полуоткрыта...», «Я не любви твоей прошу...», «Я научилась просто, мудро жить...», «Мне ни к чему одические рати...», «Когда в тоске самоубийства...», «Двадцать первое», «Мужество», «Родная земля», а также 2 стихотворения по выбору.

Поэма «Реквием».

Б.Л. Пастернак

Стихотворения: «Сосны», «Во всем мне хочется дойти...», «Любить иных – тяжелый крест...», «Никого не будет в доме...», «Нобелевская премия», из цикла «Стихотворения Юрия Живаго», а также 2 стихотворения по выбору.

М.А. Булгаков

Роман «Мастер и Маргарита».

И.Э. Бабель

«Конармия» (2 – 3 рассказа по выбору).

А.А. Фадеев

Роман «Разгром»

М.А. Шолохов

Роман-эпопея «Тихий Дон». Донские рассказы (2 – 3 рассказа по выбору).

Н.А. Заболоцкий

Стихотворения: «Некрасивая девочка», «Признание», «Гроза идет», «Где-то в поле, возле Магадана...», а также 2 стихотворения по выбору.

А.Т. Твардовский

Стихотворения: «Я убит подо Ржевом...», «В тот день, когда окончилась война...», «Перед войной...», «Памяти матери», «Я знаю: никакой моей вины...», а также 2 стихотворения по выбору.

Поэма «По праву памяти».

А.И. Солженицын

Рассказы: «Один день Ивана Денисовича», «Матренин двор».

И.П. Друцэ

Повесть «Запах спелой айвы».

Проза второй половины XX века

В.П. Астафьев, В.В. Быков, Б. Васильев, В.Г. Распутин, В.Т. Шаламов.

5 произведений по выбору; два из них на тему Великой Отечественной войны.

Поэзия второй половины XX века

Б.А. Ахмадулина, А.А. Вознесенский, Р. Рождественский, В.С. Высоцкий, Е.А. Евтушенко, Н.М. Рубцов, Б.Ш. Окуджава, И.А. Бродский, А.А. Тарковский.

Стихотворения 3 поэтов по выбору.

Драматургия XX века

А.Н. Арбузов, А.В. Вампилов, В.С. Розов.

1 произведение по выбору.

Современный литературный процесс

В. Маканин, Л. Улицкая, В. Токарева и др. (обзор).

Лицейское образование
Образовательный стандарт по русской литературе
Реальный профиль

I. Компетенции

- Стандарт 1.1.** Знание и понимание содержания художественных произведений русской литературы XIX-XX веков, рекомендованных для обязательного изучения.
- Стандарт 1.2.** Знание и понимание основных фактов жизни и творчества писателей-классиков.
- Стандарт 1.3.** Знание и понимание основных закономерностей историко-литературного процесса; основных черт литературных направлений (классицизма, романтизма, реализма, модернизма).
- Стандарт 1.4.** Умение воспроизводить конкретное содержание литературного произведения, определять его тематику и проблематику.
- Стандарт 1.5.** Соотнесение художественной литературы с общественной жизнью и культурой.
- Стандарт 1.6.** Умение связывать литературную классику со временем написания и с современностью; выявлять «сквозные темы», ключевые проблемы русской литературы, раскрывать их нравственный смысл.
- Стандарт 1.7.** Соотнесение изучаемого произведения с литературным направлением эпохи (классицизмом, романтизмом, реализмом, модернизмом, постмодернизмом).
- Стандарт 1.8.** Умение использовать сведения по истории и теории литературы при анализе и оценке художественного произведения; его проблематики, системы образов, особенностей композиции, изобразительно-выразительных средств.
- Стандарт 1.9.** Определение рода и жанра произведения;
- Стандарт 1.10.** Умение определять авторское отношение к изображаемому, давать интерпретацию изученного произведения на основе личностного восприятия; анализировать эпизод изученного произведения, объяснять его связь с проблематикой произведения.
- Стандарт 1.11.** Выразительное чтение изученных произведений (или фрагментов), в том числе выученных наизусть.
- Стандарт 1.12.** Творческое использование аналитического пересказа.
- Стандарт 1.13.** Умение давать устную и письменную аргументированную оценку изученному в классе или самостоятельно прочитанному литературному произведению, а также инсценировке, экранизации; в устных и письменных высказываниях аргументированно формулировать свою позицию; отстаивать ее, участвуя в диалоге или дискуссии.
- Стандарт 1.14.** Составление планов и тезисов статей на литературные и публицистические темы, умение писать рецензию на самостоятельно прочитанное произведение, классные и домашние сочинения на литературные и свободные темы; совершенствовать навыки владения устной и письменной речью, умения и навыки интеллектуальной деятельности, способствующие достижению высокой информационной культуры учащихся.
- Стандарт 1.15.** Применение знаний по литературе при самостоятельном знакомстве с явлениями художественной культуры и оценка их эстетической значимости.
- Стандарт 1.16.** Сопоставление литературных и жизненных ситуаций, оценивание действительности с позиций нравственно-эстетического идеала.
- Стандарт 1.17.** Умение высказывать и обосновывать свое суждение о самостоятельно прочитанных произведениях, просмотренных спектаклях, фильмах; давать им оценку, понимая их место в историко-культурном процессе и значимость поставленных в них проблем.
- Стандарт 1.18.** Умение использовать различные информационные источники при самостоятельном выборе книг для чтения и анализе художественных произведений.
- Стандарт 1.19.** Понимание литературы как неотъемлемой части русской и мировой культуры; осознание специфики художественного слова и социокультурной значимости литературы в целом.

- Стандарт 1.20.** Эмоциональное восприятие и глубокое осмысление литературных произведений на личностном уровне; совершенствование читательской культуры.
- Стандарт 1.21.** Осознание литературы как средства саморазвития и самореализации духовного мира человека для достижения гармонических отношений индивидуума и окружающего мира.
- Стандарт 1.22.** Освоение языка изящной словесности и активизация речевой деятельности на основе лучших произведений художественной литературы.
- Стандарт 1.23.** Способность к критическому мышлению, умению противостоять антигуманистическим тенденциям, отрицательным влияниям современной массовой культуры.
- Стандарт 1.24.** Обращение к литературным произведениям при решении социальных и нравственно-этических проблем и удовлетворение своих духовных запросов, обусловленных психологическими особенностями юношеского возраста.

II. Стандарты содержания по литературе

2.1. Теоретико-литературные понятия:

Художественная литература как искусство слова.

Художественный образ. Художественное время и пространство.

Содержание и форма. Поэтика.

Авторский замысел и его воплощение. Художественный вымысел. Фантастика.

Историко-литературный процесс. Литературные направления и течения: классицизм, сентиментализм, романтизм, реализм, модернизм; символизм, акмеизм, футуризм. Основные факты жизни и творчества выдающихся русских писателей XIX–XX веков.

Литературные роды: эпос, лирика, драма. Жанры литературы: роман-эпопея, роман, повесть, рассказ, очерк, притча; поэма, баллада, песня; лирическое стихотворение, элегия, послание, эпиграмма, ода, сонет; комедия, трагедия, драма.

Авторская позиция. Пафос. Тема. Идея. Проблематика. Сюжет. Фабула. Композиция. Стадии развития действия: экспозиция, завязка, кульминация, развязка, эпилог. Лирическое отступление. Конфликт. Автор-повествователь. Образ автора. Персонаж. Характер. Тип. Лирический герой. Система образов.

2.2. Литературные произведения для чтения и изучения:

Русский фольклор (*обзор основных жанров*)

Древнерусская литература

«Повесть о Горе-Злочастии»

«Повесть о Петре и Февронии Муромских»

Русская литература XVIII века

А.Д. Кантемир

Сатира I. «На хулящих ученье...»

А.Н. Радищев

«Путешествие из Петербурга в Москву» (фрагменты).

Русская литература XIX века

В.А. Жуковский

Стихотворения: элегия «Море», «Невыразимое» /фрагмент/.

А.С. Грибоедов

«Горе от ума»

А.С. Пушкин

Стихотворения: «К Чаадаеву» («Любви, надежды...»), «Чаадаеву» («В стране, где я забыл тревоги прежних лет...»), «К морю», «Черная шаль», «К Овидию», «Баратынскому. Из Бессарабии», «Вакхическая песня», «Телега жизни», 19 октября («Роняет лес багряный свой убор...»), «Пророк», «Из Пиндемонти», «Осень», «Пора, мой друг, пора...», «Вновь я посетил...», а также 2 стихотворения по выбору.

Роман «Евгений Онегин»

Поэма «Цыганы»,

«Маленькие трагедии» («Моцарт и Сальери»).

М.Ю. Лермонтов

Стихотворения: «К*» («Я не унижусь пред тобою...»), «Когда волнуется желтеющая

нива...», «Дума», («Я, Матерь Божия, ныне с молитвою...»), «Как часто, пестрою толпою окружен...», «Родина», «Сон» (В полдневный жар в долине Дагестана...), «Выхожу один я на дорогу...», «Пророк», а также 2 стихотворения по выбору.

Роман «Герой нашего времени»

Н.В. Гоголь

Из «Петербургских повестей» 1 повесть по выбору.

Поэма «Мертвые души».

Н.А. Некрасов

Стихотворения: «Родина», «Несжатая полоса», «Еду ли ночью по улице темной...», «О, письма женщины нам милой...», «Внимая ужасам войны...», «Поэт и гражданин», «Элегия» («Пусть нам говорит изменчивая мода...»), а также 1 стихотворение по выбору.

Поэма «Кому на Руси жить хорошо» (обзор с анализом фрагментов).

И.С. Тургенев

Роман «Отцы и дети».

А.Н. Островский

Пьеса «Гроза».

И.А. Гончаров

Роман «Обломов»

М.Е. Салтыков-Щедрин

Сказки (1-2 по выбору), «Господа Головлевы» (обзор с анализом фрагментов).

Ф.И. Тютчев

Стихотворения: «Есть в осени первоначальной...», «Умом Россию не понять...», «Весенние воды», «Весенняя гроза», «О, этот Юг, о эта Ницца...», «Слезы людские, о слезы людские...», «О, как убийственно мы любим...», «Последняя любовь», «Накануне годовщины 4 августа 1864 г.», а также 1 стихотворение по выбору.

А.А. Фет

Стихотворения: «Я пришел к тебе с приветом», «Шепот, робкое дыханье...», «Сияла ночь. Луной был полон сад. Лежали...», а также 1 стихотворение по выбору.

Н.С. Лесков

Повесть «Очарованный странник».

Ф.М. Достоевский

Роман «Преступление и наказание»

Л.Н. Толстой

Роман-эпопея «Война и мир».

А.П. Чехов

Рассказы: «Человек в футляре», «Крыжовник», «О любви», «Ионыч», «Дама с собачкой», а также 1 рассказ по выбору.

Пьеса «Вишневый сад».

Русская литература XX века

И.А. Бунин

Рассказы: «Легкое дыхание», из цикла «Темные аллеи» 2 - 3 рассказа по выбору.

А.И. Куприн

Повести: «Олеся», «Гранатовый браслет».

Л.Н. Андреев

Рассказ «Ангелочек», а также 1 произведение по выбору.

М. Горький

Рассказы: «Старуха Изергиль», «Челкаш».

Пьеса «На дне».

Поэзия конца XIX–начала XX вв.

Н.С. Гумилев, И.Ф. Анненский, К.Д. Бальмонт, В.Я. Брюсов, А. Белый, О. Мандельштам. Стихотворения 1–2 поэтов по выбору.

А.А. Блок

Стихотворения: «Вхожу я в темные храмы...», «Незнакомка», «Ночь, улица, фонарь, аптека...», цикл «На поле Куликовом», «Россия», «Кармен», «На железной дороге», «О подвигах, о доблестях...», а также 1 стихотворение по выбору.

Поэма «Двенадцать».

В.В. Маяковский

Стихотворения: «Скрипка и немножко нервно», «Лиличка!», «Письмо Татьяне Яковлевой», «Левый марш», а также 1 стихотворение по выбору.

Поэма «Облако в штанах». Первое вступление к поэме «Во весь голос».

С.А. Есенин

Стихотворения: «В хате», «Край любимый...», «Закружилась листва золотая...», «Не бродить, не мять в кустах багряных...», «Отговорила роща золотая...», «Письмо матери», «Спит ковыль. Равнина дорогая...», из циклов «Персидские мотивы», «Любовь хулигана», а также 1 стихотворение по выбору.

М.И. Цветаева

Стихотворения: «Стихи к Блоку» («Имя твое – птица в руке...»), «Моим стихам...», «Идешь, на меня похожий...», «Вот опять окно...», «Стихи растут, как звезды...», «Вскрыла жилы...», «Когда обидой - опилась», из цикла «Поэт», а также 1 стихотворение по выбору.

А.А. Ахматова

Стихотворения: «В Царском Селе», «Дверь полуоткрыта...», «Я не любви твоей прошу...», «Я научилась просто, мудро жить...», «Мне ни к чему одические рати...», «Когда в тоске самоубийства...», «Двадцать первое», «Мужество», «Родная земля», а также 1 стихотворение по выбору.

Поэма «Реквием».

Б.Л. Пастернак

Стихотворения: «Сосны», «Во всем мне хочется дойти...», «Любить иных – тяжелый крест...», «Никого не будет в доме...», «Нобелевская премия», из цикла «Стихотворения Юрия Живаго», а также 1 стихотворение по выбору.

М.А. Булгаков

Роман «Мастер и Маргарита».

И.Э. Бабель

«Конармия» (1 – 2 рассказа по выбору).

А.А. Фадеев

Роман «Разгром»

М.А. Шолохов

Роман-эпопея «Тихий Дон». Донские рассказы (1 - 2 рассказа по выбору).

Н.А. Заболоцкий

Стихотворения: «Некрасивая девочка», «Признание», «Гроза идет», «Где-то в поле, возле Магадана...», а также 1 стихотворение по выбору.

А.Т. Твардовский

Стихотворения: «Я убит подо Ржевом...», «В тот день, когда окончилась война...», «Перед войной...», «Памяти матери», «Я знаю: никакой моей вины...», а также 1 стихотворение по выбору.

Поэма «По праву памяти».

А.И. Солженицын

Рассказы: «Один день Ивана Денисовича», «Матренин двор».

И.П. Друцэ

Повесть «Запах спелой айвы».

Проза второй половины XX века

В.П. Астафьев, В.В. Быков, Б. Васильев, В.Г. Распутин, В.Т. Шаламов.

4 произведения по выбору; два из них на тему Великой Отечественной войны.

Поэзия второй половины XX века

Б.А. Ахмадулина, А.А. Вознесенский, Р. Рождественский, В.С. Высоцкий, Е.А. Евтушенко, Н.М. Рубцов, Б.Ш. Окуджава, И.А. Бродский, А.А. Тарковский.

Стихотворения 2-х поэтов по выбору.

Драматургия XX века

А.Н. Арбузов, А.В. Вампилов, В.С. Розов.

1 произведение по выбору.

Современный литературный процесс

В. Маканин, Л. Улицкая, В. Токарева и др. (обзор).

Державні стандарти з української мови і літератури

I. Початкова школа

(I-IV класи)

1. Компетенції

- 1.1. Слухає уважно і розуміє співбесідника в навчальних мовленнєвих ситуаціях, відповідає на питання, адекватно бере участь у діалозі.
- 1.2. Розмовляє по-українськи виразно і правильно, дотримуючись вивчених орфоепічних і граматичних норм та правил українського мовленнєвого етикету в межах базової тематики мовленнєвої діяльності.
- 1.3. Читає усвідомлено, правильно, виразно і достатньо побіжно (80-90 слів за хвилину).
- 1.4. Пише грамотно, дотримуючись вивчених правил правопису: грамотне і каліграфічне списування і письмо під диктовку тексту із 40-50 слів з вивченими орфограмами і пунктограмами, без змін, пропусків, замін букв.
- 1.5. Розпізнає основні одиниці мовлення: текст, речення, слово, звук. Розрізняє монологічне і діалогічне мовлення; функціонально-сміслові типи тексту (розповідь, опис, міркування); літературні жанри (оповідання, казка, вірш, байка, прислів'я і приказка, загадка).
- 1.6. Розуміє загальний зміст прослуханого чи прочитаного тексту, відповідає на питання за змістом тексту.
- 1.7. Співвідносить заголовок зі змістом тексту, визначає тему і головну думку прочитаного чи прослуханого тексту, персонажів, місце, час і послідовність подій.
- 1.8. Знаходить у тексті слова і вирази, що характеризують зовнішність героя і його внутрішній стан, виражає власне ставлення до героя та його вчинків.
- 1.9. Переказує усно або письмово прослуханий чи прочитаний текст-розповідь або текст-опис (110-120 слів).
- 1.10. Розпізнає і розрізняє букви і звуки, звуки голосні і приголосні, приголосні дзвінки і глухі, тверді і м'які; ділить слова на склади, розрізняє наголошені і ненаголошені склади.
- 1.11. Розуміє значення слова, тлумачить його; розпізнає однозначні і багатозначні слова, слова, вжиті в переносному значенні, вживає їх у власному мовленні, як засоби художньої виразності (порівняння, уособлення(без терміну), епітет (без терміну). Класифікує слова за лексико-тематичними групами, розпізнає, добирає і використовує в усному і писемному мовленні однорідні слова, синоніми, антоніми.
- 1.12. Розрізняє значущі морфеми слова і аналізує слова за будовою; розпізнає основу і закінчення, виділяє корінь, префікс, суфікс.
- 1.13. Розпізнає самостійні і службові частини мови за їх смисловими і граматичними особливостями; правильно використовує вивчені форми самостійних частин мови.
- 1.14. Розрізняє основні одиниці синтаксису: словосполучення, речення, текст. Розпізнає і доцільно використовує у власному мовленні різноманітні види речень: за метою висловлювання (розповідні, питальні і окличні), за інтонацією (окличні/неокличні) і за структурою (прості поширені і непоширені).
- 1.15. Установлює зв'язок між словами у реченні; знаходить головні (підмет і присудок) і другорядні (додаток, означення і обставина) члени речення. Складає речення за моделлю і без неї, тексти за сюжетними малюнками, за планом, на задану тему обсягом 10-12 речень. Удосконалює тексти за змістом, структурою, грамотністю.
- 1.16. Робить звуко-буквений, морфемний і морфологічний аналіз слова, синтаксичний розбір простого речення. Доречно вживає вивчені мовні та мовленнєві терміни.
- 1.17. Уміє користуватися навчальною книгою, словниками, хрестоматіями та іншими джерелами інформації, а в перспективі - Інтернетом.
- 1.18. Розрізняє літературне українське мовлення і діалектне; українську, російську і державну мови.
- 1.19. Усвідомлює, що рідна мова є засобом пізнання навколишнього світу, культури і цінностей українського народу.

2. Зміст

Базові відомості з теорії мовлення

2.1. *Мова і мовлення.* Рідна мова, державна мова, інші мови. Усне і писемне мовлення. Культура мовлення: правила українського етикету при вітанні, проханні, подяці, прощанні, висловленні згоди чи незгоди зі співрозмовником. Основні види усного і писемного мовлення: слухання, говоріння, читання, письмо. Діалогічне і монологічне мовлення. Репліки діалогу. Стили мовлення: розмовний, художній, науковий, публіцистичний, діловий.

2.2. *Текст.* Текст як продукт мовлення. Ознаки тексту: цілісність, самостійність, завершеність. Якості тексту: відповідність висловлювання заданій темі, висловлення головної думки, наявність у тексті складових частин, логіка викладу, правильність і виразність мови тексту (практичне ознайомлення). Тема і мета висловлювання. Заголовок. Будова тексту. Абзац. План. Засоби зв'язку речень у тексті. Структурно-семантичні різновиди текстів: текст-розповідь, текст-опис, текст-роздум, текст комбінованого типу. Особливості змісту і побудови тексту-розповіді: зачин, основна частина, кінцівка. Особливості змісту і побудови тексту-опису: повідомлення про предмет мовлення, перелік його ознак, узагальнення чи оцінка предмету-опису. Особливості змісту і побудови тексту-міркування: наявність певного твердження, доказів та висновків.

2.3. *Літературні жанри:* оповідання, вірш, казка, прислів'я, приказка, легенда, байка, скоромовка, пісня.

2.4. Засоби художньої виразності: порівняння, уособлення (без терміну), епітет (без терміну).

Базові відомості з теорії мови

2.5. *Фонетика і орфоенія.* Звуки мовлення та букви, що їх позначають. Голосні і приголосні звуки. Тверді і м'які, дзвінкі і глухі (парні і непарні) приголосні звуки. Подовження м'яких приголосних у вимові, позначення їх на письмі. Позначення м'якості на письмі. Вживання апострофа. Правила переносу слів.

2.6. *Лексика і фразеологія.* Значення слова. Пряме і переносне значення слова. Багатозначні слова, омоніми (без терміна). Синоніми. Антоніми. Стійкі сполучення слів.

2.7. *Будова слова.* Закінчення й основа. Частини основи: корінь, префікс, суфікс. Однокореневі слова; слова, близькі за значенням; різні форми одного й того ж слова. Чергування голосних і приголосних у коренях слів: *о, е з і; г, к, х – ж, ч, ш –з, ц, с.* Вимова і правопис слів з ненаголошеними *е, и* в корені слова, що перевіряються і не перевіряються наголосом. Творення нових слів за допомогою префіксів і суфіксів. Вимова та правопис найуживаніших префіксів і суфіксів: *роз-, без-, з- (с-), -ський, -цький, -зький.*

2.8. *Морфологія. Іменник.* Загальне поняття (питання, значення, роль та зв'язок зі словами у реченні). Іменники, що називають істот (*хто?*), неістот (*що?*). Власні і загальні іменники. Велика буква у власних іменниках. Рід іменників (чоловічий, жіночий, середній). Змінювання іменників за числами (однина, множина). Початкова форма. Відмінки. Змінювання за відмінками. Зміни приголосних (*г, к, х* на *з, ц, с*) перед закінченням *-і*. Чергування кореневих *і з е, о* в окремих іменниках жіночого роду на приголосний. Правопис закінчень іменників жіночого роду в родовому відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на *ж, ч, ш*. Паралельні закінчення іменників чоловічого роду назв істот у давальному відмінку однини. Закінчення *-і* в іменниках жіночого роду на приголосний в родовому, давальному та місцевому відмінках однини. Закінчення іменників в орудному відмінку однини. Подвоєння букв на позначення м'яких приголосних, вживання апострофа після кінцевих основи *б, п, в, м, ф* перед закінченням *-ю* в іменниках жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини; відсутність подвоєння при збігу приголосних основи. Вимова та правопис найуживаніших іменників чоловічого роду на *-ар, -яр*. Закінчення іменників у множині. Вживання у мовленні іменників з прийменниками просторового значення (*де? куди? звідки?*).

2.9. *Дієслово.* Загальне поняття (питання, значення, роль у реченні). Зв'язок дієслова у реченні з іменником. Неозначена форма дієслова. Часи дієслова. Змінювання дієслів за особами і числами у теперішньому і майбутньому часі I і II дієвідмін. Особові закінчення дієслів I і II дієвідмін. Вимова і правопис закінчень теперішнього і майбутнього часу. Змінювання дієслів у минулому часі за числами і родами (в однині). Дієслова на *-ся*. Значення, вимова, правопис. *Не з дієсловами.*

2.10. *Прикметник.* Загальне значення (питання, значення, роль у реченні). Зв'язок прикметників з іменниками. Узгодження у роді, числі і відмінку. Змінювання прикметників у сполученні з іменниками в однині та множині. Визначення відмінка прикметника за відмінком

іменника. Вимова і написання найуживаніших прикметників на *-ський, -цький, -зький*. Вживання *ь* перед закінченням прикметників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини. Вимова та написання закінчень прикметників жіночого роду у давальному і місцевому відмінках однини (*-ій*). Відмінкові форми прикметників у множині. Ступені порівняння прикметників(без терміна). Особливості творення і вимови.

2.11. *Займенник*. Загальне уявлення (значення, питання). Роль у тексті. Особові займенники. Відмінювання за відмінками. Вимова і правопис. Написання з прийменниками.

2.12. *Числівник*. Значення. Питання. Кількісні і порядкові числівники. Синтаксичний зв'язок числівника з іменником. Відмінювання числівників *один, два, три, чотири, п'ять* у сполученні з іменником. Відмінювання порядкових числівників (*перший, другий, третій*). Правопис простих числівників. Вираження часу, віку, результатів вимірів та ваги.

2.13. *Прислівник*. Поняття про прислівник як частину мови (значення, питання, роль у реченні, зв'язок з дієсловами). Незмінюваність – основна граматична ознака прислівника. Вимова та правопис найуживаніших прислівників. Поширення речень (тексту) прислівниками.

2.14. *Прийменник*. Сполучник. Загальне поняття. Роль у мовленні.

2.15. *Синтаксис*. Зв'язок слів у реченні (за допомогою закінчень і прийменників, тільки закінчень). Поширення простих речень. Словосполучення. Речення. Розповідні, питальні, спонукальні речення. Окличні і неокличні речення. Вживання крапки, знака питання та знака оклику в кінці речення. Головні і другорядні члени речення. Підмет і присудок – головні члени речення. Додаток, означення, обставина – другорядні члени речення. Однорідні члени речення. Поєднання однорідних членів речення за допомогою інтонації і сполучників *і (й), та, а, але* (без повторення). Розділові знаки при однорідних членах речення. Звертання. Розділові знаки при звертанні. Складне речення (практично).

2.16. Словникові слова, вимову і правопис яких треба запам'ятати.

2.17. Основні твори дитячої української літератури і фольклору.

Гімназія (5-9 класи)

Українська мова

1. Компетенції

1.1. Слухає і адекватно сприймає усне повідомлення в різних комунікативних ситуаціях, розуміючи смислові акценти у мовленні свого співбесідника, розпізнаючи, у тому числі смисл міміки і жестів.

1.2. Говорить вільно, дотримуючись норм української літературної мови і етикету, орієнтується в ситуації спілкування або сам створює ситуацію спілкування, уміє добирати адекватні мовні засоби відповідно до мети, теми і сфери спілкування. Будує власні висловлювання логічно, коректно.

1.3. Читає тексти різних стилів і жанрів, свідомо вибирає залежно від конкретної мети різні види читання (повільне, детальне; швидке, побіжне, оглядове). Розуміє і інтерпретує інформацію з прочитаного тексту.

1.4. Працює з текстом: визначає тему, основну думку, знаходить потрібну інформацію, виділяє головне, виділяє смислові частини, порівнює фрагменти, складає план прочитаного і тези.

1.5. Пише, дотримуючись вивчених правил орфографії, пунктуації і граматики.

1.6. Переказує усно або письмово прослухані чи прочитані тексти різних типів і жанрів (докладно, стисло, вибірково).

1.7. Викладає свої думки вільно, точно і правильно в усній і письмовій формі в монолозі і діалозі.

1.8. Складає усні і писемні тексти різних функціонально-смислових типів, жанрів і стилів, дотримуючись норм побудови тексту.

1.9. Володіє і вільно оперує лінгвістичною термінологією в межах вивченого.

1.10. Володіє основними орфоепічними і орфографічними нормами сучасної української літературної мови. Відрізняє літературну норму від діалектної вимови. Використовує у власному мовленні і пояснює правила вимови і правопису, зумовлені фонетичними закономірностями української мови. Знаходить і коментує випадки невідповідності між вимовою і написанням. Робить фонетичний аналіз слова.

1.11. Розуміє і може пояснити значення слова, вжитого в прямому і переносному значенні, відтінки значень лексичних і контекстуальних синонімів, фразеологізмів і ідіоматичних виразів.

1.12. Адекватно користується лексичними засобами української мови. Відрізняє книжну лексику від діалектної. Доречно використовує синоніми, антоніми, омоніми, слова, вжиті в переносному значенні, емоційно-експресивну лексику, архаїзми і неологізми.

1.13. Усвідомлює словотвірну і словозмінну функції морфем, володіє найбільш поширеними способами словотвору. Виконує морфемний і словотвірний аналіз слова.

2.14. Класифікує самостійні і службові частини мови за їх семантико-граматичними особливостями. Розуміє сутність і функції змінних і незмінних частин мови. Правильно використовує їх у власному усному і писемному мовленні.

2.15. Володіє синтаксичними засобами української мови і розуміє їх роль для створення тексту. Добирає і комбінує синтаксичні засоби для висловлення власних думок залежно від мети і мовленнєвої ситуації. Використовує у власному мовленні синтаксичні синоніми залежно від очікуваного стилістичного ефекту. Володіє різноманітними способами передачі чужого мовлення.

2.16. Усвідомлює специфіку літературної і діалектної форм рідної мови.

2.17. Користується різними типами словників, довідковою літературою та іншими джерелами інформацію, у тому числі і Інтернетом.

2. *Зміст*

Базові відомості з теорії мовлення

2.1. **Мова і мовлення. Українська літературна мова. Основні етапи розвитку. Мовлення усне і писемне. Монолог. Діалог, його різновиди. Сфера і ситуація спілкування. Текст. Основні ознаки і структура тексту, його смислові і стилістичні особливості.**

2.2. **Функціональні стилі мовлення.** Розмовний і книжні стилі. Офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, художній стилі, їх особливості. Жанри офіційно-ділового стилю: заява, реферат, звіт, автобіографія, характеристика, протокол, план роботи, звернення, **виступ, повідомлення.** Жанри наукового стилю: науковий опис, наукове повідомлення, доповідь. **Жанри** публіцистичного стилю: стаття, репортаж, інтерв'ю, відгук, рецензія, хроніка, фельєтон. Жанри розмовного стилю: телеграма, листівка, записка, лист, запрошення.

Базові відомості з теорії мови

2.3. **Фонетика.** Звуки української мови, їх значення. Звук, буква, алфавіт. Склад. Слово. Поділ слів на склади. Наголос у слові. Тверді і м'які приголосні. Дзвінки і глухі приголосні. Позначення звуків на письмі. Орфографічний словник.

2.4. **Лексика.** Базовий словник і архаїзми, неологізми, діалектизми, терміни, жаргонізми. Фразеологія. Зміст структури словника: однозначні і багатозначні слова, омоніми, антоніми, синоніми, пароніми. Тлумачний словник. Словник іноземних слів. Словник синонімів. Словник антонімів. Фразеологічний словник.

2.5. **Морфологія.** Класифікація частин мови та їх граматичних категорій.

2.5.1. **Іменник.** Назви істот і неістот, власні і загальні іменники, рід іменників. Типи відмін іменників. Відмінювання іменників за відмінками і числами. Творення і правопис іменників. Синтаксична роль у реченні.

2.5.2. **Прикметник.** Змінювання за родами, числами і відмінками. Правопис відмінкових закінчень. Якісні, відносні та присвійні прикметники. Повні і короткі форми прикметників. Ступені порівняння. Прикметники твердої і м'якої групи, їх відмінювання. Способи творення. Синтаксична роль у реченні.

2.5.3. **Числівник.** Числівники кількісні і порядкові. Числівники прості і складні. Відмінювання і правопис числівників. Синтаксична роль у реченні.

2.5.4. **Займенник.** Розряди займенників за значеннями. Відмінювання займенників, особливості вживання і правопису. Синтаксична роль у реченні.

2.5.5. **Дієслово.** Неозначена форма дієслова. Вид дієслова. Способи дієслів. Безособові дієслова. Способи творення дієслів. Вживання дієслів у мовленні. Правопис дієслів. Синтаксична роль у реченні.

2.5.6. **Дієприкметник** як особлива форма дієслова. Дієприкметниковий зворот. Активні і пасивні дієприкметники, їх творення. Перехід дієприкметників у прикметники та іменники. Правопис дієприкметників. Безособові форми на -но, -то. Синтаксична роль у реченні.

2.5.7. **Дієприслівник** як особлива форма дієслова. Дієприслівниковий зворот. Дієприслівники недоконаного і доконаного виду, їх творення, правопис. Синтаксична роль у реченні.

- 2.5.8. Прислівник. Ступені порівняння. Способи творення і правопис прислівників.
- 2.5.9. Прийменник як службова частина мови. Багатозначність. Непохідні і похідні прийменники. Вживання. Правопис.
- 2.5.10. Сполучник. Сполучники сурядності і підрядності, їх види і вживання.
- 2.5.11. Частка як службова частина мови. Формотворчі, заперечні та модальні частки. Вживання. Правопис.
- 2.5.12. Вигук і його роль в реченні. Правопис.

2.6. Синтаксис. Словосполучення, речення, текст.

- 2.6.1. Словосполучення. Будова і граматичне значення, зв'язок слів у словосполученні.
- 2.6.2. Типи речень. Просте речення. Види простих речень (за метою висловлювання за інтонацією, за структурними особливостями). Порядок слів і логічний наголос як засіб виділення головного за смыслом в реченні.
- 2.6.3. Головні члени речення. Способи їх вираження. Основні типи присудків. Особливості зв'язку між підметом і присудком.
- 2.6.4. Другорядні члени речення. Граматичне значення і їх роль у мові. Додаток. Означення. Прикладка. Обставина. Основні види обставин.
- 2.6.5. Односкладні речення. Основні види односкладних речень. Означено-особові речення. Неозначено-особові речення. Безособові речення. Називні речення.
- 2.6.6. Неповні речення, їх стилістичні і структурні особливості.
- 2.6.7. Речення з однорідними членами.
- 2.6.8. Речення з відокремленими членами.
- 2.6.9. Речення із звертаннями, вставними членами.
- 2.6.10. Порівняльний зворот.
- 2.6.11. Способи передачі чужої мови. Пряма і непряма мова. Діалог. Цитата. Розділові знаки.
- 2.6.12. Складне речення. Типи складних речень.
- 2.6.13. Складносурядне речення.
- 2.6.14. Основні типи підрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні.
- 2.6.15. Безсполучникове складне речення.

2.7. Розділові знаки в простому і складному реченнях.

Українська література

Компетенції

- 1.1. Сприймає літературу як невід'ємну частину української національної культури; усвідомлює специфіку літератури як мистецтва слова. Розуміє роль літератури у формуванні етнокультурних та загальнолюдських цінностей і ідеалів.
- 1.2. Усвідомлює моральні цінності та світоглядні категорії – добро, справедливість, честь, совість, патріотизм, доводить їх валідність прикладами з вивчених художніх творів.
- 1.3. Працює з текстом: знаходить потрібну інформацію, виділяє головне, порівнює фрагменти, виділяє смислові частини, складає простий і складний план прочитаного і тези. Використовує залежно від конкретного завдання різні види читання (повільне, детальне; швидке, побіжне, оглядове).
- 1.4. Читає вільно, виразно; адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. Відповідає на питання за змістом прочитаного твору; переказує усно і письмово текст детально, вибірково, стисло, творчо.
- 1.5. Розуміє специфіку вживання фігур і тропів у художньому мовленні (метафора, метонімія, символ, алегорія, гіпербола), знаходить їх у тексті і коментує їхній смисл у контексті твору.
- 1.6. Аналізує художній текст, використовуючи відповідні літературознавчі терміни. Визначає тему, ідею, композицію, хронотоп, систему образів, розрізняє автора і того, від чийого імені ведеться розповідь, автора і ліричного героя.
- 1.7. Здатний вилучити із художнього тексту інформацію про особливості українського світу на рівні символів, героїв, ритуалів, цінностей. Коментує етнокультурні особливості в поведінці літературних героїв.
- 1.8. Дає характеристику вивченим художнім текстам і виражає власне ставлення до проблематики художнього твору, до літературних героїв/ ліричних героїв; висловлює власне ставлення до них і їхніх вчинків в навчальних творчих роботах наступних жанрів:

- повідомлення, анотація, рецензія (відгук), реферат, есе, характеристика персонажа/літературного героя.
- 1.9. Веде діалог за змістом і проблематикою прочитаних творів, бере участь в дискусії, коректно коментує чужу точку зору і аргументовано відстоює свою.
  - 1.10. Виявляє в художніх текстах конкретно-історичний та загальнолюдський зміст. Розуміє, що художній твір відбиває специфіку історичної епохи, її суспільні і морально-етичні проблеми, побут і культуру; усвідомлює роль біографії автора та історію написання твору як культурно-історичний контекст цієї епохи.
  - 1.11. Розпізнає родові та жанрові ознаки твору, який вивчається, коментує спосіб, за допомогою якого певна тема розробляється в тому чи іншому жанрі.
  - 1.12. Знає основних авторів і твори української літератури, створені як в метрополії, так і в діаспорі; пояснює їх роль в українській культурі.
  - 1.13. Розуміє роль інтонації, темпу, тембру голосу. Декламує поетичні тексти і виразно читає уривки прозових творів у тому числі і напам'ять (не менше 12-15-ти).
  - 1.14. Знаходить і грамотно використовує потрібну інформацію про літературу, про конкретний твір і його автора за допомогою різних джерел (довідкова література, періодика, телебачення, Інтернет).
  - 1.15. Співвідносить проблематику класичної української літератури з актуальними проблемами сучасності; порівнює осмислення цих проблем у рідній літературі і в творах російської та молдавської літератур, які вивчаються в гімназії.

2. Зміст

- 2.1. Ознаки книги і тексту. Назва, автор, анотація, зміст, передмова, післямова. Видавництво, рік видання, обсяг. Друкарські позначки: примітка, виноска. Книга, зібрання творів, вибрані твори, антологія, хрестоматія.
- 2.2. Тексти класичної і сучасної української літератури, фольклорні тексти, перекладні тексти літератур народів Республіки Молдова. Назва, автор, час написання, літературний жанр, рід.
- 2.3. Своєрідність української літератури. Спільне і відмінне з іншими літературами. Літературні течії.
- 2.4. Художній текст. Літературний художній твір. Література і фольклор. Автор і розповідач. Реальне зображення і фантастичне зображення.
- 2.5. Теорія літератури. Історія літератури. Літературна критика.
- 2.6. Внутрішня і зовнішня форма художнього твору.
- 2.7. Елементи художнього твору: тема, ідея, проблематика, композиція, сюжет, мотиви (літературні, фольклорні, національні, інтернаціональні), система образів, хронотоп).
- 2.8. Художня деталь, художній опис – пейзаж, портрет, інтер'єр.
- 2.9. Персонаж, художній образ, ліричний герой. Портрет, характер, внутрішній світ. Типовий герой. Національний характер.
- 2.10. Літературні цінності: естетичні, моральні, релігійні, національні, загальнолюдські – Істина, Добро, Краса, Справедливість, Свобода.
- 2.11. Роди і жанри художніх/фольклорних творів: епос, лірика, драма. Епічні жанри (героїчна поема, роман, повість, оповідання, нарис, міф, легенда, казка, байка, анекдот); ліричні (ода, елегія, вірш, пісня, лірична поема, романс); драматичні (трагедія, комедія). Їх особливості.
- 2.12. Художні прийоми і символи: повтор, епітет, метафора, порівняння, персоніфікація, алегорія, антитеза, іронія, гіпербола, комізм, символ, паралелізм, риторичне питання.
- 2.13. Основні дати життя і творчості видатних українських письменників.

Ліцей (X-XII класи)

Українська мова

1. Компетенції

- 1.1. **Сприймає** повноцінно на слух різноманітні види повідомлень в безпосередньому спілкуванні, по радіо, телевізору, по телефону тощо. Оцінює прослуханий текст з точки зору орфоепічної норми сучасної української мови.
- 1.2. **Говорить** вільно, дотримуючись орфоепічних, лексичних, граматичних і стилістичних норм української літературної мови і українського етикету; орієнтується в мовленнєвій ситуації або сам створює ситуацію спілкування.

- Усвідомлює особливості текстів, призначених для різноманітних соціокультурних сфер спілкування.
  - Використовує доречно адекватні мовні засоби відповідно до мети, теми і сфери спілкування.
  - Будує власні висловлювання логічно, коректно. Бере активну участь в діалозі, бесіді, дискусії.
- 1.3. **Читає** швидко і виразно тексти усіх стилів української мови. Розуміє, коментує інформацію з прочитаного тексту.
  - 1.4. Оформляє **писемні тексти** відповідно до орфографічних, граматичних і пунктуаційних норм сучасної української літературної мови.
  - 1.5. Розпізнає стилістично марковані засоби; коментує, якими мовними засобами, розрізняються тексти різних функціональних стилів. Знаходить і редагує стилістичні помилки. Трансформує речення і фрагменти текстів. Усвідомлює і використовує можливості стилістичного ефекту.
  - 1.6. Використовує синоніми, антоніми, слова для родових та видових понять з точки зору стилістичного розшарування мови. Розуміє різницю між літературною мовою і діалектом; контролює власне мовлення в офіційному спілкуванні, замінюючи діалектизми синонімічними літературними відповідниками.
  - 1.7. Володіє лексичними і граматичними засобами української мови. Доцільно використовує контекстуальні синоніми. Користується розширеним репертуаром синтаксичних конструкцій – варіативність порядку слів у реченні, відокремлені члени речення, вставні конструкції, активні і пасивні конструкції; використовує синонімічні синтаксичні засоби зв'язку. Трансформує речення і фрагменти тексту залежно від змін в мовленнєвій ситуації і умов спілкування (офіційне/неофіційне; усне/писемне).
  - 1.8. Користується словниками, довідковою літературою, а також Інтернетом.
  - 1.9. Аналізує і коментує відповідність граматичних і лексичних норм у текстах із різноманітних інформаційних джерел.
  - 1.10. Бере участь повноцінно в діалозі, бесіді, дискусії: дотримується теми і організовує логічно власне висловлювання; може не погодитися з чужою думкою, заперечити, виявляючи толерантність. Стежить за ходом діалогу, посилається на вже висловлене. Чітко формулює тезу, добирає аргументи, узагальнює власні міркування.
  - 1.11. Планує і створює тексти різних жанрів (тези, резюме, реферат, рецензія, доповідь, літературно-наукові та літературно-публіцистичні твори; есе на літературні, морально-етичні, естетичні, історичні і філософські), узагальнює і коментує зміст тексту.
  - 1.12. Створює тексти-міркування – відповіді на наукове, літературне чи життєве питання. Пише есе, дотримуючись основних жанрових характеристик:
    - захищає тезу на підставі власного досвіду;
    - добирає і логічно викладає аргументи відповідно до самостійно осмисленого матеріалу і власних асоціацій.
  - 1.13. Усвідомлює взаємовідносини між мовою і суспільством, мовою і особистістю, мовою і культурою. Усвідомлює роль і значення рідної словесності як культурного феномена, виразника духовного генію українського народу, як засобу збереження і формування власної етнокультурної ідентичності як важливих умов розвитку громадянської ідентичності в полікультурному просторі Республіки Молдова.

2. **Зміст**

Базові відомості з теорії мовлення

- 2.1. Мова, мовлення, мовленнєва діяльність. Види мовленнєвої діяльності: рецептивно-репродуктивні - слухання, читання та продуктивні - говоріння, письмо. Усні і писемні. Монолог. Діалог. Діалогічна єдність.
- 2.2. Компоненти мовленнєвої діяльності: учасники комунікативного акту.
- 2.3. Ситуація спілкування. Варіативність ситуацій спілкування. Правила мовленнєвого етикету.
- 2.4. Комунікативна компетенція.
- 2.5. Текст – продукт мовленнєвої діяльності. Ознаки тексту. Тема, мікротема, головна думка тексту.
- 2.6. Різні мовні засоби творення тексту: лексичні, морфологічні, синтаксичні. Послідовний та паралельний зв'язок речень у тексті.

- 2.7. Усний і письмовий текст. Жанрові особливості текстів: тез, резюме, реферату, рецензії, доповіді, літературно-наукового та літературно-публіцистичного твору; есе на літературну, морально-етичну, естетичну, історичну і суспільно-політичну теми; ділових паперів.

Базові відомості з теорії мови

- 2.8. Українська мова – національна мова українців. Місце української мови серед інших слов'янських мов.
- 2.9. Фонетична система української мови. Взаємодія звуків у процесі мовлення (асиміляція, спрощення, подовження). Приставні звуки в словах. Наголос. Слова з рухомим і нерухомим наголосом.
- 2.10. Орфоепія. Основні правила вимови голосних і приголосних звуків та звукосполучень. Вимова слів іншомовного походження. Орфоепічний словник.
- 2.11. Графіка та орфографія. Мова і писемність. Основні принципи правопису – фонетичний, морфологічний, історичний, диференціюючі написання. Типи орфограм. Правила вживання великої літери. Написання слів разом, окремо і через дефіс. Орфографічний словник.
- 2.12. Лексична система української мови: значення слів (пряме і переносне, однозначне і багатозначне, стилістично забарвлене тощо); стилістичні ресурси словника*; лексико-тематичні групи слів*; інтернаціональні елементи лексики; терміни української мови, їх творення і еволюція*; шляхи збагачення словника новою лексикою*; типологія і шляхи творення експресивної лексики і фразеологізмів*.
- 2.13. Морфеміка та словотвір. Словотворчі засоби української мови. Основні способи словотвору. Морфемний словник. Етимологічний словник.
- 2.14. Морфологія. Особливості вживання самостійних і службових слів в усному і писемному мовленні.
- 2.15. Синтаксис і пунктуація. Словосполучення. Речення. Просте ускладнене речення. Складне речення. Способи передачі чужого мовлення. Синонімічні синтаксичні конструкції.
- 2.16. Основи стилістики і культури мовлення. Система стилів української мови. Ознаки стилів. Функції і сфери вживання. Стилістичні засоби.

Українська література

1. Компетенції

1.1. Розуміє українську літературу як невід'ємну частину української і всесвітньої культури. Усвідомлює специфіку художньої літератури і її соціокультурне значення.

1.2. Усвідомлює систему літературних образів як засіб пізнання історії свого народу, його характеру, менталітету, специфіки етнокультурного і національного простору. Здатний сприймати літературні образи красного письменства типологічно – від ідеалу до антигероя.

1.3. Усвідомлює основні принципи загальнолюдської системи морально-етичних цінностей. Сприймає літературу як засіб розвитку власної духовності, самореалізації в соціумі, розбудови гармонійних стосунків з іншими, як контекст для осмислення особисто значимих проблем.

1.4. Знає основних авторів і твори української літератури; пояснює їх роль в історії і культурі українського народу. Розуміє особливості ідейного пафосу і художню своєрідність української літератури в різні моменти її розвитку.

1.5. Усвідомлює роль ключових авторів і їх творів кожного періоду історії української літератури в цілісному літературному процесі та культурно-історичному розвитку.

1.6. Виявляє і коментує в творах різних жанрів зв'язок між особистісними, родовими та універсальними людськими цінностями. Співставляючи їх різноманітні вияви у програмних творах, виявляє вічні етнічні цінності та їх інтерпретацію в сучасному світі.

1.7. Розуміє і пояснює роль засобів виразності і зв'язок між різними композиційними елементами для емоційного впливу і для цілісного сприйняття смислів, закладених у художньому творі.

1.8. Знає основні принципи жанрової системи літератури і пояснює основні жанрові особливості художнього твору.

1.9. Усвідомлює роль аналізу і синтезу як логічних операцій для розуміння і тлумачення художнього тексту. Усвідомлює різницю між художнім текстом і його аналізом.

1.10. Аналізує художній текст. Визначає і коментує тему, ідею, композицію, сюжет, хронотоп, систему образів; характеризує оповідача або ліричного героя.

1.11. Виконує комплексний аналіз літературного тексту як художнього феномену з огляду на історію написання твору; особистість і позицію автора; соціально-історичні особливості епохи; особливості художньої мови, роль тропів і стилістичних фігур.

1.12. Обговорює різні варіанти аналізу твору, викладені в фрагментах літературно-критичних матеріалів, коментує різні точки зору. Дає розгорнуту відповідь на проблемне питання. Формулює усно і письмово власні оцінні судження і вміє захищати їх в дискусії або в письмовому аргументативному тексті (літературно-інтерпретативний твір; есе естетичної і морально-етичної проблематики).

1.13. Користується бібліотечними каталогами, довідковою літературою, Інтернетом. Розпізнає основні види видань: вибрані твори; зібрання творів; антологія, тематичні збірки. Здатний скласти уяву про книгу і її зміст за наступними орієнтирами: назва, ім'я автора, анотація, зміст, вступ, післямова, рецензія, анонс.

1.14. Співставляє (порівнює) твори різних культур і епох, виявляючи загальне і відмінне в уявленнях про *добро і зло, прекрасне і потворне, свободу і рабство, справедливість і несправедливість* в різних культурних моделях. Усвідомлює різні вияви відносин «*своє*»/«*чуже*»; «*українець*»/ «*інші*».

2. Зміст

2.1. Художня література. Її образна специфіка як мистецтва слова. Особливості художньої літератури як форми суспільної свідомості. Взаємозв'язок літератури з життям.

2.2. Основні етапи розвитку української літератури, найважливіші факти та особливості розвитку літературного процесу.

2.3. Місце і значення українського красного письменства в світовій літературі.

2.4. Найвизначніші відомості про життя і творчість українських письменників; місце і значення вивчених творів у доробку письменника та в літературному процесі відповідного періоду.

2.5. Зміст, тема, ідейно-художні особливості художнього твору. Його сприйняття в контексті національної історії, ментальності, філософії. Історія написання твору. Особистість і позиція автора.

2.6. Текст. Художній твір як явище мистецтва. Літературний і фольклорний твір. Роль художнього домислу. Літературні і фольклорні мотиви. Лейтмотив.

2.7. Єдність форми і змісту в художньому творі. Індивідуальний стиль письменника.

2.8. Літературний метод. Літературний рід. Літературний жанр. Жанрові різновиди.

2.9. Естетика і ідеологія літературних течій.

2.10. Художній образ. Літературний характер. Літературний тип. Індивідуальне і типове в художньому творі.

2.11. Естетико-літературний інструментарій для аналізу / інтерпретації твору. Тропи. Їх ідейно-естетична роль.

2.12. Критична література (історико-літературного, теоретичного, естетичного характеру).

2.13. Традиції й новаторство в літературі.

2.14. Конкретно-історичне та загальнолюдське значення літературних героїв і подій, зображених у вивчених творах.

I. Стандарти за компетентности по български език и литература в края на начално образование

- 1.1. Слушат внимателно и разбират събеседника в учебни и извънучебни речеви ситуации, отговарят на въпроси и адекватно участват в диалога.
- 1.2. Говори на своя роден език изразително и правилно, спазвайки изучените езикови и правоговорни норми, а също така нормите на българския речев етикет.
- 1.3. Чете текст съзнателно, изразително и достатъчно бързо (80-90 думи в мин).
- 1.4. Пише грамотно, спазвайки изучените правописни и пунктуационни правила: без грешки, без пропуснати или сбъркани букви преписват от зададения източник, пишат диктовки (40-50 думи).
- 1.5. Разпознава основните единици на речта: текст, изречение, дума, звук. Различава монологичната и диалогичната реч, функционално-смиловите типове текст (повествование, описание, разсъждение); литературните жанрове (разказ, стихотворение, басня, приказка, пословици и поговорки, гатанки).
- 1.6. Разбира общия смисъл на прочетен или прослушан текст, отговаря на въпроси по съдържание.
- 1.7. Съотнася заглавие със съдържанието на прочетен или прослушан текст, определя темата и основната мисъл, назовава персонажите, място и време на действието, последователност на събитията.
- 1.8. Открива в текста думи и изрази, които характеризират външността на героя и вътрешното му състояние. Изразява отношението си към героя и постъпките му.
- 1.9. Преразказва устно или писмено прочетен или прослушан текст-описание или текст-повествование (110-120 думи).
- 1.10. Прави разлика между звук и буква. Разпознава и разграничава гласни и съгласни, звучни-беззвучни съгласни, меки и твърди.
- 1.11. Вниква в значение на думата и го обясняват. Различава еднозначни и многозначни думи, а също така думи с преносно значение, като ги използва в речта си като средство на художествена изразителност (сравнение, епитет (без използване на термина), олицетворение (без използване на термина). Класифицира думите по лексико-тематични групи, разпознава, подбира и използва в устната и писмената си реч сродни думи, синоними, антоними (без термина).
- 1.12. Разпознава служебните и самостоятелните части на речта по смисловите и граматичните им особености, правилно използва в устната и писмената си реч изучените граматични форми на самостоятелните части на речта.
- 1.13. Различава значимите морфемни и анализират думата по нейния състав (основа и окончание; представка, корен, наставка).
- 1.14. Различава основните синтактични единици: словосъчетание, изречение, текст. Разпознава и уместно използва в в речта си различни видове изречения по целта на изказването (съобщителни, въпросителни, побудителни); по интонацията (възклицателни, невъзклицателни); по структура (прости, сложни);
- 1.15. Открива връзки между думите в изречението, определя главните (подлог и сказуемо) и второстепените части на изречението (допълнение, определение и обстоятелствено пояснение).
- 1.16. Съставя самостоятелно изречения по зададен модел и без него, създават текстове (до 10-12 изречения) по сюжетни рисунки, по план, по зададено начало, по зададена тема; съставя съчинения по наблюдения, преживяване, по въображение, като си служи осмислено с различни видове изречения по състав и цел на изказване. Редактира и подобрява текст откъм смисъла, праописа и пунктуацията.
- 1.17. Прави на елементарно ниво звуко-буквен, морфемен и морфологичен анализ на думата, синтактичен анализ на просто изречение. Използва уместно изучените лингвистични термини.

- 1.18. Използва учебници, речници, хрестоматии и други източници на информация, перспективно и Интернет.
- 1.19. Редактира текст в рамките на изученото откъм смисъла, структурата, правописа и пунктуацията.
- 1.20. Открива прилики и разлики между диалектната и книжовната реч, между български, румънски и руски езици.
- 1.21. Използва родния български език за обогатяване на знания, за разширение на техния мироглед и култура. Осъзнава, че родният език е средство за опознаване на околния свят, културата и ценностите на българския народ.

II. Стандарти за съдържанието по български език и литература в края на начално образование

Единици на речта: текст, изречение, дума, звук.

Книжовна и диалектна реч.

Монологична и диалогична реч.

Пряка и авторова реч.

Литературни жанрове (разказ, стихотворение, басня, приказка, пословици и поговорки, гатанки).

Видове текст по цел на създаване: разговорен, научен, художествен.

Функционално-смислови типове текст: повествование, описание, разсъждение;

Тема, основна мисъл, заглавие на текста;

Думата като съставна част на речта и носител на определено значение.

Думи еднозначни и многозначни.

Лексикално значение на думите: пряко и преносно.

Сродни думи, синоними и думи с противоположно значение.

Звуков състав на българския език: гласни и съгласни; звучни и беззвучни съгласни, твърди и меки съгласни; звуков състав на думата, сричка, ударение.

Производни и неприпроизводни думи. Представка, наставка. Образуване на сложните думи.

Самостоятелни и служебни части на речта: съществителни, прилагателни, числителни имена, местоимения, глаголи, наречия, предлози, съюзи, междуметия.

Грамматични форми и употребата им:

съществителни имена (род, число, членуване)

прилагателни имена (образуване, род, число, членуване, степенуване)

лични местоимения (лице, число, пълни и кратки форми)

числителни имена (бройни, редни)

глаголи (лице, число, време – сегашно, минало, бъдеще)

Изречението- основна единица на свързаната реч.

Видове изречения по цел на изказване (съобщителни, въпросителни, подбудителни, възклицателни); прости и сложни изречения;

Главни и второстепенни части на изречението: подлог, сказуемо, определение, допълнение, обстоятелствено пояснение.

Правоговор и правопис: на гласните звукове в думите; на думите, завършващи на обеззвучаващ се съгласен; в средата на думите със струпани съгласни;

Пунктуация: оформяне на края на изречението според вида му по цел на изказване; в сложното изречение при отделяне на съставлящите го прости изречения; при пряката реч.

Български език 5-9. клас **Стандарти за компетенциите**

- 1.1. Слуша и адекватно възприема устни съобщения в различни комуникативни ситуации, разбира смисловите акценти в речта на своя събеседник, разпознава смисъла на мимика и жестове.
- 1.2. Говори свободно, спазвайки нормите на българския книжовен език и българския етикет, ориентира се в речевата ситуация или сам способен да я създава; отбира адекватни езикови средства според темата, целта и сферата на общуване. Изгражда своите съобщения логично и коректно.

- 1.3. Чете текстове от различни стилове и жанрове и съзнателно предпочита в зависимост от конкретната задача най-подходящия за случая вид четене: бавно, подробно, бързо, предварителен преглед, на откъси по избор и др. Разбира и интерпретира информация от прочетените текстове.
- 1.4. Работи с текст: определя темата, основната мисъл; открива необходимата информация; отделя главното; отделя смисловите части; съпоставя фрагментите, съставя план на прочетеното, формулира тезиси.
- 1.5. Пише, спазвайки изучените граматични, правописни и пунктуационни правила.
- 1.6. Прави устно и писмено сбит, и подробен преразказ на прослушани или прочетени текстове от различни типове и жанрове.
- 1.7. Изказва свободно, формулирайки ясно и точно своите мисли в условия на диалог и монологично, в устна и писмена форма.
- 1.8. Създава самостоятелно устни и писмени текстове от различни функционално-смислови типове, жанрове и стилове, спазвайки нормите на построяването на текста и изразявайки мислите си в монолога и диалога свободно и точно.
- 1.9. Владее и оперира лингвистичната терминология в рамките на изученото.
- 1.10. Владее основните правоговорни и правописни норми на книжовния български език, като ги отличава от диалектното произношение; прилагат в речта си и обяснява правоговорни и правописни правила, обусловени от фонетическите закономерности; открива и коментира случаи на несъответствия между изговор и правопис; прави фонетичен анализ на думата.
- 1.11. Използва адекватно лексическите средства на българския език, отличава книжовната лексика от диалектната, уместно използва като средства на езиковата изразителност синоними, антоними, омоними, думи в преносно значение, емоционално-експресивна лексика, архаизми, неологизми.
- 1.12. Разбира и може да обясни значението на думата, употребена в пряко и преносно значение, оттенъци на значението при лексически и контекстуални синоними, фразеологизми и идиоматически изрази.
- 1.13. Използва уместно лексически средства на българския език, като различава книжовната лексика от диалектната; използва като средства на художествената изразителност синоними, антоними, омоними, думи в преносно значение, емоционално-експресивна лексика, архаизми и неологизми.
- 1.14. Осъзнава морфемите в тяхната словообразуващата и формообразуващата функции; владее най-распространените в българския език начини на словообразуването. Прави словообразователен анализ.
- 1.15. Разбира същността на функциите на частите на речта. Класифицира самостоятелните и служебните части на речта по семантично-граматическите им особености.
- 1.16. Владее синтактичните средства на българския език – различните изречения по целта на изказването и по състав; осъзнава спецификата и адекватно използват средствата на съчинително и подчинително, съюзно и безсъюзно свързване в словосъчетание, в просто изречение и в сложно изречение. Разбира ролята на синтактичните средства за изграждане на текста; подбира и комбинира синтактичните средства за да изрази собствените мисли в зависимост от целта и особеностите на речевата ситуация. Използва осъзнато в собствената реч синтактични синоними (второстепенни части на изречението - обособени части – подчинени изречения), като отчитат стилистичният им ефект. Владее разнообразните начини на предаване на чуждата реч.
- 1.17. Способен за речевия самоконтрол: оценява речта си откъм правилността, логичността, законите на построяване на текст; открива и редактира езикови и речеви грешки.
- 1.18. Осъзнава спецификата и ценността на различните форми на родния език: диалектната и книжовната.

II. Стандарти за съдържанието по български език 5-9. клас

Текст

Признаци на текста. Условия на общуване, речева ситуация. Тема и основна мисъл на текста. Контекст.

Описание, повествование, разсъждение. Описанието и повествованието като свидетелски и като несвидетелски разказ.

Текст и стил. Видове стил: разговорен, научен, официално-делови, публицистичен, художествен.

Книжовна и разговорна реч. Диалектна реч.

Видове текст по цел на създаване. Научен текст. Урочна статия и записки по урочна статия. Отговор на научен въпрос. Официално-делови текстове. Съобщение. Молба. Покана. Обява. Протокол. Автобиография. Публицистични текстове: информационна бележка, репортаж, интервю, статия, Художествен текст. Приказка. Разказ по случка от живота. Разказ по дадено начало.

Синтаксис

Изречение - градивна единица на текста. Видове изречения по цел на общуване. Видове изречения по състав. Съчинително и подчинително свързване на думите в изречението. Просто изречение. Строеж на простото изречение. Група на подлога и група на сказуемото. Главни и второстепенни части в изречението. Съставно сказуемо. Сказуемо определение. Приложение. Безподложни изречения. Безглаголни изречения. Непълни изречения. Членуване на думите в изречението.

Еднородни части. Обособени части. Вметнати части. Словоред.

Сложно изречение. Строеж на сложното изречение. Съчинителна и подчинителна връзка в сложните изречения. Видове сложно изречение. Сложни съчинени изречения. Сложно съчинено съединително. Сложно съчинено разделително. Сложно съчинено противоположно. Сложно съчинено разнородно.

Сложно съставно изречение. Видове подчинени изречения: подчинено определително, подчинено подложно, подчинено допълнително, подчинено обстоятелствено. Употреба на сложните съставни изречения.

Сложно смесено изречение. Строеж. Интонация. Пунктуация. Употреба.

Синтактична синонимия.

Начини на изразяване на чужда реч. Пряка и непряка реч. Интонация. Пунктуация. Цитиране и цитат. Редактиране на грешки при цитиране.

Лексика

Думата като речникова единица и като единица за назоваване.

Речников състав на българския език.

Еднозначни и многозначни думи.

Омоними, синоними, антоними. Устойчиви словосъчетания и фразеологизми.

Контекст на думата. Контекстови синоними.

Неметафорична и метафорична употреба на думата. Домашни думи, заемки и чуждици. Международна лексика.

Експресивни думи. Термини. Видове речници.

Правоговор и правопис. Звукови промени в българския език.

Променливо Я. Подвижно и непостоянно Ъ. Безударните гласни звукове: изговор и правопис. Изговор и правопис на съгласните: звучните съгласни в края на думата и в средата на думата пред беззвучна съгласна. Озвучаване на беззвучните съгласни от звучните след тях. Струпване на съгласни звукове. Двойни съгласни.

Словообразуване.

Производни и непроизводни думи. Морфема. Словообразователни и формообразователни морфемни. образуване, правопис и употреба на сложните думи.

Думите като части на речта. Изменяеми и неизменяеми части на речта. Съществително, прилагателно и числително име. Местоимение.

Членуване на съществителни имена. Степенуване на прилагателни имена. Бройни и редни числителни. Бройна форма на съществителни имена.

Лични местоимения. Възвратно лично местоимение. Притежателно местоимение. Възвратно-притежателно местоимение. Въпросителни местоимения. Относителни местоимения. Местоимения като свързващи думи в текста.

Употреба на местоименията в текста.

Глагол. Сегашно, бъдеще и минало време на глагола. Вид на глагола. образуване на глаголи от свършен вид и от несвършен вид. Отношение между вид и време на глагола. Залог на глагола. Прости минали времена. Минало свършено и минало несвършено време. Сложни глаголни времена. Минало неопределено време. Бъдеще време в миналото. Съвместна употреба на

глаголните времена в текста Сегашно историческо време. Наклонение: изявително, повелително, условно, приказно. Образуване и употреба на изявителни и приказни глаголни форми.

Причастия. Видове. Деепричастия.

Наречие. Степенуване на наречието.

Служебни части на речта. Предлози. Съюзи. Частици. Междуметия.

Българска литература 5-9 клас

Стандарти за компетенциите

- a. Възприема литературата като неделима част на българската национална култура, осъзнава спецификата на литературата като словесно изкуство и разбира нейната роля за формиране на етнокултурните и общочовешките ценности и идеали. Осмисля българската литература, създадена в България и в Бесарабия, като знак на духовното единение на българския народ.
- b. Осъзнава нравствени ценности и мирогледни категории (добро, родолюбие, съвест, милосърдие, състрадание, жертвоготовност и др.) и доказва тяхната валидност с примери от изучените литературни творби.
- c. Чете свободно, изразително, адекватно и емоционално възприема съдържание на прочетения текст, отговаря на въпроси по съдържание на прочетения текст. Преразказва прочетения или прослушан текст (пъриазказ подробен, сбит, пъриазказ на епизоди по избор).
- d. Анализира художествения текст, като използва съответни термини в рамките на изученото. Определя тема, идея, композиция, място и време на действието, главни, второстепенни и епизодични герои; различава автора и разказвача, автора и лирическия говорител. Разбира спецификата на фигурите и тропите в художествената реч; открива ги в изучаваните текстове и коментира техния смисъл в контекста на творбата.
- e. Дава характеристика на изучените текстове и изразява отношението си към проблематиката на художествена творба в учебни творчески работи от следващите жанрове: съобщение, анотация, рецензия, реферат, есе; дава характеристика на персонажите и лирическите герои, като изразява своето отношение към тях и техните постъпки.
- f. Открива в художествения текст информация за спецификата на българския свят на нивото символи, герои, ритуали, ценности. Коментира етнокултурните особености в поведението на литературните герои.
- g. Диалогизира по съдържание и проблематика на прочетените произведения. Участва в дискусии: коректно коментира чуждата гледна точка и аргументира своето становище.
- h. Открива в художествени текстове конкретно-историческо и общочовешко съдържание. Разбира, че художественият свят на творбата отразява специфичното на епохата, нейните обществени и нравствени проблеми. Бит и култура. Осъзнава ролята и значението на авторската биография и история на създаването на творбата като културно-исторически контекст на съответната епоха.
- i. Разпознава родовите и жанровите белези на изучените творби, коментира начина, по който един или друг жанър разработва темата.
- j. Познава основните автори и произведения на българската литература, създадена в метрополията и в диаспората. Обяснява тяхната роля в историята и културата на българите.
- k. Разбира ролята на интонацията и на тембъра за адекватно предаване на чувства и емоции и за емоционално въздействие на слушателя. Декламира наизуст не по-малко от 10 поетически творби и изразително чете фрагменти от прозаически произведения.
- l. Съотнася проблематиката на българската класическа литература с актуалните проблеми на съвременния свят; сравнява осмислянето им в родната словесност и в изучаваните произведения от руската и молдовската литератури.
- m. Открива и грамотно използва необходимата информация за литературата, за конкретна литературна творба и нейния автор, като използва за целта различни източници (справочна литература, периодика, телевизия, интернет).

II. Стандарти за съдържанието по българска литература

Особеностите на книгата и текста: заглавие, името на автора, разположение текста на страницата, обем, съдържание, предговор и бележки.

Фолклорните текстове, създадени в метрополия и в диаспора.

Литературните текстове (класическата и съвременна българска литература), литературните текстове, създадени в Бесарабия и Таврия. Литературните и фолклорните текстове от другите народи на Молдова. Заглавие, автор, време и история на създаване, литературен род и жанр.

Основните дати от живота и творчеството на прочути български писатели от метрополия и диаспора (Петко Славейков, Христо Ботев, Любен Каравелов, Иван Вазов, Елин Пелин, Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, Йордан Йовков, Христо Смирненски, Никола Вапцаров, Димитър Талев, Николай Хайтов, Андрей Германов, Йордан Радичков, Мишо Хаджийски, Петър Бурлак-Вълканов).

Основните понятия: художествен текст, литературно художествено произведение, литературно художествено изобразяване: художествен детайл, художествено описание (пейзаж, портрет, обстановка); изобразяване на действията (събития, постъпки, настроения); изобразяване на персонажите (външност, характер).

Реалистично изобразяване, фантастично изобразяване, изобразяване на вътрешния свят. Тропи, алегории, символи.

Структурата на повествователния текст: кой и как разказва, авторът и разказвачът), описание (картина, пейзаж), диалог, монолог, персонажи (портрет и нравствена характеристика), конфликт.

Лирическите произведения, художествените средства в поезията.

Художествените похвати и езиковите изобразителни средства: епитети, метафори, сравнения, персонифициране, алегория, антитеза, ирония, хипербола, символ, комичност.

Родовете и жанровете на художествените и фолклорните произведения (епос, лирика, драма): приказка (народна и литературна), предание, легенда, мит, народни песни, ода, балада, разказ, очерк, повест, роман, басня, анекдот, фейлетон, сатира, лирическо стихотворение, сонет, поема, комедия, драма.

Художествено време и пространство: митическо (историческо) време, реално и въображаемо (фантастично) пространство.

Условност на литературата и изкуството, художествена литература, фолклор, национална литература, световна литература.

Взаимоотношенията на литературата и фолклора, своеобразието на българската литература в сравнение с другите литератури (руската, румънската)

Български език 10-12 клас ***Стандарти за компетенциите***

- 1.1. Слушайки, възприема пълноценно различни видове съобщения: при директен контакт, по радио, телевизия, телефон и т.н. Оценява прослушан текст от правоговорен аспект; оценява изразително изпълнение на лирически и епически текст.
- 1.2. Говори свободно, спазвайки българския етикет и нормите на съвременния български книжовен език (правоговорни, лексикални, граматически и стилистически); ориентира се в речевата ситуация и сам създава ситуации на общуване; осъзнавайки особености на текстове, предназначени за различните социокултурни сфери на общуване, използва уместно езиковите средства с оглед на речевата ситуация, отчитайки темата и целта на изказването. Изгражда своите изказвания логично и коректно спрямо събеседника.
- 1.3. Чете бързо и изразително текстове от всички стилове на българския език, Коментира информацията от прочетения текст, резюмира, води бележки и коментира съдържанието на текста.
- 1.4. Оформя писмени текстове в съответствие с изучените правописни, граматически и пунктуационни правила.
- 1.5. Разпознава стиломаркираните средства. Коментира по кои езикови средства се различават текстове от различни функционални стилове. Трансформира изречения и фрагменти текст от един стил в други. Открива и редактира стилови грешки. Осъзнава и използва възможностите за стилистичния ефект.
- 1.6. Използва синоними, антоними, думи за родови и видови понятия с оглед на стилового разслоение на езика. Разбира отношението между книжовната и диалектна реч. Контролира речта си при официално общуване, като заменя диалектизми със синонимните книжовни варианти.
- 1.7. Владее лексикалните и граматичните средства на езика, уместно използва контекстуални синоними, Служи си с разширен репертоар от синтактични конструкции – словоредни

- варианти, обособени части, вметнати изрази, активни и пасивни конструкции, изпозват синонимни синтактични средства за свързване. Анализира и коментира спазване на граматичните и лексикалните норми в текстове от различни информационни източници.
- 1.8. Трансформира изречения и фрагменти текст в зависимост от промените в речева ситуация и условия на общуване (официално/неофициално, устно/писмено).
  - 1.9. Участва пълноценно в диалог, полилог, дискусия: придържа се към темата и организира логически своето изказване; може да оспори чуждо мнение, като проявява толерантност; следи хода на диалога, позовава се на вече казаното; четливо формулира теза, защитава я с аргументи, обобщава разсъжденията си.
  - 1.10. Създава писмено текстове от аргументативен тип – отговор на научен, литературен или житейски въпрос, пише есе, като спазва основните му жанрови характеристики:
    - защитава теза въз основа на собствен опит;
    - подбира и логично подрежда аргументи съобразно с осмисления материал и асоциациите си.
  - 1.11. Планира и създава текстове от различни жанрове (*тезиси, резюме, реферат, рецензия, доклад, литературно-научно и литературно публицистично съчинение, есе по литературни, нравствено-етични, естетически, исторически и философски проблеми*).
  - 1.12. Осъзнава отношението между език и общество, език и личност, език и култура. Осъзнава ролята и значението на родната словесност като културен феномен, като възможност за съпричастност към духовния гений на българския народ, като средство за изграждане и запазване на етнокултурната си идентичност – важното условие за развитие на пълноценната гражданска идентичност.

II. Стандарти за съдържанието по български език 10-12 клас

Отношение между книжовното и диалектното. Диалектната основа на съвременния български книжовен език. Български говори в Молдова. Книжовен език и нормата му. Нормативни правила и езикова култура. Правоговорна норма и правоговорна култура. Правописна норма и правописна култура. Граматическа норма и граматическа култура. Речев етикет.

Текст. Комуникативна ситуация. Свързаност на текста. Начини за свързване. Видове съкращения на текста. Редактиране. Литературно съчинение.

Текст и стил. Стилистична норма. Функционални стилове в българския език. Официално-делови, разговорен, художествен. Стилово маркирани изразни средства.

Стиловата диференцираност на книжовния български език: стиловите особености на фонетично, лексикално, морфологично и синтактично равнище. Научен стил. Публицистичен стил. Разговорен. Официално-делови. Художествен. Жанровото разнообразие.

Приносът на българските писатели за създаване и развитие на българския книжовен език.

Българска литература 10-12 клас

Стандарти за компетенциите

- 1.1. Разбира българската литература като неделима част на българската и световна култура; осъзнава спецификата на художествената литература и нейното социокултурно значение.
- 1.2. Осъзнава, че системата на българските литературни образи е средство за опознаване на своя народ, неговата менталност, история, спецификата на етнокултурното му пространство. Възприема художествените образи на българската литература типологически: от идеала до антигероя.
- 1.3. Осъзнава основните принципи на общочовешката морална система; възприема литературата като средство за саморазвитие на личностната духовност и за самореализация в социума, като учебник за изграждане на хармонични отношения с другите хора, като контекст за осмисляне на личностно-значимите проблеми.
- 1.4. Разбира особеностите на идейния патос и художественото своеобразие на българската литература в различни моменти от нейното развитие. Познава основните автори и произведения на българската литература. Обяснява ролята на ключевите автори и техните творби от всеки период на историята на българската литература за цялостния литературен процес и културно-историческото развитие на българския народ.
- 1.5. Открива и коментира в различни по жанър творби връзката между ценностите на личността, ценностите на българския род и универсалните човешки ценности; чрез съпоставката на

- различните им проявления в изучаваните творби откриват трайните етнически ценности и тяхната интерпретация в съвременния свят.
- 1.6. Разбира и обяснява функция на изразните средства в художествения текст и на връзката между различните структурни елементи на художествения текст с оглед на емоционалното въздействие и цялостното възприятие на смисловите внушения на творбата.
  - 1.7. Познава основните принципи в жанровата система на литературата; обяснява основните жанрови белези на художествената творба; определя жанровата принадлежност на художествен текст по основните му характеристики.
  - 1.8. Осъзнава разликата между художествен текст и анализ на художествения текст, владее анализа и синтеза като логически операции за тълкуване на художествения текст.
  - 1.9. Анализира художествен текст, като определя и коментира тема, идея, композиция, сюжет, хронотоп, система на образите, характеризира разказвача или лирическия герой.
  - 1.10. Прави комплексен анализ на литературен текст като художествен феномен, отчитайки история на създаване на творбата, личността и позицията на автора, социално-историческия контекст на епохата, особености на художествения език на произведението, ролята на тропи и стилистичните фигури
  - 1.11. Обсъжда различни варианти на анализа на изучаваните творби, представени във фрагменти от литературно-критически материали, като съпоставя и коментира различни гледни точки, отговаря разгърнато на проблемен въпрос. Формулира оценъчно суждение и го защитава в дискусия или в писмен аргументативен текст (литературно-интерпретативно съчинение; есе, съдържащо разсъждение на естетически и житейски проблеми).
  - 1.12. Служи си с библиотечни каталози, справочна литература, Интернет и други източници на информация. Разпознава основните видове издания (избрани съчинения, събрани съчинения, антология, тематична поредица). Умее да си състави впечатление за книга и съдържанието ѝ по следните ориентири: заглавие, жанър, име на автора, бележки по корицата, анотация, съдържание, предговор, послеслов, рецензии и анонси.
  - 1.13. Съпоставя произведения от различни култури и епохи, като откриват в различни културни модели общото и различното в представите за *добро и зло, красиво и грозно, свобода и робство, справедливо и несправедливо* и т.н. Осъзнава различни проявления на отношенията *«свое-чуждо», «българинът и другите»*.

II. Стандарти за съдържанието по българска литература 10-12 клас

Понятие за литературно-историческия процес.

Периодизация на българската литература.

Естетика и идеология на литературните течения.

Основните дати от живота и творчеството на великите български писатели от метрополия и диаспора.

Литературните текстове (класическата и съвременна българска литература), ключови за всеки от периодите; литературните текстове, създадени в Бесарабия и Гаврия.

Заглавие, автор, време и история на създаване, литературен род и жанър, литературна школа, език на художествената творба, поетически език.

Литературни и фолклорни мотиви; лейтмотив.

Структура на художественото произведение (епическо, лирическо, драматическо). Разказвачът, лирически говорител, диалог, монолог, конфликт.

Художествен образ; типология и класификация на художествените образи.

Реалистично изобразяване, фантастично изобразяване, изобразяване на вътрешния свят. Тропи, алегии, символи.

Художествено време и пространство: митическо (историческо) време, реално и въображаемо (фантастично) пространство.

Лирическите произведения, художествените средства в поезията.

Художествените похвати и езиковите изобразителни средства: епитети, метафори, сравнения, персонифициране, алегория, антитеза, ирония, хипербола, символ, комичност.

Родовете и жанровете на художествените и фолклорните произведения.

Условност на литературата и изкуството.

Фолклор, национална литература, световна литература.

Взаимоотношенията на литературата и фолклора, литературата и изкуството; своеобразието на българската литература в сравнение с другите литератури (руската, румънската).

Ana (gagauz) dilindä standartlar I-IV klaslara deyni

1. Kompetençiyalara görä standartlar.

Sesleer dikatlı hem annêêr kişinin sözünü türlü üürenmâk situaçiyalarında. Cuvap verer soruşlara, katılêr dialoga.

Lafeder ana dilindä dooru hem demekli, dilin orfoepiya normalarını hem dilin kurallarını hem söz etiketini kullanarak temel sözün tematika sınırlarında.

Okuyêr teksti annamaklı, dooru, demekli hem hızlı (60-70 laf minutta).

Yazêr gramatika formasına görä işidilmiş teksti (diktant 40-50 laf minutta), kopya yapêr yannışlıksız kiyattan (taftadan) bukvalara, sözlerä (laflara), cümlelerä, orfografiya normalarını kullanarak.

Tanıyêr sözün temel birciklerini (tekst, cümlä, söz (laf), kısım, ses). Ayırıklı annêêr tekstin tiplerini (annatma, fikirlemä), monolog hem dialog sözünü, üürenilmiş literatura janralarını (annatma, masal, fabula, söyleyiş, bilmeycä).

Annêêr okunmuş yada seslenilmiş tekstin genel fikirini, becerikli cuvap verer soruşlara işidilmişin içindekiliinä görä. Bulêr baalantı başlıın (adın) hem içindekiliin aralarında.

Belli eder tekstin temasını, genel fikirini, sıralêêr personajları, ard-arda gelân oluşları, açıklêêr oluşların erini hem zamanını.

Bulêr teksttä sözleri hem deyimneri, angıları pesonajın yaptıklarına karakteristika vererlêr.

Annadêr aazdan hem yazıda okunmuş yada seslenmiş (annatma hem yazdırma) teksti (110-120 laf minutta).

Gerçektän ayırêr sesleri hem bukvaları, tanıyêr konson (sesli, sessiz) seslerini hem vokal seslerini, böler sözleri (lafları) kısımna, seçer urgulu hem urgusuz kısımna. Annêêr hem annadêr lafın maanasını, ayırdêr birmaanalı, çokmaanalı, hem kıynaş maanalı sözleri (lafları), hem kullanêr onnarı kendi sözündä (lafında), nicä dilin gözelletmâk kolaylıkları: cannatma (terminsiz), uydurma, epitet (terminsiz).

Yapêr klasifikatiya sözä (lafa) leksika-tematika grupalarına görä. Tanıyêr, bulêr hem kullanêr soy (senselä) laflarını, bularak onnarın sinonimnerini, antonimnerini, omonimnerini.

Ayırdêr kendibaşına hem izmetçi söz paylarını, onnarın maana hem gramatika özeliliklerinä görä. Kendibaşına söz payların üürenilmiş formalarını dooru kullanêr.

Tanıyêr önemli morfemaları. Laflara lafkuruluşuna görä analiz yapêr: bellieder lafın kökünü, afiksini.

Tanıyêr sintaksis in temel birciklerini: lafbirleşmesi, cümlä, tekst. Becerikli kullanêr kendi sözündä türlü tiplerdä cümleleri: neetä görä (annatma, soruş, izin); intonaçiya görä (şaşma, diil şaşma); strukturaya görä (sadä, katlı, geniş, dar).

Üürener baalaştırmaa lafları cümlelerin içinde; bulêr cümlelerin baş (subyekt hem predikat) hem ikincili paylarını: (tamannık, bellilik, hallık), (terminsiz, shemada).

Kurêr kendi cümlelerini bir konkret örnä görä hem kendi tekstlerini plana görä, süjetli resimnerä görä, belliedilmiş temaya görä (10-12 cümlä).

Kurêr baalantı sözlerin (lafların) hem cümlelerin aralarında: bulêr cümlelerin baş paylarını (subyekt hem predikat) hem ikincili paylarını (tamannık hem bellilik) (terminsiz, soruşlara görä). Becerer kullanmaa üürenmâk kiyatlarını, sözlükleri, hrestomatiyaları hem başka literaturayı, becerer kullanmaa İnternetlän.

Yapêr seslerä hem bukvalara fonetika analizi, sözlerä (laflara) morfologiya analizi, sadä cümlelerä sintaksis analizi.

Kullanêr üürenilmiş dil hem söz terminnerini.

Becerer tekstin içindekiliinä redakçiya yapmaa (dilinä, kompozitiyasına) ilendirmâk neetinnän.

Bulêr benzemekleri hem farkları dialekt hem literatura sözün arasında; gagauz, romun, rus dillerin aralarında.

Esaba alêr, ki ana dilinin yardımınan dünneyi, gagauz halkının kulturasını hem paalılıklarını tanımaa var kolayı.

İçindekiliinä görä standartlar

Söz (sözleşmâk) – tekst, cümlä, söz (laf).

Literatura uurunda dil hem da dialekt dili.

Monologlu hem dialoglu söz.
 Avtorun sözləri hem personajları.
 Literatura janraları (annatma, şiir, fabula, masal, söleyiş,bilmeycä...).
 Tekstin stilleri: artistik sözü, bilim sözü, sadâ söz, publiştika sözü.
 Tip maanasına görä sözlärin çeşitleri: annatma,yazdırma, fikirlemä.
 Tekstin elementleri: teması, başlı, öz fikiri.
 Söz (laf) – dilin genel payı.
 Birmaanalı hem çokmaanalı söz.
 Sözü (lafın) leksika maanası: dooru hem kıynaş maanalı.
 Soy (senselä) sözlär, sinonimnär karşıdaki maanalı sözlär
 Gagauz dilin sesleri: vokallar, konsonnar.
 Sözü (lafın) leksika maanası: dooru hem kıynaş maanalı.
 Soy (senselä) sözlär, sinonimnär hem karşı maanalı laflar (antonimnär).
 Gagauz dilinin ses içindekilii: vokallar, konsonnar, çiftli-çiftsiz, yımışak, sesli, urgulu.
 Katlı sözlär (laflar) kurmak.
 Kendibaşına söz payları.
 Gramatika formaları hem onların kullanılması: adlık, nışannık, aderlik, işlik, sayılık.
 Cümlä – sözleşmenin temeli.
 Cümlelerin tipleri onların lafetmâk neetinä görä: (soruş, izin, şaşma, diil şaşma, annatma)
 Sadâ hem katlı cümlelär.
 Baş payları: subiekt, predikat, tamannık, bellilik, hallık (terminsiz).
 Dooru kurallara görä yazmak.
 Puntuatıya.

GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURASI

1. Kompetenşiyalara görä standartlar V – IX klaslara deyni.

Gaguz dili

- 1.1. *Sesleer* hem adekvat kableder aazdan informaşiyayı lafetmenin türlü situaşiyalarında, annayarak başka ürenicinin sözündä maana urgularını hem tamana tutarak mimika maanalarını.
- 1.2. *Lafeder* serbest, kullanarak gagauz literatura hem etiket normalarını, bulêr ucunu türlü lafetmâk situaşiyalarında, becerer adekvat ayırmaa ürenmâk kolaylıklarını, logikayca hem dooru kendi fikirini kurêr.
- 1.3. *Okuyêr* (kendi neetinä görä) türlü janralarda hem stillerdä bulunan tekstleri (üuredän, eni informaşiyayı verän, aaraştıricı, tanıştıricı), ayırêr, annaştırêr hem açıklêr okunmuş teksttän informaşiyayı.
- 1.4. *İşleer* tekstlän, belli eder tekstin temasını hem öz fikirini, bulêr läüzümni informaşiyayı, ayırêr tekstin maanalı parçalarını hem parçaların arasında baalantı çeşitlerini, yaraştırêr fragmentleri, kurêr tekstin planını hem tezislerini. Kullanêr türlü okumak soylarını (hızlı, sıradan, ayırmaklı, sayfalamak (görümlü), yavaş, diagonal okumak - obzorno) koyulmuş davaya görä.
- 1.5. *Yazêr*, kullanarak orfografiya kurallarını, literatura dilini, gramatika hem puntuatıya normalarını.
- 1.6. *Annadêr* aazdan hem yazılı türlü janralarda okunmuş tekstleri (detaylı yada seçilmä annatmak).
- 1.7. *Açıklêr* kendi fikirini serbest, konkret hem dooru, aazdan hem yazılı, dialog hem monolog formasında.
- 1.8. *Kurêr* aazdan hem yazılı tekstlär türlü maana hem funkşiyaya stillerindä hem janralarda, koruyarak tekstin struktura normalarını.
- 1.9. *Kullanêr* serbest ürenilmiş lingvistika terminlerini.
- 1.10. *Becerer* kullanmaa gagauz dilinin temel literatura dooru yazmak normalarını. Ayırdêr dilin literatura normalarını dialekttän. Kullanêr kendi sözündä gagauz dilinin dooru yazmak normalarını hem fonetika kurallarını. Bulêr hem argument verer lafetmenin hem yazmanın aralarında farklanmaya. Yapêr fonetika analizini.
- 1.11. *Annêr* hem var nasıl annaştırsın lafların doorudan hem kıynaş maanalarını, sinonimnerin leksika hem konteksttâ maanalarını, frazeologizmaları hem ideomatik sözləri.
- 1.12. *Kullanêr* adekvat gagauz dilinin leksika kolaylıklarını, ayırdêr kıyat leksikasını dialekttän, becerikli kullanêr urgulamak kolaylıklarını, sinonimneri, antonimneri, omonimneri, lafların kıynaş maanalarını, emoşiyaya hem ekspresiv leksikasını, arhaizmaları, neologizmaları.
- 1.13. *Anêr* lafkuruşunda hem lafdiştirmesindä morfemaların funkşiyalarını, becerer kullanmaa lafkuruşunun türlü kolaylıklarını. Yapêr lafkuruşuna görä analiz.

- 1.14. *Klasifikaŭiyalêr* yardımcı hem kendi başına söz paylarını onnarın semantika hem gramatika maanalarına görä. Kullanêr dooru lafların gramatika formalarını yazılı hem aazdan sözdä.
- 1.15. *Becerer* kullanmaa gagauz dilinin sintaksis kolaylıklarını. Annêr onnarın rolunu tekstlerin kurulmasında. Kullanêr sintaksis kolaylıklarını türlü situaŭiyalarda: kendi fikirini, neetlerini açıklamak için. Kullanêr kendi sözündä sintaksis sinonimlerini.
- 1.16. *Becerer* başka üzdän sözü açıklamaa.
- 1.17. *Annêr* ana dilinin speŭifikasını hem türlü paalılıklarını, özelliklerini: dialekt hem literatūra formalarını.

Gagauz literatürası

- 1.1. *Sayêr* literatürayı gagauz naŭional kulturasının bir önemli payı gibi, annêr literatüranın speŭifikasını, nicä laf ustalılı. Annêr literatüranın rolünü etnologiyada, kulturada hem insannık paalılıklarında hem ideyalarında.
- 1.2. *Annêr* insannık paalılıklarının hem dünnä bakışlarının kategoriyalarını: iilik, dooruluk, insannık, esaplık, gözellik (hepsi, ne ani gösterer paalılıkların kuvedini, faydalımı), kullanıp örnekleri okunmuş yaratmalardan.
- 1.3. *Okuyêr* serbest, adekvat hem emoŭiyalı, annêr artistik yaratmanın içindekiliini. Annadêr tekstin içindekiliini detaylı yada sade seçilmiş fragmentleri, kısıdan yada yaratıcı.
- 1.4. *Annêr* figuraların hem tropların speŭifika kullanılmasını artistik sözündä (metaforaları, metonomiaları, simvolları, alegoriyaları hem büültmekleri), bulêr onnarı ürenilän tekstlerdä hem açıklêr onnarın maanalarını yaratmanın kontekstindä.
- 1.5. *Yapêr* analiz, kullanarak lâazımını literatūra terminlerini. Bellieder artistik yaratmanın temasını, ideyasını, kompoziŭiyasını, olayın vakidını hem erini, süretlerin sistemini; kendi ayırdêr avtoru annadıcıdan, avtoru – lirika kahramanından.
- 1.6. *Yapêr* karakteristika literatūra personajlarına hem lirika kahramannarına, açıklêr kendi fikirini kahramannar için hem onnarın yaptıkları için.
- 1.7. *Becerer* ayırtmaa artistik tekstlerdän informaŭiyayı gagauz dilinin speŭifikası için: simvollar, kahramannar, rituallar hem özelliklär. Komentariya yapêr literatūra geroyun yaptıklarına etnik hem kultura özelliklerine görä.
- 1.8. *Yapêr* karakteristika ürenilmiş kiyattan tekstlerä yada kendi yaratıcılık işlerine, açıklêr kendi bakışını artistik yaratmanın problematikasına, geroylarına hem onnarın yaptıklarına.
- 1.9. *Yaraŭtırêr* gagauz literatürasının klasik problemalarını ŭindiki modern problemalarla. Dokuŭturêr bu problemaların çözdürülmesini ana dilin literatürasında hem rus, hem moldovan literatüralarında.
- 1.10. *Annêr*, ki yaratmanın artistik içindeliindä aynalanêr (otrajaet) istoriko - ephanın speŭifikası, onun cümnä hem moral problemaları, kulturası, yaşaması. Kableder, ki avtorun biografiyası hem yaratmanın kurulmak istoriyası büyük rol oynêr ŭindiki ephanın kultura hem istoriya kontekstindä.
- 1.11. *Ayırdêr* soy hem janra niŭannarını ürenilmiş yaratmalarda, açıklêr kolaylıkları, angıların yardımınan, belli edilän tema, türlü janralarda kurulêr.
- 1.12. *Biler* gagauz literatürasının avtorların yaratmalarını, annaŭtırêr onnarın rolünü gagauz halkının istoriyasında.
- 1.13. *Okuyêr* demekli poetika tekstlerini (ezberlemäk 10 ŭiir). Açıklêr logikayca proza yaratmalarının fragmentlerini.
- 1.14. *Bulêr* hem becerikli kullanêr lâazımını informaŭiyayı gagauz literatürası için, konkret yaratmayı onun avtorunu yardımcı sızıntıların kolayınan (gagauz dili hem literatūra dergileri, danışmak literatürası, televidenie, İnternet h.b.).

2. İçindekiliinä görä standartlar

Gagauz dili

İntonaŭiya özellikleri, ekspresiv özellikleri: mimika, jest, demekli okumak.

Gagauz literatūra hem etiket normaları. Logikayca fikir açıklamak.

Literatūra janraları (annatma, epik, lirika) tekstin stilleri ((üredän, eni informaŭiya verän, araŭtırıcı, tanıŭtırıcı).

Tekstin teması, öz fikiri, önemli fragmentleri, fragmentlerin aralarında baalantılar. Tekstin planı hem okumak soyları (hızlı, sıradan, ayırmaklı, sayfalamak (görümlü), yavaş, diagonal okumak – obzorno.

Orfografiya kuralları. Literatūra, gramatika, punktuatŭiya normaları.

Türlü janralarda teksti annatmak (detaylı, seçilmä, annatmak).

Dialog hem monolog kurmak.

Aazdan hem yazılı tekst kurmak. Tekst stillerinin fonksiyonları. Tekstin struktura normaları.

Lingvistik termineri.

Temel literatūra yazmak normaları. Literatūra normalarının hem dialektin aralarında başkalıklar. Fonetika kuralları hem fonetika analizi.

Lafların dooru hem kıynaş maanaları. Sinonimnerin leksika hem kontekst maanaları. Frazeologizmalar, ideomalar.

Gagauz dilinin leksika kolaylıkları. Emoşiyalı hem ekspresiv leksika: sinonimneri, antonimneri, omonimneri, lafların kıynaş maanaları, emoşiya hem ekspresiv leksika, arhaizmaları, neologizmaları.

Lafkuruluşunda hem lafdiştirilmesindä morfemaların fonksiyonları. Lafkuruluşuna görä analiz.

Kendibaşına hem yardımcı söz payları. Onnarın semantika hem gramatika analizi.

Gagauz dilinin sintaksis kolaylıkları. Onnarın rolü tekstlerin kurulmasında.

Başka üzdän söz açıklamak.

Ana dilinin speşifikası hem özellikleri: dialekt hem literatūra formaları.

Gagauz literatürası

Gagauz literatürasının speşifikası. Laf ustalı. Literatüranın rolü etnologiyada, kulturada hem insanlık paalılıklarında, ideyalarında.

İnsanlık paalılıkların hem dünnä bakışlarının kategoriyaları: ilik, dooruluk, insanlık, esaplık, gözellik.

Artistik yaratmanın içindkilii. Artistik yaratmanın detaylı hem seçilmä okunması.

Artistik sözündä figuraların hem tropların kullanılması ((metaforaları, metonomiaları, simvolları, alegoriyaları hem büültmekleri).

Literatūra terminerinin yardımınan analiz yapmak. Tema, ideya, kompozitiya, olayın zamanı hem eri, süretlerin sistemi. Kendi bakışı literatūra hem lirika personajlarına.

Simvollar, kahramannar, rituallar, özellikler.

Artistik yaratmalarını problematikaları hem geroyların yaptıkları.

Gagauz literatürasının klasik problemları hem şindiki modern problemları.

Artistik yaratmalarının istorik hem epoha speşifikası. Avtorların biografyası hem yaratmaların kurulmak istoriyası.

Yaratmaların soyları hem janraları hem onnarın kolaylıkları.

Gagauz literatürasının rolü gagauz halkının istoriyasında.

Proza yaratmalarında logika.

Sızıntı kolaylıkları (gagauz dili hem literatūra dergileri, danışmak literatürası, televidenie, İnternet h.b.)

GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATÜRASI

2. Kompetenşiyalara görä standartlar X – XII klaslara deyni.

Gaguz dili

- 1.1. *Doludan anêêr* türlü seslenmiş inforaşiyaları: radioda, televizionda, telefonda hem başka. Kantarlêêr seslenilmiş tekstleri, esaba alarak gagauz dilinin orfoepiyasını.
- 1.2. *Serbest lafeder*, izleyerek gagauz literatūra dilinin hem etiketinin orfoepiya, leksika, gramatika hem stilistika normalarını. Annêêr türlü söz situaşiyalarını hem kendi dâ türlü sözleşmek situaşiyalarını kurêr. Aktiv pay alêr dialoglarda hem sözleşmeklerde.
- 1.3. *Okuyêr* hızlı hem demekli gagauz dilindä türlü stillerde bulunan tekstleri. Annêêr hem komentariya yapêr okunmuş tekstdän inforaşiyaya.
- 1.4. *Düzgünneder* yazılı tekstleri, koruyarak gramatika, orfografiya hem punktuaşiyaya normalarını.
- 1.5. *Ayırêr* stilistika kolaylıklarını. Açıklêêr söz kolaylıklarını, angılarına görä tekstler biri-birindän başkalanêrlar. Bulêr hem doorudêr stilistika yannışlıklarını. Annêêr hem efektif kullanêr stilistika kolaylıklarını.
- 1.6. *Kullanêr* stilistika dil bölümnerinin bakışlarına görä antonimneri, sinonimleri, çok maanalı lafları. Annêêr ilişkileri literatūra dilin hem dialekt sözün aralarında. Kantarlêêr kendi sözünü ofişial sözleşmekte, dialekt formaların erinä literatūra sinonimlerini kullanêr.
- 1.7. *Becerer* kullanmaa gagauz dilinin leksika hem gramatika kolaylıklarını, konteksttä sinonimneri. Geniştän kullanêr sintaksis konstruktıyalarını – lafların er diişilmesi cümledä, girdirilmä sözlär, aktiv hem pasiv konstruktıyalar. Kullanêr sinonim hem sintaksis ilişkilik kolaylıklarını. Diiştirer cümlelerin hem tekstdän alınmış fragmentlerinin maanalarını, söz situaşiyalarına görä, sözleşmenin şartlarına görä (ofişial hem diil ofişial söz, aazdan hem yazılı söz).

- 1.8. *Yapêr* analiz hem komentariya gramatika hem leksika normalarnın kullanılmasına türlü informațiya sızıntılarından gelişmä tekstlerdä.
- 1.9. *Pay alêr* dialoglarda, poliloglarda. Alêr esaba temayı, angısına görä logikayca kendi sözünü kurêr. Var nasıl kayıl olmasın başkaların bakışlarınınan. İzleer dialogun ilerlenmesini. Konkret açıklêr kendi tekstlerini, argument getirer, kendi düşünmeklerini genelleştirer.
- 1.10. *Planlêr* hem kurêr türlü janralarda tekstlär (tezis, rezume, doklad, referat, literatura-bilim tekstlär, literatura-publiştistik tekstlär, reţenziyalar, yaratmalar estetika, istoriya hem filosofiya problemlarına görä).
- 1.11. *Kurêr* kendi argumentli tekstlerini (düşündürücü tekstlär), cevaplarını, bilim, literatura hem yaşamak soruşlarını. Yazêr ese, koruyarak temel janra karakteristikalarını. Koruyêr (zaşçışçæt) kendi tezisini, temellenip kendi yaşamak bilgilerine. Bulêr hem logikayca düzer argumentleri, esaba alarak açıklanmış materialı hem asoıaıya yaparak.
- 1.12. *Annêr* dilin hem halkın, dilin hem kişinin, dilin hem kulturanın aralarında ilişkileri; ana dilinin hem literaturanın rolü nicä bir kultura fenomeni, nicä bir kolaylık gagauz halkın dünnäsına deyni, nicä kolaylık, ki korumaa etnik hem kultura paalılıklarını, identikasını; nicä önemli şart, ki korumaa halkın birliini çokkulturalı Moldovada.

Gagauz literaturası

- 1.1. *Annêr*, ani gagauz literaturası ayrılmaz bölüm gagauz hem dünnä kulturasından, derindän düşünceli annêr artistik literaturanın speşifikasını hem onun maanasını cümnä halklar arasında.
- 1.2. *Tanyêr* süretin sistemasını, nicä bir kolaylık, ki ürenmä (bilmää, annamaa) kendi halkının istortiyasını hem mentalitetini, milletin karakterini, etnokuturanın hem halklar arasının speşifikasını. Becerer kabul etmää pozitiv hem negativ uurunda literatura süretlerini gagauz avtorlarının yaratmalarında.
- 1.3. *Annêr* cümnä halkların moral hem fizik paalılıklarını, nicä önemli yaşamak prişiplerini. Kabul eder literaturayı, nicä bir kolaylık, ki ilerletmä ruhunu, kendiliini hem garmoniyalı kurmaa başkalarının davranmaklarını, annaşmaklarını.
- 1.4. *Biler* gagauz literaturasının yazıcılarını onnarın yaratmalarını, yaşamak hem yaratıcılık yollarını. Açıklêr onnarın rolünü gagauz halkının istoriyasında hem kulturasında. Annêr gagauz literaturasının türlü zamannarında (kıpımnarında) ilerlemesini hem ideyalı pafosunu.
- 1.5. *Annêr* anılmış gagauz avtorların hem onnarın yaratmalarının önemli rolünü, bütün literatura proşesin gagauz literaturasının herbir istoriya periodunu, kulturanın hem istoriyanın ilerlemesini.
- 1.6. *Meydana çıkarêr* türlü-türlü janrada yaratmalarda kişilerin hem senselelerin (soyların) arasında hem universal paalılıkların baalantılarını. Ürenän yaratmalarda onnarın türlü göstermäk yaratırmasının yardımınan açıklêr etnika paalılıklarını onnarın büünkü dünnedä interpretaıyasını.
- 1.7. *Annadêr* hem açıklêr tekstlerdä bulunan artistik kolaylıklarının rolünü, artistik tekstindä türlü-türlü kompozııya elementlerini baalantılarını hem onnarın okuyuculara deyni emoşiyalı faydalını.
- 1.8. *Biler* gagauz literaturasının janra sistemasının temel prinşiplerini hem açıklêr artistik yaratmasının temel janra özelliklerini.
- 1.9. *Annêr* artistik tekstini annatmaa deyni logika operaıyalarında analizin hem sintezin rolünü. Annêr artistik tekstinin hem onun analizinin arasında özelliklerini.
- 1.10. *Analiz yapêr* artistik yaratmasına. Bellieder hem yorumnêr (komentariya yapêr) temayı, ideyayı, kompozııyayı, süjeti, hronotropu, süretlerin sistemasını, karakteristika verer annadıcıya yada lirika personajına. Yazmakta hem aazdan sözdä kendi bakışlarını düşünmeklerini oluşturêr, onnarı yazılı teksttä hem konuşmakta, diskusiyada korumaa bileer.
- 1.11. *Kompleksli analiz yapêr* literatura tekstinä, esaba alarak yaratmanın istoriya kurulmasını, avtorun kişiliini hem durumunu, epohanın istoriya hem soşial özelliklerini, tekstin artistik dilinin özelliklerini, tropların hem stilistika figuralarının rollerini.
- 1.12. *Sözleşeer* yaratmalarının türlü variantlı analizi için, türlü bakışları için, angıları açıklanmış literatura kritika materallarının fragmentlerindä. Verer doludan cevap problemni soruşa. Oluşturêr aazdan hem yazıda kendi fikirlerini. Becerer korumaa kendi bakışlarını diskusiyalarda hem yazılı-fikirlemä tekstlerdä (literatura yartmaları, ese, angısına girer estetik hem moral-etik problemları, tezislär konspektlär, rezüme, referat, reţenziya, doklad).
- 1.13. *Becerer* kullanmaa biblioteka kaynaklarını, İnterneti, yardımcı (alternativa) literaturayı. Ayırdêr temel tiplarlamak tiplerini (yaratma toplumnarı, tematika toplumnarı). Becerer açıklamaa kendi bakışını kiyat için, onun içindekilii için, verili modelä görä: avtorun adı, kiyadın adı, önsöz, janra, içindekilii, çıkışlar, reţenziya.

1.14. *Kurêr* türlü kulturalara hem ephalara görä yaratmalar, belli eder genel hem türlü bakışları iilik hem fenalık için, gözellik hem kötülük için, serbestlik için, dooruluk için hem b. Annêr türlü davranmaların belli olmasını (kendinin/yabacının, gagauzlar ın hem başkalholklaren).

2. İçindekiliinä görä standartlar

Gagauz dili

Gagauz dilinin orfoepiyası. İnformaşıya kaynakları: radio, televizyon, telefon hem b.

Orfoepiya, leksika, gramatika hem stilistika normaları. Dialog.

Tekstlerin stilleri.

Dilin gramatikası, orfografiyası hem punktuasıya normaları.

Stilistika kolaylıkları, söz kolaylıkları.

Antonimnär, sinonimnär, çokmaanalı laflar. Literatura dilinin hem dialektlerin aralarında baalantılar.

Leksika hem gramatika kolaylıkları. Sintaksis konstrüksiyaları: lafların er diişilmesi cümledä, girdirilmä sözlär, aktiv hem pasiv konstrüksiyalar.

Komentariya gramatika hem leksika normalarına görä.

Dialoglar hem poliloglar.

Tezis, rezume, doklad, referat, literatura-bilim tekstlär, literatura-publiştikatekstlär, reşenziyalar, yaratmalar estetika, istoriya hem filosofiya problemalarına görä.

Ese, logikayca argumentlär.

Dilin hem halkın, dilin hem kişinin, dilin hem kulturenin aralarında ilişkilär., halkın birlii çokkulturalı Moldovada.

Gagauz literaturası

Gagauz literaturasının speşifikası hem onun maanası cümnä halklar arasında.

Halkın istoriyası, mentaliteti, karakteri hem etnokultura speşifikası.

Cümnä halkların moral hem fizik paalılıkları. Halkının ruhu özeli.

Gagauz avtorların yaratmaları, yaşamak hem yaratıcılık yolları (M. Çakir, N. Arabacı, N. Tanasoglu, D. Tanasoglu, N. Baboglu, D. Kara Çoban, T. Zanet, M. Kösä, K. Vasilioglu, P. Çebotar, L. Çimpoeş).

Gagauz avtorların yaratmalarının, rolü herbir istoriya hem kultura periodunda.

Yaratmalarının universal hem etnika paalılıkları.

Artistik kolaylıkları (epitet, metafora, alegoriya, büülmäk, yaraştırmak hem b.) hem kompozışıya elementleri.

Literaturanın janraları hem janra özellikleri.

Literatura yaratmalarının logikayca analizi hem sintezi.

Artistik yaratmanın analizi (tema, ideya, kompozışıya, süjet, hronotrop, süreterin sisteması, karakteristik).

Literatura tekstinin kompleksli analizi. Yaratmanın istoriya kurulması, avtorun kişili hem durumu, ephanın istoriya hem soşial özellikleri, tekstin artistik dili, troplar hem stilistika figuraları.

Literatura kritika materialları.

Biblioteka kaynakları, İnterneti, yardımcı (alternativa) literaturası.

Bakışlar iilik hem fenalık için, gözellik hem kötülük için, serbestlik için, dooruluk için...

5.1.8. Disciplina de studiu *Limbi străine*

Brînză Eugenia
Guțu Ion
Onofreiciuc Eliza
Lisnic Tamara
Genunchi Elena

I. Lista standardelor de competență la limbile străine (Limbile: franceza, engleza, germana, spaniola, italiana și turca)

1.1. *Învățământul primar*

1. Dezvoltarea competenței de receptare a mesajului oral:

Standardul 1. Audierea instrucțiunilor și aplicarea lor corectă.

Standardul 2. Receptarea conținutului mesajului unei povestiri scurte.

Standardul 3. Discernarea sensului global al unui scurt mesaj audiat.

Standardul 4. Identificarea, în mesaje scurte audiate, a semnificației unor cuvinte și propoziții simple referitoare la universul imediat.

2. Dezvoltarea competenței de exprimare orală:

Standardul 5. Reproducerea unor mesaje scurte.

Standardul 6. Producerea unui mesaj simplu și scurt despre persoane și activități din universul apropiat.

Standardul 7. Întreținerea unei conversații simple (dialoguri), în contexte familiare sau de necesitate imediată.

3. Dezvoltarea competenței de receptare a mesajului scris:

Standardul 8. Citirea unui text scurt cunoscut.

Standardul 9. Redarea conținutului unui text lecturat;

Standardul 10. Discernarea sensului global al unui scurt text citit în gând;

4. Dezvoltarea competenței de exprimare scrisă:

Standardul 11. Descrierea unei imagini.

Standardul 12. Identificarea semnificației unor cuvinte și propoziții simple, în texte autentice comune (etichete, anunțuri, afișe).

Standardul 13. Desprinderea sensului global al unui scurt text citit în gând.

Standardul 14. Scrierea sub dictare a propozițiilor care conțin lexic cunoscut.

Standardul 15. Scrierea unei cărți poștale.

Standardul 16. Redactarea unui enunț scurt, pe baza unui suport verbal/a unei imagini.

5. Dezvoltarea competențelor culturale și a interesului pentru studiul limbii străine și al civilizației țării, limba căreia se studiază.

Standardul 17. Compararea elementelor de cultură a Republicii Moldova cu cele ale țării limba căreia se studiază (Prenume de diverse origini, ocupațiile copiilor, unele tradiții...).

6. Dezvoltarea unor capacități de comparație între limbile studiate:

Standardul 18. Aplicarea competențelor din limba străină pentru realizarea activităților la alte discipline.

La finele învățământului primar elevii trebuie să posede o limbă străină la nivelul A1 al Cadrului European Comun de Referință.

2.2. *Învățământul gimnazial*

Obiective cadru și standardele de performanță

1. Dezvoltarea competenței de receptare a mesajului oral

Standardul 1. Înțelegerea unui dialog audiat și identificarea relației dintre vorbitori;

Standardul 2. Rezumarea textului audiat;

Standardul 3. Desprinderea de informații specifice dintr-un mesaj rostit în limbaj standard cu viteză normală;

Standardul 4. Îndeplinirea unor instrucțiuni transmise oral.

2. Dezvoltarea competenței de exprimare orală.

Standardul 5. Cererea și oferirea de informații despre sine, despre persoane, despre activități din universul imediat, folosind o intonație adecvată.

Standardul 6. Folosirea de formule orale simple, adecvate unor situații de comunicare uzuale.

Standardul 7. Formularea de instrucțiuni pentru activități cotidiene.

Standardul 8. Oferirea și solicitarea de informații pe teme cunoscute.

Standardul 9. Exprimarea unui punct de vedere pe un subiect familiar.

Standardul 10. Participarea semnificativă la interacțiuni verbale în contexte familiare.

3. Dezvoltarea competenței de receptare a mesajului scris.

Standardul 11. Demonstrarea înțelegerii textului citit.

Standardul 12. Deducerea mesajului textului citit.

Standardul 13. Selectarea informațiilor necesare realizării unei sarcini de lucru.

Standardul 14. Desprinderea sensului global/ideii principale ale unui mesaj dintr-un text scurt.

Standardul 15. Asocierea de informații factuale dintr-un text citit cu o imagine/un set de imagini.

Standardul 16. Identificarea de informații specifice în materiale simple de tipul broșurilor de informare, fragmentelor de text care descriu evenimente, altor texte autentice.

4. Dezvoltarea competenței de exprimare scrisă.

Standardul 17. Redactarea propriului text conform normelor lexico-gramaticale.

Standardul 18. Oferirea în scris a unor detalii despre propria persoană.

Standardul 19. Exprimarea în scris a unor opinii/puncte de vedere/sentimente.

Standardul 20. Redactarea unui text (funcțional sau nu) conform unei structuri.

5. Dezvoltarea competenței socio-culturale în baza civilizației țării, limba căreia se studiază:

Standardul 29. Decodificarea diverselor elemente de cultură a țării limba căreia se studiază.

6. Dezvoltarea capacităților de comparație între limbile străine:

Standardul 30. Demonstrarea culturii comunicării în limba străină studiată.

La finele învățământului gimnazial elevii trebuie să posede o limbă străină la nivelul A2+ al Cadrului European Comun de Referință.

2.3. Standarde curriculare de performanță la nivelul liceului

1. Dezvoltarea competenței de exprimare orală.

Standardul 1. Producerea monologului, dialogului spontan explicând un concept, o idee, o teorie.

Standardul 2. Implicarea în dezbateri, prelegeri și discursuri publice.

Standardul 3. Participarea la o conversație pe teme familiare exprimând opinii personale (L1 A).

Standardul 4. Realizarea unui interviu structurat pe baza unui chestionar adăugând câteva întrebări spontane (L 1).

Standardul 5. Participarea la o conversație pe subiecte de interes (L 2).

Standardul 6. Comunicarea pentru realizarea unor sarcini simple care necesită schimb de informații diverse (L 2).

Standardul 7. Răspuns la un chestionar pe teme de interes motivându-și opțiunile (L 1).

Standardul 8. Comentarea pe scurt a părerilor exprimate de colegi în cadrul unei discuții (L 1 A).

Standardul 9. Solicitarea opiniei colegilor pentru activitatea în grup(L 1).

Standardul 10. Exprimarea acordului și a dezacordului față de opiniile exprimate în cadrul grupului (L 2).

Standardul 11. Comentarea pe scurt a părerilor exprimate de parteneri în cadrul unei discuții în grup pe teme de interes (L 2).

Standardul 12. Susținerea unui punct de vedere în cadrul unei dezbateri cu invocarea argumentelor și contraargumentelor (L 1 și L 2).

Standardul 13. Prezentarea părerilor personale în vederea rezolvării unor probleme practice (L 1 A).

Standardul 14. Explicarea folosirii unui aparat/a aplicării unei proceduri și a acordării răspunsului la întrebări de clarificare (L 1).

Standardul 15. Folosirea unui chestionar elaborat pentru a conduce un interviu structurat adăugând câteva întrebări spontane (L 2).

2. Dezvoltarea competenței de producere a mesajului scris

Standardul 16. Răspuns (amplu) la o corespondență ocazională (felicitare, carte poștală)(L 1 și L 2).

Standardul 17. Răspuns la o scrisoare personală (L 1, L 2) exprimând mulțumiri și scuze (L 2).

Standardul 18. Redactarea unei scrisori personale (L 1 și 2).

Standardul 19. Elaborarea în scris a unui anunț publicitar (L 2).

3. Dezvoltarea competențelor de transfer și medierea mesajelor orale și scrise

Oral:

Standardul 1. Expunerea unui text scurt prin rezumarea conținutului (L 1).

Standardul 2. Reformularea unei replici la cererea partenerului (L 2).

Standardul 3. Traducerea unor texte informative/ funcționale (prospecte, instrucțiuni) aferente ariei tematice studiate, cu ajutorul dicționarului (L 1 și L 2).

Standardul 4. Transferarea din vorbirea directă în vorbirea indirectă (L 1).

Standardul 5. Explicarea unei scheme, a unui desen folosind un limbaj comun (L 1).

Standardul 6. Reducerea unui paragraf la o idee esențială (L 2).

Standardul 7. Traducerea din limbă străină în maternă în cadrul unei vizite (schimburi școlare) (L1).

Standardul 8. Realizarea prezentărilor orale, formale și improvizate într-o formă clară și organizată.

Scris:

Standardul 9. Rezumarea esențialului dintr-un articol din presă într-un număr dat de cuvinte (L 1).

Standardul 10. Elaborarea textelor/mesajelor cu utilizarea normelor standardizate a limbajului.

Standardul 11. Producerea documente și alte texte scrise în conformitate cu normele standardizate ale limbii.

Standardul 12. Traducerea din limba maternă în limbă străină și invers (L 1).

Standardul 13. Reducerea unui paragraf la o idee esențială (L 2).

4. Dezvoltarea competenței interculturale în baza civilizației țării limba căreia se studiază

Standardul 14. Analiza aspectelor culturale în baza textelor ce vizează țările limba căreia se studiază.

5. Dezvoltarea competențelor de comparație și conexiune între limbile studiate

Standardul 15. Compararea tradițiilor, obiceiurilor și stilurilor de viață din diverse țări.

La finele învățămîntului liceal elevii trebuie să posedă limba străină 1 la nivelul B1 și limba străină 2 la Nivelul A2+ al Cadrului European Comun de Referință.

II. STANDARDE DE CONȚINUT

Conținuturile tematice sînt comune pentru limbile străine: franceza, engleza, germana, spaniola, italiana și turca.

2.1. Învățămîntul primar

a) Conținuturile tematice

Conținuturile pentru învățămîntul primar sînt selectate pentru trei unități mari. Acestea sînt: Individul, Mediul înconjurător și Activitățile. Pentru ele se recomandă următoarele unități mai mici de conținut.

- Elevul despre sine: nume, sex, vîrstă, naționalitate adresă, însușiri fizice și morale, părțile corpului îmbrăcăminte jocuri și jucării;
- Familia: membrii familiei, ocupații, sărbători în familie, hrana;
- Casa în care locuiești: mobila;
- Școala: obiecte școlare, activități;
- Animale: denumiri, caracteristici;
- Vremea: anotimpuri, caracteristici climatice;
- Lumea fantastică: personaje de basm, desen animat, film;
- Copilul și lumea înconjurătoare: orașul/satul (clădiri, mijloace de transport), corespondență școlară;
- Elevul și activitățile sale: momentele zilei, zilele săptămîinii, lunile anului, activități curente (ex.: a vorbi la telefon, a face cumpărături etc.), activități pentru timpul liber;
- Elevul și lumea înconjurătoare, mijloacele de comunicare: telefonul, modele de comunicare, formule de adresare;
- Universul afectiv și atitudinal: formule de inițiere și întrerupere a unei conversații. Formule de încurajare, aprobare, încuviințare;
- Elemente de cultură și civilizație: nume și prenume tipice nume de monumente, cîntece și poezii, nume de orașe.

b) Conținuturile lingvistice

Limba franceză

I. Fonetică și ortografie

- sunetele limbii franceze și corespondența lor grafică.

II. Lexicul

- cuvinte, sintagme corespunzătoare realizării funcțiilor comunicative și ariilor tematice propuse;
- (150 – 200 de unități lexicale).

III. Morfologie

- Substantivul
  - substantive comune și proprii;
  - mărcile pluralului neregulat (forme în ~ x).
- Articolul
  - hotărît, nehotărît (actualizare și sistematizare);
  - articolul partitiv.

- Pronumele
  - pronumele personale subiecte (forme accentuate);
  - pronumele interogativ (Qui? Qu'est-ce que?);
  - pronumele posesive.
- Adjectivul
  - adjectivul calificativ (beau, belle, beaux, belles; nouveau, nouvel, nouvelle, nouveaux, nouvelles);
  - adjectivul posesiv (mes, tes, ses, notre, votre, leur);
  - adjectivul demonstrativ;
  - adjectivul numeral cardinal (de la 1 la 30).
- Verbul
  - indicativul prezent: verbe uzuale de grupa I, II și III (dire, savoir, partir, prendre, faire, voir, pouvoir), singular și plural; verbe reflexive uzuale (ex.: se présenter, se préparer, se laver, s'habiller etc.); la forma afirmativă, negativă și interogativă;
  - perfectul compus cu avoir, verbe uzuale de grupa I, II și III (ex.: prendre, pouvoir, voir);
  - verbe și expresii impersonale: il fait beau/mauvais/chaud/froid; il neige, il pleut; avoir mal, avoir soif, avoir faim, avoir sommeil;
  - futur simple al celor mai frecvente verbe.
- Adverbe
  - adverbul interogativ (où? quand? combien? pourquoi?);
  - adverbul de cantitate (beaucoup, peu);
  - adverbul de timp (aujourd'hui, maintenant, hier).
- Prepoziții
  - principalele prepoziții (à, de) și locuțiuni spațiale (devant; après, sur, ...).
- **Conjunții:** conjunții de coordonare (et, mais, lorsque, puisque).

Notă: Terminologia nu va face subiectul unei învățări explicite. Nu se va face apel la conceptualizarea unităților lingvistice, utilizate în situațiile de comunicare. Structurile gramaticale de mare dificultate, dar necesare pentru realizarea unor acte de vorbire, nu vor fi tratate izolat și analitic, ci vor fi abordate în cadrul achiziției globale. Elementele de gramatică se vor doza progresiv, conform dificultăților și nevoilor de comunicare, fără a se urmări epuizarea tuturor realizărilor lingvistice ale categoriilor gramaticale enumerate mai sus.

Limba spaniolă

I. Fonetica

- *Accentul.*
- *Diftongi și triftongi.*
- *Elemente de fonosintaxă și intonație.*

II. Morfosintaxa

- *Articolul* hotărît și nehotărît; categoria de gen și număr; utilizarea articolului hotărît înainte de substantivele însoțite de de determinanți demonstrativi și posesivi.
- *Adjectivul* și acordul lui cu substantivul; gradele de comparație.
- *Pronumele.* Pronumele personal; formele accentuate și neaccentuate; pronume reflexive, posesive și interogative; folosirea și locul pronumelor personale.
- *Numeralul* cardinal, ordinal și operațiile aritmetice.
- *Prepoziția.* Utilizarea prepozițiilor simple și a prepoziției **a** cu verbe de mișcare.
- *Verbul* Modul Indicativ formarea și utilizarea prezentului simplu și continuu; formarea și utilizarea trecutului Pretérito Compuesto; formele impersonale ale verbului: infinitivul, participiul, gerunziul; formarea și utilizarea viitorului simplu și viitorului apropiat; conjugarea verbelor neregulate; utilizarea perifrazelor incoative *empezar a+ infinitivo; comenzar a + infinitivo; ponerse a + infinitivo; echarse a + infinitivo.*

III. Sintaxa

- Propoziții enunțiative, interogative, imperative, exclamative. Părțile principale ale propoziției; acordul predicatului cu subiectul; părțile secundare ale propoziției și semnele de punctuație în propozițiile cu complement circumstanțial de loc, de timp, de mod.

Limba engleză

I Elemente de morfosintaxă

Substantivul

- Utilizarea corectă a formelor simple ale pluralului substantivului; a formelor regulate și neregulate; Substantive proprii și comune; utilizarea cazului posesiv; formarea substantivelor cu ajutorul sufixelor er, or.

Articolul

- Utilizarea corectă a articolului **a/an** înaintea substantivelor comune; articolului **0** înaintea substantivelor la plural și înaintea substantivelor proprii; și a articolului hotărît **the** înaintea numerelor ordinare: the first, the second etc; utilizarea articolului hotărît **the** cu denumirile geografice.

Numeralul

- Utilizarea numeralelor cardinale și ordinare de la 1-100 pentru a număra și pentru a numi corect vârsta, ordinea, timpul exact.

Adjectivul

- Utilizarea gradelor de comparație a adjectivelor simple.

Pronumele

- Utilizarea pronumelor personale, interogative și demonstrative.

Verbul

- Utilizarea timpurilor gramaticale: present simple, present continuous, future simple, past simple; verbele modale can, may, must.

Prepoziția

- Utilizarea prepozițiilor: in, on, at, to, behind, next to, for, of, near, under, above, between.
- **II Sintaxa** Utilizarea propozițiilor simple.

Limba germană

Fonetica

- Vocale și consoane particularitățile de pronunțare.
- Accentul. Reguli de accentuare.
- Intonația. Elemente de intonație.

Morfologie

- Articolul.

Substantivul

- Genul și numărul substantivului.

Adjectivul

Pronumele

- Pronumele personale.
- Pronumele posesive.
- Pronumele demonstrative.

Numeralul

- *Numerale cardinale.*
- *Numerale ordinale.*

Verbul

- Verbele auxiliare.
- Prezentul verbelor slabe, tari.

Adverbul

Prepoziția

SINTAXA

- Propoziția simplă.

I. Lexicul

- Sensul propriu și sensul figurat al cuvântului.
- Lexicul tematic.

II. Fonetica

- Accentul.
- Intonația.
- Pauza. Pauza finală absolută.

III. Morfosintaxa

Substantivul

- Tipurile de declinare a substantivelor.
- Formarea pluralului.

Articolul

- Articolul hotărît și nehotărît.
- Contopirea articolului cu prepoziții.

Numeralul

- Numerale cardinale și ordinale.

Adjectivul

- Declinarea adjectivelor.
- Cazuri speciale de declinare a adjectivului.

Pronumele

- Pronumele relative.
- Utilizarea pronumelor personale, posesive, demonstrative, reflexive, nehotărîte, negative.
- Pronumele nehotărît.

Verbul

Prepoziția

Adverbul

- Adverbele afirmative și de negație.

IV. Sintaxa

- Propoziții enunțiative, exclamative, interogative.

2.2. Învățământul gimnazial

a) Conținuturile tematice

Domeniul personal

- Relații interpersonale în familie și în societate, bunele maniere;
- Viața personală (locuința/activități de timp liber);
- Universul adolescenței (viața cotidiană); probleme ale vieții cotidiene (de exemplu: droguri/alcool/fumat/SIDA etc.).

Domeniul public

- Locuri și instituții publice (administrative/culturale);
- Mediul înconjurător.

Domeniul ocupațional

- Cunoașterea unor aspecte semnificative din viața profesională (activități și profesii);
- Proiecte de formare individuală/profesională.

Domeniul educațional. Cultură și civilizație

- Viața culturală și mass-media pentru tineret;
- Personalități din sfera culturală/științifică/sportivă;
- Date importante din viața contemporană a țării limba căreia se studiază; caracteristici generale (repere geografice/sociale/culturale);
- Stiluri de viață în lumea țării limba căreia se studiază din perspectivă sincronică și/sau diacronică; datini, obiceiuri, sărbători tradiționale;
- Texte din literatura țării limba căreia se studiază.

b) Conținuturi lingvistice

Pe parcursul învățământului gimnazial la limba străină se recomandă a se opera cu următoarele elemente de construcție a comunicării. În cadrul comunicării didactice, ele vor fi introduse în mod rațional, potrivit nevoilor de exersare/îmbogățire a funcțiilor comunicative și nu vor face obiectul unei evaluări explicite.

Limba franceză

a. Fonetica și ortografia

- Particularități de intonație în propozițiile interogative și exclamative.

Lexicul

- Cuvinte variabile (substantivul, adjectivul, verbul, pronumele) și cuvintele invariabile (prepoziția, adverbul, conjuncția, interjecția);
- Formarea cuvintelor prin sufixe, prefixe, prin compunere;
- Proverbe, zicători, locuțiuni adverbiale, expresii frazeologice, maxime.

b. Elemente gramaticale

Substantivul

- cazuri particulare (gen, număr).

Adjectivul

- acordul și comparația adjectivelor calificative;
- adjectivul nehotărâte (formele frecvente în comunicare);
- adjectivul numeral.

Pronumele

- pronumele personale complemente combinate;
- pronumele relative compuse;
- pronume interogative simple și compuse;
- pronumele posesive;
- pronumele reflexive;
- pronumele nehotărâte (formele frecvente în comunicare);

Verbul

- modul indicativ: prezent, viitor, imperfect și perfect compus (utilizarea în narațiune), mai mult ca perfectul, perfect simplu (recunoaștere și folosire în povestire);
- concordanța timpurilor la indicativ;
- modul condițional: condiționalul prezent și trecut; și condițional (I, II, III);
- modul subjonctiv: subjonctivul prezent și trecut, utilizarea subjonctivului după conjuncții, locuțiuni conjuncționale; utilizarea subjonctivului în propozițiile completivă și relativă;
- modul participiu: participiul trecut și prezent; acordul participiului trecut (sistematizare);
- modul infinitiv (forme și contexte de utilizare: infinitivul prezent și trecut, forma afirmativă și negativă); V + Inf., V + à+ Inf., V + de+ Inf.;
- acordul participiului trecut cu verbele conjugate cu verbul ajutător Avoir.

Limba spaniolă

I. Fonetica, Ortoepia și Ortografia

- *Accentul.* Pronunția sonorizarea, labilizarea, asimilarea completă; accentuarea formelor verbale utilizate cu pronumele neaccentuate postpuse (infinitivul, gerunziul, imperativul afirmativ); rolul accentului grafic la diferențierea semantică a cuvintelor (publico, público, publicó).
- *Intonația.* Intonația în propozițiile afirmative/negative, în propozițiile enumerative complete /incomplete, în propozițiile interogative cu întrebări generale, parțiale sau cu conținut alternativ.
- *Scrierea* cu litere de tipar; *Yeísmo*, scrierea cuvintelor cu **y** și **ll**; *seseo*.
- *Cuvinte variabile* (substantivul, adjectivul, verbul, pronumele) și cuvinte invariabile (prepoziția, adverbul, conjuncția, interjecția); formarea cuvintelor prin sufixare și prefixare; formarea cuvintelor prin compunere.
- *Proverbe, zicători, locuțiuni adverbiale, expresii frazeologice, maxime.*

II. Morfosintaxa

- *Substantivul:* genul, numărul, comune și proprii, concrete și abstracte; modificările grafice și fonetice la formarea pluralului; substantivele de origine greacă terminate în **-ma**.
- *Adjectivul:* gen, număr, grade de comparație; particularități fonetice și semantice, apocoparea adjectivelor; utilizarea adjectivelor în propoziții exclamative; adjectivul nehotărâte.
- *Articolul.* Articolul zero. Articolul hotărât, nehotărât și utilizarea lor urmate de un determinativ. Categoria de gen și număr; articolul neutru **lo**; substantivarea adjectivelor.
  - *Adjectivul:* gen, număr, acord, grade de comparație, adjective de identitate; adjective negative; adjective nehotărâte; apocoparea adjectivelor.
  - *Numeralul:* cardinal, ordinal, operații aritmetice; acordul în gen și număr cu substantivul determinat; numeralele cardinale hotărâte; numeralele multiplicative.
  - *Pronumele:* personale, reflexive, posesive, interogative, demonstrative; utilizarea formelor tonice de dativ și acuzativ la persoanele I, II, III; pronume personal de politețe și utilizarea lui; pronume nehotărâte forme cu funcții pronominale; pronumele negative.
  - *Verbul.* Modul, timpul, persoana, diateza, numărul; Moduri personale.
  - *Indicativul:* (Presente de Indicativo, Pretérito Compuesto, Pretérito Simple, Imperfecto, Futuro Simple, Futuro Compuesto, Pluscuamperfecto); Conjugarea verbelor regulate și neregulate la indicativ. Întrebuințări.
  - *Conjunctivul:* (Presente de Subjuntivo, Pretérito Compuesto, Imperfecto). Conjugarea

- verbelor regulate și neregulate la conjunctiv. Utilizări.
- *Imperativul*: (afirmativo y negativo).
- *Condiționalul*: (simple y compuesto) Paradigma conjugării. Întrebunțări.
- *Moduri nepersonale*: infinitivul (simplu și compus, fără prepoziție), participiul, gerunziul. Întrebunțarea lor.
- *Diateza* (activă, reflexivă, pasivă). Valori.
- *Verbele ser și estar și întrebunțarea lor*.
- *Adverbul*: grade de comparație; locuțiuni adverbiale.

III. Sintaxa

- Propoziții afirmative, interogative, imperative, exclamative. Părțile principale și secundare ale propoziției; raportul sintactic de subordonare. Propoziții circumstanțiale de loc, timp, mod cu utilizarea relatorilor adecvați.
- Corespondența timpurilor modului indicativ și conjunctiv în limitele planului prezent și trecut.
- Propoziții circumstanțiale condiționale de tip **I** și **II** și corespondența timpurilor la propozițiile condiționale cu **si** de tip **I** și **II**.

Limba engleză

I. Elemente de morfosintaxă

Substantivul

- Substantive comune și proprii, numărabile și nenumărabile; utilizarea formelor plurale regulate și neregulate; cazul comun și cazul posesiv, substantive cu caracter de gen;
- Utilizarea substantivelor numărabile și nenumărabile la care denotă substanțe; noțiuni abstracte, substantive care se utilizează doar la singular cu terminația s și substantive care se utilizează doar la numărul plural; substantive colective cu utilizarea verbului la numărul singular și plural, pluralul substantivelor compuse;
- Crearea substantivelor prin conversie, contracție, afixare și deflecție; substantive de origine străină.
- Formarea substantivelor utilizând sufixele: er, or, ing, ist, ian, tion, ion, sion, ity (ty) ment, ship, ance, ence, ing (la formarea gerunziului), al.

Articolul

- Utilizarea articolului **a/an** înaintea substantivelor comune și utilizarea articolului **0** înaintea substantivelor proprii; utilizarea articolului hotărât the înaintea substantivelor concrete; utilizarea corectă a expresiilor ce denotă cantitate cu substantive comune și proprii; utilizarea articolului hotărât the cu denumiri geografice și a articolului 0 cu substantive abstracte, proprii.

Adjectivul

- Formarea gradelor de comparație a adjectivelor prin formă regulată și neregulată; utilizarea formulei as...as, not as...as; formarea adjectivelor prin sufixele -ful, -less, -ive, -able, -ous, -al, -ant, -ent, și cu prefixele -un, -in, -ir; utilizarea adjectivelor la Present și Past participle cu terminația în -ing, ed/en; utilizarea corectă a ordinii adjectivelor; distingerea între utilizarea adjectivelor și adverbilor.

Pronumele

- Utilizarea pronumelor personale la cazul nominativ și posesiv, pronumele relative (who, which, that); pronumele (some, any, no) și derivatele lor (something, anything, nothing); pronumele posesive; reflexive (himself, myself etc.).

Verbul

- Utilizarea formelor la Present Simple, Present Continuous, Past Simple, Future Simple, Past Perfect, Future in the Past, the passive voice tenses, și Perfect Continuous tenses; utilizarea a Simple present în propozițiile subordonate de condiție și timp; utilizarea modului condițional.
- Verbele modale can, may, must, to be to, to be able to, shall, will, should, could, be able to, have to, ought to, needn to.

Adverbul

- Utilizarea corectă a adverbilor de timp, de frecvență, de manieră, de loc; gradele de comparație ale adverbilor, utilizarea corectă a adverbilor cu verbele de acțiune și a adjectivelor cu verbele copulative.

Prepoziția

- Utilizarea corectă a prepozițiilor de loc, de exprimare spațială, de mișcare, de staționare, de timp; utilizarea prepozițiilor în verbele frazale.

- Utilizarea corectă a conjuncțiilor, particolelor și interjecțiilor.

II. Sintaxa

- Propoziția simplă și compusă; fraza compusă prin coordonare și subordonare; propozițiile adverbiale subordonate de timp, condiție, de loc, de cauză și efect; propoziții.

Limba germană

Fonetica

- Pronunția corectă a cuvintelor compuse, intonația în diferite tipuri de fraze și enunțuri.

Morfosintaxa

Substantivul

- Formarea pluralului la substantive.
- Declinarea substantivelor.
- Substantivizarea infinitivului, și a adjectivelor.

Articolul

- Tipurile de articol.
- Utilizarea la diferite cazuri.
- Omiterea articolelor.

Adjectivul

- Derivarea adjectivelor.
- Declinarea adjectivelor.
- Gradele de comparație.

Numeralul

- Utilizarea numerarelor cardinale și ordinale.
- Numerarele nehotărâte.
- Declinarea numerarelor.

Pronumele

- Folosirea pronumelor.
- Pronumele „man” și „es”.
- Pronumele de politețe.
- Declinarea pronumelor.

Verbul

- Formele verbale ale indicativului.
- Utilizarea verbelor la modul indicativ.
- Diateza pasivă.
- Utilizarea verbelor modale la diferite timpuri.
- Imperativul.
- Verbele compuse.

Adverbul

- Utilizarea adverbilor.
- Adverbele pronominale.
- Gradele de comparație.

Prepoziția

- Prepozițiile cu dativ, acuzativ.
- Utilizarea prepozițiilor la dativ și acuzativ.
- Prepozițiile cu genitiv.
- Omiterea articolului după prepoziții.
- Contopirea articolului hotărât cu prepoziții.

SINTAXA

- Tipurile de propoziții.
- Ordinea cuvintelor și intonația în diferite tipuri de propoziții.
- Ordinea propozițiilor în frază.
- Topica propoziției principale și secundare.

2.3. Învățământul liceal

a) Conținuturi tematice

Individul și mediul socio-uman

- Viața personală: educație, stil de viață, comportament social, strategii de studiu, opțiuni pentru carieră, hobby-uri;
- Familia. Rudele. Oaspeții. Prietenii.
- Relații interpersonale/profesionale, viața de echipă;
- Universul adolescenței (cultură, sport, timp liber).

Individul și activitățile sale

- Cumpărăturile. La magazin. La piață. La cafenea, bar, restaurant.
- Servicii: transportul, telecomunicațiile, internetul.
- Activități sportive și recreative (călătorii, excursii, biblioteca, sporturi).

Viața tinerilor

- Gusturi, pasiuni, interese.
- Viața școlară.
- Organizații ale tinerilor.
- Generația tânără și problemele ei (conflicte, droguri, SIDA).

Civilizație și cultură

- Elemente de geografie.
- Sărbători și tradiții.
- Personalități ilustre.
- Televiziunea.
- Elemente istorice importante.
- Teatrul și cinema.
- Publicitatea. Mass-media.
- Muzică și arte plastice.
- Fragmente de literatură.
- Scriitorul preferat.
- Muzee și expoziții.
- Arhitectură.

Domeniul public

- Aspecte din viața contemporană.
- Tinerii și viața comunitară.
- Democrație, civism și drepturile omului.
- Mass-media.

Interferențe culturale europene

- Stiluri de viață.
- Descoperiri științifice și tehnice.
- Viața culturală și lumea artelor.
- Patrimoniul socio-cultural european.
- Repere culturale ale spațiului lingvistic al țării limba căreia se studiază – trecut și prezent.

Viața tinerilor

- Moda.
- Planuri de viitor. Curriculum vitae.

b) Conținuturi lingvistice

Limba franceză

Lexicul

- Polisemia, sinonimia, antonimia, paronimia, omonimia.
- Comparația, metafora, personificarea, ironia.
- Lexic stilistic funcțional: juridic, științific, publicistic.

Morfosintaxa

- Ordinea cuvintelor.
- Substantivul.
- Numărul (singular, plural, pluralul regulat, neregulat).
- Genul masculin, feminin.

Articolul

- Articolul (hotărît/nehotărît, partitiv, contractat, elide).
- Omiterea articolului.

Adjectivul

- Adjective posesive.
- Adjective demonstrative. Substituirea adjectivelor demonstrative cu articolulu hotărît.
- Adjectivele calificative. Genul adjectivelor. Excepții (*roux-rousse, fmis-fraîche etc.*). Formarea pluralului. Gradele de comparație ale adjectivelor.
- Adjectivul numeral: numerele cardinale și ordinale, numerele fracționare, operațiile aritmetice.

Pronumele

- Pronumele personale (accentuate, neaccentuate). Locul pronumelor complemente.
- Pronume posesive.
- Pronume demonstrative.
- Pronumele: neutru „le”.

Adverbul: de mod, de loc, de timp, de cantitate, mărime și aproximare; grade de comparație.

Verbul

- Modul indicativ (prezentul, perfectul compus-conjugarea cu *avoir* și *etre*); viitorul simplu; imperfectul; timpurile imediate; mai mult ca perfectul; concordanța timpurilor.
- Modul condițional (condiționalul prezent și trecut); concordanța după *si* condițional.
- Modul subjonctiv. Subjonctivul prezent și trecut; concordanța timpului prezent și celui trecut ale subjonctivului.
- Modul imperativ.

Diateza: *diateza activă, gerunziul, participiul trecut și acordul participiului trecut, vorbire directă și indirectă, modul subjonctiv imperfect. Mai mult ca perfectul (recunoașterea). Subjonctivul în subordonatele relative: după superlativ, după un pronume nehotărît, după verbele și expresiile de dubiu la forma intero-negativă (crois-tu qu'il vienne?).*

Interjecția.

Conectori:

- premièrement, tout d'abord;
- par conséquent, en conséquence, d'ici-là, suite à, compte tenu de, quand bien même, ensuite;
- finalement, au bout de compte, enfin, en guise de conclusion;
- par rapport à, par contre, au contraire, à différence de;
- de toute façon, à plus forte raison, d'autant plus que;
- à vrai dire, c'est-à-dire, en bref, autrement dit;
- ceci dit, comme je l'ai mentionné.

Limba spaniolă

I. Fonetica

- Intonația. Intonația în propozițiile afirmative negative, în propozițiile enumerative complete.

Lexicul

- Expresii idiomatice incomplete, în propozițiile cu întrebări generale, parțiale sau cu conținut alternativ.
- Polisemia, omonimia, sinonimia, antonimia, paronimia.
- Metafora, comparația, metonimia, personificarea, epitetul.
- Vocabular stilistic-funcțional (științific, tehnic, juridic-administrativ, publicistic, argotic).
- Maxime, sentințe, aforisme.

II. Morfosintaxa

Substantivul: genul, numărul; Valori expresive: metafore, hiperbole, comparații, metonimii, sinecdote, repetiții, alegorii, antiteze.

Adjectivul: terminații, număr, grade de comparație, locul; Adjective pronominale posesive și demonstrative; Acordul adjectivului cu substantivul; Exprimarea nuanțelor de stimă, apreciere, politețe, afectivitate; Valori expresive: epitet metaforic; Adjectivarea.

Articolul: Articolul zero; Articolul hotărît; Articolul nehotărît; Categoria de gen și număr; Particularități specifice.

Numeralul: cardinal, ordinal, operații aritmetice; Numerele fracționare.

Pronumele: personal, posesiv, reflexiv, demonstrativ, interogativ; Formele tonice și atone ale pronumelui personal; Poziția enclitică obligatorie a pronumelor personale atone.

Adverbul: grade de comparație; Valori expresive: epitete, repetiții, formule eliptice.

Verbul: Modul. Moduri personale: indicativul, conjunctivul, imperativul, potențialul. Moduri nepersonale: infinitivul, participiul, gerunziul. Întrebuințarea lor.

- Perfectul anterior. Valoarea temporală a perfectului (recunoaștere).
- Viitorul anterior (recunoaștere). Valoarea temporală.
- Construcții impersonale; Construcții impersonale cu verbe ce exprimă diverse fenomene ale naturii, verbe tranzitive sau intransitive folosite la persoana a III-a.

Diateza: activă, reflexivă, pasivă.

III. Sintaxa

- Corespondența timpurilor modului indicativ, conjunctiv și condițional în limitele planului prezent și trecut.
- Propoziții circumstanțiale relative. Propoziții circumstanțiale subiective cu întrebuințarea relatorilor adecvați.
- Propoziții circumstanțiale condiționale de tip **I**, **II**, **III**. Relatori: *si, dado que, siempre que, con tal que, en caso que, a no ser que*. Corespondența timpurilor la propozițiile condiționale cu **si** de tip **I** și **II**: redarea condiționalului prezent românesc prin Imperfecto de Subjuntivo (*Si tuviera ganas, te acompañaría al teatro*). Tipul **III**: redarea condiționalului perfect românesc prin Pluscuamperfecto de Subjuntivo (*Si hubiera tenido tiempo, habría ido al teatro*).

Limba engleză

I. Lexicul

- Mijloace de formare a cuvintelor: derivare, compunere, conversie.
- Monosemia/polisemia, cuvinte cu sens larg (*do, get, make*).
- Sinonimia: sinonime absolute și sinonime semantice.
- Valoarea denotativă și cea conotativă a cuvintelor.
- Omonimele: omografia și omofonia; paronimele.
- Formarea cuvintelor prin compunere: telescopie (*smoke + fog = smog*).
- Lexic comun și lexic specializat.
- Formarea cuvintelor: lexicalizarea formei pluralului la substantive (*color - colours 'culori', colours - 'drapel'*).
- Conversie: sintagma V., de exemplu: *Don't 'how you do' at me!*
- Metafora, comparația, metonimia, personificarea.

II. Fraza

- Întrebări-ecou (rugămintea de a repeta).
- Omiterea informației: propoziții eliptice, sloganuri, exclamații, apeluri de alarmă.
- Cazuri de omitere a relativului *that*.

III. Elemente de morfosintaxă

Verbul, modul subjunctiv.

- Tranzitivitatea verbului (verbe monotranzitive și bitranzitive). Structuri de tipul: *want something /to do something, want somebody to do something*.
- Construcții infinitivale (*too high for me to teach, the last to leave, we must wait for the point to dry*).
- Verbele cu prepoziții pe cale de idiomatizare (*to make up for the lost time*).
- Exprimarea gradății cu determinanții adjectivelor și verbelor.
- Indicarea poziției extreme pe scara *-very, (very) much, a great deal*.
- Intensificarea neînsemnată a sensului *-quite, rather, fairly, considerably etc*.
- Diminuarea efectului - *bit, little, slightly*.
- Folosirea formelor aspectuale *Simple / Continuous / Perfect / Perfect Continuous* la cele trei timpuri.
- Diateza activă vs. diateza pasivă. Specificul pasivizării verbelor cu două complemente (a se compara cu limba română): *We were shown the sights, He is spoken about etc*.
- Modul imperativ; imperativul analitic cu verbul *let*.
- Folosirea verbelor modale.

Substantivul

- Exprimarea genului substantivelor prin sufixare (*-ess*), compunere (*he/she cat, boy/girl friend etc.*).

- Categoria numărului, substantive colective folosite cu verbe la plural. Substantive *singularia* și *pluralia tantum*. Substantive numărabile și nenumărabile: modalități de exprimare a numărului la substantive nenumărabile (*a piece/bit/slice of N*).
- Exprimarea cazului posesiv - *N1 's N2* vs.; construcția prepozițională *N₁ of N₂*; forma posesivă absolută (*I go to the dentist's*).

Articolul

- Folosirea articolelor hotărît, nehotărît și "zero" în funcție de categoria semantică a substantivului (*such is life - the life they lead*) și în diverse expresii idiomatice (*to lose interest, with the help of etc.*).

Determinanți cantitativi

- Adjective cardinale și ordinale.
- Pronume nehotărîte: *some, any, no*,
- (*A*) *little, much* cu substantive numărabile și (*a*) *few, many* cu substantive nenumărabile.
- Operatorul de totalitate *all*: *all* adj. (*He is all right now*); *all* adv. (*all over the world*); *all* N (*All men are here*).
- *Each* vs *every*.
- *Enough* –ideea cantității suficiente.

Ajectivul

- Adjective simple, derivate, compuse (*unpredictable, long-legged*).
- Ordinea adjectivelor într-un lanț determinativ (adjectivele care indică o calitate intrinsecă se plasează mai aproape de N, cele de atitudine — cât mai la sfînga de N).
- Gradele de comparație (de superioritate și inferioritate).
- Adjective demonstrative, posesive.

Pronumele

- *One* în funcție pronominală.
- Pronume personale (2 cazuri), posesive, reflexive, reciproce.

Adverbul

- Gradele de comparație la unele categorii de adverbe.
- Consecutivitatea în care sînt folosite mai multe adverbe.

IV. Sintaxa

- Ordinea cuvintelor în enunțuri (neutre și emfatice); structuri emfatice *it is (was)...who/that...*
- Concordanța timpurilor.
- Specificul propoziției engleze: folosirea obligatorie a subiectului (în comparație cu româna) – *This/There (is/are)* introductivi.
- Tipurile de propoziții interogative.
- Propoziții secundare condiționale: *if, unless*.
- Propoziții secundare comparative: *as if, as though*.
- Propoziții secundare concesive: *though, although*.
- Propoziții secundare de scop și rezultat: *so (that), in order (that)*.
- Propoziții secundare de cauză: *because*.
- Propoziții secundare atributive.

V. Elemente de gramatică a textului

Folosirea conjuncțiilor, adverbilor conjunctive și altor mărci discursive cu scopul înlănțuirii propozițiilor și a frazelor într-un discurs marcat prin coeziune și coerență:

- pentru introducere (*to begin with, firstly*);
- pentru asigurarea legăturii logice în continuare (*moreover, furthermore, what is more, by the way, however, consequently*);
- pentru încheiere, recapitulare (*finally, to sum up*);
- pentru diferențiere (*or rather, one has to distinguish between*);
- pentru emfază (*besides, anyway*);
- pentru exemplificare, desfășurare, comentariu (*Let me give you an exemple. That is to say..., In other words..., Obviously, Strangely enough,...*);
- pentru reluarea gândului (*As I have mentioned before, as to/as for*).

Limba germană

I. Lexicul

- Vocabular stilistic-funcțional (științific, tehnic, juridic, publicistic, argotic).

- Maxime, sentințe, aforisme.
- Metafora, comparația, personificarea, metonimia, hiperbola.

II. Fonetica

- Ritm. Rimă. Aliterație. Symbolism fonetic.

III. Morfosintaxa

Substantivul

- Substantivul și determinanții săi.
- Valența substantivelor.

Adjectivul

- Cazuri speciale de declinare a adjectivului.
- Conjunctivul I: prezent, trecut, viitor. Conjunctivul II: prezent, trecut.
- Principalele reguli de concordanță a timpurilor în subordonate cu indicativul și condiționalul.

Adverbul

- Valori expresive: epitete, repetiții, gradații, întrebări retorice, formule eliptice.
- Procedee derivaționale de formare a adverbilor.
- Valența adverbului.

5.2. ARIA CURRICULARĂ MATEMATICĂ ȘI ȘTIINȚE

5.2.1. Disciplina de studiu *Matematică*

Achiri Ion
Ceapa Valentina

1. Învățământul gimnazial

a) Lista standardelor de competență la matematică

- Standardul 1.** Descrierea și argumentarea activității matematice realizate.
- Standardul 2.** Elaborarea unui algoritm de rezolvare a problemei de matematică dată și realizarea algoritmului elaborat.
- Standardul 3.** Utilizarea terminologiei matematice învățate în organizarea și structurarea unui discurs în limba maternă și/sau în situații de comunicare.
- Standardul 4.** Transpunerea din limbaj curent a unei probleme și/sau unei situații reale sau modelate în limbaj matematic și invers, utilizând modelele matematice studiate.
- Standardul 5.** Analiza rezolvării unei probleme din punctul de vedere al corectitudinii, a selectării metodei adecvate de rezolvare și a semnificațiilor rezultatelor.
- Standardul 6.** Rezolvarea prin consens/colaborare a problemelor, situațiilor-problemă create în cadrul diverselor activități, adaptarea la condiții și situații noi.
- Standardul 7.** Organizarea datelor, construirea și interpretarea unor diagrame, tabele, scheme, grafice simple ilustrând diverse situații, inclusiv situații cotidiene.
- Standardul 8.** Efectuarea de estimări și aproximări în situații reale și/sau modelate.
- Standardul 9.** Utilizarea adecvată a instrumentelor de măsurare și a unităților de măsură studiate, inclusiv a celor naționale, a procedeele practice în situații reale și/sau modelate.
- Standardul 10.** Realizarea unor evaluări și/sau autoevaluări critice ale activităților matematice realizate și luarea deciziilor adecvate.
- Standardul 11.** Posedarea calculatorului electronic ca instrument de lucru, vizînd dobîndirea și utilizarea achizițiilor matematice în diverse contexte.
- Standardul 12.** Selectarea din mulțimea datelor și a informațiilor dobîndite și/sau indicate a celor necesare pentru a rezolva o problemă dată.
- Standardul 13.** Justificarea unui rezultat sau demers matematic recurgînd la argumentări.
- Standardul 14.** Investigarea valorii de adevăr (adevăr/fals) a unei afirmații simple.
- Standardul 15.** Efectuarea unor experimente simple (reale, mintale), utilizînd modelele matematice indicate.
- Standardul 16.** Elaborarea și realizarea unor proiecte simple în aspect antreprenorial, inclusiv în contextul viitoarei arii de activitate profesională, utilizînd achizițiile matematice dobîndite.

b) Lista standardelor de conținut la matematică

1. Numere naturale. Numere întregi. Numere raționale. Numere reale. Operații matematice cu numere reale (adunarea, scăderea, înmulțirea, împărțirea, ridicarea la putere cu exponent întreg, extragerea rădăcinii pătrate). Proprietăți ale operațiilor matematice.
2. Compararea, ordonarea și reprezentarea pe axă a numerelor reale.
3. Modulul unui număr real. Proprietăți.
4. Divizibilitatea numerelor naturale.
5. Mulțimi finite, infinite. Cardinalul unei mulțimi finite. Operații cu mulțimi (reuniunea, intersecția, diferența, produsul cartezian).
6. Rapoarte. Procente. Proporții.
7. Calcul algebric. Formulele înmulțirii prescurtate.
8. Monoame și polinoame. Operații cu polinoame (adunarea, scăderea, înmulțirea, împărțirea, descompunerea în factori). Teorema împărțirii cu rest. Rădăcina unui polinom. Rădăcini multiple. Teorema Bezout.
9. Rapoarte și fracții algebrice. Domeniul valorilor admisibile. Operații cu rapoarte și fracții algebrice.
10. Ecuații de gradul I: $ax + b = 0$, $a, b \in R$. și reductibile la acestea
11. Ecuații de gradul II: $ax^2 + bx + c = 0$, $a, b, c \in R$, $a \neq 0$. și reductibile la acestea.
12. Ecuații raționale cu o necunoscută.

13. Inecuații de gradul I: $ax + b \leq 0, a, b \in R$ (semnul $\leq$ poate fi înlocuit cu semnele $\geq, >, <$) și reductibile la acestea.
14. Inecuații de gradul II: $ax^2 + bx + c \leq 0, a \neq 0$ (semnul $\leq$ poate fi înlocuit cu semnele $\geq, >, <$) și reductibile la acestea.
15. Sisteme de două ecuații de gradul I cu una și două necunoscute.
16. Sisteme de două ecuații, una de gradul I și una de gradul II.
17. Rezolvarea problemelor cu ajutorul ecuațiilor și/sau sistemelor de ecuații studiate.
18. Sisteme de inecuații de gradul I cu o necunoscută.
19. Noțiuni de șir. Moduri de determinare. Șiruri monotone.
20. Noțiune de funcție. Moduri de definire a funcției. Proprietăți generale: monotonie, zerouri, semnul valorii funcției, extreme. Graficul funcției.
21. Funcția de gradul I. Graficul funcției. Proprietăți.
22. Proporționalitatea directă, proporționalitatea inversă. Grafice. Proprietăți.
23. Funcția de gradul II. Graficul funcției. Proprietăți.
24. Noțiuni geometrice fundamentale (punctul, dreapta, planul, distanța, măsura unghiului). Cele mai simple figuri geometrice.
25. Pozițiile relative ale dreptelor în plan. Drepte paralele. Drepte perpendiculare. Drepte concurente.
26. Segment. Mediatoarea segmentului.
27. Unghi. Bisectoarea unghiului.
28. Triunghi. Tipuri de triunghiuri. Linii remarcabile în triunghi (bisectoarea, mediana, înălțimea, mediatoarea). Congruența triunghiurilor. Asemănarea triunghiurilor.
29. Triunghi isoscel. Triunghi echilateral. Proprietăți.
30. Triunghi dreptunghic. Relații metrice în triunghiul dreptunghic (teorema lui Pitagora, teorema catetei, teorema înălțimii).
31. Elemente de trigonometrie în triunghiul dreptunghic: sinusul, cosinusul, tangenta, cotangenta unghiului ascuțit.
32. Patrulater convexe. Paralelogram. Dreptunghi. Romb. Pătrat. Trapez. Proprietăți.
33. Cerc. Elementele cercului. Disc. Lungimea cercului. Aria discului. Poziția unei drepte față de un cerc.
34. Unghi la centru. Unghi înscris în cerc.
35. Triunghi, patrulater înscris în cerc. Triunghi, patrulater circumscris unui cerc.
36. Noțiunea de poligon regulat. Triunghiul regulat, pătratul, hexagonul regulat.
37. Noțiune de arie a figurii plane. Aria triunghiului, paralelogramului, dreptunghiului, rombului, pătratului, trapezului. Raportul ariilor a două triunghiuri asemenea.
38. Vectori în plan. Coordonatele vectorului. Lungimea vectorului. Operații cu vectori (adunarea, scăderea, înmulțirea cu un scalar, produsul scalar al vectorilor (fiind date coordonatele vectorilor)).
39. Simetria față de un punct. Simetria față de o dreaptă. Translația.
40. Prisma. Paralelipipedul. Piramida. Trunchiul de piramidă. Clasificări. Elemente (vîrf, muchie, bază, fețe, înălțime, diagonală). Desfășuratele prisme drepte, paralelepipedului drept și dreptunghic, cubului, piramidei regulate, trunchiului de piramidă regulată.
41. Calculul ariilor suprafețelor, volumului: paralelepipedului, prisme drepte, piramidei regulate (triunghiulare, patrulater, hexagonale), utilizînd formulele de calcul.
42. Cilindrul circular drept. Conul circular drept. Trunchiul de con circular drept. Sfera. Corpul sferic. Elemente (vîrf, generatoare, bază, rază, diametru, înălțime, axa de simetrie).
43. Calculul ariilor suprafețelor, volumului: cilindrului circular drept, conului circular drept, utilizînd formulele de calcul. Calculul ariei suprafeței sferei, volumului corpului sferic, utilizînd formulele de calcul.
44. Elemente de probabilități. Noțiunea de eveniment. Clasificarea evenimentelor. Definiția clasică a probabilității. Proprietăți.
45. Elemente de statistică matematică: populația statistică, unități statistice, caracteristica statistică. Organizarea și reprezentarea grafică a datelor în tabele de date statistice, diagrame, grafice statistice.

2. Învățămîntul liceal

a) Lista standardelor de competență la matematică

- Standardul 1.** Identificarea și selectarea din diverse surse, inclusiv din rețeaua Internet, a informațiilor matematice necesare rezolvării problemei reale și/sau modelate.
- Standardul 2.** Integrarea achizițiilor matematice dobândite cu alte achiziții, inclusiv din fizică, chimie, biologie, informatică, pentru rezolvarea problemelor în situații reale și/sau modelate.
- Standardul 3.** Transpunerea din limbaj curent în limbaj matematic a unei probleme și/sau unei situații reale sau modelate și invers, utilizând modelele matematice studiate.
- Standardul 4.** Utilizarea terminologiei matematice în organizarea și structurarea unei prezentări în limba maternă și/sau în situații de comunicare.
- Standardul 5.** Angajarea în discuții critice și constructive asupra unui subiect matematic real și/sau modelat.
- Standardul 6.** Construirea și interpretarea unor diagrame, tabele, scheme, grafice ilustrând diverse situații, inclusiv situații cotidiene.
- Standardul 7.** Verificarea dacă o problemă, inclusiv matematică, este sau nu determinată; căutarea tuturor soluțiilor sau stabilirea unicității soluțiilor; analiza rezultatelor obținute.
- Standardul 8.** Efectuarea unor evaluări și/sau autoevaluări critice a activităților matematice realizate și luarea deciziilor adecvate.
- Standardul 9.** Transferarea și extrapolarea soluțiilor unor probleme pentru rezolvarea altor probleme.
- Standardul 10.** Justificarea unui rezultat obținut sau dat, al unui demers cu aspect matematic, recurgând la argumentări.
- Standardul 11.** Clasificarea după unul sau mai multe criterii explicite sau implicite, a unor entități matematice variate.
- Standardul 12.** Inițierea și realizarea unor investigații/explorări, efectuarea unor experimente (reale, mintale), utilizând achizițiile matematice dobândite și modelele matematice studiate.
- Standardul 13.** Investigarea valorii de adevăr (adevăr/fals) a unei afirmații matematice.
- Standardul 14.** Selectarea din mulțimea datelor culese/indicate a informațiilor pentru a rezolva o problemă dată.
- Standardul 15.** Organizarea activităților personale în context matematic în condițiile tehnologiilor aflate în permanentă schimbare.
- Standardul 16.** Rezolvarea prin consens/colaborare a problemelor, situațiilor-problemă create în cadrul unor diverse activități.
- Standardul 17.** Utilizarea elementelor de statistică matematică și teoria probabilităților în situații reale și/sau modelate.
- Standardul 18.** Elaborarea și realizarea unor proiecte în aspect antreprenorial, inclusiv în contextul viitoarei arii de activitate profesională, utilizând achizițiile matematice dobândite.

b) lista standardelor de conținut la matematică:

Învățământul liceal, profilul real

1. Numere reale. Operații cu numere reale (adunarea, înmulțirea, ridicarea la putere, radicali, logaritmul unui număr pozitiv). Proprietăți. Metoda inducției matematice. Aplicații la demonstrația unor identități numerice.

2. Numere complexe. Forma algebrică și forma trigonometrică a numerelor complexe. Operații cu numere complexe scrise în formă algebrică. Reprezentarea geometrică a numerelor complexe. Modulul unui număr complex. Operații cu numere complexe scrise în formă trigonometrică. Rezolvarea ecuațiilor de gradul II, bipătrate, binome ($n = 2, 3, 4$), ecuațiilor reciproce de gradul III și IV în mulțimea numerelor complexe.

3. Mulțimi. Noțiunea de mulțime. Operații cu mulțimi (reuniunea, intersecția, diferența, produs cartezian). Proprietăți fundamentale.

4. Elemente de combinatorică. Binomul lui Newton. Legile fundamentale ale combinatoricii. Permutări. Aranjamente. Combinări. Proprietăți ale combinărilor. Ecuații, inecuații ce conțin elemente de combinatorică. Binomul lui Newton. Formula termenului general. Proprietăți fundamentale ale coeficienților binomiali. Proprietăți ale dezvoltării binomului la putere.

5. Funcții. Proprietăți de bază ale funcției. Noțiunea de funcție. Graficul funcției. Proprietăți ale funcțiilor referitoare la monotonie, paritate, periodicitate, mărginire, zerouri, extreme. Funcții injective, surjective, bijective. Funcții inversabile. Funcția inversă. Funcții elementare (funcția liniară, funcția de

gradul II, proporționalitatea directă, proporționalitatea inversă, funcția putere, funcția radical, funcția exponențială, funcția logaritmică, funcții trigonometrice). Funcția modul. Proprietățile funcțiilor elementare. Graficul funcției elementare. Funcția compusă.

6. Elemente de trigonometrie. Cercul trigonometric. Transformarea unităților de măsură a unghiurilor din grade în radiani și invers. Identitățile trigonometrice fundamentale. Formulele de reducere. Formulele sumei. Formulele unghiului dublu. Formulele substituției universale.

Noțiunile arcsinus, arccosinus, arctangenta, arccotangenta. Proprietățile privind paritatea. Calculul valorilor arcsinus, arccosinus, arctangenta, arccotangenta ale numerelor reale uzuale.

Ecuatii trigonometrice fundamentale. Ecuatii trigonometrice reductibile la ecuații algebrice. Ecuatii trigonometrice omogene (de gradul I, II) și reductibile la ele. Ecuatii trigonometrice de forma $a \sin x + b \cos x = c$, $a, b, c \in R$. Inecuații trigonometrice fundamentale.

7. Matrice. Determinanți. Clasificare. Operații cu matrice (adunarea, înmulțirea cu un scalar, înmulțirea matricelor). Matricea inversabilă. Transformări elementare cu liniile matricei. Matricea eșalon. Proprietățile determinanților. Calculul determinanților de ordinul 2, 3, 4.

8. Ecuatii. Inecuații. Sisteme. Totalități. Ecuatii: raționale, iraționale, exponențiale, logaritmice. Inecuații: raționale, iraționale, exponențiale, logaritmice. Sisteme. Totalități. Sisteme de ecuații liniare de tipul $m \times n$, $m, n \in N^*$, $m, n \leq 4$. Sisteme omogene. Ecuatii matriceale. Regula lui Cramer. Metoda lui Gauss. Metoda matriceală.

9. Șiruri de numere reale. Noțiunea de șir de numere reale. Șiruri mărginite. Șiruri monotone. Șiruri finite, infinite. Progresii. Proprietăți. Aplicații. Limita unui șir. Șiruri convergente. Șiruri divergente.

10. Limite de funcții. Limita unei funcții într-un punct. Limita unei funcții la ∞ . Limite laterale. Calculul limitelor de funcții. Operații cu limite de funcții, cazuri de nedeterminare. Limite remarcabile

$$\left(\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin x}{x} = 1; \lim_{x \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x = e; \lim_{x \rightarrow 0} (1+x)^{\frac{1}{x}} = e\right)$$

11. Funcții continue. Continuitate într-un punct. Continuitatea laterală. Criterii de continuitate. Funcție continuă pe o mulțime. Continuitatea funcțiilor elementare. Operații cu funcții continue. Asimptote.

12. Funcții derivabile. Diferențiala funcției. Derivata unei funcții într-un punct. Funcție derivabilă într-un punct și pe o mulțime. Derivate laterale. Interpretarea geometrică a derivatei. Derivatele funcțiilor elementare. Operații cu funcții derivabile. Derivata unei funcții compuse. Derivata de ordinul n . Reguli de derivare. Diferențiala funcției. Aplicații ale diferențialei funcției. Regulile lui l'Hospital.

13. Aplicații ale derivatelor. Proprietăți de bază ale funcțiilor derivabile: teoremele Fermat, Lagrange, Rolle. Rolul derivatei întâi în studiul funcțiilor. Rolul derivatei a doua în studiul funcțiilor. Reprezentarea grafică a funcțiilor. Probleme de maxim, minim, optimizări.

14. Primitive. Integrale nedefinite. Noțiunea de primitivă. Integrala nedefinită. Tabelul primitivelor uzuale. Metode de integrare: schimbarea de variabilă $\int f(\varphi(x))\varphi'(x)dx$, integrarea prin părți.

15. Integrale definite. Noțiunea de integrală definită. Proprietăți. Formula Newton-Leibniz. Integrabilitatea funcțiilor continue.

16. Aplicații ale integralei definite. Calculul ariei cu ajutorul integralei. Volumul corpurilor de rotație.

17. Noțiunile de bază ale geometriei în plan. Noțiuni geometrice fundamentale (punctul, dreapta, planul, distanța, măsura unghiului). Triunghiuri. Congruența triunghiurilor. Linii importante în triunghi. Asemănarea triunghiurilor. Relații metrice în triunghi. Patrulater convexe. Poligoane convexe. Poligoane regulate. Cercul. Coarde. Arce. Discul. Pozițiile relative ale unei drepte față de un cerc. Relații metrice în cerc. Unghi la centru. Unghi înscris. Patrulater, triunghi înscris în cerc. Patrulater inscriptibil. Triunghi circumscris unui cerc. Poligoane regulate înscrise în cerc. Poligoane regulate circumscrise unui cerc. Lungimea cercului. Aria suprafețelor poligonale pentru: triunghi, pătrat, dreptunghi, paralelogram, romb, trapez, poligon regulat. Aria discului.

18. Axiomele geometriei în plan și în spațiu. Proprietăți ale planului.

19. Paralelismul dreptelor și planelor în spațiu. Pozițiile relative a două drepte în spațiu. Pozițiile relative a dreptei față de un plan. Pozițiile relative a două plane. Paralelism în spațiu. Criterii. Proprietăți.

20. Perpendicularitatea dreptelor și planelor în spațiu. Drepte perpendiculare. Dreaptă perpendiculară pe un plan. Drepte oblice față de un plan. Teorema celor trei perpendiculare. Reciproca. Unghi diedru. Plane perpendiculare. Criterii. Aplicații. Proiecții ortogonale. Distanța de la punct la dreaptă, de la un punct la un plan.

21. Transformări geometrice în spațiu. Simetria în raport cu un punct. Simetria în raport cu o dreaptă. Simetria în raport cu un plan. Translația. Rotația. Asemănarea.

22. Poliedre. Prismă. Piramidă. Trunchi de piramidă. Clasificări. Secțiuni diagonale, secțiuni ce conțin înălțimea, secțiuni paralele cu baza. Aree. Volume.

23. Corpuri rotunde. Cilindrul circular drept. Conul circular drept. Trunchiul de con circular drept. Secțiuni axiale, secțiuni ce conțin înălțimea, secțiuni paralele cu baza. Aree. Volume. Sfera. Volumul corpului sferic.

24. Elemente de teoria probabilităților. Eveniment. Clasificarea evenimentelor. Definiția clasică a probabilității. Definiția statistică a probabilităților. Evenimente aleatoare. Evenimente aleatoare independente. Probabilitate condiționată. Variabilă aleatoare. Valoarea medie a variabilei aleatoare.

25. Elemente de statistică matematică. Noțiuni fundamentale. Înregistrarea și gruparea datelor. Reprezentarea grafică a datelor statistice (histograma, poligonul frecvențelor, diagrame prin batoane, diagrame prin bare, diagrame structurale). Mărimi medii ale seriilor statistice (media aritmetică, media aritmetică ponderată, mediana, modul). Elemente de calcul financiar: procente, dobânzi, TVA, preț de cost, profit, tipuri de credite, buget, buget familial, buget personal.

Învățământul liceal, profilul umanist

1. Numere reale. Operații cu numere reale (adunarea, înmulțirea, ridicarea la putere, radicali, logaritmul unui număr pozitiv). Proprietăți.

2. Numere complexe. Forma algebrică a numerelor complexe. Operații cu numere complexe scrise în formă algebrică. Modulul unui număr complex. Rezolvarea ecuațiilor de gradul II cu coeficienți reali în mulțimea $\mathbb{C}$.

3. Mulțimi. Noțiunea de mulțime. Operații cu mulțimi (reuniunea, intersecția, diferența, produs cartezian). Proprietăți fundamentale.

4. Elemente de combinatorică. Legile combinatoricii. Permutări. Aranjamente. Combinări. Proprietăți ale combinatoricilor. Ecuații ce conțin elemente de combinatorică.

5. Funcții. Proprietăți de bază ale funcției. Noțiunea de funcție. Graficul funcției. Proprietăți ale funcțiilor referitoare la monotonie, paritate, zerouri, extreme. Funcții elementare (funcția liniară, funcția de gradul II, proporționalitatea directă, proporționalitatea inversă, funcția putere, funcția radical, funcția exponențială, funcția logaritmică). Proprietățile funcțiilor elementare. Graficul funcției elementare.

6. Elemente de trigonometrie. Cercul trigonometric. Transformarea unităților de măsură a unghiurilor din grade în radiani și invers. Identitățile trigonometrice fundamentale. Formulele de reducere. Formulele sumei. Formulele unghiului dublu.

7. Ecuații. Inecuații. Sisteme. Totalități. Ecuații: raționale, iraționale, exponențiale, logaritmice. Inecuații raționale. Sisteme. Totalități. Sisteme de ecuații liniare. Sisteme de ecuații liniare omogene. Ecuații matriceale. Regula lui Cramer. Metoda lui Gauss.

8. Șiruri de numere reale. Noțiunea de șir de numere reale. Șiruri finite, infinite. Șiruri monotone. Progresii. Proprietăți. Aplicații.

9. Funcții derivabile. Noțiunea de limită unei funcții într-un punct. Derivata unei funcții într-un punct. Funcție derivabilă într-un punct și pe o mulțime. Sensul geometric, sensul fizic al derivatei. Derivatele funcțiilor elementare. Operații cu funcții derivabile. Derivata unei funcții compuse (compusă din cel mult două funcții elementare). Reguli de derivare. Proprietăți de bază ale funcțiilor derivabile: teorema Fermat.

10. Aplicații ale derivatelor. Rolul derivatei întâi în studiul funcțiilor. Reprezentarea grafică a funcțiilor polinomiale de gradul II, III. Probleme de maxim, minim, optimizări (simple).

11. Primitive. Integrale nedefinite. Noțiunea de primitivă. Integrala nedefinită. Proprietăți. Tabelul primitivelor uzuale.

12. Integrale definite. Noțiunea de integrală definită. Proprietăți. Formula Newton-Leibniz.

13. Aplicații ale integralei definite. Calculul ariei subgraficului funcției cu ajutorul integralei.

14. Noțiunile de bază ale geometriei în plan. Noțiuni geometrice fundamentale (punct, dreaptă, plan, distanță, măsura unghiului). Triunghiuri. Congruența triunghiurilor. Linii importante în triunghi. Asemănarea triunghiurilor. Relații metrice în triunghiul dreptunghic. Patrulatere convexe. Poligoane

convexe. Poligoane regulate. Cercul. Coarde. Arce. Discul. Pozițiile relative ale unei drepte față de un cerc. Unghi la centru. Unghi înscris. Triunghi înscris în cerc. Triunghi circumscris unui cerc. Lungimea cercului. Aria suprafețelor poligonale pentru: triunghi, pătrat, dreptunghi, paralelogram, romb, trapez. Aria discului.

15. Paralelismul dreptelor și planelor în spațiu. Axiomele planului. Proprietăți ale planului. Pozițiile relative ale două drepte în spațiu. Pozițiile relative ale unei drepte față de un plan. Pozițiile relative ale două plane. Paralelism în spațiu. Criterii. Proprietăți.

16. Perpendicularitatea dreptelor și planelor în spațiu. Drepte perpendiculare. Dreaptă perpendiculară pe un plan. Drepte oblice față de un plan. Teorema celor trei perpendiculare. Reciproca. Unghi diedru. Plane perpendiculare. Criterii. Aplicații. Proiecții ortogonale. Distanța de la punct la dreaptă, de la un punct la un plan.

17. Poliedre. Prismă. Piramidă. Trunchi de piramidă. Clasificări. Secțiuni diagonale, secțiuni ce conțin înălțimea, secțiuni paralele cu baza. Arii. Volum.

18. Corpuri rotunde. Cilindrul circular drept. Conul circular drept. Trunchiul de con circular drept. Secțiuni axiale, secțiuni ce conțin înălțimea, secțiuni paralele cu baza. Arii. Volum. Sfera. Arii. Volumul corpului sferic.

19. Elemente de teoria probabilităților. Eveniment. Clasificarea evenimentelor. Definiția clasică a probabilității. Definiția statistică a probabilităților. Evenimente aleatoare. Evenimente aleatoare independente.

20. Elemente de statistică matematică. Noțiuni fundamentale. Înregistrarea și gruparea datelor. Reprezentarea grafică a datelor statistice (histograma, poligonul frecvențelor, diagrame prin batoane, diagrame prin bare, diagrame structurale). Mărimi medii ale seriilor statistice (media aritmetică, media aritmetică ponderată, mediana, modul). Elemente de calcul financiar: procente, dobânzi, TVA, preț de cost, profit, tipuri de credite, buget, buget familial, buget personal.

5.2.2. Disciplina de studiu *Fizică*

**Botgros Ion
Paginu Victor
Bocancea Viorel**

Lista de competențe la aria curriculară „matematică și științe”

Competența generală: Competența de cunoaștere științifică interdisciplinară:

1. Competența de achiziții epistemologice
2. Competența de investigație științifică
3. Competența de comunicare științifică
4. Competența de achiziții pragmatice
5. Competența de protecție a mediului ambiant și de cultură a sănătății personale

Lista standardelor de competențe la disciplina: FIZICA

Competențele de bază ale disciplinei:

1. Competența de achiziții intelectuale.
2. Competența de investigație științifică.
3. Competența de comunicare științifică.
4. Competența de achiziții pragmatice.
5. Competența de protecție a mediului ambiant.

Standardele de competență pentru treapta gimnazială de învățământ

- Standardul 1.** Dobândirea independentă a cunoștințelor științifice fundamentale la fizică (noțiuni, reguli, legi, metode).
- Standardul 2.** Explicarea unor fenomene, procese din natură și proprietăți fizice ale substanțelor în baza cunoștințelor și capacităților intelectuale achiziționate (compararea, clasificarea, ordonarea, analiza, sinteza, generalizarea).
- Standardul 3.** Realizarea unor măsurări și observări științifice specifice fizicii.
- Standardul 4.** Proiectarea și efectuarea experimentelor fizice.
- Standardul 5.** Prezentarea rezultatelor investigațiilor realizate în limbaj variat (verbal, tabele, grafic, schematic etc.).
- Standardul 6.** Identificarea relației cauză-efect la descrierea fenomenelor și proceselor fizice.
- Standardul 7.** Utilizarea terminologiei științifice la explicarea fenomenelor și proceselor din natură și din viața cotidiană.
- Standardul 8.** Expunerea liberă a informației științifice (oral și în scris).
- Standardul 9.** Pregătirea și prezentarea unor comunicări/proiecte științifice, referitoare la unele fenomene din natură și probleme din practică.
- Standardul 10.** Argumentarea propriilor viziuni și respectarea tuturor opiniilor în procesul comunicărilor pe diverse probleme specifice fizicii.
- Standardul 11.** Soluționarea unor probleme concrete din viața cotidiană în baza achizițiilor științifice dobândite, în limita standardelor de conținut.
- Standardul 12.** Utilizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale la căutarea, prelucrarea și prezentarea informației științifice din domeniul fizicii.
- Standardul 13.** Manifestarea abilităților de colaborare la realizarea unor activități practice, specifice fizicii.
- Standardul 14.** Asigurarea securității personale în realizarea unor activități privind montarea unor scheme electrice.
- Standardul 15.** Depistarea și valorificarea unor probleme de mediu și a surselor de poluare din localitate ca consecințe ale utilizării tehnicii moderne.
- Standardul 16.** Demonstrarea unui comportament responsabil de protecție și de soluționare a unor probleme de mediu din localitatea sa.

Standardele de competență pentru treapta liceală de învățământ

- Standardul 1.** Dobândirea independentă a cunoștințelor științifice fundamentale la fizică (noțiuni, reguli,

principii, postulate, legi, teorii, metode).

- Standardul 2.** Demonstrarea unui raționament axat pe principiile științifice de cunoaștere specifice fizicii.
- Standardul 3.** Explicarea fenomenelor, proceselor și proprietăților fizice ale substanțelor în baza cunoștințelor și sistemului de capacități intelectuale (compararea, clasificarea, analiza, sinteza, generalizarea, analogia, idealizarea, abstractizarea etc.) achiziționate în limita standardelor de conținut.
- Standardul 4.** Proiectarea și efectuarea unor observații și experimente științifice specifice fizicii.
- Standardul 5.** Prelucrarea rezultatelor investigațiilor realizate în limbaj variat (verbal, tabelă, grafic, schematic etc.).
- Standardul 6.** Formularea ipotezelor, concluziilor și elaborarea unor modele în rezultatul investigațiilor realizate la fizică.
- Standardul 7.** Utilizarea terminologiei științifice specifice fizicii în diverse situații.
- Standardul 8.** Expunerea liberă și coerentă a informației științifice (oral și în scris) la rezumarea textelor din domeniul fizicii.
- Standardul 9.** Pregătirea și prezentarea unor comunicări/proiecte științifice referitoare la fenomene din natură și tehnici moderne.
- Standardul 10.** Argumentarea propriilor viziuni și respectarea tuturor opiniilor în procesul comunicărilor pe diverse probleme din domeniul fizicii.
- Standardul 11.** Soluționarea unor probleme concrete ce țin de procese tehnologice și din viața cotidiană în baza achizițiilor științifice dobândite în studiul fizicii.
- Standardul 12.** Utilizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale la căutarea, prelucrarea și prezentarea informației științifice din domeniul fizicii.
- Standardul 13.** Manifestarea abilităților de colaborare la realizarea unor activități practice și antreprenoriale, utilizând cunoștințele din fizică.
- Standardul 14.** Asigurarea securității personale și colective în realizarea unor activități practice la montarea unor scheme electrice etc.
- Standardul 15.** Identificarea și valorificarea unor probleme de mediu din diferite locuri de pe Terra și a surselor de poluare, cauzate de dezvoltarea tehnicii moderne.
- Standardul 16.** Demonstrarea unui comportament responsabil de protecție și soluționare a unor probleme de mediu din localitatea sa.

Lista standardelor de conținut la fizică

Învățământul gimnazial

I. Proprietățile fizice de bază ale substanțelor

Corp fizic. Substanță. Structura moleculară a substanței. Stările de agregare ale substanței. Difuziunea.

Proprietățile fizice. Mărimi fizice. Măsurarea mărimilor fizice. Eroarea absolută a măsurării. Valoarea medie a mărimii măsurate. Determinarea masei și volumului corpurilor. Densitatea corpului.

II. Fenomene mecanice

Mișcarea mecanică. Repausul. Poziția unui corp. Relativitatea mișcării.

Mișcare rectilinie uniformă. Viteza. Legea mișcării rectilinii uniforme. Graficul mișcării rectilinii uniforme.

Interacțiunea corpurilor. Efectele interacțiunii. Inerția. Inertitatea. Masa – măsură a inerției.

Forța. Măsurarea forțelor. Forța de greutate. Greutatea (Pondere). Forțe elastice. Forțe de frecare.

Presiunea. Presiunea solidelor. Presiunea în lichide și gaze. Măsurarea presiunii. Legea lui Pascal.

Vase comunicante. Aplicații. Presiunea atmosferică. Măsurarea presiunii atmosferice.

Forța Arhimede. Aplicații.

Lucrul mecanic. Puterea. Energia mecanică. Energia potențială a sistemului corp – Pământ. Energia cinetică. Transformarea energiei mecanice.

Mișcarea oscilatorie. Amplitudinea, perioada și frecvența oscilațiilor. Oscilații libere și oscilații forțate.

Mișcarea ondulatorie. Lungimea de undă. Viteza de propagare a undei.

Sunetul. Viteza și tăria sunetului. Aplicații. Protecția mediului ambiant de poluare fonică.

III. Fenomene termice

Starea termică a corpurilor. Echilibrul termic. Temperatura. Măsurarea temperaturii. Dilatarea corpurilor (calitativ).

Căldura. Moduri de transmitere a căldurii. Cantitatea de căldură. Căldura specifică.

Transformări ale stărilor de agregare: topire-solidificare; vaporizare-condensare. Călduri latente. Ecuația calorimetrică.

Combustibili. Puterea calorică.

Transformări reciproce ale lucrului și căldurii. Mașini termice. Randamentul mașinilor termice. Mașinile termice și poluarea mediului. Protecția mediului ambiant.

IV. Fenomene electromagnetice

a) Fenomene electrice

Electrizarea corpurilor. Sarcina electrică. Structura atomului. Conservarea sarcinii electrice. Conductoare și izolatoare. Fenomene electrice în natură.

Cîmpul electric. Curentul electric continuu. Intensitatea curentului electric. Măsurarea intensității curentului electric. Tensiunea electrică. Măsurarea tensiunii electrice. Rezistența electrică. Reostate. Legea lui Ohm. Conexiunea în serie și paralel ale conductoarelor. Lucrul și puterea curentului electric. Legea lui Joule. Aplicații.

b) Fenomene magnetice

Magneți permanenți. Cîmpul magnetic al curentului electric. Forța electromagnetică. Inducția magnetică. Regula burghiului. Regula mîinii stîngi. Electromagneți. Motoare electrice.

V. Fenomene optice

Surse de lumină. Propagarea rectilinie a luminii. Umbra și penumbra.

Eclipsa de Soare și Eclipsa de Lună.

Reflexia luminii. Legile reflexiei. Oglinda plană. Construirea imaginilor în oglinda plană.

Refracția luminii. Legea refracției. Lentile sferice. Construirea imaginilor în lentile. Ochiul – sistem optic natural. Defectele vederii. Ochelarii.

Instrumente optice: lupa, aparatul fotografic, (luneta și microscopul)*.

VI. Echilibrul mecanic

Tipuri de echilibru: echilibrul de translație; echilibrul de rotație. Momentul forței.

Condițiile de echilibru ale corpului solid. Centrul de greutate. Cuplul de forțe. Stabilitatea echilibrului.

Mecanisme simple. Randamentul mecanismelor simple. Aplicații.

Plutirea corpurilor. Condițiile de plutire ale corpurilor. Aplicații. Protecția mediului acvatic.

VII. Interacțiuni prin cîmpuri

Legea atracției universale. Sistemul Solar. Planete și sateliți. Comete. Meteorii. Mișcarea corpurilor în Sistemul Solar. Cîmpul gravitațional. Intensitatea cîmpului gravitațional.

Interacțiunea electrostatică. Legea lui Coulomb. Cîmpul electrostatic. Intensitatea cîmpului electric.

Cîmpul magnetic. Interacțiunea dintre conductoare paralele parcurse de curent electric.

Acțiunea cîmpului electric și a celui magnetic asupra sarcinilor electrice aflate în mișcare.

Cîmpul electromagnetic. Undele electromagnetice. Viteza de propagare a undelor electromagnetice. Unde radio. Proprietăți ale undelor electromagnetice. Unde luminoase. Determinarea vitezei luminii. Clasificarea undelor electromagnetice.

Radioactivitatea. Radiații nucleare. Forțe nucleare. Acțiunea radiațiilor nucleare asupra organismelor vii. Protecția mediului ambiant contra radiațiilor. Radiații cosmice. Stele. Galactica. Tabloul științific al Universului.

Rolul fizicii în societate.

Profil real

I. Mecanica

Cinemática

Mișcarea mecanică. Sistem de referință. Sistem de referință inerțial. Punct material. Traectorie. Deplasare. Distanță parcursă. Mișcare uniformă. Mișcare uniform variată. Mișcare rectilinie. Mișcare curbilinie. Mișcarea uniformă circulară. Ecuațiile mișcării. Repaus. Viteza. Viteza medie. Viteza momentană. Viteza unghiulară. Accelerație. Accelerație centripetă. Accelerație gravitațională.

Dinamica

Principiile mecanicii clasice. Masa. Inerția. Inertitatea. Forța. Interacțiunea. Punct de aplicație. Forța de greutate. Centrul de greutate. Forța gravitațională. Greutatea. Suprasarcina. Imponderabilitate. Forța de frecare. Forța de tracțiune.

Impulsul mecanic al corpului. Impulsul forței. Variația impulsului. Legea conservării impulsului mecanic. Mișcarea reactivă. Mișcarea oscilatorie. Amplitudinea. Perioada. Frecvența. Mișcare ondulatorie. Undă. Lungime de undă. Unde sonore. Infrasonet. Ultrasonet.

Lucrul mecanic. Puterea mecanică. Energia mecanică. Energia cinetică. Energia potențială. Sistem izolat. Legea conservării și transformării energiei mecanice. Randamentul mecanic.

II. Fizica moleculară și termodinamica

Bazele TCM

Principiile fundamentale ale teoriei cinetico-moleculare. Gazul ideal. Ecuația fundamentală a TCM. Temperatura. Ecuația de stare a gazului ideal. Izoprocese în gaze. Fenomene superficiale. Forțe de adeziune. Forțe de coeziune. Fenomene capilare. Legea lui Jurin. Substanțe amorfe. Substanțe cristaline. Legea lui Hooke. Tensiunea mecanică. Modulul lui Young. Transformări de faze. Vapori saturați. Umiditatea aerului.

Termodinamica

Sistem termodinamic. Energia internă. Căldura. Căldura specifică. Ecuația calorică de stare a gazului ideal. Lucrul în procese termodinamice. Primul principiu al termodinamicii. Coeficienți calorici. Relația lui Mayer. Principiul doi al termodinamicii. Procese reversibile și ireversibile. Entropia. Motoare termice. Randamentul motoarelor termice.

III. Electrodinamica

Electrostatica

Cîmp electrostatic. Intensitatea cîmpului electric. Potențialul. Diferența de potențial. Lucrul cîmpului electrostatic la deplasarea sarcinii punctiforme. Conductorii și dielectricii în cîmp electrostatic. Permitivitatea mediului. Capacitatea electrică. Condensatorul. Energia cîmpului electrostatic.

Curentul electric staționar

Tensiune electromotoare. Legea lui Ohm pentru un circuit întreg. Rezistența internă. Măsurarea caracteristicilor curentului electric. Multimetru.

Curentul electric în diferite medii și în vid

Curentul electric în metale. Curentul electric în semiconductori. Aplicații ale semiconductoarelor. Curentul electric în electroliți. Legea lui Faraday. Curentul electric în gaze. Plasma. Curentul electric în vid.

Cîmpul magnetic.

Cîmpul magnetic al curentului electric. Interacțiunea curenților. Acțiunea cîmpului magnetic asupra sarcinilor electrice în mișcare. Forța Lorentz. Aplicații practice ale interacțiunilor electromagnetice.

Inducția electromagnetică

Fluxul magnetic. Fenomenul inducției electromagnetice. Legea inducției electromagnetice. Regula lui Lenz. Aplicații practice ale inducției. Autoinducția. Inductanța. Energia cîmpului magnetic.

Oscilații electromagnetice

Oscilații electromagnetice libere și forțate. Curentul electric alternativ. Generarea tensiunii electromotoare alternative prin inducția electromagnetică. Valorile efective ale intensității și tensiunii alternative. Circuite de curent alternativ cu rezistor, bobine, condensator. Rezonanța tensiunilor. Transformatorul. Producerea și transportul energiei electrice la distanță.

Unde electromagnetice

Cîmpul electromagnetic. Undele electromagnetice. Principiile radiocomunicației. Radiolocația.

IV. Optica

Optica ondulatorie

Interferența și difracția luminii. Polarizarea luminii.

Optica geometrică

Oglinzi sferice. Legile refracției. Lentila. Formula lentilei subțiri. Reflexia totală a luminii. Dispersia luminii.

V. Fizica modernă

Elemente de teoria relativității restrânse

Postulatele lui Einstein. Relativitatea simultaneității intervalelor de timp și a lungimii. Dependența masei de viteză. Relația dintre masă și energie.

Elemente de fizică cuantică

Tipuri de radiații. Cuante de lumină. Efectul fotoelectric extern. Legile efectului fotoelectric. Fotonul. Energia și impulsul fotonului. Celule fotoelectrice. Presiunea luminii.

Fizica atomului

Structura atomului. Modele de atomi. Postulatele lui Bohr. Tranziții spontane și induse. Laserul.

Fizica nucleului atomic

Numărul atomic. Masa atomică. Masa nucleară. Constituenții nucleului atomic. Izotopii. Forțe nucleare. Energia de legătură. Stabilitatea nucleelor atomice. Radiații nucleare. Radioactivitatea naturală și artificială. Legile dezintegrării radioactive. Reacții nucleare. Fisiunea nucleelor. Reacții în lanț. Reactorul nuclear. Fuziunea termonucleară. Spectre. Analiza spectrală. Particule elementare. Electronul. Protonul. Neutronul. Antiparticule. Interacțiuni fundamentale.

Bazele astronomiei

Cerul înstelat. Constelațiile. Mișcarea diurnă aparentă a stelelor. Sfera cerească. Coordonate cerești. Hărți stelare. Mișcarea diurnă a astrilor la diferite latitudini. Culminații. Mișcarea aparentă a Soarelui și Lunii pe sfera cerească. Ecliptica. Echinopții. Solstiții. Mișcarea reală a Pământului în jurul Soarelui. Timpul și măsurarea lui. Calendare.

Sistemul Solar. Mișcarea reală a planetelor. Sistemul heliocentric. Legile lui Kepler. Mareele.

Soarele. Caracteristici generale. Structura. Atmosfera solară. Activitatea Soarelui și consecințe asupra Pământului.

Stelele. Caracteristicile principale ale stelelor. Spectre stelare. Clasificarea spectrală a stelelor. Evoluția stelelor. Stele duble. Stele variabile și nestaționare.

Structura și evoluția Universului

Marea Explozie (Big Bang). Formarea și evoluția galaxiilor. Galaxia noastră. Roiuri și asociații stelare. Metagalaxia. Tabloul materialist al Universului.

Evoluția tabloului științific al lumii.

Formele de bază ale materiei: substanță și câmp. Interacțiuni fundamentale. Legile conservării. Principiile fundamentale. Cauzalitate și probabilitate. Rolul experimentelor. Model și teorie, principiile și aplicarea lor. Tabloul științific al lumii.

Profil umanist

I. Mecanică

Cinematică

Mișcarea mecanică. Sistem de referință. Sistem de referință inerțial. Punct material. Traectorie. Deplasare. Distanță parcursă. Mișcare rectilinie uniformă. Relativitatea mișcării mecanice. Mișcarea rectilinie uniformă variată. Viteza medie. Viteza momentană. Accelerația. Mișcarea circulară uniformă. Unghiul de rotație. Perioada și frecvența de rotație. Perioada de revoluție. Viteza unghiulară. Accelerația centripetă.

Dinamică

Principiile mecanicii clasice. Mișcarea corpurilor sub acțiunea diferitor tipuri de forțe. Impulsul mecanic. Teorema despre variația impulsului corpului. Legea conservării impulsului mecanic. Lucrul, puterea, energia mecanică. Legea transformării și conservării energiei mecanice. *Oscilații mecanice. Caracteristici (amplitudine, perioadă, frecvență, elongație, fază, pulsație). Legea oscilațiilor armonice. Pendul elastic. Pendul gravitațional. Legea conservării și transformării energiei oscilatorului armonic. Propagarea undelor mecanice.*

II. Fizică moleculară și termodinamică

Bazele TCM

Principiile fundamentale ale teoriei cinetico – moleculare. Gazul ideal. Ecuația fundamentală a teoriei cinetico–moleculare a gazului ideal.

Temperatura. Temperatura absolută.

Ecuația de stare a gazului ideal.

Izoprocese în gaze: procesul izobar; procesul izotermic; procesul izocor. Descrierea analitică și grafică a izoproceselor.

Termodinamica

Sistem termodinamic. Energia internă a gazului ideal monoatomic. Lucrul în procesele termodinamice. Principiul I al termodinamicii.

Motoare termice. Poluarea mediului la utilizarea motoarelor termice. Protecția mediului ambiant.

III. Electrodynamică

Electrostatică

Câmpul electrostatic și caracteristicile lui. Lucrul câmpului electrostatic la deplasarea sarcinii punctiforme. Conductori și dielectrici în câmpul electrostatic. Capacitatea electrică. Condensatorul plan.

Curentul electric staționar

Tensiunea electromotoare.

Legea lui Ohm pentru un circuit întreg. Curentul electric în semiconductori.

Câmpul magnetic. Inducția electromagnetice

Acțiunea câmpului magnetic asupra sarcinilor electrice în mișcare.

Inducția electromagnetice. Fluxul magnetic. Legea inducției electromagnetice. Regula lui Lenz.

Oscilații electromagnetice. Unde electromagnetice

Oscilații electromagnetice libere și forțate. Curentul electric alternativ.

Generarea tensiunii electromotoare alternative prin inducție electromagnetice.

Valorile efective ale intensității și tensiunii.

Transformatorul. Producerea și transportul energiei electrice la distanțe.

Propagarea undelor electromagnetice.

IV. Optică

Optica ondulatorie. Natura electromagnetică a luminii.

Interferența și difracția luminii. Legile refracției luminii. Dispersia luminii.

Lentile sferice. Formula lentilei subțiri.

V. Fizică modernă

Elemente de fizică cuantică

Tipuri de radiații. Tipuri de spectre.

Fotonul. Energia, masa și impulsul fotonului.

Efectul fotoelectric extern. Legile efectului fotoelectric.

Fizica atomului

Modele de atomi. Postulatele lui Bohr.

Fizica nucleului atomic

Modelul nucleului atomic. Număr atomic. Masă atomică. Dezintegrarea radioactivă. Izotopii. Forțe nucleare. Reacții nucleare.

Bazele astronomiei

Cerul înstelat. Constelațiile. Mișcarea diurnă aparentă a stelelor. Sfera cerească. Coordonate cerești. Hărți stelare. Mișcarea diurnă a astrilor la diferite latitudini. Culminații.

Mișcarea aparentă a Soarelui și Lunii pe sfera cerească. Ecliptica. Echinocții. Solstiții.

Mișcarea reală a Pământului în jurul Soarelui.

Timpu și măsurarea lui. Calendare.

Sistemul Solar. Mișcarea reală a planetelor. Sistemul heliocentric. Legile lui Kepler. Mareele.

Soarele. Caracteristici generale. Structura. Atmosfera solară. Activitatea Soarelui și consecințe asupra Pământului.

Stelele. Caracteristicile principale ale stelelor. Spectre stelare. Clasificarea spectrală a stelelor. Evoluția stelelor. Stele duble. Stele variabile și nestaționare.

Structura și evoluția Universului

Marea Explozie (Big Bang). Formarea și evoluția galaxiilor. Galaxia noastră. Roiuri și asociații stelare. Metagalaxia.

Tabloul științific al lumii.

5.2.3. Disciplina de studiu *Chimie*

Godoroja Rita
Mihailov Elena

Standardele de competență la disciplina de învățămînt *Chimie* pentru învățămîntul gimnazial

1. Caracterizarea și clasificarea elementelor chimice, substanțelor anorganice, reacțiilor chimice.
2. Explicarea relației cauză - efect dintre compoziția, proprietățile, obținerea, utilizarea substanțelor anorganice și influența lor asupra omului și mediului.
3. Utilizarea formulelor, ecuațiilor chimice, modelelor și schemelor pentru reprezentarea și explicarea compoziției, structurii și proprietăților substanțelor anorganice.
4. Utilizarea adecvată a legilor și terminologiei specifice chimiei în diverse situații de comunicare.
5. Rezolvarea și alcătuirea exercițiilor și problemelor prin aplicarea algoritmilor chimici studiați.
6. Efectuarea experiențelor de laborator și a lucrărilor practice conform instrucțiunilor propuse și respectarea regulilor de securitate.
7. Obținerea, identificarea și investigarea experimentală a proprietăților unor substanțe anorganice.
8. Interpretarea rezultatelor experiențelor chimice realizate și formularea concluziilor.
9. Utilizarea inofensivă a substanțelor și utilajului chimic în cadrul activităților practice.
10. Elaborarea unor rapoarte de activitate experimentală, proiecte, comunicări, lucrări creative privind acțiunea unor produse și procese chimice asupra omului și mediului, asigurarea securității personale și sociale, adoptarea modului sănătos de viață.
11. Prezentarea informațiilor chimice, selectate din diverse resurse didactice, prin scheme, tabele, diagrame.
12. Argumentarea avantajelor pe care le oferă chimia în rezolvarea problemelor contemporaneității și pentru îmbunătățirea calității vieții.
13. Manifestarea independenței, perseverenței, responsabilității, obiectivității, creativității, toleranței, empatiei, abilităților de colaborare în grup și a interesului față de studierea chimiei.

Lista standardelor de conținut la disciplina de învățămînt *Chimie* Pentru învățămîntul gimnazial

Chimia anorganică

1. **Obiectul chimiei. Compoziția calitativă și cantitativă a substanței.**
Chimia - știință a naturii. Dezvoltarea chimiei și calitatea vieții. Acțiunea unor produse și procese chimice asupra omului și mediului. Substanța – formă de existență a materiei. Stările de agregare ale substanțelor. Diversitatea substanțelor. Corpuri și substanțe. Molecule și atomi.
Substanțe pure și amestecuri. Amestecuri omogene și neomogene. Purificarea substanțelor. Metode de separare a substanțelor din amestec.
Proprietățile fizice ale substanțelor, proprietățile chimice, proprietățile fiziologice.
Compoziția calitativă și cantitativă a substanței. Substanțe simple și compuse. Formula chimică. Valența elementului și numărul grupei, valența superioară, valența constantă și variabilă. Alcătuirea formulelor după valență. Determinarea valenței elementelor după formulă chimică. Masa moleculară relativă. Legea constantei compoziției substanțelor. Cantitatea de substanță, molul. Masă molară. Volumul molar al gazelor.
Tehnica securității în laboratorul școlar de chimie. Regulile de lucru cu substanțele și utilajul chimic. Utilajul și ustensilele de laborator. Operațiile experimentale: încălzirea, dizolvarea, filtrarea, vaporizarea, cântărirea. Asigurarea securității personale, sociale, a mediului.
2. **Structura atomului. Sistemul periodic al elementelor chimice. Legea periodicității.**

Atomul. Modelul planetar al atomului. Structura atomului, nucleului și învelișului electronic. Electronii: sarcina, masa, numărul. Elementul chimic. Simbolul și denumirea elementului chimic. Sistemul periodic al elementelor chimice. Grupele, subgrupele și perioadele de elemente în Sistemul periodic. Masa atomică relativă. Repartizarea electronilor pe straturi. Schemele electronice ale atomilor elementelor cu $Z = 1-20$. Dependența structurii atomului de poziția elementului în Sistemul periodic. Elemente metalice și nemetalice.

Structura atomului și legea periodicității. Schimbarea periodică a proprietăților metalice și nemetalice. Cauzele periodicității. Caracteristica elementului după locul lui în Sistemul periodic.

3. Legătura chimică.

Legătura chimică. Legătura covalentă. Noțiunea de electronegativitate. Legătura covalentă nepolară și polară. Formarea legăturilor covalente în moleculele de: H_2 , O_2 , N_2 , Cl_2 , HCl , H_2O , NH_3 , CH_4 ; formulele electronice și grafice ale substanțelor indicate. Legătura ionică. Formarea legăturii în clorura de sodiu $NaCl$. Noțiuni de ion, cation, anion.

4. Reacții chimice.

Reacția chimică. Semnele reacțiilor chimice. Fenomene fizice și chimice.

Legea conservării masei substanței. Ecuații chimice (moleculară, ionică desfășurată și redusă). Stabilirea coeficienților în ecuații chimice.

Tipuri de reacții chimice. Reacție de combinare, de descompunere, de substituție, de schimb. Catalizator.

Gradul de oxidare. Determinarea gradului de oxidare după formulă chimică. Alcătuirea formulelor după gradul de oxidare. Noțiuni despre oxidant, oxidare, reducător, reducere.

5. Clasele de substanțe anorganice.

Clasificarea substanțelor anorganice. Substanțe simple: metale, nemetale. Substanțe compuse: oxizi, acizi, baze, săruri: definirea, compoziția, denumirea, importanța și utilizarea. Indicatorii (fenolftealeină, turnesol, metiloranj). Identificarea soluțiilor de baze și acizi.

Acizii. Clasificarea: acizi neoxigenați (HCl , H_2S); oxigenați (H_2SO_3 , H_2SO_4 , HNO_3 , H_3PO_4 , H_2CO_3 , H_2SiO_3); tari; slabi. Rest acid. Proprietățile chimice generale ale acizilor (HCl , H_2SO_4 , H_3PO_4). Metodele de obținere.

Bazele. Clasificarea: baze insolubile; solubile /alcaline. Proprietățile chimice generale alcaliilor și bazelor insolubile (interacțiunea cu acizii, descompunerea). Metodele de obținere.

Oxizii. Clasificarea: oxizi acizi, oxizi bazici. Proprietăți chimice. Metode de obținere.

Sărurile. Proprietăți chimice generale. Metode de obținere.

Legătura genetică dintre clasele de substanțe anorganice.

6. Apa. Soluțiile

Apa. Rolul vital al apei. Proprietățile fizice. Proprietățile chimice: descompunerea, interacțiunea cu metalele (Na , K , Ca , Fe); nemetalele (Cl_2); oxizii bazici (Na_2O , CaO); oxizii acizi (SO_3 , SO_2 , P_2O_5 , CO_2). Apa naturală. Duritatea apei. Apa pură, epurarea apei. Apa distilată. Utilizarea apei. Poluarea și protecția apei.

Soluțiile. Apa ca solvent. Compoziția soluțiilor. Partea de masă a substanței dizolvate în soluție. Utilizarea și importanța soluțiilor în viața cotidiană.

Tabelul solubilității acizilor, sărurilor și bazelor în apă.

Disocierea electrolitică a acizilor, alcaliilor, sărurilor. Electroliți, neelectroliți, electroliți tari și slabi. Ecuații de disociere electrolitică. Reacții ionice. Ecuații ionice complete și reduse. Condiții de realizare a reacțiilor ionice.

7. Nemetalele

Caracteristica generală a nemetalelor. Importanța, rolul biologic și utilizarea nemetalelor (oxigen, hidrogen, clor, sulf, azot, fosfor, siliciu, carbon); compușilor nemetalelor. Acțiunea asupra organismului uman. Caracteristica nemetalelor după poziția în Sistemul periodic. Nemetale - substanțe simple: compoziția, răspândirea în natură, proprietățile fizice. Alotropia pe exemplul oxigenului, fosforului, carbonului.

Oxigenul. Obținerea în industrie; în laborator (descompunerea permanganatului de potasiu, apei, peroxidului de hidrogen). Proprietățile chimice ale oxigenului: interacțiunea cu nemetalele (hidrogen, sulf, fosfor, carbon, azot), metalele (calciu, magneziu, aluminiu, fier, cupru), substanțele compuse (metan). Circuitul oxigenului în natură. Identificarea oxigenului.

Aerul. Compoziția aerului. Oxigenul și ozonul. Arderea. Condiții de inflamare și stingere. Aerul din jurul nostru. Protecția aerului.

Hidrogenul. Metode de obținere: descompunerea metanului, apei, interacțiunea metalelor cu acizii. Proprietățile chimice ale hidrogenului: interacțiunea cu nemetalele, oxizii metalelor /reducerea (CuO, Fe₂O₃). Identificarea hidrogenului.

Clorul. Proprietățile chimice ale clorului: interacțiunea cu metale, hidrogen, apă. Clorura de hidrogen. Acidul clorhidric: obținerea, proprietățile chimice (generale ale acizilor). Identificarea ionilor de clor.

Sulfur. Proprietățile chimice: interacțiunea cu metalele (calciu, sodiu, aluminiu, fier, cupru), și nemetalele (hidrogen, oxigen). Sulfura de hidrogen. Oxizii sulfurii - oxizi acizi: obținerea, interacțiunea cu apa, alcaliile. Acidul sulfuric. Obținerea, proprietățile chimice generale ale acizilor; proprietățile specifice ale acidului sulfuric concentrat (dizolvarea în apă, acțiunea asupra substanțelor organice). Identificarea ionilor sulfat. Cele mai importante săruri ale acidului sulfuric.

Azotul. Obținerea din aer. Proprietățile chimice ale azotului: interacțiunea cu oxigenul, hidrogenul. Amoniacul. Proprietățile fizice și chimice: interacțiunea cu apa, acizii (HCl, HNO₃, H₂SO₄). Hidroxid de amoniu – bază slabă. Obținerea amoniacului. Identificarea amoniacului.

Sărurile de amoniu: proprietățile fizice și chimice: interacțiunea cu alcalii, descompunerea. Identificarea ionilor de amoniu. Oxid de azot (II), obținerea din azot, oxidarea în oxid de azot (IV). Acidul azotic. Obținerea și proprietățile chimice generale ale acizilor (fără interacțiunea cu metalele), proprietățile specifice ale acidului azotic (descompunerea la lumină/încălzire). Nitrații. Nitrații de sodiu, potasiu, calciu, amoniu, utilizarea lor.

Fosforul. Proprietățile chimice: arderea. Oxidul de fosfor (V), proprietăți fizice și chimice.

Acidul fosforic (ortofosforic). Obținerea, proprietățile chimice generale ale acizilor. Sărurile acidului fosforic și importanța lor. Noțiunea de îngrășăminte minerale, utilizarea lor.

Siliciu. Interacțiunea cu oxigenul. Oxidul de siliciu, interacțiunea cu oxizii bazici (CaO), baze alcaline (NaOH, Ca(OH)₂), carbonații de calciu, sodiu. Acidul silicic, obținerea, descompunerea. Utilizarea silicaților. Sticla. Ceramica. Cimentul.

Carbonul. Proprietățile chimice: interacțiunea cu oxigenul, hidrogenul, metalele (calciu, aluminiu), oxizii metalelor/reducere (CuO, Fe₂O₃). Noțiunea de adsorbție. Oxid de carbon (II). Obținerea, oxidarea în oxid de carbon (IV). Proprietățile reducătoare (CuO, Fe₂O₃). Caracterul nociv. Evitarea formării CO în procesul de ardere. Oxid de carbon (IV). Obținerea prin arderea carbonului, metanului; tratarea carbonaților cu acid, descompunerea CaCO₃. Proprietățile chimice (comune pentru oxizi acizi). Identificarea oxidului de carbon (IV). Acidul carbonic și sărurile lui (carbonați, hidrocarbonați de calciu, natriu). Reacții de descompunere. Reacția sărurilor cu acizii. Identificarea ionilor carbonat.

Noțiuni despre compușii organici ai carbonului. Substanțe organice: compoziția, importanța și utilizarea lor. Deosebiriile dintre substanțele organice și anorganice. Reacția de ardere a compușilor organici: metanul și etanolul (componenti ai gazului natural), propanul și butanul (componenti ai gazului din butelii), acetilena (sudarea și tăierea metalelor), etanolul. Regulile de securitate la utilizarea gazului natural și gazului din butelii. Influența produșilor de ardere asupra mediului.

Metanolul și etanolul: acțiunea nocivă asupra organismului, adoptarea modului sănătos de viață. Acidul acetic: proprietăți fizice, fiziologice și chimice (interacțiunea cu bazele, sărurile acidului carbonic), utilizarea.

Substanțe organice cu importanța biologică: grăsimi, hidrați de carbon (glucoză, zaharoză, amidon, celuloză), aminoacizi, proteine, răspândirea în mediu, rolul lor în calitate de componente ale produselor alimentare. Importanța procesului de fotosinteză.

Polietilena: proprietăți fizice și utilizare, protecția mediului.

Produsele chimice de uz casnic și de igienă personală (săpun, detergenți, agenți de curățare, pastă de dinți, parfumuri). Măsuri de utilizare inofensivă.

Chimia și sănătatea: noțiuni de medicamente, vitamine, hormoni. Asigurarea securității personale și sociale.

Circuitul nemetalelor în mediu, pe exemplul oxigenului, azotului, carbonului.

8. Metalele

Caracteristica generală a metalelor. Importanța metalelor în viața de toate zilele și în tehnică. Răspândirea în natură, rolul biologic. Poziția în Sistemul periodic. Legătura metalică. Proprietățile generale ale metalelor. Proprietățile fizice și chimice ale metalelor. Seria de substituție a metalelor. Metode de obținere a metalelor: reducerea din oxizi, săruri solubile. Importanța metalelor în viața de toate zilele și în tehnică. Aliaje. Noțiunea de coroziune a metalelor și metodele de combatere a coroziunii (pe exemplul fierului).

Oxizii și hidroxizii metalelor. Proprietățile chimice generale. Utilizarea.

Metale alcaline: sodiu, potasiu. Interacțiunea cu clorul, sulf, apă. Compoziția și utilizarea celor mai importanți compuși ai metalelor alcaline: alcalii, cloruri, nitrați, carbonați, soda alimentară. Proprietățile chimice și obținerea bazelor alcaline.

Calciul și compușii lui. Interacțiunea calciului cu oxigen, clor, sulf, apă. Oxid de calciu. Hidroxid de calciu. Metode de obținere, proprietățile chimice. Utilizarea compușilor calciului. Compuși chimici utilizați în procesul de construcție și renovare (creta, marmura, varul, vopsele, cleiuri), regulile de utilizare eficientă și inofensivă. Identificarea ionilor de calciu.

Aluminiul. Răspândirea în natură, proprietățile fizice și chimice: interacțiunea cu oxigen, clor, sulf, oxidul de fier (III), soluții diluate de acid clorhidric, acid sulfuric. Obținerea aluminiului din oxidul de aluminiu. Oxidul și hidroxidul de aluminiu. Proprietățile amfotere ale hidroxidului de aluminiu: interacțiunea cu acizii și bazele alcaline. Utilizarea aluminiului și compușilor lui.

Fierul și compușii lui. Răspândirea în natură, proprietățile fizice și chimice: interacțiunea cu oxigen, clor, sulf, apă, soluții diluate de acid clorhidric, acid sulfuric, soluțiile sărurilor de cupru (II). Identificarea ionilor de fier (3+). Obținerea fierului. Cei mai importanți compuși ai fierului (II) și (III) - oxizii, hidroxizii, sărurile: proprietățile, obținerea, utilizarea. Aliajele fierului - fonta și oțelul, utilizare.

Lista standardelor de competență la disciplina de învățământ Chimie pentru învățământul liceal

1. Caracterizarea, clasificarea și compararea elementelor chimice, substanțelor anorganice și organice, reacțiilor chimice, legăturilor chimice.
2. Deducerea relației cauză - efect dintre compoziția, structura, tipul legăturii chimice, proprietățile fizice și chimice, obținerea, utilizarea substanțelor anorganice și organice, influența lor asupra omului și mediului.
3. Utilizarea formulelor, ecuațiilor chimice, modelelor și schemelor pentru reprezentarea și explicarea compoziției, structurii și proprietăților substanțelor anorganice și organice.
4. Utilizarea adecvată a legilor și terminologiei specifice chimiei în diverse situații de comunicare.
5. Rezolvarea și crearea exercițiilor, problemelor și situațiilor-problemă prin aplicarea și transferul algoritmilor chimici studiați; sesizarea și soluționarea problemelor de mediu.
6. Efectuarea experiențelor de laborator și a lucrărilor practice conform instrucțiunii propuse sau planului elaborat și respectarea regulilor de securitate.
7. Obținerea, identificarea și investigarea experimentală a proprietăților unor substanțe anorganice și organice.
8. Prognozarea și interpretarea rezultatelor experiențelor chimice, formularea concluziilor.
9. Utilizarea inofensivă a substanțelor și utilajului chimic în cadrul activităților practice.
10. Elaborarea unor rapoarte de activitate experimentală, proiecte, comunicări, lucrări creative privind acțiunea unor produse și procese chimice asupra omului și mediului, asigurarea securității personale și sociale, promovarea modului sănătos de viață.
11. Prezentarea prin scheme, tabele, diagrame, a informațiilor chimice, selectate din diverse resurse didactice.
12. Argumentarea avantajelor pe care le oferă chimia în rezolvarea problemelor contemporaneității și pentru îmbunătățirea calității vieții.
13. Manifestarea independenței, perseverenței, responsabilității, obiectivității, creativității, toleranței, empatiei, abilităților de colaborare în grup și a interesului față de studierea chimiei.

Lista standardelor de conținut la disciplina de învățământ Chimie Pentru învățământul liceal, profil real

Chimia generală și anorganică

1. Noțiunile și legile fundamentale ale chimiei.

Teoria atomo-moleculară. Legea constanței compoziției. Legea lui Avogadro și consecințele ei. Legea conservării masei substanțelor. Limbajul specific chimiei: simbolurile, formulele și ecuațiile chimice, nomenclatura sistematică a substanțelor anorganice.

2. Structura atomului și legea periodicității.

Atom. Nucleu. Protoni. Neutroni. Electroni. Izotopi. Element chimic. Nivel și subnivel energetic, orbital. Structura învelișurilor electronice ale atomilor elementelor din perioadele I-IV. Repartizarea electronilor pe nivele, subnivele, orbitali; valențele, gradele de oxidare posibile. Elementele s-, p-, d-, metale, nemetale. Formulele, denumirile, caracterul substanțelor simple; oxizilor și hidroxizilor superiori (pentru elementele s-, p-); compușilor hidrogenați (la nemetale). Legătura dintre structura atomului elementului și poziția lui în SP. Cauza periodicității. Schimbarea periodică a proprietăților elementelor: electronegativitatea, proprietățile metalice și nemetalice, proprietățile oxido-reducătoare ale elementelor, oxidant, reducător, proprietățile acido-bazice ale oxizilor și hidroxizilor (subgrupele principale).

3. Legătura chimică și structura substanțelor.

Legătura chimică. Tipuri de legătură chimică: covalentă, ionică, de hidrogen și metalică. Legătura covalentă nepolară și polară, formarea ei; legătură donor-acceptor. Formarea legăturilor σ și π . Valența. Legătura unitară, dublă, triplă. Legătura de hidrogen. Legătura ionică. Formarea și proprietățile ionilor. Legătura metalică. Rețele cristaline atomice, moleculare, ionice, metalice. Proprietățile substanțelor cu diferite tipuri de legătură chimică.

4. Reacții chimice.

Reacții exo- și endoterme. Efecte termice ale reacțiilor chimice. Ecuații termochimice.

Viteza reacțiilor chimice. Sisteme omogene și eterogene. Factorii ce influențează viteza de reacție în sisteme omogene și eterogene: natura substanțelor, concentrația, temperatura, catalizatorul, presiunea, suprafața de contact a substanțelor reactante. Ecuația cinetică. Noțiuni de cataliză. Catalizator, inhibitor. Rolul catalizei în chimie, tehnologie și natură. Procese reversibile și ireversibile. Echilibrul chimic. Constanta echilibrului chimic. Deplasarea echilibrului chimic. Factorii ce influențează echilibrul chimic: concentrația, temperatura, presiunea, catalizator. Principiul Le Châtelier. Echilibrul în sisteme omogene și eterogene. Condițiile efectuării unei reacții chimice. Clasificarea reacțiilor chimice după criteriile: compoziția și numărul reactanților și a produselor; schimbarea gradului de oxidare; efectul termic; reversibilitatea; starea de agregare și numărul fazelor sistemului (omogene și eterogene); prezența catalizatorului.

5. Soluții. Disociația electrolitică.

Soluții, substanță dizolvată, solvent, dizolvare. Solubilitatea substanțelor în apă. Noțiuni de soluții saturate, nesaturate. Dizolvarea substanțelor cu diferite tipuri de legături chimice în apă. Metode cantitative de exprimare a compoziției soluțiilor: partea de masă a substanței dizolvate în soluție, concentrația molară. Soluțiile electrolitilor. Teoria disociației electrolitice. Gradul de disociere. Electrolit tare. Electroliti de tărie medie. Electrolit slab. Acid, sare acidă, bazicitatea acidului, bază. Disociația acizilor slabi și tari, bazelor, sărurilor neutre, acide.

Disocierea apei. Mediul de reacție: neutru, acid, bazic. Interacțiuni în soluțiile de electroliti: proprietățile chimice ale acizilor, bazelor, sărurilor. Reacția de neutralizare. Ecuații ionice dintre baze și acizi (tari și slabi). Ecuațiile moleculare, ionice complete și ionice reduse pentru interacțiunile în soluțiile de electroliti. Noțiunea de hidroliză a sărurilor (fără ecuații). Mediul soluției la hidroliza sărurilor.

6. Reacții de oxidoreducere (ROR).

Gradul de oxidare, oxidant, reducător, reducere, oxidare. Reacții de oxido-reducere. Metoda bilanțului electronic pentru stabilirea coeficienților în ecuațiile reacțiilor de oxido-reducere a compușilor anorganici. Utilizarea practică a ROR și importanța lor. Seria activității metalelor. Coroziunea metalelor. Metodele de combatere a coroziei. Electroliza topiturilor și a soluțiilor apoase pentru sărurile acizilor neoxigenați (NaCl, KCl). Utilizarea electrolizei.

7. Nemetale.

Caracteristica generală. Poziția elementelor nemetalice în Tabelul periodic. Structura atomilor lor. Substanțele simple - nemetalele: structura, proprietățile fizice, rolul biologic. Proprietățile chimice ale nemetalelor clor, oxigen, sulf, azot, carbon, hidrogen. Obținerea și utilizarea nemetalelor. Compușii hidrogenați ai nemetalelor (HCl, H₂O, H₂S, NH₃, CH₄). Nomenclatura, structura, obținerea. Proprietățile fizice și chimice (interacțiunea cu oxigenul, apa, acizii, bazele alcaline). Utilizarea. Rolul biologic.

Oxizii nemetalelor: clasificarea, nomenclatura, obținerea, proprietățile fizice și chimice, utilizarea.

Acizii oxigenați ai nemetalelor: compoziția, clasificarea, nomenclatura, structura, proprietățile fizice și chimice (HNO₃, H₂SO₄, H₃PO₄). Caracteristica comparativă a proprietăților chimice generale și specifice (de oxidant) pe exemplul acizilor azotic și sulfuric de concentrație diferită. Obținerea acizilor în laborator și în industrie. Utilizarea acizilor oxigenați ai nemetalelor.

Sărurile acizilor oxigenați și neoxigenați. Compoziția, nomenclatura, proprietățile fizice și chimice. Obținerea sărurilor neutre (pe baza schemei legăturilor genetice). Săruri acide (NaHCO₃, Ca(HCO₃)₂). Utilizarea celor mai importante săruri în funcție de proprietățile lor fizice și chimice. Reacțiile de

identificare ale anionilor acizilor oxigenați și neoxigenați studiați. Rolul biologic al nemetalelor și compușilor lor.

8. Metale.

Poziția metalelor în Tabelul periodic al elementelor, caracterul variației proprietăților metalelor în grupe și perioade. Proprietățile fizice și chimice. Elementele chimice din sistemele biologice. Metode generale de obținere. Domenii de utilizare a metalelor. Aliajele. Utilizarea lor.

Oxizii metalelor. Proprietățile chimice bazice și amfotere. Metodele generale de obținere. Răspîndirea în natură. Utilizarea. Hidroxizii metalelor. Hidroxizii bazici, amfoteri. Bazele alcaline și hidroxizii insolubili. Proprietățile chimice. Obținerea și utilizarea. Reacțiile de identificare pentru cationii metalelor. Rolul biologic al metalelor.

9. Noțiuni de tehnologie chimică.

Noțiuni generale ale chimiei tehnologice: tehnologia chimică, caracteristica și pregătirea materiei prime; caracteristicile reacțiilor care stau la baza procesului tehnologic; tehnica securității. Ocrotirea muncii și mediului. Procesele tehnologice de obținere ale varului nestins; etanolului.

Caracteristica proceselor de obținere (materia primă, reacțiile chimice și caracteristica lor, utilizarea produsului) a fontei și oțelului; cimentului și sticlei; prelucrării petrolului (principiul distilării fracționate). Surse alternative de combustibil. Randamentul produsului. Partea de masă sau de volum a randamentului practic. Partea de masă a impurităților și a substanței pure.

10. Noțiuni de analiză chimică.

10.1. Noțiuni de analiza calitativă.

Noțiune de concentrație molară a ionilor rezultanți în urma disocierii electrolitice. Reacție analitică, reactiv analitic, reactiv specific, reactiv de grupă. Reacții ionice. Clasificarea acido-bazică a cationilor în grupe analitice. Reacții de identificare a cationilor: Pb^{2+} , Ca^{2+} , Ba^{2+} , Fe^{3+} , NH_4^+ . Analiza a unui amestec de cationi. Clasificarea anionilor în grupe analitice. Reacții de identificare a anionilor: Cl^- , SO_4^{2-} , CO_3^{2-} . Analiza unui amestec de anioni. Importanța analizei chimice în industrie și viața cotidiană.

10.2. Echilibrul în sisteme eterogene.

Echilibru în sisteme eterogene. Produs de solubilitate. Expresia produsului de solubilitate pentru diferite săruri. Exprimarea concentrației ionilor. Solubilitatea unei substanțe puțin solubile și modurile de exprimare a solubilității. Exprimarea produsului solubilității sării puțin solubile prin solubilitatea ei. Condiții de formare a precipitatelor.

10.3. Noțiuni de analiza cantitativă.

Echilibrul chimic în procesul de disociere a electroliților slabi. Disocierea apei. Produsul ionic al apei. Mediul acid, mediul neutru și mediul alcalin. Indice de hidrogen pH și caracterul reacției mediului în soluții apoase. Domeniul de variație a pH-ului în soluții apoase. Indicatori acido-bazici. Reacțiile de schimb ionic în analiza cantitativă. Analiza cantitativă. Volumetria. Măsurarea volumelor. Titrarea. Soluții standard, prepararea lor. Reacțiile de neutralizare. Titrarea acido-bazică. Calcule în metoda volumetrică. Importanța analizei volumetrică.

Chimia organică

11. Bazele teoretice ale chimiei organice.

Obiectul de studiu al chimiei organice. Substanțe organice, structura chimică, catene carbonice (liniare, ramificate, ciclice, aciclice), formule moleculare și de structură (desfășurate și semidesfășurate). Surse de materie organică pe planeta noastră. Teoria structurii chimice a compușilor organici și importanța ei. Izomeria. Izomeri. Nomenclatura sistematică.

Structura electronică a atomului de carbon, tetravalența lui. Tipuri de legături chimice în compușii organici. Formarea legăturilor chimice în compușii organici. Legături covalente unitare, duble și triple; σ - și π -. Noțiunile de hibridizare a orbitalelor atomice (sp^3 , sp^2 , sp), forma orbitalelor hibridi sp^3 , sp^2 , sp și aranjarea lor spațială; unghiul de valență, forma zigzag a catenelor carbonice. Caracteristicile legături covalente: multiplitate, lungimea, orientarea în spațiu, scindarea. Catene carbonice (liniare, ramificate, ciclice, aciclice). Tipurile de hidrocarburi, clasele de compuși organici. Diversitatea compușilor organici, căile de obținere (din surse naturale, prin sinteza chimică).

12. Hidrocarburi.

12.1. Hidrocarburi saturate (alcani și cicloalcani)

Alcanii. Definiție. Compoziție. Formulă generală. Răspîndirea în natură. Seria omoloagă. Omologi. Structura metanului și a omologilor lui. Hibridizarea sp^3 și unghiul de valență. Izomerie de catenă. Nomenclatura. Principiile nomenclurii sistematice. Proprietățile fizice și chimice ale alcanilor. Reacții de: substituție (halogenare); eliminare (dehidrogenare); oxidare totală (arderea). Utilizarea.

Derivații halogenați ai alcanilor. Clasificarea lor în: mono-, di-, trihalogenoderivați; cloruri, bromuri. Izomeria. Nomenclatura. Obținerea. Proprietățile fizice și chimice: reacții cu metalele active, apă, alcaliile (soluție în apă, în alcool). Utilizarea derivaților halogenați.

Cicloalcanii. Definiție. Nomenclatură. Formulă generală. Cicloalcanii hexaatomici. Structura. Hibridizarea sp^3 . Răspândirea în natură. Metode de obținere. Proprietățile chimice: reacția de clorurare; de dehidrogenare, de ardere. Utilizarea.

12.2. Hidrocarburi nesaturate (alchene, alcadiene și alchine)

Alchenele. Definiția, compoziția, formula generală, seria omoloagă, structura, legătura chimică, hibridizarea sp^2 . Nomenclatura. Izomeri de catenă, de poziție, de funcțiune. Metode de sinteză prin dehidrogenarea alcanilor, deshidratarea alcoolilor, din derivați monohalogenati, și derivați dihalogenati. Proprietățile fizice și chimice ale alchenelor: adiția la dubla legătură, oxidarea etenei cu soluție de $KMnO_4$ (mediu neutru), arderea, polimerizarea. Regula lui Markovnicov. Monomer, polimer, polimerizare. Utilizarea alchenelor. Probe de identificare a nesaturației hidrocarburilor.

Alcadienele. Definiția, compoziția, formula generală. Formula butadienei și izoprenului. Metodele de sinteză: dehidrogenarea alchenelor sau alcanilor, metoda Lebedev. Polimerizarea butadienei și izoprenului. Cauciucul natural și sintetic, butadienic și izoprenic, proprietățile, utilizarea. Vulcanizarea cauciucului.

Alchinele. Definiția, compoziția, seria omoloagă, formula generală, structura, legătura chimică, hibridizarea sp . Nomenclatura. Izomeria. Metode de obținere, pe exemplul a acetilenei: piroliza metanului, hidroliza carburii de calciu. Proprietățile fizice și chimice: reacția de adiție la legătura triplă a hidrogenului, halogenilor, apei, hidrohalogenurilor; reacția de trimerizare (a etenei); arderea. Arderea acetilenei și utilizarea ei.

Legătura genetică dintre alcani, alchene, alchine.

12.3. Hidrocarburi aromatice (arene)

Benzenul. Compoziția, structura moleculei după Kekule, hibridizarea sp^2 , stabilitatea nucleului benzenic la acțiunea soluțiilor de Br_2 și $KMnO_4$. Proprietățile fizice și chimice (reacțiile de substituție; reacțiile de adiție; arderea). Formula generală a arenelor. Toluenu ca omolog a benzenului: structura moleculei, reacțiile de nitrare, halogenare în nucleu. Influența reciprocă a grupei metil și nucleului benzenic în molecula de toluen. Surse naturale și metode de obținere a benzenului (din alcani, cicloalcani, etină) și omologilor lui (toluen). Utilizarea benzenului și omologilor lui. Legătura genetică dintre hidrocarburile saturate, nesaturate, ciclice și aromatice.

12.4. Sursele naturale de hidrocarburi și prelucrarea lor

Gazul natural, petrolul, cărbunele. Răspândirea în natură, regiunile mai bogate de pe globul pământesc. Proprietățile fizice, componenții gazului natural și a petrolului. Petrolul ca un amestec de hidrocarburi. Frațiile distilării petrolului: benzină, ligroină, gaz lampant, motorină, păcură și utilizarea lor. Cifra octanică. Noțiunea de cracare. Ocrotirea mediului de poluanții formați în urma prelucrării și folosirii gazului natural, petrolului și cărbunilor.

13. Derivații funcționali ai hidrocarburilor.

13.1. Compușii hidroxilici (alcooli și fenoli).

Definiția, compoziția, grupa funcțională OH, clasificarea în alcooli și fenoli. Clasificarea.

Alcoolii monohidroxilici saturați. Definiția, compoziția, formula generală, seria omoloagă, izomeria (de catenă, de poziție, de funcțiune). Nomenclatura. Proprietățile fizice (legăturile de hidrogen). Proprietățile chimice: reacțiile cu metalele alcaline, deshidratarea, esterificarea, oxidarea, arderea. Metanolul și etanolul – utilizarea, proprietățile fiziologice nocive. Metode de obținere.

Legătura genetică dintre hidrocarburile saturate, nesaturate și alcoolii monohidroxilici saturați.

Alcoolii polihidroxilici. Definiția, structura, nomenclatura istorică și sistematică. Etilenglicolul. Glicerina. Metode de obținere prin derivații polihalogenati. Proprietățile fizice și chimice (reacțiile cu Na, HNO_3). Identificarea cu hidroxid de cupru (II) (fără ecuația reacției chimice). Utilizarea.

Fenolul. Compoziția, structura. Influența reciprocă a grupei OH și nucleului benzenic. Proprietăți fizice și chimice: reacții ale grupei OH (caracter de acid); interacțiunea cu metalele alcaline, NaOH, reacția de culoare cu $FeCl_3$ (fără ecuația reacției); substituție în pozițiile 2, 4, 6; nitrare, bromurare. Obținerea fenolului din clorobenzen. Utilizarea fenolului și protecția mediului. Legătura genetică dintre arene și fenoli.

13.2. Aminele.

Aminele. Definiția. Compoziția, structura. Grupa amină. Clasificarea. Aminele primare, secundare, terțiare. Alchilaminele. Structura electronică. Proprietățile fizice și chimice, comparativ cu ale amoniacului. Interacțiunea cu apa, cu acizii minerali. Obținerea din halogenoderivați.

Anilina. Compoziția, structura electronică. Influența reciprocă a grupei NH₂ și nucleului benzenic. Sinteza anilinei. Reacțiile anilinei cu HCl, Br₂. Utilizarea anilinei la producerea coloranților, preparatelor medicinale. Legătura genetică a aminelor cu alte clase de compuși organici.

13.3. Compușii carbonilici.

Clasificarea compușilor carbonilici în aldehide și cetone. Compoziția. Formula generală.

Aldehidele. Definiție. Grupa funcțională. Formula generală. Seria omoloagă a aldehydelor saturate (pentru primii șase reprezentanți), structura. Nomenclatura sistematică și istorică. Izomeria (de catenă și funcțională). Acetona.

Metode de obținere a aldehydelor (formică și acetică). Obținerea aldehidei acetice prin oxidarea etanolului și prin reacția Kucerov. Obținerea acetonei prin oxidarea 2-propanolului. Proprietățile fizice și chimice ale aldehydelor și ale acetonei: arderea, adiția hidrogenului la legătura dublă C=O, oxidarea aldehydelor. Utilizările aldehidei formice, aldehidei acetice, acetonei. Reacția de identificare a aldehydelor: oxidarea aldehydelor cu soluția amoniacală de oxid de argint și hidroxid de cupru (II). Legătura genetică dintre alcani, alchene, alcoolii și compuși carbonilici.

13.4. Acizii monocarboxilici saturați. Esterii.

Acizii monocarboxilici saturați. Definiție. Grupa funcțională. Formula generală. Seria omoloagă (primii șase omologi), structura. Nomenclatura sistematică și istorică (acidul formic și acetic), izomeria.

Metodele de sinteză (acidul formic și acetic): a) oxidarea aldehydelor; b) oxidarea hidrocarburilor (acid acetic); c) oxidarea alcoolilor, d) din sărurile acizilor carboxilici. Proprietățile fizice. Proprietățile chimice: ionizarea, interacțiunea cu metalele, oxizii metalelor, bazele, sărurile acizilor mai slabi, alcoolii; a acidului acetic cu clorul; oxidarea acidului formic. Compararea proprietăților cu cele ale acizilor anorganici. Acizii formic, acetic, stearic. Domeniile lor de utilizare.

Esterii. Definiție. Nomenclatura. Izomeria de catenă și funcțională. Reacția de esterificare și de hidroliză a esterilor. Răspândirea în natură și utilizarea esterilor.

Legătura genetică dintre hidrocarburi, alcoolii, aldehide și acizi.

14. Compuși organici cu importanța vitală și derivații lor.

14.1. Grăsimile.

Grăsimile. Răspândirea în natură. Definiția. Grăsimile ca esteri ai glicerinei și ai acizilor grași (acid stearic). Formula de structură. Obținerea. Proprietățile fizice și chimice: hidroliza, oxidarea completă. Rolul în organism.

Săpunurile – săruri ale acizilor superiori (stearați de sodiu și potasiu), obținerea lor din grăsimi. Noțiuni de detergenți sintetici, rolul lor. Importanța protecției mediului de poluare cu detergenți.

14.2. Zaharidele (hidrații de carbon, glucidele).

Clasificarea, compoziția.

Monozaharidele. Glucoza și fructoza: formula moleculară și cea de structură liniară, formarea prin procesul de fotosinteză. Răspândirea în natură. Proprietățile fizice și chimice ale glucozei: reacțiile de oxidare, reducere, fermentare alcoolică, oxidarea totală în scopuri energetice. Identificarea glucozei. Domeniile de utilizare. Rolul în organism.

Dizaharidele. Compoziția. Zaharoza. Răspândirea în natură. Obținerea. Proprietăți fizice și chimice (hidroliza, oxidarea totală). Rolul biologic. Utilizarea în industria alimentară.

Polizaharidele. Amidonul și celuloza. Formula moleculară. Formarea în natură. Proprietățile fizice și chimice ale amidonului: hidroliza, identificarea cu iod (fără ecuație). Proprietățile fizice și chimice ale celulozei: a) hidroliza sub acțiunea acizilor, b) oxidarea (arderea), c) deshidratarea (carbonizarea), d) esterificarea cu acid azotic și acid acetic. Obținerea.

Surse naturale, rolul biologic. Importanța lor industrială.

14.3. Aminoacizii, proteinele.

Aminoacizii. Seria omoloagă (patru omologi). Nomenclatura. Izomeria. Sinteza prin reacția derivaților halogenați ai acizilor carboxilici cu amoniac. Proprietățile fizice. Proprietățile chimice amfotere. Policondensarea aminoacizilor. Grupa peptidă. Importanța vitală și tehnică a aminoacizilor.

Proteinele. Proteinele – compuși macromoleculari azotați. Elementele din componența proteinelor. α - Aminoacizii care alcătuiesc proteinele. Structura și denumirea celor mai simpli trei α -aminoacizi. Formarea peptidelor (pe exemplul a trei α -aminoacizi). Structura primară, secundară, terțiară a proteinei. Proprietățile fizice. Proprietățile chimice ale proteinelor: denaturarea, reacțiile de culoare cu acid azotic și hidroxid de cupru (II), hidroliza. Transformarea în organism.

Noțiuni de vitamine, fermenți.

15. Compușii macromoleculari sintetici.

Noțiuni generale ale chimiei compușilor macromoleculari: monomer, polimer, fragment structural, gradul de polimerizare, masa moleculară medie. Metode de sinteză a compușilor macromoleculari prin: a) polimerizare; b) policondensare. Structura polimerilor (liniară, ramificată, spațială).

Compușii macromoleculari, definiția, clasificarea compușilor macromoleculari și a materialelor pe baza lor în: naturali (polizaharide, cauciuc natural, proteine); artificiali (fibre acetat, viscoză); sintetici (polietilenă, polipropilenă, capron, cauciuc sintetic). Proprietățile fizice și chimice ale polimerilor. Utilizarea lor. Masele plastice. Clasificarea maselor plastice în materiale termoplaste și termoreactive. Cauciucul natural și sintetic. Cauciucuri vulcanizate.

16. Diversitatea și unitatea chimică a lumii substanțelor.

Legături genetice dintre clasele de compuși organici și anorganici. Corelația dintre compoziția, structura, proprietățile și utilizarea compușilor organici și anorganici. Omul în lumea substanțelor și a materialelor contemporane. Protecția mediului și calitatea vieții.

Lista standardelor de conținut la disciplina de învățământ Chimie Pentru învățământul liceal, profil umanist, arte, sport

Chimia generală și anorganică

1. Noțiunile și legile fundamentale ale chimiei.

Teoria atomo-moleculară. Legea constanței compoziției. Legea lui Avogadro și consecințele ei. Legea conservării masei substanțelor.

Limbajul specific chimiei: simbolurile, formulele și ecuațiile chimice, nomenclatura sistematică a substanțelor anorganice.

2. Structura atomului și legea periodicității.

Nucleu, proton, neutron, electron, nivel energetic, electronegativitate, oxidant, reducător. Modelul nuclear al atomului. Repartizarea electronilor atomilor elementelor perioadelor I-IV pe niveluri energetice.

Caracteristica elementelor chimice (din perioadele I-III) în funcție de poziția lor în Sistemul periodic: simbolul, numărul de ordine, perioada, grupa, subgrupa, masa atomică relativă, structura atomului, nucleului, repartizarea electronilor pe nivele energetice, valența maximală/minimală, metal/nemetal, formula și denumirea substanței simple, formula și denumirea, caracterul oxidului superior, formula și denumirea compusului hidrogenat.

Legea periodicității. Sensul fizic al legii periodicității. Schimbarea periodică a proprietăților metalice și nemetalice ale elementelor din perioadele I – III; a compoziției și proprietăților oxizilor.

3. Legătura chimică și structura substanțelor.

Legătură chimică. Tipuri de legătură chimică: covalentă, ionică, metalică, de hidrogen. Legătura unitară, dublă, triplă. Valența, ioni. Proprietățile substanțelor cu diferite tipuri de legătură chimică.

4. Reacțiile chimice.

Importanța reacțiilor chimice. Tipuri de reacții chimice. Efectul termic al reacției chimice. Reacții endo- și exoterme în natură și în viața cotidiană. Ecuație termochimică. Reacții reversibile și ireversibile, reacții rapide și lente. Gradul de oxidare. Noțiuni de oxidant, reducător, reducere, oxidare, reacții de oxido-reducere (fără metoda bilanțului electronic). Utilizarea practică a ROR.

5. Soluțiile. Disociația electrolitică.

Soluție, substanță dizolvată, solvent, solubilitatea substanțelor în apă. Partea de masă a substanței dizolvate în soluție.

Disociația electrolitică. Electroliți tari și slabi. Disocierea acizilor, bazelor, sărurilor neutre. Disocierea apei. Mediul neutru, acid, bazic. Noțiunea de pH.

Ecuații moleculare, ionice complete și ionice reduse. Interacțiuni în soluțiile de electroliți: proprietățile chimice ale acizilor, bazelor, sărurilor.

6. Nemetalele.

Caracteristica generală a nemetalelor. Structura, proprietățile fizice și chimice, utilizarea nemetalelor, rolul biologic, metodele de obținere (hidrogen, oxigen, azot).

Compușii hidrogenați ai nemetalelor (HCl, H₂O, NH₃): structura, proprietățile fizice și chimice (interacțiunea cu apa, acizii, bazele alcaline); obținerea, utilizarea, rolul biologic.

Oxizii nemetalelor: nomenclatura, proprietățile fizice și chimice generale, obținerea, utilizarea.

Acizii oxigenați (acid sulfuric, acid azotic, acid fosforic) și neoxigenați (acid clorhidric). Nomenclatura, proprietățile fizice și chimice generale, utilizarea. Metode de obținere.

Sărurile sodiului, potasiului și calciului a acizilor oxigenați și neoxigenați (cloruri, sulfatați, azotați, carbonați, silicați): compoziția și utilizarea.

8. Metalele.

Caracteristica generală a metalelor. Poziția metalelor în Sistemul periodic. Seria de substituție a metalelor. Proprietățile fizice și chimice a metalelor (interacțiunea cu nemetale, apa, acizii, sărurile), rolul biologic. Aliajele (fonta, oțelul), utilizarea.

Oxizii și hidroxizii metalelor din subgrupele principale: compoziția, proprietățile fizice și chimice generale, domeniile de utilizare.

Chimia organică

9. Obiectul de studiu al chimiei organice.

Chimie organică, substanțe organice, structura chimică. Teoria structurii chimice a compușilor organici și importanța ei. Izomeria. Izomeri. Formule moleculare și de structură.

Structura electronică a atomului de carbon. Legătura covalentă în compușii organici. Legătura unitară, dublă, triplă. Catene liniare, ramificate, ciclice. Tipuri de hidrocarburi și clase de compuși organici.

10. Hidrocarburi.

10.1. Hidrocarburile saturate (alcanii).

Alcanii – hidrocarburi saturate aciclice: compoziția, formula generală, omolog, seria omoloagă. Structura metanului și a omologilor lui (primii 6 reprezentanți). Izomeria de catenă. Principiile nomenclaturii sistematice.

Răspîndirea în natură. Proprietățile fizice și obținerea alcanilor din gaz natural și petrol. Proprietățile chimice ale alcanilor: reacții de substituție (clorurare); eliminare (dehidrogenare); oxidare totală (arderea). Utilizarea alcanilor.

10.2. Hidrocarburile nesaturate: alchenele, alcadienele, alchinele.

Alchenele, alcadienele, alchinele: definiția, compoziția, formula generală, seria omoloagă, structura ($C_2 - C_5$). Nomenclatura. Izomeria de catenă și de poziție.

Proprietățile chimice și utilizarea:

- alchenelor (etilenă, propilenă): adiția la dubla legătură a H_2 , Br_2 , HX (X - halogen), H_2O ; arderea, polimerizarea;

- alchinelor (acetilenă): reacția de adiție la legătura triplă a hidrogenului, halogenilor, apei; trimerizarea; arderea.

Metodele de obținere a:

- alchenelor (etilenă, propilenă): dehidrogenarea alcanilor, deshidratarea alcoolilor;

- alcadienelor (butadienă) prin dehidrogenarea alcanilor;

- alchinelor, pe exemplul etinei prin piroliza metanului, tratarea cu apă a carburii de calciu (CaC_2).

Cauciucul butadienic: obținerea, proprietățile fizice, vulcanizarea, utilizarea.

10.3. Hidrocarburile aromatice (arenele).

Benzenul: compoziția, structura moleculei după Kekule, proprietățile fizice și chimice (nitrarea, hidrogenarea, arderea); utilizarea. Obținerea benzenului din acetilenă.

Legătura genetică dintre alcani, alchene, alchine și arene (pe exemplul benzenului).

11. Sursele naturale de hidrocarburi și prelucrarea lor.

Gazul natural, petrolul, cărbunele. Răspîndirea în natură. Componentii gazului natural. Petrolul - amestec de hidrocarburi. Frațiunile distilării petrolului: benzină, ligroină, gaz lampant, motorină, păcură; utilizarea lor. Ocrotirea mediului de poluanții formați în urma prelucrării și folosirii gazului natural, petrolului și cărbunilor.

12. Compușii hidroxilici.

Alcoolii: definiția, compoziția, grupa funcțională $-OH$, formula generală. Clasificarea alcoolilor după numărul grupelor $-OH$. Seria omoloagă (primii 4 reprezentanți), izomeria (de catenă, de poziție a grupei OH) și nomenclatura alcoolilor monohidroxilici saturați.

Etanolul. Obținerea etanolului prin hidratarea etinei și la fermentația glucozei. Proprietățile fizice și chimice ale etanolului: reacțiile cu metalele alcaline, deshidratarea intramoleculară, arderea. Utilizarea și acțiunea fiziologică nocivă a metanolului și etanolului.

Alcoolii polihidroxilici. Etilenglicolul și glicerina: compoziția, structura, proprietățile fizice. Proba de identificare a alcoolilor polihidroxilici cu hidroxidul de cupru (fără ecuația reacției). Utilizarea.

Fenolul: structura, proprietățile fizice și chimice (interacțiunea cu metalele alcaline, hidroxidul de sodiu), utilizarea. Proba de identificare cu clorura de fier (III) (fără ecuația reacției).

13. Compuși carbonilici (aldehidele).

Aldehidele: compoziția, structura, grupa funcțională aldehidică, formula generală și seria omoloagă (primii 4 reprezentanți), nomenclatura. Proprietățile fizice și chimice ale aldehidelor formică și acetică: adiția hidrogenului la legătura dublă C=O, oxidarea. Reacția de identificare a aldehidelor: oxidarea cu soluția amoniacală de oxid de argint și cu hidroxidul de cupru (II).

Metode de obținere a aldehidelor: obținerea aldehidei acetice prin reacția Kucerov și prin oxidarea etanolului. Principalele utilizări ale aldehidei formice și acetice.

14. Acizii carboxilici.

Definiție, grupa funcțională -COOH, nomenclatura. Formula generală a acizilor monocarboxilici saturați. Omologii: acizii formic, acetic, stearic. Metode de obținere a acidului acetic: oxidarea etanolului și etanolului. Structura, proprietățile chimice a acizilor formic și acetic: ionizarea, interacțiunea cu metalele, oxizii metalelor, bazele, sărurile acizilor mai slabi. Utilizarea acizilor monocarboxilici (formic, acetic, stearic).

Legătura genetică dintre hidrocarburi, alcoolii, aldehide și acizi.

15. Esterii. Grăsimile.

Structura esterilor. Răspîndirea în natură și utilizarea esterilor. Reacția de esterificare cu participarea acizilor formic și acetic și a alcoolului metilic și etilic, hidroliza esterilor formați.

Grăsimile: definiția, formula de structură, răspîndirea în natură, clasificarea (solide și lichide, vegetale și animale), utilizarea în funcție de proprietățile fizice și chimice: hidroliza, oxidarea completă. Rolul biologic. Noțiunea de săpun, detergenți sintetici, rolul lor. Protecția mediului contra poluării cu detergenți.

16. Hidrații de carbon (zaharidele, glucidele).

Hidrații de carbon: monozaharide (glucoza, fructoza), dizaharide (zaharoza), polizaharide (amidonul, celuloza).

Glucoza: formula moleculară, structura liniară a glucozei, formarea și răspîndirea ei în natură, proprietățile fizice și chimice (reacții de oxidare, reducere, fermentare alcoolică), reacțiile de identificare, domeniile de utilizare și rolul în organism: a) acumularea sub formă de rezervă a organismului; b) oxidarea în scopuri energetice.

Fructoza, formula moleculară, proprietăți fizice.

Dizaharidele. Zaharoza: răspîndirea în natură, obținerea, proprietățile fizice și chimice (hidroliza), utilizarea în industria alimentară.

Polizaharidele. Amidonul. Celuloza. Formula moleculară. Formarea în natură (fotosinteza). Proprietățile fizice și chimice ale amidonului (hidroliza și identificarea cu iod). Rolul biologic. Utilizarea. Importanța industrială. Proprietățile fizice și chimice ale celulozei: a) hidroliza sub acțiunea acizilor, b) oxidarea (arderea), c) deshidratarea (carbonizarea).

17. Aminele. Aminoacizii. Proteinele.

Aminele primare: definiția, grupa funcțională amină. Metilamina, etilamina: compoziția, structura, proprietățile fizice.

Anilina. Sinteza anilinei. Utilizarea anilinei la producerea coloranților, preparatelor medicinale. Legătura genetică a anilinei cu alte clase de compuși organici: benzen – nitrobenzen – anilină.

α -Aminoacizii (glicină, alanină). Proprietățile fizice. Policondensarea α -aminoacizilor. Grupa peptidă. Importanța vitală a aminoacizilor.

Proteinele – compuși macromoleculari azotați. Formarea peptidelor prin reacția de policondensare a doi α -aminoacizi. Structura primară a proteinei. Proprietățile fizice. Proprietățile chimice ale proteinelor: reacția de culoare cu hidroxidul de cupru, hidroliza proteinelor. Rolul biologic. Transformarea proteinelor în organism.

18. Compuși macromoleculari sintetici.

Noțiuni generale despre compuși macromoleculari: monomer, polimer, fragment structural, grad de polimerizare, masă moleculară medie. Clasificarea produșilor și compușilor macromoleculari: naturali (amidon, celuloză, cauciuc natural, proteine); artificiali (fibre acetat – fără formula de structură); sintetici (polietilenă, polipropilenă, cauciuc butadienic). Mase plastice. Fibre sintetice, artificiale, naturale. Utilizarea polimerilor.

Omul în lumea substanțelor și a materialelor contemporane. Protecția mediului și calitatea vieții.

1. Standarde de competență la Informatică

a) Învățământul primar

- Standardul 1.** Definierea noțiunii de informație. Identificarea formelor de reprezentare, păstrare și de transmitere a informației.
- Standardul 2.** Identificarea părților componente ale calculatorului personal: blocul de sistem, dispozitivele de intrare, dispozitivele de ieșire.
- Standardul 3.** Utilizarea facilităților de bază ale sistemelor de operare.
- Standardul 4.** Vizualizarea și imprimarea documentelor digitale. Rularea fișierelor audio și video.
- Standardul 7.** Navigarea în Internet și poșta electronică.
- Standardul 5.** Crearea documentelor digitale simple, formate din texte și imagini.
- Standardul 6.** Utilizarea produselor-program destinate instruirii asistate de calculator.
- Standardul 7.** Respectarea cerințelor sanitaro-ergonomice și de securitate în procesul utilizării calculatorului.

b) Învățământul gimnazial

- Standardul 1.** Definierea conceptelor informatice fundamentale. Evaluarea cantității de informație în mesajele text, grafice, audio și video.
- Standardul 2.** Identificarea principiilor de funcționare a calculatorului și a rețelelor de comunicații electronice.
- Standardul 3.** Navigarea în rețelele locale și rețeaua globală Internet. Asigurarea cu informații necesare pentru învățare și odihnă.
- Standardul 4.** Crearea, editarea și utilizarea documentelor digitale: texte, foi de calcul, prezentări, hypertext.
- Standardul 5.** Utilizarea repertoriului de comenzi ale executanților frecvent utilizați în activitatea cotidiană și cea de învățare.
- Standardul 6.** Argumentarea rolului limbajelor de programare în automatizarea proceselor de prelucrare a informațiilor digitale.
- Standardul 7.** Utilizarea formulelor metalingvistice și a diagramelor sintactice pentru descrierea construcțiilor gramaticale ale limbajelor naturale și celor de programare.
- Standardul 8.** Recunoașterea conceptelor de dată și de acțiune. Utilizarea datelor și acțiunilor pentru prelucrări elementare a informațiilor digitale.
- Standardul 9.** Translatarea algoritmilor simpli (cu structuri fundamentale de control: liniare, ramificate, ciclice) într-un limbaj de programare de nivel înalt.
- Standardul 10.** Elaborarea algoritmilor simpli de rezolvare a problemelor.
- Standardul 11.** Utilizarea informațiilor-suport din sistemul de asistență.
- Standardul 12.** Utilizarea produselor-soft cu scopul planificării activităților personale.
- Standardul 13.** Manifestarea interesului de a cunoaște, a intelectului și creativității în baza aplicării pe scară largă a tehnologiei informației și a comunicațiilor.
- Standardul 14.** Utilizarea corectă a termenilor specifici informaticii în procesele de comunicare cu alte persoane în limba maternă și într-o limbă modernă.
- Standardul 15.** Argumentarea rolului decisiv al factorului uman în interpretarea și utilizarea adecvată a rezultatelor obținute cu ajutorul tehnicii de calcul și mijloacelor de comunicații electronice.
- Standardul 16.** Manifestarea toleranței, tactului în discuțiile referitoare la problemele ce țin de colectarea, păstrarea, prelucrarea și difuzarea informațiilor cu caracter personal, religios, cultural, de apartenență etnică sau lingvistică.
- Standardul 17.** Respectarea regulilor de securitate, ergonomice și etice în activitățile bazate pe utilizarea tehnologiei informației și a comunicațiilor.

c) Învățământul liceal

Profilul Real

- Standardul 1.** Evaluarea cantității de informație în mesajele continue și discrete. Înțelegerea proceselor de codificare și decodificarea a informației.

- Standardul 2.** Identificarea structurii generale și a principiilor de funcționare a sistemelor de transmitere, stocare și de prelucrare a informației.
- Standardul 3.** Clasificarea calculatoarelor și a rețelelor de calculatoare în funcție de performanțe și domenii de utilizare.
- Standardul 4.** Elaborarea modelelor informatice a obiectelor, sistemelor și proceselor frecvent întâlnite în activitatea cotidiană.
- Standardul 5.** Utilizarea calculatorului, a rețelelor de calculatoare și a sistemelor informatice pentru colectarea, înregistrarea, organizarea, prelucrarea, analiza, reprezentarea și interpretarea datelor.
- Standardul 6.** Colectarea, păstrarea și prelucrarea informației cu ajutorul procesoarelor de texte, programelor de calcul tabelar, sistemelor de gestiune a bazelor de date, programelor multimedia.
- Standardul 7.** Interpretarea rezultatelor obținute în urma modelării pe calculator a proceselor frecvent întâlnite în activitatea cotidiană.
- Standardul 8.** Identificarea eventualelor surse de erori și interpretarea adecvată a rezultatelor obținute cu ajutorul mijloacelor informatice.
- Standardul 9.** Efectuarea experimentelor virtuale și elaborarea de modele ale fenomenelor studiate în laboratoarele și mediile virtuale destinate instruirii asistate de calculator.
- Standardul 10.** Utilizarea aplicațiilor generale și specializate pentru rezolvarea problemelor întâlnite în activitatea cotidiană. Interpretarea rezultatelor obținute.
- Standardul 11.** Folosirea cunoștințelor din domeniu informaticii pentru căutarea și selectarea informațiilor în interes de autoinstruire și orientare profesională.
- Standardul 12.** Generarea și elaborarea documentelor Web simple. Publicarea informațiilor multimedia în Internet.
- Standardul 13.** Pregătirea și prezentarea referatului/proiectului electronic în fața auditoriului.
- Standardul 14.** Comunicarea personală și în grup prin intermediul mijloacelor oferite de tehnologia informației și a comunicațiilor.
- Standardul 15.** Translarea algoritmilor frecvent utilizați într-un limbaj de programare de nivel înalt.
- Standardul 16.** Aplicarea metodelor de algoritmizare, de formalizare, de analiză și de sinteză pentru soluționarea problemelor legate de prelucrarea automatizată a informației.
- Standardul 17.** Estimarea volumului de memorie și a timpului necesar pentru executarea algoritmilor în dependență de mărimea datelor de intrare și metoda utilizată. Estimarea complexității temporale a algoritmilor.
- Standardul 18.** Utilizarea tehnicilor de programare pentru schițarea unor algoritmi de rezolvare a problemelor ce se întâlnesc în cadrul disciplinelor liceale.
- Standardul 19.** Respectarea dreptului de autor, a eticii și securității informaționale. Protejarea de infraacțiunile informatice.

Profilul Umanist

- Standardul 1.** Evaluarea cantității de informație în mesajele continue și discrete. Înțelegerea proceselor de codificare și decodificarea a informației.
- Standardul 2.** Clasificarea calculatoarelor și a rețelelor de calculatoare în funcție de performanțe și domenii de utilizare
- Standardul 3.** Utilizarea calculatorului, a rețelelor de calculatoare și a sistemelor informatice pentru colectarea, înregistrarea, organizarea, prelucrarea, analiza, reprezentarea și interpretarea datelor.
- Standardul 4.** Colectarea, păstrarea și prelucrarea informației cu ajutorul procesoarelor de texte, programelor de calcul tabelar, sistemelor de gestiune a bazelor de date, programelor multimedia.
- Standardul 5.** Efectuarea experimentelor în laboratoarele și mediile virtuale destinate instruirii asistate de calculator.
- Standardul 6.** Utilizarea aplicațiilor generale și specializate pentru rezolvarea problemelor întâlnite în activitatea cotidiană. Interpretarea rezultatelor obținute.
- Standardul 7.** Folosirea cunoștințelor din domeniu informaticii pentru căutarea și selectarea informațiilor în interes de autoinstruire și orientare profesională.
- Standardul 8.** Generarea documentelor Web simple. Publicarea informațiilor multimedia în Internet.
- Standardul 9.** Pregătirea și prezentarea unui referat/proiect electronic în fața auditoriului.

Standardul 10. Comunicarea personală și în grup prin intermediul mijloacelor oferite de tehnologia informației și a comunicațiilor.

Standardul 11. Respectarea dreptului de autor, eticii și securității informaționale. Protejarea de infracțiunile informatice.

2. Standarde de conținut

Clasele primare

Informația. Purtătorii de informație. Hîrtia, discul magnetic, discul optic, memoria solidă.

Structura calculatorului. Blocul de sistem. Dispozitive de intrare. Dispozitive de ieșire. Principiul de funcționare a calculatorului.

Sisteme de operare. Interfețe grafice. Ferestre de dialog. Meniuri. Fișiere. Dosare.

Programe aplicative. Editoare grafice. Editoare de text.

Comunicarea electronică. Internetul și poșta electronică.

Programe pentru instruirea asistată de calculator.

Gimnaziu

Informația. Purtătorii de informație. Sisteme de numerație. Codificarea textelor. Cantitatea de informație. Cuantizarea imaginilor. Codificarea și decodificarea informației sonore.

Structura calculatorului. Structura și funcționarea calculatorului. Clasificarea calculatoarelor.

Rețele și comunicații. Rețele de calculatoare. Internetul și poșta electronică.

Sisteme de operare. Interfețe grafice. Sistemul de asistență. Gestiunea datelor. Aplicații multimedia. Aplicații de rețea. Noțiuni de drept informatic.

Procesarea textelor. Formatarea caracterelor, paragrafelor și a paginilor. Listele. Tabele. Grafică. Obiecte. Diagrame. Formulele. Verificarea textelor.

Prezentări electronice. Diapozitive. Operațiile de bază asupra diapozitivelor. Texte, tabele, imagini și diagrame. Derularea prezentărilor.

Paginile Web. Structura paginilor Web. Elemente hypertext Aspectele etice în cazul difuzării informațiilor pentru un cerc nedefinit de utilizatori Internet.

Calcul tabelar. Tipuri de date. Formate numerice. Formule și calcule. Diagrame și obiecte grafice. Baze de date și liste.

Algoritmi și executanți. Algoritmi liniari. Algoritmi cu ramificări. Algoritm repetitivi. Subalgoritmi. Algoritmul de funcționare a calculatorului.

Limbajul de programare de nivel înalt. Vocabularul unui limbaj de programare de nivel înalt. Formule metalingvistice și diagrame sintactice. Conceptul de dată și conceptul de acțiune. Tipuri de date simple. Instrucțiuni. Structuri fundamentale de control (liniare, ramificate, ciclice). Tipuri de date structurate (tabloul unidimensional, șir de caractere).

Societatea informațională și democrația electronică. Componentele societății informaționale. Accesul cetățenilor la serviciile electronice. Guvernarea electronică.

Liceu

Profilul Real

Informația. Cantitatea de informație. Codificarea și decodificarea informației. Coduri frecvent utilizate. Informația mesajelor continue. Cuantizarea imaginilor. Reprezentarea și transmiterea informației.

Bazele aritmetice ale tehnicii de calcul. Sisteme de numerație. Conversia numerelor dintr-un sistem în altul. Conversia din binar în octal, hexazecimal și invers. Operații aritmetice în binar. Reprezentarea numerelor naturale în calculator. Reprezentarea numerelor întregi. Reprezentarea numerelor reale.

Algebra booleană. Variabile și expresii logice. Funcții logice. Funcții logice frecvent utilizate.

Circuite logice. Circuite logice elementare. Clasificarea circuitelor logice. Circuite combinaționale frecvent utilizate. Circuite secvențiale frecvent utilizate.

Structura și funcționarea calculatorului. Schema funcțională a calculatorului. Instrucțiuni. Limbajul cod calculator și limbajul de asamblare. Resursele tehnice și resursele programate ale calculatorului. Memorii externe pe discuri și benzi magnetice. Memorii externe pe discuri optice. Vizualizatorul și tastatura. Imprimantele. Clasificarea calculatoarelor. Microprocesorul.

Rețele de calculatoare. Tehnologii de cooperare în rețea. Topologia și arhitectura rețelilor. Rețeaua Internet. Servicii Internet.

Limbaajul de programare de nivel înalt. Tipuri de date structurate (tabloul, șir de caractere, articolul, mulțimea, fișierul). Funcții și proceduri. Structuri dinamice de date.

Analiza algoritmilor. Estimarea necesarului de memorie. Estimarea și măsurarea timpului cerut de algoritm. Complexitatea temporală a algoritmilor.

Tehnici de programare. Recursia și iterativitatea. Metodele trierii, Greedy, reluării.

Modelare și metode de calcul. Elemente de modelare. Erori în calculul numeric. Rezolvarea numerică a ecuațiilor algebrice și transcendente. Rezolvarea sistemelor de ecuații liniare. Calculul numeric al integralelor.

Baze de date. Tipuri de baze de date. Sisteme de gestiune a bazelor de date. Obiectele unei baze de date: tabele, interogări, formulare, rapoarte. Prelucrarea datelor.

Paginile Web. Structura documentelor Web. Elemente HTML. Formatarea textului, legături, tabele, imagini. Generarea documentelor Web. Publicarea informațiilor multimedia în Internet.

Societatea informațională, democrația și guvernarea electronică. Serviciile electronice de bază. Accesul cetățenilor la informație. Democrația electronică participativă.

Profilul Umanist

Informația. Cantitatea de informație. Codificarea și decodificarea informației. Coduri frecvent utilizate. Informația mesajelor continue. Cuantizarea imaginilor. Reprezentarea și transmiterea informației.

Bazele aritmetice ale tehnicii de calcul. Sisteme de numerație. Conversia numerelor dintr-un sistem în altul.

Structura și funcționarea calculatorului. Schema funcțională a calculatorului. Resursele tehnice și resursele programate ale calculatorului. Memorii externe pe discuri și benzi magnetice. Memorii externe pe discuri optice. Vizualizatorul și tastatura. Imprimantele.

Rețele de calculatoare. Tehnologii de cooperare în rețea. Topologia și arhitectura rețelelor. Rețeaua Internet. Servicii Internet.

Limbaajul de programare de nivel înalt. Tipuri de date structurate (tabloul, șir de caractere, articolul, fișierul). Funcții și proceduri.

Baze de date. Tipuri de baze de date. Sisteme de gestiune a bazelor de date. Obiectele unei baze de date: tabele, interogări, formulare, rapoarte. Prelucrarea datelor.

Paginile Web. Structura documentelor Web. Generarea documentelor Web. Publicarea informațiilor multimedia în Internet

Societatea informațională, democrația și guvernarea electronică. Serviciile electronice de bază. Accesul cetățenilor la informație. Democrația electronică participativă.

5.2.5. Disciplina de studiu *Biologie*

Bîrnaz Nina
Leşanu Mihai

Standardele de competență la biologie pentru treapta gimnazială

1. Utilizarea cunoștințelor de bază din domeniul biologiei în diverse situații de comunicare.
2. Studiarea surselor informaționale la biologie în baza unor demersuri structurate (sarcinilor algoritmice).
3. Aplicarea fișelor de observație pentru recunoașterea grupelor principale de organisme, pentru evidențierea particularităților biologice ale organismelor, a factorilor de mediu și ale ecosistemelor.
4. Efectuarea unor activități practice: observații, lucrări practice, lucrări de laborator, experimente pentru investigația unor procese și fenomene biologice.
5. Reprezentarea grafică a structurilor, proceselor biologice și a corelației dintre ele.
6. Modelarea mulajelor pentru evidențierea particularităților structurilor biologice.
7. Redactarea de texte, ese, reportaje referitoare la particularitățile biologice ale organismelor.
8. Utilizarea resurselor digitale pentru selectarea, prelucrarea și prezentarea informației referitoare la particularitățile structurilor, proceselor, fenomenelor biologice.
9. Planificarea și realizarea acțiunilor pentru creșterea și îngrijirea plantelor de cultură, plantelor decorative și a unor animale domestice.
10. Proiectarea acțiunilor de ocrotire a plantelor, animalelor și a ecosistemelor din localitate.
11. Proiectarea acțiunilor de gestionare a deșeurilor.
12. Redactarea recomandărilor referitoare la menținerea stării de sănătate a propriului organism și a celor din jur.
13. Acordarea de prim ajutor în caz de afecțiuni ale unor organe și sisteme de organe.
14. Determinarea posibilităților de realizare profesională în baza cunoașterii potențialului psihofiziologic individual.

Standardele de conținut la biologie pentru treapta gimnazială

1. Diversitatea în lumea vie

- *Diversitatea organismelor.*
Organisme monocelulare și organisme pluricelulare.
Diversitatea plantelor și animalelor din Republica Moldova.
Efectele acțiunii omului asupra diversității mediului.
- *Diversitatea formelor de mișcare și locomoție în lumea vie.*
Mișcarea la plante.
Modalități de locomoție la animale în mediul terestru – aerian și acvatic.
Locomoția omului în diverse condiții de mediu.
- *Sistematica organismelor*
Regnul Protiste. Diversitatea algelor.
Regnul Ciuperci. Diversitatea ciupercilor.
Regnul Plante. Filumuri: Mușchi; Ferigi; Gimnosperme; Angiosperme: clase: Monocotiledonate, Dicotiledonate.
Licheni.
Regnul Animale. Animale nevertebrate. Încrângături: Celenterate; Viermi lați; Viermi cilindrici; Viermi inelați; Moluște: lamelibranhiate, gasteropode, cefalopode; Artropode: insecte, arahnide, crustacee. Animale vertebrate: Pești osoși și cartilagiinoși, Amfibieni, Reptile, Păsări, Mamifere.
- *Diversitatea ecosistemelor.*
Ecosistemele și componentele lor.
Relații trofice în ecosistem.
Ecosisteme terestre, acvatice, subterane și organisme caracteristice.

2. Bioritmuri

- *Organisme diurne și organisme nocturne.*
- *Aspecte sezoniere ale ciclurilor de dezvoltare la plante.*

- Migrații și hibernări.
- Bioritmuri fiziologice de de scurtă și de lungă durată la om.
- Bioritmurile și sănătatea.
- **Aspecte sezoniere ale ecosistemelor.**

3. Sisteme vitale

- *Particularități ale sistemelor vitale cu funcții de nutriție la animale.*
Comportamente alimentare la animalele carnivore, erbivore, omnivore.
Nutriția la animale și la plante.
Respirația în lumea vie.
Transportul substanțelor prin corpul plantelor și animalelor.
Eliminarea deșeurilor din organismele vegetale și animale.
Sisteme vitale cu funcții metabolice la om: sistemul digestiv, respirator, circulator excretor.
Schimbul de substanțe și de energie între organism și mediu.
Igiena sistemelor vitale.
- *Particularități structurale și funcționale ale celulei.*
Compoziția chimică a celulei.
Structura celulei. Particularități structurale ale celulei vegetale și animale.
Schimbul de substanțe și energie la nivel celular.
Organizarea structurală a organismelor: celulă-țesut-organ-organism.
- *Circuitul substanțelor în natură.*

Biosfera.

Circuitul apei, carbonului, azotului în natură. Rolul organismelor în circuitul materiei și al energiei în natură.

4. Sisteme de susținere

- *Structuri de susținere la plante și la animale.*
- *Structuri de susținere la animale adaptate pentru locomoție în mediul acvatic, terestru, aerian.*
- *Sisteme de susținere la om.*
Sistemul osos la om. Scheletul, caracteristica oaselor.
Sistemul muscular la om. Grupele principale de mușchi, structura, compoziția și proprietățile mușchilor.
Fiziologia sistemului locomotor.
Afecțiuni ale sistemului locomotor și acordarea prim ajutor în caz de afecțiuni.
Igiena sistemului locomotor.
- **Rolul sistemelor de susținere în supraviețuirea organismelor.**

5. Reproducerea în lumea vie

- *Tipuri și modalități de reproducere.*
Comportamente de reproducere la animale și la plante.
- *Reproducerea sexuată la plante și la animale.*
Reproducerea sexuată la animale.
Cicluri de dezvoltare la animale.
Reproducerea sexuată la plante.
Polenizarea și fecundația la plante.
Ciclul de dezvoltare a unei plante cu flori.
- *Reproducerea la om.*
Organe de reproducere la om.
Fecundația, gestația și nașterea la om.
Creșterea și dezvoltarea la om. Perioada de sugar, copilărie, adolescență, adult și senescență.
Educație sexuală.
- *Reproducerea în lumea vie și bazele geneticii.*

Gametogeneza.

Ereditatea și variabilitatea la om.
Mecanismele transmiterii caracterelor ereditare. Legile lui G. Mendel.
Genetica umană. Maladii ereditare genice și cromozomiale.
Profilaxia bolilor ereditare.

6. Sisteme de coordonare și integrare a organismelor în mediu.

- *Particularități de integrare ale organismelor în mediu.*
Reacția plantelor la factorii de mediu.

- Comportamente de integrare ale animalelor în mediu.
  - *Orientarea și comunicarea la animale și la om.*
Organe de simț și funcțiile lor la animale.
Organe de simț și funcțiile lor la om: ochiul și văzul, urechea și auzul, nasul și mirosul, limba și gustul, pielea și pipăitul.
Acuitatea simțurilor.
Igiena organelor de simț la om.
  - *Sisteme de coordonare și reglare la om.*
Particularități ale sistemului nervos la om. Sistemul nervos central și sistemul nervos periferic.
Reflexe condiționate și necondiționate. Activitatea nervoasă superioară.
Igiena sistemului nervos.
Particularități ale sistemului endocrin la om. Glande endocrine: *hipofiza, epifiza, glanda tiroidă, glandele suprarenale, timusul* și glande mixte: *pancreas, gonade.*
  - *Reglarea echilibrului ecosistemelor.*
Formarea și evoluția naturală a unui ecosistem.
Relații concurente și neconcurente în ecosistem.
Selecția naturală – factor de menținere a echilibrului ecosistemului.
- 7. Ocrotirea mediului**
- *Rezervații naturale și parcuri naționale din Republica Moldova.*
Plante și animale pe cale de dispariție din Republica Moldova.
  - *Surse alternative de obținere a hranei.*
  - *Influența factorilor nocivi asupra organismului uman.*
Influența tutunului, alcoolului, drogurilor asupra organismului uman.
  - *Influența omului asupra biodiversității.*
Rezervații naturale și monumente ale naturii din Republica Moldova.
Impactul acțiunii omului asupra propriei existențe.

Standardele de competență la biologie pentru treapta liceală

1. Utilizarea cunoștințelor de bază din domeniul biologiei în diverse situații de comunicare referitoare la structuri morfo-anatomice, procese și fenomene vitale, legități biologice.
2. Aplicarea fișelor de observație și a altor materiale pentru recunoașterea organismelor ce aparțin diferitor regnuri, încregături și clase (profil real); regnuri, încregături (profil umanist).
3. Structurarea schematică a informației referitoare la structuri și procese biologice la nivel de celulă – țesut – organ – sistem de organe – organism – ecosistem.
4. Utilizarea metodelor de cercetare: observația, lucrări practice, lucrări de laborator, experimente pentru investigarea structurilor și proceselor la nivel de celulă – țesut – organ – sistem de organe – organism – ecosistem.
5. Proiectarea demersurilor investigaționale pentru evidențierea relațiilor: structură-funcție, organism-organism, organism-mediu.
6. Redactarea și prezentarea de: referate, rapoarte științifice, teze, esee, afișe publicitare referitoare la biodiversitatea organismelor, a ecosistemelor și la particularitățile acestora.
7. Utilizarea resurselor digitale pentru selectarea, prelucrarea și prezentarea informației referitoare la particularitățile structurilor, proceselor, fenomenelor biologice.
8. Implicarea în proiecte de cercetare pentru investigarea acțiunii factorilor de mediu asupra organismului uman și asupra stării mediului ambiant.
9. Proiectarea acțiunilor pentru conservarea biodiversității vegetale și animale în diverse medii de trai în vederea asigurării unei dezvoltări durabile;
10. Planificarea acțiunilor pentru menținerea echilibrului dinamic în ecosistemele naturale și artificiale.
11. Elaborarea proiectelor de valorificare a potențialului economic al unor soiuri de plante, rase de animale și tulpini de microorganisme.
12. Propunerea modalităților de soluționare a problemelor ecologice, alimentare și ale stării de sănătate.
13. Acordarea de prim ajutor în caz de afecțiuni ale unor organe/sisteme de organe.
14. Proiectarea acțiunilor de ocrotire a mediilor: acvatic, terestru și aerian în cadrul procesului de globalizare.
15. Determinarea posibilităților de realizare profesională în baza cunoașterii potențialului psihofiziologic individual.

Standardele de conținut la biologie pentru treapta liceală Profil real:

Științe biologice

Diversitatea științelor biologice.

Dezvoltarea științelor biologice în Republica Moldova.

1. Însușiri generale ale organismelor

Însușiri generale ale organismelor: metabolismul, reproducerea, creșterea, dezvoltarea, sensibilitatea.

2. Organizarea celulară a organismelor

Compoziția chimică a celulei: substanțe anorganice: apă, săruri minerale și substanțe organice: hidrați de carbon, lipide, proteine, acizi nucleici, ATP.

Structura celulei procariote și a celulei eucariote: micotică, vegetală, animală.

Organizarea celulelor în țesuturi: țesuturi vegetale și țesuturi animale.

Organizarea țesuturilor în organe și sisteme de organe.

3. Sistemica organismelor

Sistemica organismelor* la nivel de regn, filum/încrângătură și clasă.

Virusuri (*Virales*).

Bacterii (*Bacteria*).

Regnul **Protiste** (*Protista*). Încrângături: Rizopode (*Rizopoda*); Flagelate (*Zoomastigophora*); Ciliate (*Ciliophora*); Filumuri: Alge verzi (*Chlorophyta*); Alge brune (*Phaeophyta*); Alge roșii (*Rhodophyta*).

Regnul **Ciuperci** (*Fungi*). Filumuri: Zigomicete (*Zygomycota*); Ascomicete (*Ascomycota*);

Bazidiomicete (*Basidiomycota*).

Licheni (*Lichenes*).

Regnul **Plante** (*Plantae*). Filumuri: Mușchi (*Bryophyta*); Fergi (*Polypodiophyta*); Gimnosperme (*Pinophyta*); Angiosperme (*Magnoliophyta*): Clase: Monocotiledonate (*Liliopsida*), Dicotiledonate (*Magnoliopsida*).

Regnul **Animale** (*Animalia*). Încrângături: Celenterate (Cnidaria): Clase: Hidrozoare (*Hydrozoa*), Antozoare (Anthozoa), Scifozoare (*Scyphozoa*); Viermi lați (*Platyhelminthes*): Clase: Turbelariate (*Turbellaria*), Trematode (*Trematoda*), Cestode (*Cestoda*); Viermi cilindrici (*Nematoda*); Viermi inelați (*Annelida*): Clase: Oligochete (*Oligochaeta*), Hirudinee (*Hirudinea*); Moluște (*Mollusca*): Clase: Gasteropode (*Gastropoda*), Lamelibranchiate (*Bivalvia*); Artropode (*Arthropoda*): Clase: Insecte (*Insecta*), Arahnide (*Arachnida*), Crustacee (*Crustacea*); Cordate (*Chordata*): Clase: Pești osoși (*Osteichthyes*), Amfibieni (*Amphibia*), Reptile (*Reptilia*), Păsări (*Aves*), Mamifere (*Mammalia*).

4. Sistemul nervos

Structura și funcțiile neuronului. Sinapsa.

Sistemul nervos central și sistemul nervos periferic

Sistemul nervos somatic și vegetativ.

Procese corticale fundamentale: învățarea, memoria etc.

Reflexe.

Afecțiuni ale sistemului nervos.

Igiena sistemului nervos.

5. Recepția senzorială

Organe senzoriale și stimuli.

Structura și funcțiile analizatorilor la om: vizual, auditiv, vestibular, cutanat, olfactiv, gustativ.

Afecțiuni ale analizatorilor la om.

Igiena organelor de simț.

6. Reglarea umorală

Sistemul endocrin la om.

Glande endocrine: hipofiza, epifiza, tiroida, paratiroidele, suprarenalele, timusul, pancreasul, gonadele.

Maladii endocrine la om.

7. Sistemul locomotor și locomoția

Sistemul locomotor la om.

Fiziologia sistemului locomotor la om.

Afecțiuni ale sistemului locomotor la om.

Igiena sistemului locomotor.

8. Circulația substanțelor în organism

Sistemul circulator la om: vasele sangvine, inima.

Compoziția sîngelui, grupele sangvine.

Sistemul circulator limfatic.

Imunitatea.

Afecțiuni ale sistemului circulator la om.

Igiena sistemului circulator.

9. Respirația

Sistemul respirator la om.

Mecanismul respirației.

Afecțiuni ale sistemului respirator.

Igiena sistemului respirator.

10. Nutriția

Sistemul digestiv și digestia la om.

Afecțiuni ale sistemului digestiv.

Igiena sistemului digestiv.

11. Excreția

Sistemul excretor și excreția la om.

Afecțiuni ale sistemului excretor.

Igiena sistemului excretor.

12. Sistemul reproducător și reproducerea la om

Sistemul reproducător la om.

Fecundația, gestația și nașterea la om.

Dezvoltarea postnatală la om.

Afecțiuni ale sistemului reproducător.

Igiena sistemului reproducător.

13. Bazele geneticii

Bazele moleculare ale eredității. Acizi nucleici. Gene.

Replicarea, transcripția, translația.

Bazele materiale ale eredității. Cromozomi.

Reproducerea celulară: amitoza, mitoză, meioza.

Gametogeneza.

Legile mendeliene de transmitere a caracterelor ereditare.

Moștenirea înlănțuită a caracterelor.

Moștenirea caracterelor cuplate cu sexul.

Moștenirea grupelor sangvine.

Variabilitatea neereditară și ereditară a organismelor. Mutații și factori mutageni.

Genetica umană. Metode de studiu a eredității umane.

Ereditatea normală și patologică la om.

14. Ameliorarea organismelor. Biotehnologii

Ameliorarea plantelor, animalelor și microorganismelor.

Biotehnologii tradiționale și moderne.

15. Evoluția organismelor pe Terra. Evoluția omului

Ipoteze de bază ale originii vieții.

Principiile evoluției biologice.

Dovezile evoluției: anatomiei comparate, paleontologiei, embriologiei, biologiei moleculare.

Factorii evoluției: variabilitatea ereditară, selecția naturală, relația cu mediul înconjurător.

Direcțiile evoluției: aromorfoze, ideoadaptări, degenerări.

Originea omului.

16. Ecologia și protecția mediului

Niveluri de integrare și organizare a materiei vii.

Organizarea viului la nivel de individ, populație, biocenoză și biosferă.

Ecosisteme naturale și artificiale.

Relații trofice: lanțuri și rețele trofice, piramide ecologice.

Echilibrul dinamic în cadrul ecosistemului.

Poluarea ecosistemelor: terestru-aerian și acvatic și protecția lor.

Profil umanist:

Științe biologice

Diversitatea științelor biologice.

Dezvoltarea științelor biologice în Republica Moldova.

1. Însușiri generale ale organismelor

Însușiri generale ale organismelor: metabolismul, reproducerea, creșterea, dezvoltarea, sensibilitatea.

2. Organizarea celulară a organismelor

Compoziția chimică a celulei: substanțe anorganice: apă, săruri minerale și substanțe organice: hidrați de carbon, lipide, proteine, ATP.

Structura celulei procariote și a celulei eucariote: celula vegetală și celula animală.

Organizarea celulelor în țesuturi: țesuturi vegetale și țesuturi animale.

Organizarea țesuturilor în organe și sisteme de organe.

3. Sistemica organismelor

Sistemica organismelor la nivel de regn și filum/încrengătură.

Virusuri (*Virales*).

Bacterii (*Bacteria*).

Regnul **Protiste** (*Protista*). Încrengături: Rizopode (*Rizopoda*); Flagelate (*Zoomastigophora*); Ciliate (*Ciliophora*); Filumuri: Alge verzi (*Chlorophyta*); Alge brune (*Phaeophyta*); Alge roșii (*Rhodophyta*)

Regnul Ciuperci (*Fungi*). Filumuri: Zigomicete (*Zygomycota*); Ascomicete (*Ascomycota*); Bazidiomicete (*Basidiomycota*).

Licheni (*Lichenes*)

Regnul **Plante** (*Plantae*). Filumuri: Mușchi (*Bryophyta*); Ferigi (*Polypodiophyta*); Gimnosperme (*Pinophyta*); Angiosperme (*Magnoliophyta*).

Regnul **Animale** (*Animalia*). Încrengături: Celenterate (Cnidaria); Viermi lați (*Platyhelminthes*); Viermi cilindrici (*Nematoda*); Viermi inelați (*Annelida*); Moluște (*Mollusca*); Artropode (*Arthropoda*). Cordate (*Chordata*): Pești osoși (*Osteichthyes*), Amfibieni (*Amphibia*), Reptile (*Reptilia*), Păsări (*Aves*), Mamifere (*Mammalia*).

4. Sistemul nervos

Structura și funcțiile neuronului.

Sistemul nervos central și sistemul nervos periferic la om.

Reflexe.

Afecțiuni ale sistemului nervos.

Igiena sistemului nervos.

5. Recepția senzorială

Organe senzoriale și stimuli.

Structura și funcțiile analizatorilor la om: vizual, tactil, auditiv, vestibular, olfactiv, gustativ.

Afecțiuni ale analizatorilor la om.

Igiena organelor de simț.

6. Reglarea umorală

Sistemul endocrin la om. Glande endocrine: hipofiza, epifiza, tiroida, paratiroidale, suprarenalele, timusul, pancreasul, gonadele.

Maladii endocrine la om.

7. Sistemul locomotor și locoțiia

Sistemul locomotor la om.

Afecțiuni ale sistemului locomotor.

Igiena sistemului locomotor.

8. Circulația substanțelor în organism

Sistemul circulator la om: vasele sangvine, inima.

Compoziția sîngelui, grupele sangvine, imunitatea.

Afecțiuni ale sistemului circulator la om.

Igiena sistemului circulator.

9. Respirația

Sistemul respirator la om.

Afecțiuni ale sistemului respirator la om.

Igiena sistemului respirator.

10. Nutriția

Sistemul digestiv și digestia la om.

Afecțiuni ale sistemului digestiv.

Igiena sistemului digestiv.

11. Excreția

Sistemul excretor la om.

Afecțiuni ale sistemului excretor

Igiena sistemului excretor.

12. Sistemul reproducător și reproducerea la om

Sistemul reproducător la om.

Fecundația, gestația și nașterea la om.

Dezvoltarea postnatală la om.

Afecțiuni ale sistemului reproducător.

Igiena sistemului reproducător.

13. Bazele geneticii

Bazele moleculare ale eredității. Acizi nucleici. Gene.

Bazele materiale ale eredității. Cromozomi.

Gametogeneza.

Legile mendeliene de transmitere a caracterelor ereditare.

Moștenirea caracterelor cuplate cu sexul.

Moștenirea grupelor sangvine.

Variabilitatea neereditară și ereditară a organismelor. Mutații și factori mutageni.

Genetica umană. Metode de studiu a eredității umane.

Ereditatea normală și patologică la om.

14. Ameliorarea organismelor. Biotehnologii

Ameliorarea plantelor, animalelor și microorganismelor.

Biotehnologii tradiționale și moderne.

15. Evoluția organismelor pe Terra. Evoluția omului

Ipoteze de bază ale originii vieții.

Dovezile evoluției: anatomiei comparate, embriologiei.

Factorii evoluției: selecția naturală, relația cu mediul înconjurător.

Originea omului.

16. Ecologia și protecția mediului

Niveluri de integrare și organizare a materiei vii.

Organizarea viului la nivel de populație, biocenoză și biosferă.

Ecosisteme naturale și artificiale.

Relații trofice: lanțuri și rețele trofice, piramide ecologice.

Echilibrul dinamic în cadrul ecosistemului.

Poluarea ecosistemelor: terestru-aerian și acvatic și protecția lor.

5.3. ARIA CURRICULARĂ ȘTIINȚE SOCIOUMANISTICE

5.3.1. Disciplina de studiu *Istorie*

Petrovski Nina
Cerbușcă Pavel

Standarde de competență Învățământul primar (cl. IV)

- Standardul 1.** Utilizarea noțiunilor istorice de bază în diverse situații de comunicare;
- Standardul 2.** Descrierea și plasarea pe axa cronologică a celor mai importante evenimente istorice studiate;
- Standardul 3.** Determinarea spațiului istoric universal, european, național, local.
- Standardul 4.** Identificarea personalităților istorice remarcabile din spațiul local și național;
- Standardul 5.** Utilizarea informațiilor dobândite în situații noi (cu colegii din școală, membrii familiei și/sau comunității);
- Standardul 6.** Identificarea cauzelor și schimbărilor evenimentelor istorice studiate;
- Standardul 7.** Descrierea monumentelor de cultură din spațiul local și național;
- Standardul 8.** Propunerea soluțiilor pentru problemele identificate în localitate/ comunitate;
- Standardul 9.** Colectarea unor informații de la membrii comunității despre istoria locală;
- Standardul 10.** Realizarea și prezentarea unui portofoliu în care sînt organizate materialele elaborate.

Învățământul gimnazial

- Standardul 1.** Utilizarea terminologiei istorice în organizarea și structurarea unui discurs în limba maternă;
- Standardul 2.** Descrierea în ordine cronologică și realizarea axelor cronologice ale celor mai importante evenimente istorice;
- Standardul 3.** Marcarea pe harta mută a evenimentelor istorice din cele mai vechi timpuri și pînă în prezent;
- Standardul 4.** Analiza cauzelor și schimbărilor evenimentelor și proceselor istorice de bază din fiecare epocă istorică;
- Standardul 5.** Identificarea și descrierea caracteristicilor celor mai importante evenimente istorice din fiecare epocă istorică;
- Standardul 6.** Descrierea acțiunilor personalităților istorice remarcabile din spațiul universal și național din fiecare epocă istorică;
- Standardul 7.** Utilizarea informațiilor dobîndite din diverse surse în compararea, analiza și aprecierea evenimentelor istorice;
- Standardul 8.** Elaborarea și implementarea unor secvențe ale planului de idei pentru soluționarea unor probleme din școală, localitate/ comunitate;
- Standardul 9.** Sintetizarea prin diverse scheme, tabele și diagrame ale conținuturilor studiate;
- Standardul 10.** Analiza modului în care evenimentele naționale sau locale sînt percepute la nivel european;
- Standardul 11.** Analiza și utilizarea diverselor surse istorice cu referire la un singur eveniment;
- Standardul 12.** Participarea la discuții pe teme istorice exprimînd opinii personale;

Învățământul liceal

- Standardul 1.** Operarea cu termeni istorici și concepte în diverse situații de comunicare în limba maternă;
- Standardul 2.** Analiza și interpretarea celor mai importante evenimente istorice din diferite durate de timp.;

- Standardul 3.** Determinarea particularităților spațiului istoric universal, național și local în diferite durate de timp,
- Standardul 4.** Explicarea interdependenței dintre cauzalitate și schimbare în tratarea evenimentelor istorice;
- Standardul 5.** Identificarea și analiza schimbărilor din epoca contemporană în raport cu celelalte epoci studiate anterior;
- Standardul 6.** Elaborarea axelor și tabelor cronologice, utilizând date și evenimente din epocile istorice studiate;
- Standardul 7.** Aprecierea acțiunilor personalităților istorice remarcabile din spațiul universal și național din fiecare epocă studiată;
- Standardul 8.** Argumentarea cauzelor și impactului evenimentelor istorice studiate asupra evoluției popoarelor, organizarea statală, declanșarea conflictelor militare, influențele culturale, progresul tehnico-științific etc.;
- Standardul 9.** Compararea evenimentelor istorice naționale cu echivalentul lor din Europa și din lume;
- Standardul 10.** Utilizarea algoritmilor de cercetare a surselor istorice în elaborarea unei comunicări științifice sau a unei creații personale;
- Standardul 11.** Utilizarea informațiilor selectate și traduse dintr-o limbă străină în scopul realizării unor obiective curriculare la istorie;
- Standardul 12.** Elaborarea și implementarea unor proiecte de soluționare a unor probleme din școală/localitate/comunitate;
- Standardul 13.** Elaborarea discursurilor istorice în baza informațiilor dobândite din diverse surse istorice și prezentarea lor în fața publicului;
- Standardul 14.** Angajarea în discuții critice și constructive asupra evenimentelor istorice studiate și situației din comunitate.
- Standardul 15.** Integrarea achizițiilor istorice dobândite cu alte achiziții pentru rezolvarea unor probleme reale sau modelate;
- Standardul 16.** Efectuarea unor evaluări și/sau autoevaluări critice a activităților realizate și luarea deciziilor adecvate;

Standarde de conținut Învățământul primar

1. Istoria ne învață.
2. Izvoarele istorice.
3. Timpul și spațiul în istorie.
4. Familia mea și valorile ei.
5. Localitatea mea.
6. Personalități istorice (*Burebista, Decebal, Traian, Dragoș, Basarab I, Bogdan I, Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Sfânt, Mihai Viteazul, Vasile Lupu, Matei Basarab, Dimitrie Cantemir, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Gheorghe Asachi, Al. Ioan Cuza, Ion Inculeț, Pan Halipa, Alexe Mateevici*).
7. Republica Moldova – stat independent și suveran.
8. Europa – comunitate a popoarelor libere.
9. Monumente de cultură din spațiul universal, național și local.
10. Școala, știința și literatura în spațiul național și local.
11. Obiceiuri și tradiții populare.
12. Noi și vecinii.
13. Locuința, hrana și vestimentația.
14. Copiii în istorie.

Învățământul gimnazial

1. Omul și influența mediului asupra evoluției popoarelor în istorie.

2. Localitatea mea și oamenii care au creat istoria ei în istorie.
3. Civilizațiile popoarelor antice și medievale.
4. Specificul civilizațiilor modernă și contemporană în diverse spații istorice.
5. Evoluția civilizațiilor din spațiul național.
6. Monumente de cultură la diverse popoare din spațiul universal, european, național și local.
7. Știință și educație în spațiul universal și național.
8. Realizări științifico-tehnice în spațiul universal și național.
9. Mișcări sociale și consecințele lor asupra evoluției popoarelor în diverse epoci istorice.
10. Politici ale guvernărilor și căi de soluționare a problemelor de către suveranii statelor.
11. Personalități istorice și operele lor.
12. Oameni de succes din localitate/comunitate.
13. Noi și vecinii în istorie.
14. Locul femeii și al copiilor în istorie.

Învățământul liceal

Profil umanist

1. Caracteristici generale și specifice ale evoluției omului în istorie.
2. Aspecte comune și specifice ale dezvoltării economice a popoarelor în diverse epoci istorice.
3. Evoluția formelor de proprietate în istorie.
4. Căi de soluționare a problemelor politicii interne și externe în spațiul universal și național.
5. Regimuri politice și forme de organizare politică.
6. Mișcări sociale și naționale în timp și spațiu.
7. Conflicte sociale și modalități de soluționare.
8. Formațiuni politice în spațiul național și est-european.
9. Formarea popoarelor și a limbilor lor în timp și spațiu.
10. Contribuția popoarelor la consolidarea sistemului de valori general-umane și naționale.
11. Influențe culturale în spațiu și timp.
12. Monumentele ocrotite de umanitate și locurile remarcabile în spațiul universal, național și local.
13. Locul și rolul personalităților istorice în spațiul universal, național și local.
14. Problemele globale ale omenirii și căi de soluționare.
15. Dimensiuni de gen în istorie.
16. Ideologii și credințe religioase.
17. Organismele internaționale și rolul lor în istorie.
18. Drepturile omului și rolul societății civile.
19. Securitatea socială în mediul școlar.
20. Istoria școlii și a localității natale.
21. Noi și vecinii în istorie.
22. Istoria orală – izvor important de informație despre oameni și realizările lor.

Învățământul liceal

Profil real

1. Caracteristici generale și specifice ale evoluției omului în istorie.
2. Aspecte comune și specifice ale dezvoltării economice a popoarelor în diverse epoci istorice.
3. Căi de soluționare a problemelor politicii interne și externe în spațiul universal și național.
4. Mișcări sociale și naționale în timp și spațiu.
5. Conflicte sociale și modalități de soluționare.
6. Formarea popoarelor și a limbilor lor în timp și spațiu.
7. Contribuția popoarelor la consolidarea sistemului de valori general-umane și naționale.
8. Influențe culturale în spațiu și timp.
9. Monumentele ocrotite de umanitate și locurile remarcabile în spațiul universal, național și local.
10. Locul și rolul personalităților istorice în spațiul universal, național și local.
11. Problemele globale ale omenirii și căi de soluționare.
12. Organismele internaționale și rolul lor în istorie.
13. Securitate socială în mediul școlar.
14. Istoria școlii și a localității natale.

5.3.2. Disciplina de studiu *Educație civică*

**Parlicov Eugenia
Solovei Rodica
Mija Violeta**

Standarde de competență Treapta gimnazială de învățământ

1. Culegerea, clasificarea, compararea datelor, informațiilor cu conținut civic și analiza acestora din diferite perspective, atât individual cât și în grup;
2. Realizarea, în limba de stat și în limba maternă, a demersurilor personale și colective față de autoritățile abilitate cu soluționarea problemelor de ordin personal și comunitar;
3. Rezumarea eventualelor informații de ordin civic culese din surse variate într-o limbă străină și interpretarea acestora în limba română/limba maternă;
4. Identificarea problemelor acțional-strategice în mediul comunitar și angajarea în acțiuni de soluționare a acestora;
5. Proiectarea propriei activități, pronosticarea rezultatelor așteptate și evaluarea acestora;
6. Angajarea în activități de voluntariat;
7. Definirea propriei identități;
8. Manifestarea atitudinii pozitive față de sine și a încrederii în forțele proprii;
9. Observarea permanentă a propriei stări de sănătate și promovarea modului sănătos de viață;
10. Acordarea primului ajutor în situații de risc;
11. Manifestarea capacităților de comunicare eficientă, lucru în echipă, prevenire și soluționare echitabilă a conflictelor în limita normelor morale și juridice;
12. Construirea relațiilor interpersonale în baza cunoașterii raportului „cauză - efect”.
13. Acceptarea și respectarea valorilor fundamentale ale democrației, a practicilor democratice, a drepturilor omului și ale cetățeanului.
14. Aprecierea parentalității și a responsabilităților asociate (personale și sociale);
15. Respectarea principiilor de consum eficient al resurselor naturale și energetice în mediul de viață al individului;
16. Utilizarea serviciilor electronice de bază (e-guvernare, e-business, e-educație, e-sănătate, e-cultură), inclusiv a rețelei Internet, în dobândirea informațiilor, elaborarea documentelor, proiectelor individuale și colective cu conținut civic;
17. Respectarea unicității persoanei și a diferențelor umane;
18. Punerea în valoare a țării natale, aprecierea diversității culturale a lumii și manifestarea toleranței față de valorile culturale ale altor etnii și popoare;
19. Angajarea în acțiuni de perpetuare a patrimoniului spiritual și material național, european și universal;
20. Aprecierea propriilor aptitudini, interese și oportunități pentru orientare în carieră;
21. Realizarea conexiunii dintre schimbările ce se produc pe piața muncii și trebuința învățării de-a lungul întregii vieți;
22. Elaborarea de strategii pentru protecția consumatorului;
23. Realizarea conexiunii muncă-rezultatele muncii - bunăstarea personală-bunăstarea socială.

*Se va realiza prin activitățile de învățare prevăzute de curriculumul la disciplina ”Educație civică”.

Treapta liceală de învățământ

1. Aplicarea achizițiilor cognitive în scopul îmbunătățirii calității vieții personale și sociale;*
2. Participarea la dialoguri, discuții constructive și dezbateri publice asupra unor subiecte cu conținut civic în limba maternă și limba de stat;*
3. Prezentarea, în limba străină studiată, a unor comunicări cu conținut civic în cadrul forurilor locale, naționale, regionale și internaționale;*
4. Elaborarea și implementarea unor proiecte de acțiuni de interes comunitar;
5. Rezolvarea prin consens/colaborare a situațiilor-problemă din domeniul moral-civic;
6. Promovarea intereselor personale și colective în mod adecvat, legal și eficient;
7. Valorizarea propriului Eu și a propriului potențial pentru autodezvoltare și autorealizare;
8. Manifestarea responsabilității pentru sănătatea proprie ca valoare personală și socială;

9. Asumarea responsabilității pentru respectarea regulilor de protecție a vieții/ sănătății proprii și a altora;
  10. Demonstrarea atitudinii constructive față de sine și ceilalți;
  11. Utilizarea adecvată a mecanismelor legale de promovare și protecție a drepturilor omului la nivel local, național, internațional;
  12. Manifestarea responsabilității față de propriul destin și destinul țării;
  13. Realizarea unor relații interpersonale bazate pe normele morale, atitudini deschise și comportament empatic;
  14. Aplicarea achizițiilor din domeniul matematicii, științelor și tehnologiilor pentru soluționarea problemelor social-economice din comunitate;*
  15. Utilizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale în elaborarea/implementarea proiectelor individuale și colective;
  16. Demonstrarea atitudinii responsabile față de viață în toate formele ei de manifestare în baza principiilor bioeticii;
  17. Aprecierea diversității culturale a lumii și manifestarea toleranței față de valorile culturale ale altor etnii;
  18. Valorizarea culturii naționale, a celor europene și universale;
  19. Aplicarea regulilor de elaborare a unor proiecte de cercetare și dezvoltare în domeniul antreprenorial;
  20. Elaborarea documentată a proiectului personal de carieră;
- *Se va realiza prin activitățile de învățare prevăzute de curriculumul la disciplina ”Educație civică”.

Standarde de conținut Treapta gimnazială de învățământ

I. Persoana și relațiile sociale

- Omul – ființă spirituală.
- Cunoașterea de sine. Identitatea și unicitatea persoanei.
- Comunicarea cu sine și cu ceilalți.
- Diferențe umane: prejudecăți și stereotipuri.
- Autoafirmare și autocontrol.
- Atitudini și relații interpersonale în grupul social.
- Roluri și competențe sociale.

II. Societatea democratică

- Valori fundamentale, naționale și democratice.
- Drepturile copilului, drepturile omului, drepturile cetățeanului și responsabilitățile asociate.
- Democrația: principii, piloni, forme de manifestare.
- Originea, rolul și limitele puterii într-un stat democratic.

III. Viața – valoare personală și socială

- Viața – dar divin.
- Ambianța și sănătatea.
- Riscurile pentru viață și sănătate. Comportamente asociate.
- Integritatea fizică și psihică a persoanei.

IV. Orientare pentru carieră

- Munca și bunăstarea.
- Aspirații și realizare de sine în carieră.
- Piața muncii: cerere, ofertă, libera concurență.
- Activități economice în comunitate.
- Producător și consumator: aspecte legale.

Treapta liceală de învățământ

I. Persoana și relațiile sociale

- Omul – ființă socială. Demnitatea umană.
- Modelul de personalitate și criteriile axiologice ale comportamentului.
- Relații interpersonale. Pasiuni și sentimente.

- Maturitatea socială și pregătirea pentru viața de familie.
- Parentalitatea. Comunicarea și responsabilitate în relațiile de cuplu.
- Roluri și competențe sociale.

II. Societatea democratică

- Legea - instrument de protecție a persoanei. Răspunderea juridică.
- Persoana și exercitarea calității de cetățean: normă și lege.
- Egalitatea șanselor și egalitatea în fața legii.
- Statul de drept: instituții și practici democratice.
- Participarea cetățenească și responsabilitatea.
- Patriotismul și integrarea europeană.

III. Viața – valoare personală și socială

- Sănătatea – factor de cultură.
- Viața și conflictul de valori. Aspecte bioetice.
- Sănătatea personală și socială – condiție a calității genofondului.
- Reglementări legale privind protecția sănătății.

IV. Orientare pentru carieră

- Proprietatea: atitudini și comportamente.
- General și particular în realizarea unei afaceri reușite.
- Factori de creștere economică într-o afacere. Factori de risc într-o afacere.
- Alegerea profesiei și realitățile economiei de piață.

I. Standardele de competență

Învățământul gimnazial

- Standardul 1.** Stăpînirea unui sistem de cunoștințe geografice fundamentale despre varietatea și dinamica proceselor naturale și ale celor socio-umane, importanța științei și tehnologiei pentru viața și activitatea omului.
- Standardul 2.** Explicarea și operarea cu principalele concepte geografice în prezentarea informațiilor în limba maternă.
- Standardul 3.** Localizarea spațială a obiectelor, componentelor, fenomenelor și proceselor geografice, la nivel local și regional.
- Standardul 4.** Perceperea, analiza și generalizarea particularităților fenomenelor și proceselor din natură și activitatea umană, într-un limbaj geografic adecvat.
- Standardul 5.** Aplicarea diferitor modalități de investigare a fenomenelor și a proceselor geografice din mediul natural și cel socio-uman local.
- Standardul 6.** Întocmirea materialelor cartografice, a proiectelor simple, a comunicărilor în baza observărilor asupra condițiilor și resurselor naturale și a activității omului.
- Standardul 7.** Identificarea, interpretarea și aplicarea în activitatea cotidiană a diferitelor surse de informare geografică, individual și în grup.
- Standardul 8.** Citirea, interpretarea, analiza și aplicarea hărților geografice și a elementelor ei în caracterizarea sistemelor naturale și economice la nivel regional și național.
- Standardul 9.** Identificarea, analiza și implicarea în acțiuni de protecție a patrimoniului natural din localitate.
- Standardul 10.** Reprezentarea electronică a caracteristicilor condițiilor și resurselor naturale, a populației și a activității economice.
- Standardul 11.** Aplicarea modalităților de analiză și generalizare a particularităților componentelor, fenomenelor și proceselor din natură și activitatea economică din perspectiva valorificării propriilor talente și capacități.
- Standardul 12.** Manifestarea dragostei pentru baștină, a toleranței, a interesului și a respectului pentru alte etnii și culturi din spațiul național și cel regional.
- Standardul 13.** Aplicarea cunoștințelor despre natură și activitatea economică pentru alegerea corectă a unei profesii și îmbinarea cerințelor personale cu nevoile economice ale localității/raionului/țării.

II. Standardele de conținut

Învățământul gimnazial

I. Caracterizări generale

Sursele de informare geografică: globul geografic, harta geografică, atlasul școlar, informații din internet și din alte surse de literatură, materiale grafice (scheme, diagrame), planșe, materiale statistice, colecții de roci, machete, imagini, etc.

1.1. Geografie. Terra - planeta noastră. Particularitățile specifice Terrei: forma, dimensiunile și mișcările Pământului; Reprezentarea suprafeței Pământului. Globul geografic. Harta geografică.

1.2. Învelișurile Terrei. Litosfera. Structura internă a Pământului; Rocile magmatice și sedimentare. Substanțele minerale utile. Factorii interni și externi, care duc la modelarea scoarței terestre. Cutremurele de pământ. Vulcanii. Reliefurile Terrei. Reliefurile continentelor.

1.3. Atmosfera: compoziția și structura. Încălzirea atmosferei. Temperatura aerului. Presiunea atmosferică. Vânturile Terrei. Precipitațiile atmosferice. Vremea și clima. Zonele climatice. Importanța climei în natură și în viața omului.

1.4. Hidrosfera: Circuitul apei în natură. Oceanele și mările. Rîurile și lacurile. Apele subterane. Ghețarii.

1.5. Biosfera: Factorii, care determină diversitatea lumii organice pe Pământ. Solul. Caracteristici generale. Zonele naturale.

1.6. Societatea umană a Terrei. Populația Terrei. Repartiția și densitatea populației. Rasele umane. Popoarele lumii. Așezările umane. Îndeletnicirile populației. Agricultură. Industria. Transportul.

1.7. Ocrotirea Terrei. Ocrotirea Terrei – ocrotirea vieții.

II. Caracterizări regionale.

2.1. Geografia continentelor și oceanelor.

Continente și bazine oceanice. Originea continentelor și bazinelor oceanice. Cunoașterea continentelor. Harta geografică. Elementele matematice ale hărții;

Caracterizarea continentelor. Africa. America de Sud. Australia și Oceania. Antarctica: poziția fizico-geografică. Unitățile structurale ale scoarței terestre. Evoluția geologică a teritoriului. Substanțele minerale utile. Relieful. Clima. Factorii de formare a climei. Zonele climatice. Apele. Zonele naturale. Populația și statele (cu excepția Antarctidei).

Oceanul Indian. Poziția fizico-geografică. Relieful bazinului oceanic. Clima. Zonele climatice. Curenții oceanici. Lumea organică.

2.2. Geografia continentelor și oceanelor.

Caracterizarea continentelor. America de Nord. Eurasia. Poziția fizico-geografică. Evoluția cunoașterii continentului. Unitățile structurale ale scoarței terestre. Evoluția geologică a teritoriului. Substanțele minerale utile. Relieful. Clima. Particularități generale. Zonele climatice. Apele de suprafață. Zonele naturale. Populația și statele.

Caracterizarea oceanelor. Oceanul Arctic. Oceanul Atlantic. Oceanul Pacific: (Poziția fizico-geografică. Relieful bazinului oceanic. Clima. Zonele climatice. Curenții oceanici. Lumea organică. Problemele ecologice).

2.3. Geografia fizică a Republicii Moldova.

Republica Moldova. Caracteristici generale. Poziția fizico-geografică. Evoluția cunoașterii teritoriului.

Caracterizarea componentelor naturii. Unitățile structurale ale scoarței terestre. Evoluția geologică a teritoriului. Substanțele minerale utile. Relieful. Procesele endogene. Unitățile de relief. Procese exogene. Forme de relief. Importanța reliefului în natură și în viața omului. Clima. Factorii climatogeni. Elementele climatice. Caracterizarea anotimpurilor. Protecția aerului atmosferic. Apele de suprafață. Particularități generale. Apele curgătoare. Apele stătătoare. Apele subterane. Protecția apelor. Vegetația naturală. Particularități generale. Tipurile de vegetație. Protecția lumii vegetale. Lumea animală. Particularități generale. Complexele faunistice. Protecția lumii animale. Solul. Factorii de formare a solului. Tipurile de sol (cernoziom, soluri cenușii și soluri brune). Zonele naturale.

Problemele ecologice. Ariile naturale protejate. Rezervații științifice. Rezervații peisagistice. Monumente ale naturii.

2.4. Geografia umană a Republicii Moldova.

Poziția economico-geografică și organizarea teritoriului.

Resursele naturale: Clasificarea resurselor naturale. Resursele minerale utile. Resursele climatice. Resursele de apă. Resursele de sol. Resursele biologice.

Populația: Evoluția numerică. Mișcarea naturală a populației. Repartiția și densitatea populației. Migrația populației. Structura populației. Resursele umane de muncă. Așezările umane.

Economia națională: structura pe sectoare a economiei naționale. Agricultură și industria alimentară. Cultura cerealelor și industriile de prelucrare. Culturile plantelor tehnice și industriile de prelucrare. Legumicultura, pomicultura și industria conservelor. Viticultura și industria vinicolă. Creșterea animalelor și industriile producției animaliere. Industria grea. Industria energetică. Industria constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor. Industria chimică. Industria de prelucrare a lemnului. Industria materialelor de construcție. Industria ușoară. Sectorul serviciilor. Transportul și căile de comunicație. Relațiile economice externe.

Caracteristicile economico-geografice regionale: Regiunea economico-geografică de Nord. Regiunea economico-geografică Centrală. Regiunea economico-geografică de Sud. Regiunea economico-geografică de Sud-Est.

Învățământul liceal

I. Standardele de competență

Standardul 1. Stăpânirea cunoștințelor geografice fundamentale factuale, conceptuale și procedurale despre învelișul geografic, despre modificarea interacțiunii activității umane cu natura în trecut și în prezent.

Standardul 2. Definirea și aplicarea principalelor concepte geografice despre natură și activitatea umană într-un limbaj științific adecvat, scris și oral.

Standardul 3. Sistematizarea și localizarea spațială la nivel global a elementelor naturii și a activității umane.

- Standardul 4.** Analiza și generalizarea caracteristicilor condițiilor și resurselor naturale și a activității umane, a interacțiunii lor și a consecințelor acestora în condițiile progresului științifico-tehnic.
- Standardul 5.** Realizarea unor proiecte de investigare a componentelor naturii, a diferitelor sfere ale activității umane, a rolului condițiilor naturale în viața omului.
- Standardul 6.** Analiza, generalizarea și aplicarea în activitatea cotidiană a diferitelor surse de informare geografică (texte, suporturi grafice, hărți, materiale statistice, modele etc.), individual și în grup.
- Standardul 7.** Argumentarea, într-un limbaj geografic adecvat, a relațiilor cauzale dintre diferite fenomene, procese naturale și cele socio-umane, la nivelul regiunilor geografice și a statelor.
- Standardul 8.** Formularea și analiza problemelor de mediu și aplicarea cunoștințelor geografice în proiectarea măsurilor de soluționare a lor la nivel local, regional și global.
- Standardul 9.** Proiectarea și promovarea unui Cod ecologic și respectarea lui în acțiunile cotidiene.
- Standardul 10.** Reprezentarea electronică, grafică și textuală, în baza documentării geografice și a observărilor în natură și în activitatea economică.
- Standardul 11.** Analiza particularităților componentelor, fenomenelor și proceselor din natură și activitatea economică din perspectiva valorificării propriilor talente și capacități.
- Standardul 12.** Argumentarea necesității de a demonstra un comportament tolerant și respectuos față de alte etnii și culturi din spațiul geografic.
- Standardul 13.** Aplicarea cunoștințelor despre natură și activitatea economică pentru organizarea carierei prin îmbinarea cerințelor și a capacităților personale cu nevoile economice contemporane.

II. Standardele de conținut

I. Geografia fizică generală

1.1. Pământul – individualitate în Univers: Universul și Sistemul Solar. Soarele și influența sa asupra Pământului. Caracteristicile Terrei și consecințele geografice (forma, dimensiunile, structura internă a Pământului, mișcările de rotație și revoluție, gravitația terestră, căldura internă a Pământului).

1.2. Litosfera: scoarța terestră, tipurile și compoziția petrografică. Plăcile litosferice și dinamica lor. Elementele geostructurale ale scoarței terestre. Geocronologia Pământului. Etapele evoluției geologice și paleogeografice a Pământului. Factorii endogeni și dinamica scoarței terestre. Unitățile de relief ale Terrei, create de forțele endogene. Factorii exogeni și tipurile de relief create. Rolul scoarței terestre în învelișul geografic.

1.3. Atmosfera terestră: Compoziția și structura atmosferei. Regimul radiativ și termic al atmosferei. Umiditatea aerului. Precipitațiile atmosferice. Dinamica atmosferei. Vremea. Clima. Factorii genetici ai climei. Zonele climatice. Rolul atmosferei pentru Terra.

1.4. Hidrosfera: Apa în natură. Repartiția apei pe glob. Componentele hidrosferei. Oceanul planetar. Proprietățile fizice și chimice ale apelor oceanice. Dinamica apelor în ocean. Apele continentale. Rolul hidrosferei în învelișul geografic.

1.5. Biosfera. Factorii de repartiție a organismelor vii pe Terra. Interacțiunea biosferei cu celelalte geosfere ale Terrei.

1.6. Solul. Solul și caracteristicile lui. Factorii de pedogeneză. Principalele tipuri de sol pe Terra. Repartiția geografică a solurilor pe glob. Solul și activitatea omenească.

1.7. Învelișul geografic. Părțile structurale și componentele învelișului geografic. Legitățile învelișului geografic. Învelișul geografic și societatea umană.

II. Geografia umană a lumii

2.1. Harta politică a lumii: Evoluția hărții politice a lumii în perioada contemporană. Tipologia statelor lumii.

2.2. Resursele naturale: Clasificarea resurselor naturale. Resursele climatice. Resursele de apă. Resursele de substanțe minerale utile. Resursele vegetale, faunistice și pedologice.

2.3. Populația. Evoluția numerică și mișcarea naturală. Migrația populației. Repartiția și densitatea populației. Structura populației pe grupe de vârstă, pe sexe, rasială, etnolingvistică. Resursele umane de muncă. Așezările umane.

2.4. Economia mondială Structura economiei mondiale. Diviziunea geografică a muncii.. Agricultură. Structura pe ramuri a agriculturii. Factorii de dezvoltare a agriculturii. Tipurile de agricultură. Cultura plantelor. Creșterea animalelor. Industria: Industria energetică. Industria metalurgică. Industria

constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor. Industria chimică. Industria alimentară. Industria ușoară. Sectorul serviciilor. Transporturile și căile de comunicație. Relațiile economice internaționale. Principalele organizații de integrare economică.

2.5. Caracterizarea economico-geografică a regiunilor și a statelor *Europa*: Marea Britanie, Franța, Germania, România, Ucraina, Federația Rusă, Norvegia și Italia (descrierea comparativă); *Asia*: China, Japonia, India; *America de Nord*: Statele Unite ale Americii; *America Latină*: Brazilia; *Africa*: Republica Africa de Sud; *Australia și Oceania*: Uniunea Australiană.

III. Geografia mediului

3.1. Geografia mediului. Caracteristici generale. Mediul geografic. Structură și organizare. Componentele mediului geografic. Geosistemul și sociosistemul. Tipurile de relații în mediul geografic.

3.2. Tipologia mediului geografic: Mediul pădurilor ecuatoriale. Mediul subecuatorial. Mediile subtropicale. Mediile temperate. Mediile reci din latitudinile polare. Mediile intrazonale. Mediile antropice.

3.3. Domeniile de degradare a mediului. Protecția mediului. Impactul uman asupra mediului. Degradarea mediului aerian. Protecția mediului aerian. Degradarea mediului acvatic. Protecția mediului acvatic. Degradarea vegetației naturale. Protecția vegetației. Degradarea lumii animale. Măsuri de protecție a lumii animale. Degradarea solului. Măsuri de protecție a solului. Conservarea sistemelor naturale și a patrimoniului antropoc. Ariile protejate. Ariile protejate în Republica Moldova.

3.4. Problemele actuale ale mediului natural și ale lumii contemporane. Despăduririle. Deșertificarea. Modificările climatice globale. Problema demografică. Asigurarea populației lumii cu produse alimentare. Malnutriția. Problema apei. Problema energetică. Asigurarea omenirii cu resurse naturale. Problema lichidării decalajelor economico-sociale dintre statele dezvoltate și cele slab dezvoltate. Problema dezarmării și menținerii păcii pe Pământ. Hazardurile naturale și antropice. Impactul acestora asupra mediului. Protecția mediului în condițiile dezvoltării durabile.

5.4. ARIA CURRICULARĂ ARTE ȘI TEHNOLOGII

5.4.1. Disciplina de studiu *Educație muzicală*

**Sfîngă Ala
Morari Marina**

Standardele de competențe disciplinare

Învățămîntul primar

Standard 1. Competența de audiție-receptare a muzicii din sfera cîntecului, marșului, dansului.

Indicatori:

- 1.1. Urmărește atent și pînă la capăt desfășurarea discursului muzical în caracter de cîntec, marș, dans;
- 1.2. Remarcă pe parcursul audierii evenimentele muzicale (început, părți, repetiții, culminație, sfîrșit), schimbări de tempou, contrastele dinamice și timbrale, alternarea caracterelor și a imaginilor muzical-artistice;
- 1.3. Identifică auditiv elementele limbajului muzical și le raportează la imaginea muzicală a lucrării.

Standard 2. Competența de interpretare vocală/instrumentală a muzicii în limita unei octave.

Indicatori:

- 2.1. Intonează expresiv 15-20 de cîntece (fragmentar sau integral) simple din repertoriul școlar cu un diapazon de o octavă într-un registru mediu, ritm preponderent cu timpi egali, tempou lent, moderat/vioi, la dinamica: p-mf;
- 2.2. Demonstrează și aplică creativ deprinderi corecte de interpretare vocală: emisie, dicție, respirație, poziție, răspunde la gesturile dirijorale: respirația, începutul și sfîrșitul melodiei, dinamica și accentele ei;
- 2.3. Cîntă sincronizat în diferite aranjamente simple: la unison, solist-cor, pe grupe (alternativ, în lanț, în dialog) cu sau fără acompaniament, cu „negativ” (fonogramă);
- 2.4. Demonstrează deprinderi elementare de mînuire a instrumentului muzical pe care îl are la dispoziție, jucăriilor muzicale melodice/de percuție (xilofon, clape, tobă, fluiet, clopoței, tamburină, trianțlu), poziția mîinii pe instrument o asociază corect cu sunetul și durata lui (pătrimi, doimi optimi și pauzele lor) în măsurile de 2/3; 3/4 în limita de 7 sunete;

Standard 3. Competența de creație elementară muzicală în sinteză cu alte arte: literatura, artele plastice, coregrafia.

Indicatori:

- 3.1. Improvizează spontan (după algoritm/schemă sau liber) combinații ritmice, melodii scurte asociindu-le versuri, ghicitori, onomatopee;
- 3.2. Confeționează jucării sonore și le utilizează în jocurile creative;
- 3.3. Asociază mișcarea corporală și acompaniamentul ritmic cu jucării muzicale utilizindu-le în jocurile muzical-didactice propuse de profesor;
- 3.4. Inventează jocuri, scenete cu personaje din povești folosind jucării, accesorii, măști, costume, mișcare corporală, elemente de dans adecvate subiectului;
- 3.5. Transpune impresiile, ideile, sentimentele muzicale în limbajul altor arte: în versuri și compuneri, în mișcări corporale plastice, în desene, sculpturi și colaje;

Standard 4. Competența de analiză – caracterizare a muzicii cu o problematică muzicală restrînsă.

Indicatori:

- 4.1. Își argumentează preferințele muzicale din perspectivă experienței muzicale proprii și a unor modele elementare de apreciere valorică a muzicii;
- 4.2. Nominalizează titlul, autorul, genul, tipul subiectul lucrării muzicale studiate;
- 4.3. Comentează lucrarea muzicală (după un algoritm/schemă sau liber) privind conținutul de idei, stările emoționale reflectate în muzică și mijloacele de expresivitate;
- 4.4. Apreciază și descrie aportul elementelor limbajului muzical în crearea reprezentărilor spațiale (departe – aproape, mare – mic, de mișcare înainte – înapoi, în sus – în jos);
- 4.5. Compara și diferențiază creațiile folclorice de cele de muzică cultă după limbajul muzical specific fiecărui tip.

Criteriile de prezență a competenței formate sînt:

- disponibilitate pentru muzică (înteres, dorință, motivație);
- activism muzical (muncă, angajament, responsabilitate, rezultat, produs);
- cunoștințe muzicale și despre muzică.

Standarde de conținut Învățămîntul primar

Eu și muzica

- Caracterul muzicii – expresia sonoră a caracterului omului.
- Diversitatea dispozițiilor, sentimentelor, gândurilor umane reflectate în muzică.
- Relația caracterului muzicii cu mesajul muzical.
- Imaginea muzicală.
- Redarea imaginii muzicale prin intermediul mijloacelor de expresivitate muzicală: melodia, ritm, tempou, timbru.
- Muzica – mijloc de cunoaștere artistică, a sinelui și a lumii înconjurătoare.
- Muzica – mijloc de comunicare interumană.
- Nevoia de muzică a omului.

Marșul, dansul, cîntecul – mari sfere ale expresivității muzicale

- Rolul pe care îl îndeplinește fiecare sferă de expresivitate muzicală în viața omului și anumite circumstanțe de funcționare ale lor.
- Diversitatea largă a genurilor din cadrul fiecărei sfere de expresivitate muzicală.

Posibilități comunicative și descriptive ale muzicii

- Caracterul muzicii ca expresie sonoră a caracterului și trăirilor sufletești ale omului.
- Muzica reflectă diverse tipuri de mișcare, trezește asociații spațiale și relații cu fenomenele sonore din realitatea înconjurătoare.

Marșul, dansul, cîntecul în creații muzicale de proporție

- Noțiuni elementare despre genuri muzicale de proporție: opera, baletul, simfonia.
- Întîlnirea sferelor de expresivitate muzicală în creațiile muzicale de proporție.

Trăsături specifice ale imaginilor muzicale determinate de caracterul muzicii de marș, dans, cîntec

- Cauzele diversității genurilor de marș, dans, cîntec; sferele de aplicare și efectele emoționale produse.
- Nuanțele artistice și coloritul general al creațiilor muzicale determinate de prezenta caracterelor de marș, dans, cîntec.

Limbajul muzical

- Specificul limbajului muzical comparativ cu alte modalități artistice de exprimare.
- Elementele limbajului muzical ca mijloace prin care muzica își realizează posibilitățile comunicative, expresive și descriptive.

Melodia – mijloc important al limbajului muzical

- Melodia – componentul de bază al limbajului muzical.
- Asemănări și deosebiri dintre limbajul muzical și limbajul vorbit: norme de organizare și prezentare a limbajelor.
- Intonația și punctuația muzicală, unitățile sintactice ale melodiei (motivul – intonația, fraza-propoziția, perioada) și semnificațiile lor în desfășurarea muzicii.
- Conlucrarea tuturor mijloacelor artistice și a unităților structurate pentru redarea imaginii muzicale.

Forma muzicală

- Forma muzicală ca modalitate de structurare și prezentare a conținutului de imagini al lucrării muzicale.
- Forma monopartită - modalitate de prezentare a unei singure dispoziții, a unui gând, a unei idei muzicale finite.
- Forma bipartită simplă (AB) a creației muzicale în care se prezintă două imagini, două idei, două dispoziții contrastante.
- Forma tripartită simplă (ABA) a creației muzicale. Partea a III-a – repriza (repetarea integrală a primei idei muzicale) cu scop de consolidare a ideii principale.
- Forma rondo: noțiuni de refren și episod (ABACADA).

- Tema cu variațiuni (A + A1 + A2 + A3).
- Forma liberă (ABCA1D).
- Legătura organică dintre conținutul și forma creației muzicale.

Muzica poporului meu.

- Creația muzicală populară – reflectare specifică a spiritualității poporului. Privire generală asupra originilor și evoluției folclorului nostru muzical.
- Genurile reprezentative ale folclorului muzical: doina, balada, jocurile populare.
- Cunoașterea, valorificarea folclorului muzical – condiții ale perpetuării lui de la unele generații la altele.
- Muzica academică: privire generală asupra istoriei muzicii profesioniste în spațiul cultural românesc: perioade, reprezentanți, lucrări de valoare.
- Muzica profesionistă pentru copii în R. Moldova. Compozitori, creații, formații artistice, dirijori, interpreți.
- Școala profesionistă de muzică din R. Moldova.
- Cultura muzicală profesionistă a Moldovei de astăzi: imagine pe plan național și internațional.

Învățământul gimnazial

Standard 1. Competența de audiție-receptare a muzicii ca imagine artistică a vieții

Indicatori:

- 1.1. Nominalizează interferențele și relațiile dintre muzică și alte arte: literatură, artele plastice, coregrafie;
- 1.2. Percepe emotiv și compară sfera de imagini a creațiilor muzicale de diferite genuri, specii, forme (în creații folclorice, în muzica academică, în muzica religioasă și în muzica de divertisment);
- 1.3. Identifică auditiv dramaturgia ca principiu general de desfășurare a acțiunii în creația muzicală (noțiunile: temă muzicală, expoziție, conflict, dezvoltare, culminație, repriză, codă, asemănare și contrast etc.).

Standard 2. Competența de interpretare vocal-corală a lucrărilor (fragmentelor) muzicale accesibile de diferite genuri.

Indicatori:

- 2.1. Interpretează cântece, lieduri, balade, romanețe ș.a. lucrări muzicale accesibile și variate ca expresivitate, tematică și grad de complexitate, conducându-se de textul de note.
- 2.2. Remarcă diferențe și execută corespunzător teme muzicale din creații muzicale academice de largă popularitate, fragmentele accesibile din lucrări vocal-corale și vocal simfonice ample (cantată, oratoriu, operă);
- 2.3. Demonstrează și aplică deprinderi corecte de interpretare instrumentală simplă și vocal-corală în cadrul manifestărilor cultural-artistice (concursuri, sărbători, concerte, șezători, spectacole muzical-dramatice etc.).

Standard 3. Competența de creație elementară în cadrul diverselor forme de muzicare.

Indicatori:

- 3.1. Improvizează melodii pe versurile propuse, ritmuri/formule ritmice după melodii de dans, mișcări de dans/mișcări ritmice adecvate muzicii audiate, utilizând procedee de dezvoltare muzicală, susținând ritmul melodiilor la instrumente de percuție pentru copii;
- 3.2. Manifestă spirit creativ în activitatea de interpretare muzicală, colaborând artistic cu profesorul la modelarea imaginii muzicale interpretative.
- 3.3. Transferă în limbajele altor arte (literatura, artele plastice, coregrafie) impresiile trăite prin muzică.

Standard 4. Competența de analiză-caracterizare a muzicii în baza criteriilor de apreciere artistică și valorică.

Indicatori:

- 4.1. Urmărește și analizează evoluția evenimentelor sonore din creațiile muzicale (temele muzicale, constituenții principali ai imaginii muzicale, mijloacele de expresie muzicală, procedeele de realizare a dezvoltării, elementele de structură, forma muzicală, particularitățile dramaturgiei);
- 4.2. Comentează și caracterizează conținutul de imagini al creațiilor audiate/vizionate și interpretate de pe pozițiile idealului și gustului estetic autentic;
- 4.3. Expune oral/în scris impresiile provocate de muzică, emite judecăți estetice asupra diversității fenomenelor muzicale, utilizând vocabularul muzical;

- 4.4. Exprimă argumentat atitudinea proprie asupra fenomenului muzical-artistic (ca mijloc de exprimare și comunicare spirituală, ca limbaj al emoțiilor și sentimentelor umane, în legătură cu alte arte, în raport cu diferite fenomene ale vieții, cu alte domenii de activitate umană).

Standarde de conținut Învățământul gimnazial

- I. Muzica cu program și cea fără program.** Diferența dintre imaginile muzicale ale celor două tipuri de muzică. Interpretarea conținutului muzicii cu și fără program. Interacțiunea muzicii cu alte arte.
- II. Simbioza muzicii cu literatura.** Formele de realizare a simbiozei dintre muzică și literatură (de la genul de cântec la formele complexe vocal-simfonice). Muzica ca sursă de inspirație pentru literatură și invers - literatura ca sursă de inspirație pentru muzică. Înfîietatea muzicii în discursul muzical-verbal al genurilor vocale. Cântecul - cel mai caracteristic exemplu de simbioză a muzicii cu literatura.
- III. Muzica și artele plastice.** Realitatea obiectivă - sursă comună de inspirație pentru muzică și artele plastice. Mijloacele specifice de exprimare în muzică (temporalitatea) și artele plastice (spațialitatea). Posibilitățile expresive și descriptive ale muzicii vizavi de interacțiunea muzicii cu artele plastice. Afinități și deosebiri în redarea realității în muzică și artele plastice. Autonomia muzicii și a picturii și cazurile de intercondiționare reciprocă.
- IV. Muzica și dansul.** Interferența muzică - dans. Creații muzicale menite să susțină mișcările de dans; creații muzicale cu caracter de dans („nedansante”). Varietatea de dansuri: caracterul și specificul fiecăruia.
- V. Muzica și istoria.** Reflectarea vieții și a lumii în muzică. Capacitatea muzicii de a influența și însuși evenimentele istorice de importanță majoră. Rolul muzicii în redarea tragismului unor momente istorice, starea de avînt mobilizator, aspirația spre lumină și libertate a omului, figuri marcante din istoria popoarelor.
- VI. Muzica și natura.** Natura și fenomenele lumii înconjurătoare reflectate în muzică și mijloacele prin care se creează imaginea muzicală, care este creată. Imaginea naturii în povești, poezii, povestiri, lucrări de pictură, cântece, creații muzicale. Noțiunile muzica naturii, pictură muzicală, ilustrație muzicală, peisaj muzical. Starea de spirit a omului în urma contemplării naturii exprimată în muzică. Imaginea naturii în creațiile muzicale de diferite genuri, specii, forme (în creații folclorice, în muzica academică instrumentală, în genul muzical-dramatic, în miniaturi vocale și instrumentale). Mijloace și procedee de redare a naturii în muzică (imitații directe și indirecte, reproduceri și descrieri muzicale, sugestii muzicale spațiale etc.).
- VII. Imaginea muzicală.** Elemente comune și specifice de limbaj artistic din diverse domenii ale artei: literatură, artele plastice, muzică, coregrafie, cinematografie etc. Rolul emotivității și gândirii artistice în conturarea imaginilor muzicale. Importanța reprezentărilor asociative în structurarea imaginii muzicale. Convenționalitatea limbajului artistic. Unitatea conținutului și a formei în arta muzicală. Diversitatea imaginilor artistice în cadrul unei creații muzicale. Caracterul subiectiv al reprezentărilor asociative în muzica fără program și relativ obiectivă - în muzica programatică. Criteriile de apreciere valorică a operelor de artă.
- VIII. Dramaturgia muzicală.** Dramaturgia ca principiu general de desfășurare a acțiunii în creația artistică. Principiile dramaturgiei în operele literare, arta scenică, coregrafie etc. și raporturile lor cu muzica. Particularitățile dramaturgiei în muzica vocală, în genurile muzical-dramatice, în muzica instrumentală. Legile dezvoltării muzicale în procesul interpretării vocale și instrumentale. Simfonismul și Allegro de sonată în muzica instrumentală națională și universală.
- IX. Muzica academică și muzica de divertisment.** Caracteristicile distinctive ale muzicii „academice” și a celei de „divertisment”. Genurile și speciile muzicii de factură academică. Epoci, stiluri și curente componistice. Genuri și specii ale muzicii cu caracter distractiv (serenada, suita de balet, opereta etc.). Muzica de jazz și muzica ușoară contemporană. Caracterul distractiv al unor creații academice, episoade de natură academică în creații cu caracter distractiv. Desprinderi de cultura vocală în interpretarea muzicii de factură academică și de divertisment.
- X. Valori perene ale muzicii naționale.** Privire generală asupra creațiilor muzicale de factură populară și cultă din tezaurul muzicii naționale (variante de doină, balada, cântecul de dor și voinicesc, colindele, dansurile populare). Genurile și speciile muzicii populare. Purtătorii și popularizatorii artei populare (rapsozi, interpreți de muzică vocală și instrumentală, formații instrumentale și vocale, folcloriști, conducători de ansambluri de muzică și dansuri populare).

Personalități proeminente ale culturii muzicale academice naționale: A.Pann, G.Enescu, G.Musicescu, C.Porumbescu, P.Constantinescu, T.Chiriac, I.Macovei, C.Rusnac etc. Repertoriul pentru interpretare vocal-corală din creații de mare valoare. Rolul muzicii de cult (religioase) în viața spirituală a poporului.

5.4.2. Disciplina de studiu *Educație plastică*

Hubenco Teodora
Ranga Veronica

Standarde educaționale Treapta primară

- Standardul 1.** Identificarea și distingerea ramurilor și genurilor principale ale artelor plastice.
- Standardul 2.** Comunicarea unei idei sau mesaj în imagini bidimensionale și tridimensionale.
- Standardul 3.** Exprimarea emoțiilor și atitudinilor în procesul receptării operelor de artă din diverse culturi.
- Standardul 4.** Aplicarea creativă a instrumentelor, materialelor și tehnicilor de artă în realizarea subiectelor propuse.
- Standardul 5.** Manifestarea atitudinii estetice în procesul reprezentării naturii.
- Standardul 6.** Folosirea surselor informaționale la analiza unei opere de artă sau realizarea unei idei.
- Standardul 7.** Identificarea și descrierea calităților estetice în opere de artă din cultura națională și universală.
- Standardul 8.** Utilizarea limbajului plastic ca modalitate de exprimare a ideilor, emoțiilor și experiențelor personale.
- Standardul 9.** Descrierea operelor de artă plastică din diferite țări și perioade istorice.
- Standardul 10.** Descrierea scopurilor pe care și le pun meșterii populari în procesul creării obiectelor de artă populară.

Standarde educaționale Treapta gimnazială

- Standardul 1.** Identificarea operelor de artă semnificative din punct de vedere istoric și cultural și descrierea rolului lor în societate, istorie și cultură.
- Standardul 2.** Aplicarea tehnicilor mixte în realizarea imaginilor bidimensionale și tridimensionale.
- Standardul 3.** Utilizarea terminologiei specifice artelor plastice și istoriei artelor în procesul analizei operelor de artă din diverse culturi.
- Standardul 4.** Selectarea materialelor, instrumentelor și tehnicilor de artă necesare în realizarea unor lucrări plastice picturale, grafice, sculpturale sau decorative.
- Standardul 5.** Demonstrarea atitudinii estetice în procesul reprezentării structurilor din natură și fenomenelor naturale.
- Standardul 6.** Folosirea tehnologiilor curente la realizarea unei idei sau proiect artistic.
- Standardul 7.** Compararea și deosebirea caracteristicilor distinctive ale operelor de artă plastică din diferite perioade istorice și culturale.
- Standardul 8.** Utilizarea creativă a mijloacelor artistico-plastice în exprimarea ideilor, emoțiilor și experiențelor personale.
- Standardul 9.** Crearea unei lucrări plastice care încorporează elemente caracteristice culturii naționale și ale unei culturi diferite de a lor.
- Standardul 10.** Identificarea și descrierea scopurilor pe care și le pun artiștii plastici în procesul creării operelor de artă.

5.4.3. Disciplina de studiu *Educație tehnologică*

Rusu Antonina
Secrieru-Harbutaru Parascovia

Standardele de competențe Competențe specifice disciplinei

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unui obiect, care să răspundă unei trebuințe; prezentarea acestui proiect; indicatori:

- studierea aspectului estetic, formei, dimensiunii, părților componente, materialul utilizat a obiectelor ce constituie genul studiat;
- stabilirea cerințelor și proprietăților ce trebuie să le întrunească corespunzător funcțiilor utilitare și estetice ale obiectului ce urmează a fi confecționat;
- identificarea informațiilor etnotehnoculturale privind procesul de confecționare a unui obiect în vederea elaborării proiectului.

Standardul 2. Conceperea și organizarea mijloacelor de confecționare a unui obiect conform proiectului elaborat; indicatori:

- evaluarea calității, cantității materialelor și stabilirea ustensilelor necesare confecționării obiectului preconizat;
- identificarea informațiilor, regulamentelor, abilităților ce-și găsesc aplicarea în realizarea procesului tehnologic conform proiectului elaborat.

Standardul 3. Realizarea obiectului conform proiectului elaborat, respectând regulamentul tehnologic; indicatori:

- executarea etapelor tehnologice, în ordine cronologică, respectând normele de igienă și securitate a muncii;
- modelarea, asamblarea detaliilor, executarea decorului, finisarea obiectului.

Standardul 4. Evaluarea lucrării realizate, memorizarea etapelor procesului tehnologic; indicatori:

- evaluarea lucrării conform cerințelor funcționale și estetice pe care trebuie să le întrunească obiectul dat;
- descrierea etapelor procesului tehnologic de realizare a obiectului, utilizând terminologia specifică;
- comentarea aspectului estetic și a calității obiectului privind armonizarea funcțiilor utilitare și aspectul estetic.

Standardele de competențe pe module (selectarea a 2-3 module din cele prevăzute)

a) pentru învățământul primar

Modulul „Arta culinară și sănătatea”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de preparare a unor bucate (tartine, salate, băuturi calde) pentru dejun/prânz/cină, ținând cont de necesitatea caloriilor, substanțelor nutritive pentru o alimentație echilibrată; prezentarea acestui proiect.

Standardul 2. Conceperea mijloacelor de preparare a bucatelor preconizate: evaluarea cantității și verificarea calității produselor alimentare; selectarea ustensilelor și aparatelor de bucătărie utilizate la consumarea și prepararea bucatelor.

Standardul 3. Prepararea bucatelor preconizate (salate, tartine, băuturi etc.), aranjarea, înfrumusețarea și servirea mesei corespunzător normelor de igienă și estetică, respectând regulamentul tehnologic și normele de igienă și protecție a muncii.

Standardul 4. Evaluarea produselor culinare: aprecierea aspectului estetic, valorii nutritive (gustul, mirosul etc.); comentarea aspectului etc.

Modulul „Arta acului” (Cusutul și brodatul tradițional)

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unui milieu cu decor brodat, utilizând unele tehnici de cusut (cruciuliță, tighel, lănișor, găurele etc.) compoziția ornamentală va conține motive populare simple: „zigzag” „vîrtelnița” „pomul vieții” etc.; să prezinte acest proiect.

Standardul 2. Selectarea și utilizarea materialelor (pînză, fire colorate, ață albă), motive decorative și ustensile ace, foarfece; gherghof etc), păstrarea acestora în condiții adecvate, conform normelor de igienă și protecție a muncii.

Standardul 3. Executarea etapelor tehnologice, în ordine cronologică: croirea pânzei drept pe fir; tivirea marginilor cu ajutorul găurelor; executarea compoziției decorative pe fundalul milieului.

Standardul 4. Evaluarea lucrărilor brodate ținând cont de cerințele funcționale și estetice, calitatea lucrului îndeplinit; comentarea etapelor procesului tehnologic și aspectului estetic al lucrării, utilizând terminologia specifică.

Modulul „Croșetarea”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unei frize pentru o față de masă în miniatură, utilizând elementele de bază ale croșetării: ochiuri libere, piciorușe cu un jeteu, pătrățele goale, pline și un motiv ornamental simplu: „zigzag”, „miez de nucă”, „romburi”, „unghiuri”; prezentarea proiectului.

Standardul 2. Conceperea mijloacelor de realizare: selectarea firelor textile, pânzei conform cerințelor de calitate; selectarea ustensilelor (croșete, foarfece, etc. motivul ornamental) necesare procesului tehnologic stabilit.

Standardul 3. Realizarea frizei croșetate conform regulamentului tehnologic: executarea schemei grafice a frizei; croșetarea urmărind schema grafică: croirea laților pe fir; tivirea lor cu ajutorul croșetei; asamblarea detaliilor.

Standardul 4. Evaluarea lucrării realizate conform proprietăților funcționale și estetice; comentarea aspectului estetic și calitatea lucrului îndeplinit, utilizând terminologia specifică.

Modulul „Tricotarea”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unui obiect tricotat de lână, utilizând tehnici elementare de tricotare: montarea ochiurilor pe andrele, ochi pe față, ochi pe dos, ochi de margine etc.; prezentarea proiectului.

Standardul 2. Stabilirea mijloacelor de realizare a tricotului: selectarea firelor de lână, andrelelor, a modelului, conform cerințelor tehnologice ținând cont de armonizarea culorilor.

Standardul 3. Confecționarea obiectului (fular, papucei etc.) conform regulamentului tehnologic, respectând normele de igienă și securitate a muncii.

Standardul 4. Evaluarea lucrării tricotate conform proprietăților funcționale și estetice; comentarea aspectului estetic, aprecierea calității lucrului îndeplinit, utilizând terminologia specifică.

Modulul „Sărbători calendaristice”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare și pregătire a unor obiecte și accesorii (jucării, stea, măști, sorcova, clopoței, păpuși, mărțișoare etc.), utilizate în cadrul unor obiceiuri legate de sărbătorile calendaristice.

Standardul 2. Conceperea și organizarea mijloacelor de confecționare a obiectelor proiectate, utilizând diverse materiale din natură: foi și mătasă de porumb, paie, flori, busuioc, crenguțe, diverse textile, hârtie colorată, ață etc.

Standardul 3. Confecționarea obiectelor: pregătirea materialelor la timpul oportun; asamblarea, lipirea, executarea compozițiilor, împodobirea pomului, locuinței respectând condițiile sărbătorii așteptate.

Standardul 4. Evaluarea obiectelor și accesoriilor pregătite pentru desfășurarea diverselor serbări, obiceiuri, comentarea simbolicii etnoculturale.

Modulul „Activități agricole”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de creștere și îngrijire a unor plante legumicole, decorative cu flori, ținând cont de particularitățile acestora; prezentarea proiectului.

Standardul 2. Executarea unor lucrări de prelucrare a solului (săpare, afinare etc.) pe lotul școlar conform cerințelor tehnologice.

Standardul 3. Cultivarea și îngrijirea unor plante legumicole și decorative cu flori (astre, vîzdoage, moșnegei etc.), respectând particularitățile de creștere și îngrijire a acestora.

Standardul 4. Recoltarea și depozitarea semințelor, plantelor legumicole și a florilor decorative; evaluarea calității lucrărilor efectuate; a calității și cantității recoltei obținute (legume și flori decorative).

Modulul „Modelarea artistică din lut”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de modelare a unor obiecte mici din lut (figurine, jucării etc.) luînd în considerare forma, dimensiunea, proporțiile, culoarea, funcțiile utilitare; prezentarea proiectului.

Standardul 2. Stabilirea mijloacelor de prelucrare și modelare a lutului, utilizând tehnici de modelare: turnate în formă, modelate cu mîna.

Standardul 3. Confecționarea obiectelor mici prevăzute în proiect, respectând regulile tehnologice și normele de igienă și protecție a muncii.

Standardul 4. Evaluarea obiectelor modelate conform cerințelor estetice și calitative; comentarea aspectului, calității lucrului îndeplinit, utilizând terminologia specifică.

2. Lista standardelor de conținut

a) pentru învățământul primar

Modulul „Arta culinară și sănătatea”

1. Noțiuni despre o bună bucătărie și o alimentație echilibrată: componența nutritivă a produselor alimentare; necesitatea zilnică de calorii și substanțe nutritive în funcție de vîrstă, activitate etc.
2. Normele de igienă și protecție a muncii: igiena personală; prevenirea contaminării și a intoxicațiilor; utilizarea corectă a ustensilelor și aparatelor.
3. Prelucrarea culinară a alimentelor: sortarea, spălarea, curățarea; încălzirea, fierberea; aranjarea; înfrumusețarea etc..
4. Reguli de comportare la masă.

Modulul „Arta acului” (Cusutul și brodatul tradițional)

1. Aspectul estetic și funcțiile utilitare ale obiectelor ce constituie acest gen de artă populară: articole de port popular; obiecte de uz casnic și ritual.
2. Proprietățile materialelor și a ustensilelor: pînză de bumbac, in, chînepă, lînă, borangic, ace, foarfece, gherghef etc.; normele de igienă și protecție a muncii privind păstrarea și utilizarea materialelor și a ustensilelor.
3. Ornamentica și cromatica tradițională: elemente decorative simple; motive populare („vîrtelnița”, „călița ocolită” etc.).
4. Tehnici de cusut și brodat: însăilătura; punctul înaintea acului; găurele simple; cruciulițe; tighel; lăntșor etc.

Modulul „Croșetarea”

1. Aspectul estetic al locuinței tradiționale, obiecte textile împodobite cu dantelă (fețe de masă, ștergare, fețe de pernă etc.).
2. Proprietățile materialelor și a ustensilelor: fire textile variate după proveniență, grosime; seturi de croșete; normele de igienă și securitate a muncii.
3. Elementele de bază ale croșetării: ochiuri libere; picioruș cu un jeteu; pătrățele pline; pătrățele goale etc..
4. Elemente decorative simple, motive populare utilizate la croșetarea dantelelor.

Modulul „Tricotarea”

1. Varietatea articolelor vestimentare tricotate: căciulițe, fulare, mănuși, veste, ciorapi etc. mostre de articole.
2. Materiale și ustensile (fire textile de lînă, semilînă etc.): andrele, foarfece, ace, croșete; Normele de igienă și securitate a muncii privind păstrarea și utilizarea ustensilelor.
3. Elementele de bază ale tricotării: montarea ochiurilor pe andrele; ochiuri pe față, ochiuri pe dos; ochi de margine; ochi de încheiere a tricotului.

Modulul „Sărbători calendaristice”

1. Obiceiuri etnoculturale din cadrul sărbătorilor calendaristice: Sf. Dumitru; Crăciunul; Anul Nou; 1 Martie; Paștele; Sf. Gheorghe; Paparuda.
2. Diverse obiecte, accesorii ce constituie simboluri etnoculturale, și se utilizează în cadrul sărbătorilor calendaristice.
3. Condiții și modalități de desfășurare a obiceiurilor și și datinilor etnoculturale în cadrul diverselor sărbători.
4. Tehnologii, modalități de pregătire, confecționare a obiectelor și lucrărilor de ritual.

Modulul „Activități agricole”

1. Lucrări de toamnă la lot; recoltarea, uscarea și păstrarea semințelor.
2. Îngrijirea plantelor decorative de cameră.
3. Lucrări de primăvară – vară: prelucrarea solului; pregătirea semințelor și semănatul; îngrijirea plantelor.

Modulul „Modelarea artistică din lut”

1. Obiecte de ceramică tradițională: vase; farfurii, căni, jucării, figurine, țuruiece etc.

2. Materiale și ustensile: preparare a lutului în condiții de casă; vas cu apă; șortuleț; normele de igienă și securitate a muncii în timpul activităților practice.
3. Tehnici de modelare și executare a decorului.
4. Elemente decorative: linii drepte, linii valurite etc.

1. Standardele de competență (alegerea a cel puțin a trei module)

b) Învățământul gimnazial

Modulul „Arta culinară și sănătatea”

- Standardul 1.** Elaborarea unui proiect de preparare a unor bucate din bucătăria tradițională: colțunași cu brânză / cartofi, vișini / budincă din orez cu mere sau din paste făinoase cu brânză și ouă etc., ceai etc.; meniul trebuie să fie calculat reieșind din necesitatea de calorii și substanțe nutritive pentru persoane concrete.
- Standardul 2.** Conceperea și organizarea mijloacelor de preparare a mâncărilor preconizate: evaluarea cantității și verificarea calității produselor alimentare; selectarea și utilizarea ustensilelor și a aparatelor de bucătărie.
- Standardul 3.** Prepararea bucatelor preconizate, aranjarea, înfrumusețarea și servirea mesei corespunzător normelor de igienă și estetică, respectând regulamentul tehnologic, normele de protecție a muncii.
- Standardul 4.** Evaluarea produselor culinare: aprecierea aspectului estetic, valorii nutritive (gust, miros etc.); comentarea gustului, valorii nutritive etc. a mâncărilor preparate.

Modulul „Arta acului” (cusutul și brodatul tradițional)

- Standardul 1.** Elaborarea unui proiect de confecționare a unei ii (de mărime mică) sau a unei năfrămițe de ritual, batistă în trei colțuri, utilizând tehnici de cusut pe fire numărate și compoziții decorative adecvate obiectului.
- Standardul 2.** Selectarea și utilizarea materialelor, ornamentelor, ustensilelor adecvat obiectului preconizat a fi confecționat, păstrarea și utilizarea acestora în condiții adecvate, conform normelor de igienă și protecție a muncii.
- Standardul 3.** Confecționarea obiectului proiectat: croirea detaliilor drept pe fir; tivirea marginilor cu ajutorul găurelelor; executarea cusăturilor pe fondalul detaliilor; asamblarea.
- Standardul 4.** Evaluarea lucrării confecționate conform cerințelor de calitate, estetice și funcționale; comentarea aspectului estetic și procesului tehnologic, utilizând terminologia specifică.

Modulul „Arta ceramicii” (Olăritul tradițional)

- Standardul 1.** Elaborarea unui proiect de confecționare a unui / unor obiecte de ceramică tradițională (vas pentru păstrat apă; pentru păstrat, preparat alimente; farfurii, vase, căni, figurine etc.); prezentarea proiectului.
- Standardul 2.** Conceperea și organizarea mijloacelor de modelare a obiectului (obiectelor) preconizat utilizând tehnici de modelare și decorare: turnat în formă; modelat la roata olarului etc..
- Standardul 3.** Modelarea unui obiect, respectând proporțiile părților componente conform schiței; executarea decorului; finisarea obiectului.
- Standardul 4.** Evaluarea obiectelor confecționate conform cerințelor funcționale, estetice, calitative; comentarea aspectului estetic (forma, dimensiunea, părțile componente, decorul etc.), utilizând terminologia specifică.

Modulul „Desing vestimentar”

- Standardul 1.** Elaborarea unui proiect de confecționare a unui articol vestimentar (fustă, sarafan, bluză, șorț etc.) pentru o elevă de 14-15 ani; prezentarea obiectului.
- Standardul 2.** Selectarea materialelor (țesături potrivite, furnituri), organizarea mijloacelor: mașina de cusut; ustensile necesare etc.
- Standardul 3.** Confecționarea articolului vestimentar proiectat: executarea tiparelor; asamblarea detaliilor; executarea cusăturilor; aplicarea decorului, furniturilor etc.
- Standardul 4.** Evaluarea articolelor vestimentare conform cerințelor utilitare, estetice și calitative; comentarea aspectului estetic a modelului, calitatea lucrului etc.

Modulul „Tehnologia prelucrării artistice a lemnului”

- Standardul 1.** Elaborarea unui proiect de confecționare a unui obiect din lemn: cutie/fundișor/lingură/poliță/vas mic etc. utilizând unele tehnici de lucru (cioplitul în lemn; pirogravura; sculptura etc.); prezentarea proiectului.
- Standardul 2.** Selectarea materialelor și a ustensilelor necesare, conform cerințelor calitative; funcționale în vederea confecționării obiectului proiectat.

Standardul 3. Confecționarea obiectului proiectat: prelucrarea lemnului prin mînuirea instrumentelor; executarea motifelor; elementelor decorative; asamblarea detaliilor etc. finisarea; respectarea normelor de igienă și protecție a muncii.

Standardul 4. Evaluarea obiectelor confecționate conform criteriilor estetice, tehnologice, utilitare; comentarea tehnologiilor utilizate; calității și aspectului estetic, utilizînd terminologia specifică.

Modulul „Tehnologia prelucrării metalului”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unui (unor) obiect din tablă (cutii, suport, trăsător etc.), a unui (unor) obiect (urechi pentru mobilă, mîner, cîrlig, ciocan etc.) din metal laminat; prezentarea proiectului.

Standardul 2. Selectarea materialelor și a instrumentelor necesare confecționării obiectului proiectat: tablă, sîrmă, metale laminate, mașină de găurit etc.; verificarea calității; organizarea procesului tehnologic.

Standardul 3. Confecționarea obiectului (obiectelor) proiectat: tăierea foii din metal; îndreptarea și îndoirea tablei; îmbinarea dintre tablă și sîrmă; tăierea metalului; găurire; pilirea; îmbinarea metalelor etc. finisarea obiectului; respectarea normelor de igienă și protecție a muncii.

Standardul 4. Evaluarea obiectelor confecționate conform criteriilor de calitate estetice, tehnologice, comentarea lucrărilor și a proceselor tehnologice, utilizînd terminologia specifică.

Modulul „Împletitul din fibre vegetale ”

(papură, paie, foi de porumb, salcie)

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unui obiect din fibre vegetale (jucărie, figurină, păpușă etc. – la alegere), ținînd cont de specificul prelucrării, fragilitatea acestor fibre vegetale; prezentarea proiectului.

Standardul 2. Stabilirea varietății mijloacelor de confecționare a obiectelor, a materialelor, tehnicilor de executare, selectarea materialelor și a ustensilelor. Evaluarea calității materiei prime selectate.

Standardul 3. Executarea jucăriei, figurinei preferate (păpușă – fetiță sau băiețel), un animăluț (eduț, căpriță, vițeluș, o compoziție simplă) conform etapelor tehnologice.

Standardul 4. Evaluarea jucăriei/figurinei confecționate conform criteriilor funcționale și estetice; comentarea etapelor procesului tehnologic, utilizînd terminologia specifică.

Modulul „Tricotarea”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de tricotare a unui obiect (fustiță, vestă fără mîneci, mănuși etc. – la alegerea elevului), cercetînd proprietățile utilitare și estetice.

Standardul 2. Stabilirea mijloacelor de realizare a obiectului; selectarea firelor de lînă, a modelului preferat, ținînd cont de armonizarea culorilor, cerințelor tehnologice.

Standardul 3. Confecționarea obiectului (fustiță, vestă – la alegere), utilizînd punctele: jersey elastic, scăderea și mărirea numărului de ochiuri etc.

Standardul 4. Evaluarea lucrării tricotate: aprecierea aspectului estetic, executarea uniformă a punctelor de tricotare, executarea reușită a tehnicilor de scădere, de înmulțire a ochiurilor, aplicarea practică independentă a principiilor de tricotare.

Modulul „Croșetarea”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unui articol croșetat sau garnisit cu dantelă (rozetă, dantelă îngustă la marginile unor articole vestimentare) ținînd cont de criteriile funcționale și estetice; tehnicile de croșetare (croșetare circulară, croșetare liniară, picioruș cu 1, 2, 3 jeteuri, picioruș scurt (de feston); prezentarea acestui proiect.

Standardul 2. Selectarea materialelor necesare: pînză, fire textile de bumbac, colorate, de proveniență vegetală, animală; motive decorative, croșete, ace, foarfece etc.; respectarea normelor de igienă și protecție a muncii.

Standardul 3. Executarea etapelor tehnologice conform fișei tehnologice întocmite: executarea schemei grafice a modelului selectat: tivirea marginilor cu ajutorul găurelelor (oarbe, simple, zigzag, duble – la alegere).

Standardul 4. Evaluarea lucrului îndeplinit conform cerințelor funcționale, estetice și criteriilor de calitate: comentarea etapelor procesului tehnologic de confecționare a unor articole și a aspectului, estetic, utilizînd terminologia specifică.

Modulul „Sărbători calendaristice”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unor obiecte și accesorii: (măști, stea, sorcova, pîine de ritual, buhai, bici, clopote, tîlancă etc.) utilizate în cadru diverselor sărbători

(Sfântul Dumitru, Crăciunul, Anul Nou, 1 Martie, Paștele, Sfântul Gheorghe, Păpăruța, Dragaica etc.).

Standardul 2. Conceperea și organizarea mijloacelor de confecționare a obiectelor proiectate, utilizând diverse materiale din natură, textile, piele, fragmente de blănuri, hârtie colorată, tablă, carton etc.; colectarea vegetației simbolice (crenguțe verzi de salcie, buchete de flori, busuioc etc.).

Standardul 3. Confecționarea obiectelor preconizate: prelucrarea materialelor; croirea, modelarea, asamblarea, împodobirea, executarea compozițiilor simbolice specifice sărbătorii respective.

Standardul 4. Evaluarea obiectelor și simbolurilor pregătire pentru desfășurarea evenimentelor de importanță culturală; comentarea modului de utilizare a obiectelor simbolice realizate.

Modulul „Activități agricole”

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de cultivare a unor plante legumicole (varză, roșii etc.), ținând cont de importanța, necesitatea acestora în alimentația echilibrată; prezentarea acestui proiect.

Standardul 2. Stabilirea tipurilor de sol, metodele de cultivare a plantelor legumicole în sere și răsadnițe, evidențiind condițiile de îngrijire și creșterea plantelor.

Standardul 3. Efectuarea lucrărilor agricole specifice pregătirii terenului în sere și răsadnițe; participare la activitățile de identificare, observare a funcționării mașinilor agricole de recoltare, cultivare, irigare etc.

Standardul 4. Evaluarea calității îngrijirii plantelor legumicole, precum și a calității roadei obținute (aspectul, cantitatea); stabilirea modalităților de depozitare și păstrare a roadei obținute.

Modulul „Arta covorului moldovenesc” (Țesutul tradițional)

Standardul 1. Elaborarea unui proiect de confecționare a unui covoraș în tehnica: „alesul neted”/„în bumbi”, sau a unor țesături (trăistuțe, brîe etc.); prezentarea proiectului.

Standardul 2. Conceperea și organizarea procesului de confecționare a obiectelor: selectarea materiei prime (diverse fire colorate de lână depănate în gheme; ață durabilă pentru urzeală – gheme de ață groasă răsucită de bumbac; ramă de lemn, pieptene de bătut, furculiță de lemn; război de țesut).

Standardul 3. Confecționarea unui covoraș sau a unui fragment de țesături conform proiectului elaborat: pregătirea firelor pentru urzit și țesut; urzirea; executarea tehnicilor de lucru, conform tehnologiei selectate („alesul neted” / „în bumbi” / țesutul la război, stative).

Standardul 4. Evaluarea lucrărilor țesute, conform cerințelor estetice, tehnologice, criteriilor de calitate; comentarea aspectului estetic, a tehnologiilor, utilizând terminologia specifică.

Standardele de conținut

b) pentru învățământul gimnazial

Modulul „Arta culinară și sănătatea”

1. Noțiuni despre o bună bucătărie și o alimentație echilibrată: componența nutritivă a produselor și rolul acestora în sănătatea oamenilor.
2. Norme de igienă și de protecție a muncii la prepararea și consumarea bucatelor: igiena personală; prevenirea contaminării alimentelor în etapele tehnologice; condiții de servire a mesei; comportarea la masă; prevenirea intoxicațiilor.
3. Alimentația echilibrată și sănătatea: integrarea principiilor alimentației echilibrate la întocmirea meniurilor și respectarea regimului alimentar.
4. Prelucrarea culinară a produselor alimentare: tehnologii de preparare a bucatelor după unele rețete culinare; înfrumusețarea bucatelor.

Modulul „Arta acului” (Cusutul și brodatul tradițional)

1. Aspectul estetic, funcțiile utilitare și tipologia portului popular și a obiectelor de uz casnic și ritual din cele patru zone etnografice ale Republicii Moldova.
2. Proprietățile materialelor și ale ustensilelor utilizate: textura, calitatea, grosimea pânzei naturale; fire colorate muline, lîniță, mătase, mărgeluțe, paiete.
3. Normele de igienă și securitate a muncii în timpul păstrării și utilizării materialelor și a ustensilelor.
4. Ornamentica și cromatica tradițională: modul de amplasare a compozițiilor decorative pe fondalul obiectelor, articolelor de port popular, uz casnic și ritual.

5. Tehnici de cusut și brodat pe fire numărate. Modul utilizării acestora la executarea diverselor elemente decorative, compoziții ornamentale.

Modulul „Împletitul din fibre vegetale”

1. Obiecte împletite din fibre vegetale (coșulețe, suporturi, talgere, panouri, jucării, suvenire).
2. Fibre vegetale: paie, foi de porumb, papură, lozie.
3. Proprietățile fibrelor vegetale: elasticitate, luciu, duritate, fragilitate etc.
4. Tehnologia prelucrării fibrelor vegetale: selectarea fibrelor, fierberea, despicarea, sucirea fișiiilor și formarea firului (din foi de porumb).
5. Ustensile și tehnici de împletire din fibre vegetale.

Modulul „Tricotarea”

1. Varietatea articolelor tricotate: pulovere, veste, fulare, ciorapi, mănuși; articole decorative, jucării.
2. Materiale și ustensile: fire textile din lână naturală, mohair, acril etc.; andrele, croșete (diverse după numere și materialul din care sînt produse).
3. Elementele de bază ale tricotării: ochi pe față, ochi pe dos, jeteul, ochi de margine; montarea ochiurilor pe andrele; tricotarea liniară, circulară; scăderea și mărirea numărului de ochiuri.

Modulul „Croșetarea”

1. Croșetarea – meșteșug popular tradițional: fețe de masă tradiționale, șervețele, milieuri, prosoape de ritual, de interior etc.; articole de îmbrăcăminte, de încălțăminte croșetate sau garnisite cu dantelă.
2. Materiale și ustensile: pînză din fire naturale, fire de bumbac, de mătase, lână etc.; set de croșete, ace, foarfece; condiții de utilizare și păstrare adecvată a acestora.
3. Tehnici și elemente de bază ale croșetării: picioruș scurt, picioruș cu 1, 2 jeteuri, picioruș de feston, varietăți de fixare a dantelei.
4. Motive populare simbolice utilizate la croșetarea dantelei: „pomul vieții”, motive geometrice.

Modulul „Sărbători calendaristice”

1. Obiceiuri etnoculturale din cadrul sărbătorilor calendaristice: Sf. Dumitru; Crăciunul; Anul Nou; 1 Martie; Paștele; Sf. Gheorghe; Paparuda.
2. Diverse obiecte, accesorii ce constituie simboluri etnoculturale și se utilizează în cadrul sărbătorilor calendaristice.
3. Condiții și modalități de desfășurare a obiceiurilor și datinilor etnoculturale în cadrul unor diverse sărbători.
4. Tehnologii, modalități de pregătire, confecționare a obiectelor și lucrărilor de ritual.

Modulul „Activități agricole”

1. Legumicultura: plante legumicole cultivate în sere și răsadniță; tipuri de sol (nisipoase, argiloase, cernoziomuri); proprietățile solului; îngrășăminte organice și modul de aplicare a acestora; culturi legumicole; mașini agricole utilizate în agricultură.
2. Experițe pentru evidențierea aspectelor de poluare a solului.
3. Pomicultura: plante fructifere lemnoase; plante fructifere ierboase; influența factorilor de mediu asupra producției de fructe.
4. Livada școlară: Nucul. Particularitățile biologice și importanța nucului; pomi fructiferi (măr, păr, vișin, prun etc.); arbuști fructiferi; coacăzul; agrișul; plante ierboase fructifere; căpșunul.
5. Viticultura: organele viței de vie; fructul – caracter distinctiv al soiului; formarea butucilor și lucrării în verde; bolile și dăunătorii viței de vie; măsuri de cunoaștere a bolilor și dăunătorilor; strugurii și importanța lor.

Modulul „Design vestimentar”

1. Articole vestimentare: aspectul estetic, funcțiile; păstrarea și îngrijirea îmbrăcămintei.
2. Materiale, furnituri și ustensile: calitatea și proprietățile; mașina de cusut.
3. Etapele tehnologice: luarea măsurilor; construirea tiparelor; modelarea; probarea; modificarea, ajustarea; executarea cusăturilor etc.

Modulul „Arta ceramicii” (Olăritul tradițional)

1. Forma, aspectul ceramicii tradiționale.
2. Centre de ceramică tradițională existente în Republica Moldova
3. Materiale și ustensile: argilă din carieră, lut; argilă albă sau roșie pentru angobare, șorț, vas cu apă, scîndurică etc.
4. Tehnici de modelare și executare a decorului.
5. Ornamentica și cromatica tradițională: elemente decorative, motive populare (linii valurite, pomul vieții etc.), amplasarea decorului pe suprafața obiectului.

Modulul „Prelucrarea artistică a lemnului”

1. Aspectul, forma, decorul obiectelor confecționate din lemn (diverse obiecte utilitare, decorative, suvenire etc.).
2. Proprietățile și calitatea materialului lemnos, domenii de utilizare; ustensile, instrumente, manuale, aparate electrice etc.
3. Normele de igienă și securitate a muncii.
4. Tehnici de prelucrare a lemnului: pirogravura, gravura, cioplirea în lemn (cioplirea geometrică, în relief, în volum).
5. Etape tehnologice de confecționare a obiectelor din lemn.
6. Elemente decorative, simboluri etc. (motive geometrice, „coarnele berbecului, rozeta, pomul vieții” etc.).

Modulul „Tehnologia prelucrării metalului”

1. Obiecte din tablă; obiecte mici din metale laminate (diverse obiecte de uz casnic): forma, dimensiunea, aspectul etc.
2. Proprietățile materialelor: foi de tablă, sîrmă, metale laminate; instrumentelor de măsurat și trasat; instrumentelor de tăiat, îndoiat etc.; mașina de găurit.
3. Elemente decorative, desenul piesei.
4. Tehnici de prelucrare și modelare a metalelor.

Modulul „Arta covorului moldovenesc” (țesutul tradițional)

1. Tipurile țesăturilor tradiționale: lăicer, păretar, țol; covor, scoarță, cergă, traistă, desagi etc.
2. Proprietățile materialelor și a ustensilelor: fire de lînă, fire de pînă, ață pentru urzeală etc.
3. Procedee, tehnici utilizate la confecționare: tors, vopsit, depănat, urzit, nividit, ales; țesutul covorului în bumbi etc.
4. Ornamentica și cromatică tradițională; compoziția decorului în covorul moldovenesc; simboluri: „pomul vieții”, păsări; motive geometrice etc.

5.4.4. Disciplina de studiu *Educație fizică*

Grimalschi Teodor
Boian Ion

Standarde de competență *Învățământul primar*

a) Competență-cheie transversală: competența în formarea incipientă a culturii sănătății și deprinderilor sanitaro-igienice de practicare a exercițiilor fizice.

b) Competențe transdisciplinare:

1. Asimilarea tehnicilor de formare a deprinderilor sanitaro-igienice și practicare a activităților motrice.

2. Formarea naturii sociale a membrilor grupului de elevi prin stimularea interacțiunii, influenței reciproce și a percepției ca grup în cadrul activităților didactice.

c) Competențe specifice:

1. Identificarea elementelor definiției și caracteristicile ținutei corecte privind situarea spațială a segmentelor corpului.

2. Aplicarea regulilor sanitaro-igienice personale și ale exercițiilor fizice.

3. Observarea influenței exercițiilor fizice asupra echilibrului funcțional, asigurării dezvoltării și fortificării sănătății.

4. Controlarea expresivității și amplitudinii în mișcare și în cadrul practicării activităților motrice. Stabilirea pozițiilor corecte și a celei defectuoase.

5. Realizarea variabilității ținutei tehnice și pozițiilor corporale în cadrul efectuării exercițiilor fizice generale și speciale dezvoltării vitezei, rezistenței în regim aerob, mobilității în articulații, îndemnării – prin derivarea spațială și temporală a mișcărilor.

6. Observarea activităților altor elevi sau echipe de elevi și analizarea aspectelor privind cooperarea în instruirea interactivă.

7. Evaluarea propriei execuții și execuția de către alții a acțiunilor motrice.

2. Standarde de conținut pentru învățământul primar

Cunoașterea noțiunilor, cerințelor și a legităților elementare referitoare la educația fizică și aplicarea acestora în practica educațională

2. A. FORMAREA COMPETENȚELOR COGNITIVE GENERALE

<i>Competențe minime (inițiale)</i>	
Standardul 1.	Regulile de comportare a elevilor la lecție. Cauzele accidentelor la lecțiile de educație fizică.
Standardul 2.	Regulile sanitaro-igienice de practicare a exercițiilor fizice.
Standardul 3.	Cunoașterea termenilor de bază ai acțiunilor motrice: poziții statistice de bază și acțiuni dinamice la nivel de comunicare.
Standardul 4.	Definirea noțiunii „ținuta corectă a corpului”.
<i>Competențe maxime (grad înalt)</i>	
Standardul 5.	Influența activității motrice asupra organismului și rolul ei în fortificarea sănătății omului.
Standardul 6.	Determinarea stării de sănătate prin testări ale calităților fizice și funcționale – frecvență cardiacă, frecvență respirației.
Standardul 7.	Explicarea principiilor călirii organismului.
2. B. FORMAREA COMPETENȚELOR COGNITIVE SPECIALE.	
<i>Competențe minime (inițiale)</i>	
Standardul 8.	Descrierea tehnicii de execuție a exercițiilor elementare.
Standardul 9.	Cunoașterea elementelor de aruncări și prinderi a mingii din diverse poziții ale corpului.
<i>Competențe maxime (grad înalt)</i>	
Standardul 10.	Influența exercițiilor fizice asupra dezvoltării armonioase a corpului uman.
Standardul 11.	Cunoașterea exercițiilor de dezvoltare a calităților motrice (vitezei, îndemnării,

	rezistenței, supleței).
Standardul 12.	Definirea noțiunilor „dozarea efortului fizic” și „pauza de odihnă”.

Dezvoltarea calităților motrice de bază prin intermediul exercițiilor fizice

2.C. FORMAREA COMPETENȚELOR PSIHOMOTORICE

STANDARDE DE INDICATORI PENTRU APRECIEREA CAPACITĂȚILOR MOTRICE ALE
ELEVILOR LA FINALIZAREA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PRIMAR

Standarde	Conținuturi	Standarde (fete)		Standarde (băieți)	
		Minime	Maxime	Minime	Maxime
Standardul 1.	<i>Alergare de viteză 30 m (s)</i>	6,6	5,5	6,5	5,40
Standardul 2.	<i>Alergare de cros 500 m (min., s)</i>	2,32	2,20	-	-
	<i>Alergare de cros 800 m (min., s) teren variat</i>	-	-	4,00	3,32
Standardul 3.	<i>Sărituri în lungime de pe loc (cm)</i>	120	160	130	170
Standardul 4.	<i>Aruncarea mingii (150 g) la distanță cu elan (m)</i>	12	20	18	28
Standardul 5.	<i>Din culcat dorsal, ridicarea trunchiului pe verticală (numărul de repetări)</i>	13	18	13	18
Standardul 6.	<i>Din sprijin culcat, mâinile pe banca de gimnastică, flotări (numărul de repetări)</i>	8	13	8	13

Conținuturi standardizate

1. Exerciții de front și formații; exerciții cu caracter aplicativ și de dezvoltare fizică generală fără obiecte și cu obiecte portative de echilibru, coordinative, de orientare în spațiu, ritmice.
2. Atârări și sprijine mixte și simple.
3. Alergare de viteză și de rezistență.
4. Jocuri dinamice, ștafete. Elemente și procedee specifice jocurilor sportive, gimnasticii și atletismului.
5. Completarea fișei „Pașaportul sănătății elevului” și „Caietul de educație fizică”.

Formarea calităților de personalitate, comportamentului civilizat, a deprinderilor comunicative și de interacțiune socială

2.D. COMPETENȚE DE ATITUDINI

1. Practicarea unui stil de viață sănătos.
2. Practicarea activității motrice care promovează sănătatea și condiția fizică.
3. Respectarea cerințelor sanitaro-igienice, de protejare a organismului de la diferite situații de risc în cadrul executării exercițiilor fizice.
4. Respectarea regimului alimentar, activității intelectuale, fizice și de odihnă.
5. Demonstrarea insistenței în atingerea scopului independent și împreună cu alții.
6. Manifestarea atitudinii responsabile, grijului față de sănătatea fizică și psihică.
7. Realizarea adecvată a relațiilor interumane în activitatea instructivă, competitivă și de joc.
8. Dorința de a învăța să înveți.
9. Cunoașterea regulilor de comportare și prevenire a traumatismului la lecțiile de educație fizică.

**3. Standarde de competență
Învățământul gimnazial**

a) Competență-cheie transversală:

Competența de apreciere a stării de sănătate și a modului de viață sănătos prin activități psihomotrice.

b) Competențe transdisciplinare:

1. Educarea calităților și capacităților psihomotoare și funcționale de bază care vizează un mod de viață sănătos.

2. Formarea unor comportamente de înaltă valoare socială: onestitate și integritate, inițiativă, perseverență, responsabilitate, abilități de comunicare.

c) Competențe specifice:

1. Utilizarea mijloacelor de călire a organismului, de sporire a capacităților de muncă fizică și intelectuală.
2. Respectarea regulilor de formare a culturii sănătății și deprinderilor de a duce un mod de viață sănătos.
3. Dezvoltarea calităților motrice de bază: forța, viteza, suplețea, îndemânarea, rezistența. Formarea deprinderilor motrice.
4. Autoevaluarea gradului de pregătire fizică și a stării de sănătate.
5. Acordarea atenției colegilor, înțelegerea sentimentelor și nevoilor acestora și încrederii în cuvântul și competența lor.
6. Dezvoltarea competențelor în sesizarea conduitei și semnificației pentru cooperare.

**4. Standarde de conținut pentru învățământul gimnazial
Formarea unor concepte și valori fundamentale privind activitatea motrică și influența
anatomo-fiziologică a acesteia asupra organismului uman**

4. A. FORMAREA COMPETENȚELOR COGNITIVE GENERALE

<i>Competențe minime (inițiale)</i>	
Standardul 1.	Definirea noțiunii „Mod de viață sănătos” și rolul acesteia în menținerea sănătății omului.
Standardul 2.	Influența mijloacelor educației fizice în dezvoltarea armonioasă a omului.
Standardul 3.	Cunoașterea factorilor dăunători sănătății.
Standardul 4.	Rolul activității motrice în menținerea capacității înalte de muncă a organismului uman.
Standardul 5.	Descrierea sistemii „Cultura fizică” – parte componentă a culturii universale a omului.
Standardul 6.	Verificarea frecvenței cardiace, frecvenței respirației înainte și după efort fizic.
<i>Competențe maxime (grad înalt)</i>	
Standardul 7.	Identificarea concepției: „Exercițiile fizice, factorii naturali și igienici – mijloace eficiente în profilaxia bolilor”.
Standardul 8.	Efectele fiziologice ale călirii organismului ca fenomen biopsihologic și importanța ei vitală în viața omului.
Standardul 9.	Interpretarea rezultatelor mișcării olimpice mondiale.
Standardul 10.	Definirea noțiunilor „viteza mișcării”, „forța fizică umană”, „autoperfecțiune fizică”, „suprasolicitare”.

4.B. FORMAREA COMPETENȚELOR COGNITIVE SPECIALE

<i>Competențe minime (inițiale)</i>	
Standardul 11.	Aplicarea terminologiei sportive în cadrul instruirii interactive în scop de comunicare.
Standardul 12.	Comentarea și demonstrarea tehnicii de execuție a exercițiilor de atletism, jocuri sportive, gimnastică, natație, aerobică.
Standardul 13.	Cunoașterea și aplicarea regulilor competiționale.
Standardul 14.	Analiza rolului dezvoltativ, asanator, aplicativ și competitiv al exercițiilor de dezvoltare fizică generală, din diferite ramuri de sport.
<i>Competențe maxime (grad înalt)</i>	
Standardul 15.	Calcularea capacității de efort fizic, de oboseală, procedeele de dozare a efortului fizic.
Standardul 16.	Elaborarea exercițiilor speciale pentru dezvoltarea calităților motrice.
Standardul 17.	Calcularea rezultatelor pregătirii fizice la efectuarea exercițiilor de forță, forță-viteză, forței în regim de rezistență, de viteză, mobilitate în articulații și coordonării mișcărilor.

Dezvoltarea calităților motrice de bază, funcționale, aplicative, volitive și estetice prin intermediul exercițiilor fizice

4.C. FORMAREA COMPETENȚELOR PSIHOMOTORICE

**STANDARDE DE INDICATORI PENTRU APRECIEREA CAPACITĂȚILOR MOTRICE A
ELEVILOR LA FINALIZAREA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI GIMNAZIAL**

Standarde	Conținuturi	Standarde (fete)		Standarde (băieți)		
		Minime	Maxime	Minime	Maxime	
Standardul 1.	<i>Alergare de viteză 60 m din startul de jos (m)</i>	10,7	9,4	9,8	8,5	
Standardul 2.	<i>Alergare de rezistență 1000 m – fete (min., s)(teren variat)</i>	5.40.00	4.50.00	-		
	<i>Alergare de rezistență 2000 m – băieți (min. s)</i>	-		10.45.00	9.30.00	
Standardul 3.	<i>Sărituri în lungime de pe loc (cm)</i>	140	190	170	220	
Standardul 4.	<i>Aruncarea mingii (150 g) la distanță cu elan (m)</i>	20	28	30	40	
Standardul 5.	<i>Din culcat dorsal, mâinile la piept, ridicarea trunchiului pe verticală (nr. de repetări)</i>	19	24	20	28	
Standardul 6.	<i>Din sprijin culcat, mâinile pe banca de gimnastică, flotări (nr. de repetări)</i>	13	18	-		
Standardul 7.	<i>Din atârnat la bara fixă, tracțiuni în brațe (nr. de repetări fără odihnă)</i>	42-47,9 kg	-	-	10	15
		48-50,9 kg	-	-	9	14
		51-55,9 kg	-	-	8	13
		56-59,9 kg	-	-	7	12
		60-66,9 kg	-	-	6	11
		67-68,9 kg	-	-	5	10
		79-81,9 kg	-	-	4	9
+82 kg	-	-	3	8		

**STANDARDE DE TESTE PENTRU DETERMINAREA INDICILOR ANTROPOMETRICI
(septembrie - mai, în fiecare an)**

1. Talia (statura) (cm).
2. Masa corporală (kg).
3. Perimetru toracic (cm).

STANDARDE DE TESTE PENTRU DETERMINAREA INDICILOR FIZIOMETRICI

1. Frecvența pulsului în stare de repaus, timp de 1 min.
2. Frecvența respirației în stare de repaus, timp de 1 min.

CONȚINUTURI STANDARDIZATE

1. Exerciții de front și formații: exerciții cu caracter aplicativ; exerciții de dezvoltare fizică generală, fără obiecte și cu obiecte.
2. Din balans cu unul și bătaia cu celălalt urcare prin răsturnare în sprijin.
3. Parcurgerea unui modul din gimnastica de bază.
4. Parcurgerea unui modul de instruire și competițional – opțional (șah, înot, tenis, turism, dans sportiv) după posibilitățile concrete din instituția de învățământ.
5. Practicarea a trei probe atletice, finalizate cu un biatlon pentru băieți și trei probe atletice, finalizate cu un biatlon pentru fete.
6. Elemente tactico-tehnice din jocuri sportive. Practicarea unui joc de echipă din cadrul modulului „Joc sportiv”.
7. Completarea caietului de educație fizică și „Pașaportul sănătății elevului”.

4. D. COMPETENȚE DE ATITUDINI

1. Valorificarea modului de viață sănătos, influența exercițiilor fizice asupra organismului.
2. Demonstrarea unei atitudini respectuoase față de colegi în cadrul practicării culturii fizice și sportului.

3. Practicarea independentă a culturii fizice și sportului - mijloace de fortificare a sănătății și manifestare a demnității personale.
4. Manifestarea activității independente în scopul prevenirii dereglărilor ținutei și a altor deficiențe în starea de sănătate.
5. Evidențierea sistemică a dinamicii dezvoltării, pregătirii fizice și stării funcționale a organismului.
6. Respectarea modului de viață sănătos, grijii de sănătatea proprie.
7. Demonstrarea responsabilității față de ținuta corporală în viața cotidiană.
8. Demonstrarea insistenței în atingerea scopului preconizat în activitatea psihomotrică.
9. Practicarea sistematică a sarcinilor pentru activitatea la domiciliu și a gimnasticii matinale.
10. Manifestarea comportamentului de o înaltă valoare socială: onestitate, inițiativă, perseverență, responsabilitate, abilitate de comunicare.

5. Standarde de competență *Învățământul liceal*

a) Competența transversală-cheie.

Valorificarea propriilor talente în favorizarea și menținerea stării de sănătate fizică, psihică și socială prin educație fizică, educație igienico-sanitară și practicarea sportului.

b) Competențe transdisciplinare.

1. Autoasigurarea unei dezvoltări fizice armonioase.
2. Asigurarea pregătirii psihomotrice integrale, necesară desfășurării activităților de educație fizică și practicării unor ramuri sportive.
3. Stimularea motivației și responsabilității de practicare a exercițiilor fizice în activități individuale și în grup, asigurând integrarea socială pe piața muncii.

c) Competențe specifice.

1. Favorizarea proceselor de creștere și realizarea unei dezvoltări fizice armonioase.
2. Practicarea exercițiilor fizice pentru dezvoltarea calităților motrice de bază.
3. Practicarea exercițiilor fizice în asociere cu factorii naturali de călire, indiferent de condiții și anotimp.
4. Participarea la activitatea de convingere a altor subiecți, privind necesitatea practicării sistematice a exercițiilor pe toată durata vieții.
5. Elaborarea și implementarea unui proiect de organizare și desfășurare a competiției la ramura de sport practică.

6. Standarde de conținut pentru învățământul liceal Formarea unor concepte și valori fundamentale privind activitatea motrice și influența anatomo - fiziologică a acestora asupra organismului uman

6. A. FORMAREA COMPETENȚELOR COGNITIVE GENERALE

<i>Competențe minime (inițiale)</i>	
Standardul 1.	Definirea noțiunilor „Personalitate armonios dezvoltată” și „Cultura fizică recreativă”.
Standardul 2.	Elaborarea și aplicarea proiectului individual săptămânal de activitate motrică în conformitate cu particularitățile propriului organism.
Standardul 3.	Elaborarea unui portofoliu și argumentarea necesității activităților motrice în prevenirea obezității.
Standardul 4.	Selectarea mijloacelor activităților fizice în scopul sporirii longevității umane și să se bucure de viață.
Standardul 5.	Suținerea referatului vizînd problema „Rolul familiei în fortificarea sănătății copiilor”.
Standardul 6.	Autoperfecționarea și autoevaluarea competențelor fizice în scopul să se simtă și să arate bine.
<i>Competențe maxime (grad înalt)</i>	
Standardul 7.	Argumentarea efectelor activității motrice în profilaxia și înlăturarea stresului uman.
Standardul 8.	Elaborarea proiectului: „Cultura fizică - mijloc de stimulare a creativității omului”.
Standardul 9.	Elaborarea și comunicarea unui referat privind influența și rolul educației fizice

	recreative în restabilirea forțelor fizice, sporirea capacităților spirituale și funcționale ale organismului.
--	--

6.B. FORMAREA COMPETENȚELOR COGNITIVE SPECIALE

<i>Competențe minime (inițiale)</i>	
Standardul 10.	Aplicarea terminologiei sportiv-pedagogice la nivel de comunicare în cadrul activităților sportive și în situații reale ale societății.
Standardul 11.	Elaborarea unor programe simple de educare a capacităților fizice generale și speciale necesare în tehnica și tactica acțiunilor motrice.
Standardul 12.	Aplicarea regulilor competiționale și ale arbitrajului la probele sportive în școală.
<i>Standarde maxime (grad înalt)</i>	
Standardul 13.	Proiectarea activităților privind dezvoltarea calităților de forță, viteză, rezistență și îndemânare motrice și aplicarea acestora în situații simple și complexe.
Standardul 14.	Aplicarea științifică a tehnologiilor de testare a capacităților fizice și stării funcționale a organismului și calcularea evoluției stării de sănătate proprie și a colegilor.
Standardul 15.	Proiectarea și aplicarea unui program de caracter recreativ al culturii fizice cu calcularea efectelor psihofiziologice, fizice și intelectuale.

Dezvoltarea calităților motrice de bază, funcționale, aplicative, volitive și estetice prin intermediul exercițiilor fizice

6. C. FORMAREA COMPETENȚELOR PSIHOMOTORICE

STANDARDE DE INDICATORI PENTRU APRECIEREA CAPACITĂȚILOR MOTRICE A ELEVILOR LA FINALIZAREA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI LICEAL

Standarde	Conținuturi	Standarde (fete)		Standarde (băieți)		
		Minime	Maxime	Minime	Maxime	
Standardul 1.	<i>Alergare de viteză 100 m din startul de jos (m)</i>	17,0	15,8	14,6	13,4	
Standardul 2.	<i>Alergare de rezistență 1000 m – fete (min., s) (teren variat)</i>	5.30.00	4.30.00	-		
	<i>Alergare de rezistență 2000 m – băieți (min., s)</i>	-		9.00.00	10.20.00	
Standardul 3.	<i>Sărituri în lungime cu elan (cm)</i>	310	380	380	460	
Standardul 4.	<i>Aruncarea mingii (150 g) la distanță cu elan (m)</i>	23	33	34	43	
Standardul 5.	<i>Din culcat dorsal, mâinile la piept, ridicarea trunchiului pe verticală (nr. de repetări)</i>	20	26	24	34	
Standardul 6.	<i>Din sprijin culcat, mâinile pe banca de gimnastică, flotări (nr. de repetări)</i>	16	22	-		
Standardul 7.	<i>Din atârnat la bara fixă, tracțiuni în brațe (nr. de repetări fără odihnă)</i>	48-50,9 kg	-	-	13	18
		51-55,9 kg	-	-	12	17
		56-59,9 kg	-	-	11	16
		60-66,9 kg	-	-	10	15
		67-74,9 kg	-	-	9	14
		75-81,9 kg	-	-	8	13
		82-89,9 kg	-	-	7	12
		90-99,9 kg	-	-	5	10
+100 kg	-	-	4	9		

STANDARDE -TESTE PENTRU DETERMINAREA INDICILOR ANTROPOMETRICI, (septembrie - mai, în fiecare an)

1. Talia (statura) (cm).
2. Masa corporală (kg).

STANDARDE DE TESTE PENTRU DETERMINAREA INDICILOR FIZIOMETRICI

1. Frecvența pulsului în stare de repaus, timp de 1 min.
2. Frecvența respirației în stare de repaus, timp de 1 min.

CONȚINUTURI STANDARDIZATE

1. Exerciții de front și formații; exerciții cu caracter aplicativ; exerciții de dezvoltare fizică generală fără obiecte și cu obiecte.
2. Din atârnat la bara fixă înaltă, urcare prin răsturnare în sprijin (băieți).
3. Îmbinări ritmico-coordinative; complexe de exerciții din gimnastica aerobică; dansul „Tango”, „Vals”.
4. Parcurgerea unui modul din cadrul gimnasticii printr-un program special elaborat, să poată efectua acțiuni tehnice simbolico-expresive și să aibă capacitatea să aprofundeze aspectele artistice ale combinației (compoziției).
5. Parcurgerea unui modul de instruire și competițional-opțional (șah, înot, turism, dans sportiv).
6. Practicarea a trei probe atletice, finalizate cu un triatlon.
7. Elemente tactico-tehnice din jocuri sportive. Practicarea unui joc de echipă din cadrul modulului „Joc sportiv”.
8. Completarea caietului de educație fizică și „Pașaportul sănătății elevului”.

6. D. COMPETENȚE DE ATITUDINI

1. Respectarea unui mod de viață sănătos.
2. Dobândirea informației despre influența și metodologia practicării exercițiilor fizice pentru fortificarea și menținerea sănătății omului.
3. Participarea la diverse activități cu conținut sportiv (concursuri, competiții etc.).
4. Participarea sistematică și independentă a exercițiilor fizice în scop de fortificare a sănătății.
5. Atingerea rezultatelor proiectate în pregătirea motrice și funcțională personală.
6. Realizarea activismului motric și organizatoric în cadrul lecțiilor de educație fizică.
7. Manifestarea responsabilității, corectitudinii, toleranței, onestității în procesul de educație fizică.
8. Demonstrarea autoafirmării volitive (curaj, insistență, fermitate).
9. Conștientizarea daunelor substanțelor nocive și a practicării unor deprinderi dăunătoare sănătății organismului.

7. Nomenclatorul standard disciplinei de studiu „educația fizică”

Realizarea calitativă a curriculumului școlar de educație fizică, pentru o clasă de elevi – 25 persoane, necesită dotarea optimă a fiecărei unități de învățământ cu următorul inventar și utilaj tehnic – sportiv.

1. **Atletism:** traseu pentru cros la distanță de 1000m – 1 (unu); pistă de alergare la 30,60, 100 m – 5 (cinci); groapă de nisip pentru sărituri în lungime – 2 (două); groapă pentru sărituri în înălțime – 2 (două); sector pentru aruncări – 1 (unu); suporturi pentru sărituri în înălțime – 4 (patru); ștachete – 4 (patru); ruletă de măsurat – 2 (două); cronometru – 4 (patru); bastoane de ștafete – 15 (cincisprezece); blocuri pentru start – 15 (cincisprezece); mingi (150 gr.) – 30 (treizeci); panouri pentru aruncare în țintă – 6 (șase).
2. **Gimnastica de bază:** stegulețe – 60 (șaizeci); popici – 30 (treizeci); mingi medicinale (1 kg.) – 30 (treizeci); jaloane – 10 (zece); bastoane de gimnastică – 30 (treizeci); cercuri de gimnastică – 30 (treizeci); saltele – 15 (cincisprezece); bară joasă – 2 (două); bîrnă medie – 2 (două); capră de gimnastică – 2 (două); trambulină – 2 (două); perete de gimnastică – 5 (cinci) secțiuni; odgon pentru cățărare – 4 (patru); bară fixă mobilă – 1 (o unitate); paralele egale – 1 (o unitate); cal de gimnastică – 1 (o unitate).
3. **Jocuri sportive:** mingi de baschet – 15 (cincisprezece); panouri pentru baschet – 4 (patru); mingi de fotbal – 15 (cincisprezece); mingi de volei – 15 (cincisprezece); mingi de handbal – 15 (cincisprezece); mingi de oină – 15 (cincisprezece); seturi de șah și dame – 15 (cincisprezece) seturi; masă de tenis de masă – 50 (cincizeci); fileu – 2 (două).
4. **Mijloace tehnice:** noutbuc – 1 (unu); retroproiector – 1 (unu); centru muzical – 1 (unu); televizor – 1 (unu); dischete – 10 (zece).
5. **Edificii sportive:** sală de sport 12x24m și 9x18m; sală de forță; terenuri de volei, baschet, handbal, fotbal, oină, bazin de înot; teren cu utilaj sportiv nestandard, stadion școlar cu 4-5 piste de alergări.

5.5. Învățămîntul primar

Marin Mariana
Gantea Irina
Cerbușcă Tamara
Panciu Zinaida
Cerbușcă Pavel

Competențe-cheie (selectate din competențele-cheie/transversale și competențe transdisciplinare pentru treapta de învățămînt primar)

- *Competențe* de a învăța din surse diverse, independent și împreună cu alții;
- *Competențe* de a acționa în vederea satisfacerii unor nevoi prin autoformare;
- *Competențe* de a aplica abilitățile de bază integratoare în situațiile de învățare și comunicare cotidiană;
- *Competențe* de utilizare a diverselor forme de sistematizare și prezentare a informației;
- *Competențe* de a-și construi comportamentul său în raport cu natura pe baza cunoașterii relației „cauză-efect”.
- *Competențe* de a acționa conform unui plan în activitatea de învățare și odihnă;
- *Competențe* de a stabili legătură între propriile capacități, eforturi și rezultatele activității;
- *Competențe* de a interacționa constructiv cu oamenii din jur, pe bază de colaborare;
- *Competențe* de valorizare a familiei, clasei, școlii, a relațiilor de prietenie;
- *Competențe* de a identifica apartenența sa națională, a-și valoriza propriul popor, țară, a respecta normele de comportament legate de simbolurile Republicii Moldova;
- *Competențe* de a manifesta atitudine pozitivă și încredere în forțele proprii;
- *Competențe* de autorefecție, autoevaluare și autocontrol în activitatea de învățare, în relațiile cu alte persoane;
- *Competențe* de a-și asuma responsabilitatea față de înfățișarea și sănătatea sa, față de obiectele personale;
- *Competențe* de securitate personală;
- *Competențe* de utilizare a mijloacelor artistice pentru autocunoaștere și autoexprimare;
- *Competențe* de a respecta diversitatea dorințelor și posibilităților oamenilor, a recunoaște drepturile persoanelor reprezentante ale diferitor culturi;
- *Competențe* de inițiere a jocurilor, activităților în grup și contactelor cu colegii săi.

Standarde de competență

Limba și literatura română

- Standard 1.** Înțelegerea și adaptarea mesajului la situații de comunicare curente.
- Standard 2** Redactarea unor dialoguri în diferite contexte prin adaptarea mesajelor adecvate fiecărui interlocutor.
- Standard 3.** Angajarea în culegerea informațiilor din literatura și presa periodică pentru copii și expunerea publică (mediul școlar) a acestora.
- Standard 4.** Argumentarea clară, corectă, concisă în situații de comunicare a achizițiilor lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut.
- Standard 5.** Optimizarea deprinderii de a citi în gînd și cu voce tare corect, conștient și fluent texte narative și în versuri.
- Standard 6.** Înțelegerea și interpretarea textelor citite în limita standardelor de conținut.
- Standard 7.** Desprinderea din textul citit a trăsăturilor fizice, morale ale personajului și re-crearea portretului literar în baza imaginației proprii.
- Standard 8.** Utilizarea părților componente ale textului (introducere, cuprins, încheiere) la redactarea propriilor compoziții, comunicări (orale și scrise).
- Standard 9.** Receptarea emoțional-afectivă a mesajului textelor literare citite, memorate și reproduse.
- Standard 10.** Deprinderea de valorificare a unor categorii semantice și a mijloacelor artistice de modificare a sensului în limita standardelor de conținut.
- Standard 11.** Generarea în enunțuri și texte proprii a celor mai simple mijloace de îmbogățire a lexicului.

- Standard 12.** Realizarea clasificărilor de cuvinte după sens: real-figurat; sinonime, antonime, omonime și utilizarea seriilor lexicale în crearea propriilor demersuri comunicative.
- Standard 13.** Integrarea deprinderilor de scriere/transcriere: corectitudine, lizibilitate, înclinație uniformă și aspect îngrijit în diverse contexte de viață.
- Standard 14.** Realizarea conexiunii dintre aplicarea regulilor ortografice, de punctuație și trecerea cuvintelor pe silabe la capăt de rând și situații de scriere după auz – dictare.
- Standard 15.** Crearea cu și fără repere a textelor literare și nonliterare (biletelul, anunțul, invitația și scrisoarea) în acord cu tehnicile de redactare învățate.
- Standard 16.** Interacționarea constructivă în crearea diverselor specii literare prin inventare de personaje fantastice, alegorice și reale.
- Standard 17.** Utilizarea și aplicarea tipurilor de propoziții și respectiv a semnelor de punctuație în mesajele orale și scrise, în limita standardelor de conținut.
- Standard 18.** Intensificarea deprinderii de a analiza corect și a sistematiza în scheme concepte morfologice în limita standardelor de conținut.
- Standard 19.** Utilizarea diverselor tehnici de muncă intelectuală de informare și documentare: dicționarele, enciclopediile, audiovizualul și adecvarea la diferite contexte comunicative.
- Standard 20.** Manifestarea curiozității, interesului, pasiunii pentru literatura română și cea universală în vederea identificării apartenenței naționale și îmbogățirea valorilor culturale ale propriului popor.
- Standard 21.** Utilizarea mijloacelor artistice în vederea intensificării propriului sistem lexical, a gândirii artistice și autoexprimării.
- Standard 22.** Elaborarea unor acțiuni de inițiere a jocurilor, activităților și a proiectelor în contactele cu colegii, adulții, comunitatea, pe baza unui plan elaborat în grup.

Standarde de conținut

Limba și literatura română

Conținutul

- I. Comunicarea orală. Situația de comunicare.
  - Adaptarea modalităților de exprimare orală (dialogul, descrierea, monologul) la situații de comunicare
  - Mijloacele de transpunere a informației (radio, telefon, televizor etc.)
  - Eticheta comunicării (reguli de comunicare, formule de salut, ținuta, tactul)
  - Comunicarea verbala + paraverbalul + nonverbalul
  - Factorii constituitori ai limbajului (locutorul, mesajul, destinatorul).
- II. Comunicarea scrisă: lectura și scrierea
  1. Lectura.
    - Cartea. Rolul ei în viața copiilor.
    - Calitățile citirii (corectă, conștientă, fluidă, expresivă).
  2. Textul literar. Determinanții spațiali și temporali ai acțiunii.
    - Titlu. Autorul. Tema și ideea principală, personajele (pozitive – negative, principal - secundar).
    - Structura textului: introducere, cuprins, încheiere; dialogul, descrierea ca elemente constitutive; delimitare tablourilor imaginare.
    - Planul simplu de idei.
    - Atitudini, opinii proprii
    - Povestirea orală (integrală și succesivă, selectivă rezumativă).
  3. Vocabular.
    - Vocabularul textului (cuvinte noi)
    - Categoriile semantice ale limbajului (sinonime, antonime, omonime)
    - Mijloace artistice de modificare a sensului (comparația, personificarea, cuvinte cu sens real și figurat etc.).
    - Familii de cuvinte. Câmpul lexical tematic.
  4. Scrisul.
    - Tehnica scrisului – perfecționarea continuă.
    - Textul scris: organizarea textului.
    - Planul inițial al compoziției și realizarea ei.

- Titlul, părțile componente (introducere, cuprins, încheiere). Aranjarea textului în pagină.
5. Ortografia
- Scrierea corectă a cuvintelor cu cratimă
  - Punctuația
  - Scrierea funcțională (bilețelul, Anunțul)
  - Scrierea imaginativă. Compunerea liberă.
- III. Elemente de construcție a comunicării
1. Fonetica: alfabetul, sunetele vocale și consonante. Silaba, diftongii.
  2. Morfologia: verbul, substantivul, pronumele, numeralul, adjectivul, prepoziția.
  3. Sintaxa
    - Tipurile de propoziții: simplă, dezvoltată, după scopul de comunicare; afirmative, negative.
    - Părți principale, părți secundare.
    - Atributul – determinat al substantivului.
    - Complementul – determinant al verbului.

Standarde de competență *Matematica*

- Standard 1.** Citirea, scrierea, compararea și ordonarea numerelor naturale mai mici decât 1 000 000;
- Standard 2.** Utilizarea de reguli și corespondențe pentru formarea șirurilor de numere (obiecte, figuri geometrice);
- Standard 3.** Realizarea de estimări pornind de la situații practice și aplicarea lor pentru verificarea corectitudinii unor calcule;
- Standard 4.** Citirea, scrierea, reprezentarea cu ajutorul desenelor a fracțiilor cu numitori mai mici sau egali cu 20 și utilizarea fracțiilor în exerciții simple de adunare și de scădere cu aceeași numitori;
- Standard 5.** Efectuarea corectă a celor patru operații aritmetice cu numere naturale în limita standardelor de conținut și aplicarea proprietăților caracteristice la rezolvarea problemelor de tipul: $a \pm b = x$; $a \pm b \pm c = x$; $a \cdot b = x$; $a : b = x$ cu numere naturale;
- Standard 6.** Explicarea orală într-o manieră concisă și clară a modului de calcul și a rezultatelor unor exerciții și probleme;
- Standard 7.** Formularea și rezolvarea de probleme care presupun efectuarea a cel mult trei operații;
- Standard 8.** Rezolvarea de probleme din alte discipline utilizând limbajul matematic adecvat;
- Standard 9.** Analiza unei situații de problemă, preponderent din cotidian și elaborarea, în baza ei, a unui demers original (plan de rezolvare), formulând și argumentând răspunsul;
- Standard 10.** Compunerea și rezolvarea problemelor după o structură precizată sau condiții date;
- Standard 11.** Descrierea figurilor și a corpurilor geometrice, utilizând terminologia adecvată și reprezentarea figurilor plane.
- Standard 12.** Utilizarea corectă a unităților de măsură convenționale și neconvenționale.
- Standard 13.** Folosirea corectă a unor modalități simple de organizare, clasificare și interpretare a datelor.
- Standard 14.** Utilizarea corectă a terminologiei matematice în limita standardelor de conținut;
- Standard 15.** Manifestarea interesului și curiozității față de matematică, dovedind aceasta prin comportamente corespunzătoare.
- Standard 16.** Inițierea unor activități cu caracter ludic utilizând tehnici antreprenoriale în contextul orientării profesionale.
- Standard 17.** Citirea, completarea unor tabele și diagrame simple.

Standarde de conținut *Matematica*

Numerele naturale: formare, clase (unități, mii, milioane, miliarde), ordine, citire, scriere, comparare, ordonare, rotunjire.

Operații cu numere naturale:

- adunarea și scăderea numerelor naturale fără și cu trecere peste ordin;
- înmulțirea unui număr cu 10, 100, 1000;

- înmulțirea când unul dintre factori este o sumă (distributivitatea înmulțirii față de adunare, fără a folosi terminologia);
- înmulțirea numerelor naturale când un factor are cel mult două cifre;
- evidențierea unor proprietăți ale adunării și înmulțirii (comutativitate, asociativitate, element neutru) cu ajutorul obiectelor și al reprezentărilor, fără a folosi terminologia;
- împărțirea cu rest; relația dintre deîmpărțit, împărțitor, cât; condiția restului;
- împărțirea unei sume de mai mulți termeni la un număr de o cifră diferit de zero;
- împărțirea la un număr de o cifră, diferit de zero;
- împărțirea la 10, 100, 1000;
- aflarea numerelor necunoscute la adunare, scădere, înmulțire și împărțire;
- ordinea efectuării operațiilor și folosirea parantezelor.

Probleme care se rezolvă prin cel mult trei operații.

Probleme care se rezolvă prin metoda figurativă.

Probleme de organizare a datelor în tabele.

Numere fracționare: formare, citire, scriere; compararea și ordonarea fracțiilor cu același numitor sau numărător.

- noțiunea de fracție, reprezentări prin desene;
- fracții echivalente, subunitare, supraunitare;
- adunarea și scăderea fracțiilor cu același numitor.

Elemente de geometrie:

- figuri geometrice: punct, segment, poligoane, unghi;
- patrulatere: dreptunghi, romb, pătrat, paralelogramul;
- perimetrul; perimetrul poligonului, dreptunghiului și al pătratului;
- corpuri geometrice: cub, sferă, prismă, piramidă, cilindru, con.

Unități de măsură:

- unități de măsurat lungimea: metrul, multiplii, submultiplii, transformări;
- unități de măsurat capacitatea: litrul, multiplii, submultiplii, transformări;
- unități de măsurat masa: kilogramul, multiplii, submultiplii, transformări;
- unități de măsură pentru timp: ora, minutul, ziua, săptămîna, luna, anul, deceniul, secolul, mileniul;
- monede și bancnote.

Măsurări folosind etaloane neconvenționale.

Standarde de competență

Științe

Standard 1. Achiziționarea cunoștințelor științifice: termeni-cheie (viață, lume, natură, știință, corp, timp, spațiu, mediu, poluare, protecție), definiții, reguli, informații.

Standard 2. Documentarea și învățarea din diverse surse informaționale / ziare, reviste, enciclopedii, internet/ independent și în cooperare.

Standard 3. Antrenarea capacităților intelectuale specifice disciplinei /compararea, clasificarea, analiza, sinteza, generalizarea.

Standard 4. Explicarea unor fenomene naturale în baza cunoștințelor dobândite.

Standard 5. Realizarea transferului de informații prin conexiuni intradisciplinare, interdisciplinare și transdisciplinare pentru studierea unor fenomene și procese din mediul natural și cel artificial.

Standard 6. Dezvoltarea și aplicarea cunoștințelor științifice în situații concrete din viața cotidiană.

Standard 7. Realizarea ghidată a unui proiect științific în baza cunoștințelor și documentării individuale.

Standard 8. Manifestarea abilităților de colaborare la realizarea activităților din perspectiva praxiologică

Standard 9. Realizarea unor observații sistematice, aplicații, investigații simple, măsurări științifice.

Standard 10. Utilizarea și manipularea instrumentelor de măsură mecanice și electronice: citirea unui termometru în grade Celsius, folosirea unui calendar, a ceasului, a unui cântar, a unui metru, a unui vas gradat.

Standard 11. Efectuarea unor experimente simple pe baza unui algoritm de lucru.

Standard 12. Colectarea și înregistrarea datelor din observări, experiențe.

Standard 13. Utilizarea unui limbaj științific adecvat în comunicarea cunoștințelor, rezultatelor și concluziilor în urma efectuării observațiilor și investigațiilor.

- Standard 14.** Descrierea prin enunțuri simple a unor elemente geografice din mediul apropiat.
- Standard 15.** Aplicarea unor modele explicative științifice / verbal, schematic, tabel, diagramă / în interpretarea unor fenomene naturale și sociale.
- Standard 16.** Emiterea viziunilor proprii și respectarea eticii comunicării.
- Standard 17.** Demonstrarea unui comportament propriu în raport cu natura pe baza relației cauză-efect.
- Standard 18.** Identificarea și valorificarea unor probleme de mediu/surse de poluare, sesizarea organelor locale, a populației, activități concrete de remediere.
- Standard 19.** Asumarea de responsabilități pentru asigurarea securității personale prin adoptarea unui mod sănătos de viață.
- Standard 20.** Stabilirea unor reguli de menținere și dezvoltare a unui corp sănătos și armonios (practicarea sistematică a acțiunilor de igienă fizică și psihoigienă: spălatul pe dinți, gimnastica, autoreglarea sentimentelor și emoțiilor).

Standarde de conținut

Științe

- Natura - lumea din jur.
- Corpurile din natură. Corpuri solide, lichide, gazoase.
- Lumea vie: plantele, animalele, omul.
- Mediile de viață ale omului, animalelor, plantelor.
- Schimbările din lumea vie. Lanțul trofic.
- Simțurile. Organele de simț.
- Corpurile cerești: Soarele, Sistemul Solar, Stelele.
- Pământul. Învelișurile interne. Învelișurile externe.
- Forme de relief: câmpia, dealul, muntele.
- Spațiul terestru, spațiul cosmic.
- Mișcarea. Succesiunea zi-noapte, succesiunea anotimpurilor.
- Timpul și măsurarea timpului. Managementul timpului.
- Protecția mediului ambiant.
- Harta. Globul pământesc. Planul.
- Republica Moldova. Relieful Republicii Moldova. Flora și fauna Republicii Moldova.
- Ocupația de bază a populației din Republica Moldova.
- Solul. Bogățiile subsolului. Materiale prelucrate.
- Aerul. Mișcarea aerului. Măsurarea temperaturii aerului.
- Apa. Stările de agregare. Apele curgătoare. Apele stătătoare. Circuitul apei în natură.
- Formele apei în natură. Starea vremii.
- Zonele naturale ale Pământului: Deșerturile reci - Arctica și Antarctica, Tundra, Pădurile, Stepă, Deșerturile calde, Savana, Jungla.
- Omul. Unicitate și diversitate.
- Organele interne. Etapele de viață ale omului.
- Omul-ființă rațională. Atenția. Perceperea. Memorarea. Gîndirea. Imaginația.
- Omul-ființă socială. Familia. Prietenii. Comunicarea. Personalitatea. Emotivitatea. Caracterul. Hrana materială și hrana spirituală.
- Lumea în care trăim.
- Trăim aceeași viață cu natura.

Standarde de competență

Istorie

- Standard 1.** Definierea conținutului noțiunilor istorice de bază (12-15).
- Standard 2.** Descrierea celor mai importante evenimente istorice (5-7).
- Standard 3.** Descrierea a 3-4 caracteristici ale evenimentelor și proceselor istorice.
- Standard 4.** Identificarea personalităților istorice remarcabile (15-20).
- Standard 5.** Realizarea axelor cronologice, indicînd cel puțin 3 evenimente istorice.
- Standard 6.** Descrierea personalităților istorice (în 4-5 propoziții).
- Standard 7.** Determinarea spațiului istoric universal, european, național, local.
- Standard 8.** Descrierea în 3-5 propoziții cel puțin a 3 monumente de cultură din spațiul național și cel puțin a 2 monumente din spațiul local.

Standard 9. Utilizarea informațiilor dobândite în situații noi (cu colegii din școală, membrii familiei și/sau comunității).

Standard 10. Interpretarea critică a cel puțin 2 opinii.

Standard 11. Colectarea unor informații de la 1-2 membri ai comunității despre istoria locală.

Standard 12. Elaborarea arborelui familiei din care face parte.

Standard 13. Propunerea unei soluții pentru una din problemele identificate în localitate/comunitate.

Standard 14. Realizarea și prezentarea unui portofoliu în care sînt organizate materialele elaborate.

Standarde de conținut

- Istoria ne învață.
- Izvoarele istorice.
- Timpul și spațiul în istorie.
- Familia mea și valorile ei.
- Localitatea mea.
- Personalități istorice (Burebista, Decebal, Traian, Dragoș, Basarab I, Bogdan I, Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Ștefan cel mare și Sfînt, Mihai Viteazul, Vasile Lupu, Matei Basarab, Dimitrie Cantemir, Gdigoare Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Gherorghe Asachi, Al. Ioan Cuza, Ion Inculeț, Pan Halipa, Alexe Mateevici).
- Republica Moldova – stat independent și suveran.
- Europa – comunitate a popoarelor libere.
- Monumente de cultură din spațiul universal, național și local.
- Școala, știința și literatura în spațiul național și local.
- Obiceiuri și tradiții populare.
- Noi și vecinii.
- Locuința, hrana și vestimentația.
- Copiii în istorie.

5.5.1. Disciplina de studiu *Educație moral-spirituală*

Cara Angela
Neculce Tatiana

Standardele de competență

- Standard 1.** Învățarea din surse biblice, artistice, folclorice independent și împreună cu alții regulile elementare de comportament moral-spiritual.
- Standard 2.** Identificarea valorilor centrale ale creștinismului și practicarea unor abilități privind cultura relațiilor interpersonale.
- Standard 3.** Producerea, elaborarea de texte cu conținut moral, în baza situației reale / imaginare, tabelelor–portret pozitive, soluțiilor de evitare a conflictelor, modelelor de analiză a unor fapte personale.
- Standard 4.** Formularea, sintetizarea, aprecierea regulilor de comportare în concordanță cu înțelegerea noțiunilor moral-spirituale, schițarea proiectelor de dezvoltare a trăsăturilor pozitive și de înlăturare a neajunsurilor.
- Standard 5.** Elaborarea proiectelor la tema obiceiurilor strămoșești, păstrate în localitatea natală, soluționarea unor probleme din domeniul mediului ambiant, culturii, sănătății.
- Standard 6.** Asumarea responsabilității proprii față de sănătatea sa și obiectele personale.
- Standard 7.** Inițierea jocurilor, activităților în grup cu privire la modelele adecvate ale culturii relațiilor elev-elev, elev-adult, elev-învățător.
- Standard 8.** Interacționarea constructivă cu oamenii din jur, în baza modelelor de comportament demne de urmat.
- Standard 9.** Identificarea apartenenței la comunitatea familiei, localității, țării, în baza căreia să definească unele reguli de conviețuire în societate.
- Standard 10.** Utilizarea textelor biblice, artistice, folclorice pentru autocunoaștere și autoexprimare.
- Standard 11.** Respectarea diversității dorințelor și posibilității oamenilor, recunoașterea drepturilor reprezentate ale diferitor culturi.
- Standard 12.** Manifestarea atitudinii pozitive și încrederii în forțele proprii.

Standardele de conținut

S1 – Învățarea din surse biblice, artistice, folclorice independent și împreună cu alții regulile elementare de comportament moral-spiritual;

- Sensul și semnificația valorilor și normelor morale care conduc viața oamenilor în comunitate;
- Motive folclorice, biblice, artistice, specifice vieții moral-spirituale;
- Principalele fapte și acțiuni în concordanță cu normele morale cunoscute și general acceptate;
- Povețele personajelor biblice;
- Cartea – valoare spirituală.

S2 – Identificarea valorilor centrale ale creștinismului și practicarea unor abilități privind cultura relațiilor interpersonale;

- Valori principale ale creștinismului;
- Valori creștine proprii neamului nostru;
- Porunca iubirii creștine în relație cu ceilalți oameni;
- Raportul creștinilor ortodocși față de oameni de alte credințe;
- Religia creștină ortodoxă – religia oficială a Republicii Moldova.

S3 – Producerea, elaborarea de texte cu conținut moral, în baza situației reale / imaginare, tabelelor – portret pozitive, soluțiilor de evitare a conflictelor, modelelor de analiză a unor fapte personale;

- Fapte și întâmplări din viață (reale sau posibile) pentru a aprecia corect conduita proprie și a celorlalți;
- Interese și abilități personale: caracteristici individuale;
- Fapte și întâmplări din viață (reale sau posibile);
- Modele de analiză a unor fapte personale reale.

S4 – Formularea, sintetizarea, aprecierea regulilor de comportare în concordanță cu înțelegerea noțiunilor moral-spirituale, schițarea proiectelor de dezvoltare a trăsăturilor pozitive și de înlăturare a neajunsurilor;

- Reguli de comportare în concordanță cu înțelegerea noțiunilor moral-spirituale;
- Proiecte de dezvoltare a trăsăturilor pozitive și de înlăturare a neajunsurilor;

- Modele de reacție civilizată în diferite situații;
  - Programe de dezvoltarea a trăsăturilor pozitive și înlăturare a neajunsurilor.
- S5 - Elaborarea proiectelor la tema obiceiurilor strămoșești, păstrate în localitatea natală, soluționarea unor probleme din domeniul mediului ambiant, culturii, sănătății;**
- Obiceiuri și tradiții strămoșești;
  - Valori autohtone;
  - Programe de soluționare a unor probleme din domeniul mediului ambiant, culturii, sănătății.
- S6 – Inițierea jocurilor, activităților în grup cu privire la modelele adecvate ale culturii relațiilor elev-elev, elev-adult, elev-învățător;**
- Tipuri de activități (învățare, joc, relaxare);
  - Jocuri și activități preferate acasă, la școală, în comunitate;
  - Explorarea activităților preferate.
- S7 – Interacționarea constructivă cu oamenii din jur, în baza modelelor de comportament demne de urmat;**
- Modele de comportament demne de urmat;
  - Vis de copil;
  - Diferiți și totuși la fel. Solidaritatea cu persoanele cu nevoi educaționale speciale.
- S8 – Identificarea apartenenței la comunitatea familiei, localității, țării, în baza căreia să definească unele reguli de conviețuire în societate;**
- Date de identificare a propriei persoane: nume și prenume, adresa, numele părinților, membrilor familiei;
  - Eu și ceilalți, locul meu în colectiv;
  - Sentimente de dragoste față de părinți, profesori, școală, localitate, Patrie.
- S9 – Utilizarea textelor biblice, artistice, folclorice pentru autocunoaștere și autoexprimare;**
- Autocunoașterea;
  - Autoexprimarea;
  - Încrederea. Respectul. Curajul. Bunătatea. Sinceritatea.
- S10 – Respectarea diversității dorințelor și posibilității oamenilor, recunoașterea drepturilor reprezentate ale diferitor culturi;**
- Calități ale copiilor;
  - Diversitatea culturală și etnică;
- S11 – Manifestarea atitudinii pozitive și încrederii în forțele proprii;**
- Învăț să învăț;
  - Activitatea preferată;
  - Importanța cunoștințelor dobândite pentru viața cotidiană;
  - Învățarea eficientă.

**Gorșcova Raisa
Drozd Galina
Saltanovskaia Marina
Rasskazova Tatiana**

**I. Образовательные стандарты
Компетенции**

- Стандарт 1.** Осмысление понятия «Родина».
- Стандарт 2.** Знание государственной символики страны.
- Стандарт 3.** Знание национального состава Республики Молдова.
- Стандарт 4.** Умение ориентироваться на карте в местонахождении Молдовы и ее соседей, чьи представители живут в Республике Молдова.
- Стандарт 5.** Осмысление роли русского языка в развитии науки и культуры.
- Стандарт 6.** Знание наиболее известных образцов (примеров) русского устного народного творчества.
- Стандарт 7.** Знание своего происхождения, своей родословной.
- Стандарт 8.** Знание семейного уклада, семейных обычаев русского и других народов, населяющих Республику Молдова.
- Стандарт 9.** Знание традиционных и народных праздников русского и молдавского народов.
- Стандарт 10.** Знание государственных праздников.
- Стандарт 11.** Умение различать праздники разных народов и находить в них общее.
- Стандарт 12.** Умение выявлять специфические особенности в истории, культуре, традициях русского и молдавского народов.
- Стандарт 13.** Умение находить взаимосвязи в истории, культуре, традициях народов, населяющих нашу страну.
- Стандарт 14.** Знание страниц героической истории русского и молдавского народов.
- Стандарт 15.** Осмысление своего места в семье, в обществе, понимание своей значимости в гражданском сообществе народов Молдовы.
- Стандарт 16.** Принятие правил совместного проживания представителей разных национальностей, проживающих в Молдове.
- Стандарт 17.** Воспитание в себе толерантности, уважения к истории, культуре, традициям русского народа и других народов, проживающих рядом.
- Стандарт 18.** Осознание необходимости духовного развития личности и ее ценности для окружающих.

**II. Стандарты содержания по истории, культуре и традициям русского народа
История**

Моя Родина – Молдова. Территория Молдовы. Государственные символы Молдовы и России. Столица Республики Молдова. Многонациональный народ Республики Молдова. На каких языках говорят народы Молдовы.

Календарь старого и нового стилей. Летоисчисление. Летописные предания о славянских племенах. Древняя Киевская земля и ее роль в истории трех восточно-славянских народов – русского, украинского, белорусского. Крещение Руси и утверждение христианства на Русской земле. Киево-Печерский монастырь и его значение в русской истории.

Русские богатыри, былинный герой. Идея объединения всех земель, всех княжеств с целью укрепления Руси и отстаивания ее независимости. Жизнь и деятельность Александра Невского. Жизненный подвиг Сергия Радонежского. Собираение русских земель вокруг Москвы. Победа на Куликовом поле. Князь Дмитрий Донской. Древнерусские города и их роль в истории народа. Великий русский ученый М.В. Ломоносов. Российское государство при Петре Первом. Открытие новых школ, издание первой газеты. Великие русские полководцы – А.В. Суворов и М.И. Кутузов.

Защита страны в Отечественных войнах 1812 и 1941-1945 годов. Исторические места, памятники в жизни русского народа. История памятников, архитектурных сооружений, живописи. История русского костюма. Памятные страницы в истории русского и молдавского народов.

Культура

Устное народное творчество русского народа. Русские народные песни, частушки. Пословицы. Загадки. Словесные забавы - скороговорки, перевертыши, дразнилки, переключки, считалки. Сказки. Поэзия пестования: колыбельные песни, пестушки, потешки, прибаутки. Свадебные песни. Древнерусская литература. Эпос, былины, легенды.

Русские умельцы. Резьба по дереву. Деревянные игрушки. Матрешки. Народные инструменты. Дудочка, свирель, рожок. Гусли. Балалайка. Барабан. Музыкальные ложки и др.

Осень в устном народном творчестве. Зима в устном народном творчестве. Образ Святого Николая в русских народных легендах, былинах. Весна в устном народном творчестве. Образ Святого Георгия–Победоносца в духовных стихах, в русской художественной культуре. Береза в русских народных песнях и стихотворениях русских поэтов. Лето в устном народном творчестве.

Русское деревянное зодчество. Обряды и обычаи, связанные со строительством дома и новосельем. Убранство крестьянского жилища. Украшение интерьера: резьба по дереву на мебели, роспись белой горницы, печи, потолка, дверей. Печь – центр всей семейной жизни человека. Убранство красного угла. Праздничное и повседневное убранство дома. Домашняя утварь, выполненная из разных материалов: дерева, глины, соломы, металла. Хохломская роспись. Палехская лаковая живопись. Жостово. Гжель. Вологодские кружева. Вышивка. Русский костюм. Женская и мужская повседневная и праздничная одежда. Свадебная одежда невесты и жениха. Игровая культура. Народная детская игрушка. Каргопольская и дымковская игрушки.

Древнерусская живопись, памятники, архитектурные сооружения.

Традиции

Русская семья в давние времена и ее внутренний строй. Термины родства (свекор, свекровь, тещь, теща, зять, деверь, невестка, золовка и т.д.). Русские фамилии и их происхождение. Семейные традиции и взаимоотношения в семье. Распределение обязанностей между членами семьи. Роль в семье отца и матери. Роль старшего поколения в семье. Воспитание девочки в семье. Воспитание мальчика в семье. Обрядовая деятельность и участие в ней девушек и юношей: знакомство, дружба, любовь. Семейно-бытовые обряды, связанные с рождением ребенка. Семейные праздники и традиции: дни рождения, свадьбы, крестины. Драматургия свадебного действия: сватовство, смотрины и др. Персонажи свадебной драмы: жених, невеста, дружки, подружки, сваха, сват и др. Венчание. Народные представления о жизни в старости. Поминальные обряды и обычаи русского народа (Страстная суббота, Радуница и др.).

Работа в доме. Осенние, зимние работы женщин, мужчин, детей, стариков. Застольный этикет крестьянской семьи. Нормы поведения за столом.

Сезонный труд и развлечения. Обряды и обычаи жатвы. Капустник. Праздник Покрова Пресвятой Богородицы. Храм родного города, села. Синичкин праздник – день памяти Святых Зиновия и Зиновии. Кузьминки – первый зимний праздник. Праздник Святого Николая Зимнего. Главные зимние праздники: Новый год, Рождество. Народные обряды и обычаи зимних святок в Молдове и России. Рождественский сочельник. Обрядовые действия: хождение со звездой, оформление праздничного стола, кутья и взвар. Праздничные поздравления и подарки. Праздничная трапеза и игры.

Главные зимние праздники: Новый год, Рождество. Народные обряды и обычаи зимних святок в Молдове и России. Рождественский сочельник. Обрядовые действия: хождение со звездой, оформление праздничного стола, кутья и взвар. Праздничные поздравления и подарки. Праздничная трапеза и игры.

Праздник Крещения Господня. Праздник Сретение. Праздник проводов зимы – Масленица.

Весенние обряды и обычаи. Вербное воскресенье. Праздник Пасхи. Пасхальная неделя. Пасхальные хороводы, игры. Конец посевных работ. Праздник Святого Николая теплого. Праздник Святого Георгия–Победоносца. Праздник Вознесения Господня. Зеленые святки. Праздник Святой Троицы. Береза – символ праздника и символ русского народа.

Праздник Ивана Купалы. Ильин день. Жатва. Праздник Спаса: медового; яблочного; хлебного (орехового). Обряд последнего снопа – дожинки.

**Державні стандарти з історії, культури і традицій
українського народу
Початкова школа
(I-IV класи)**

1. Компетенції

На кінець 4-го класу учень:

- 1.1. Розуміє Батьківщину як країну, де людина народилася, усвідомлює себе часткою народу Республіки Молдова.
- 1.2. Усвідомлює свою громадянську та етнічну ідентичність. Самоідентифікує себе як громадянина Республіки Молдова українця за етнічним походженням.
- 1.3. Усвідомлює, що українська мова є мовою українського народу незалежно від того, де мешкають українці.
- 1.4. Розуміє, що українська мова є не тільки засобом пізнання навколишнього світу, а й збереження культурних цінностей українського народу.
- 1.5. Розмовляє по-українськи виразно і правильно, дотримується вивчених правил українського мовленнєвого етикету.
- 1.6. Вживає правильно українські власні назви (імена, прізвища, географічні назви тощо) у власному мовленні.
- 1.7. Розрізняє українську, російську і державну мови.
- 1.8. Усвідомлює особливості історії, культури, традицій, звичаїв українського народу і насамперед українців Республіки Молдова.
- 1.9. Слухає уважно і розуміє тексти етнокультурної спрямованості, відповідає на питання, бере участь у обговоренні.
- 1.10. Читає усвідомлено народознавчі тексти, відповідає на питання за їх змістом, переказує, висловлює власне ставлення до прочитаного.
- 1.11. Знаходить у тексті вивчені етнокультурні поняття, розповідає про них на підставі прочитаного та власних спостережень (фольклор, звичай, обряд, традиція, побут, народні ремесла тощо).
- 1.12. Співвідносить поняття сім'я (родина), рід, члени родини, родичі, родовід; Батьківщина, прабатьківщина; народний календар, свято, обряд, звичай; народний побут, елементи традиційного народного побуту українців.
- 1.13. Усвідомлює Україну як прабатьківщину українців, предки деяких із них переселилися на землі сучасної Республіки Молдова. Володіє загальними відомостями про прабатьківщину: географічне положення, столиця, найбільші міста і ріки, основні історичні віхи, культурні здобутки.
- 1.14. Розповідає про свою родину, село (місто), рідний край.
- 1.15. Бере участь в офіційних святах Республіки Молдова та традиційних святах українців.
- 1.16. Має загальну уяву про народний календар українців. Співвідносить вивчені обряди і звичаї з відповідними календарними святами чи народними традиціями (колядування, щедрування, посівання, випікання жайворонків, фарбування і розписування яєць тощо).
- 1.17. Розуміє сутність народних звичаїв, в котрих беруть участь діти.
- 1.18. Має уяву про традиційний побут українців: помешкання, господарство, ремесла та ін., різноманітність і варіативність елементів традиційної культури українців.
- 1.19. Складає самостійно (усно і письмово) в межах вивчених тем тексти етнокультурного характеру (7-8 речень). Висловлює власне ставлення до фольклору, родинних, традиційних і державних свят, до народних звичаїв і обрядів.
- 1.20. Розуміє і приймає культурну та етнічну своєрідність інших народів, толерантно і з інтересом сприймає їх та їхні культурні здобутки.

Знання

На кінець 4-го класу учень знає:

- 2.1. Назву країни, столиці, найбільших міст і рік Республіки Молдова, рідного села (міста), району.

- 2.2. Свою етнічну приналежність, етнічну приналежність батьків.
- 2.3. Які етноси (основні) проживають в Республіці Молдова: *молдовани, румуни, українці, росіяни, болгары, гагаузи, роми*.
- 2.4. Державні символи Республіки Молдова і України.
- 2.5. Українські і молдавські національні символи-обереги (рослинні і тваринні): *калина, виноград, верба, дуб, соловей, пара голубів, орел, лелека, зозуля; віночок, рушник*.
- 2.6. Основні правила українського мовленнєвого етикету: форми вітання, подяки, вибачення, прощання.
- 2.7. Українські назви спорідненості і свояцтва.
- 2.8. Морально-етичні норми ставлення до старших, молодших членів родини, незнайомих людей, людей з вадами розвитку тощо і дотримується цих норм.
- 2.9. Офіційні свята Республіки Молдова та традиційні свята українців: назви вивчених календарно-обрядових і сімейних свят, їх основні особливості, звичаї і обряди, пов'язані з ними: *Святий вечір, Різдво Христове, Щедрий вечір, Маланка, Водохрещі, Масляна, Міжнародний жіночий день 8 Березня, Великдень, День Матері, Івана Купала, Жнива, День Святого Миколая, Новий рік, день народження, іменини*.
- 2.10. Тексти колядок (2), щедрівок (2), засівалок (1), українських пісень, у тому числі веснянок (4); прислів'я приказки (8), скоромовки (4), примовлянки (2), загадки (4).
- 2.11. Назви українських народних інструментів (4).
- 2.12. Дитячі українські народні ігри (4).
- 2.13. Основні особливості зовнішнього вигляду і внутрішнього убранства (інтер'єру) української хати.
- 2.15. Назви і особливості українського національного одягу і взуття.
- 2.16. Назви основних традиційних українських страв.

**Стандарти за компетентности по
История, култура и традиции на българския народ в края
на началното образование.**

В края на началното образование ученикът трябва да:

1. Разбира **родина** като държавата, в която човек се ражда, и съответно, осъзнава своята принадлежност към народа на Молдова. Оразличава значенията на термините *народност* и *гражданин* и се самоидентифицира като българин по народност и гражданин на Република Молдова.
2. Осъзнава, че родният език е средство за опознаване на околния свят, културата и ценностите на българския народ. Използва родния български език за обогатяване на знания, за разширяване на своя миоглед и култура.
3. Владее общи сведения за българите в Молдова и за историята на диаспората. Назовава имената на най-известните сънародници – българи от Молдова: поети, художници, народните певци, герои на българското опълчение, на труда.
4. Осъзнава България като прародината, откъдето са дошли предците. Владее общи сведения за прародината България: географско положение; основни етапи от историческо развитие. Назовава основните български градове и културни забележителности. Разказва за ярки личности и събития в българската история.
5. Разбира значението на семейството и рода и познава роднински връзки. Осъзнава като ценност семейните празници и традиции. Изброява членове на семейството, рода; изброява най-основните семейни празници. Изработва по схема родословно дърво
6. Описва родното селище и родния край. Познава и назовава забележителностите.
7. Познава официални празници в Република Молдова и традиционни-битови празници на българите.
8. Има представа за народния календар на българите. Свързва изучаваните обреди и обичаи с конкретен календарен празник или народна традиция. Разбира същността на традиционните празници и обичаи като народната магия и благословение за здраве и плодородие. Изказва благопожелания по случай традиционни празници според народни обичаи.
9. Знае, разбира и коментира обредно-обичайната същност на най-популярните български фолклорни празници – коледуване, лазаруване, сурвакане.
10. Познава народните обичаи, в които участват деца. Знае наизуст и изпълнява народни песни, свързани с изучаваните обичаи. Познава същността, предназначението, характерни елементи и символиката на обичаите, характерно облекло, варианти текстове и музикален съпровод.
11. Изразява емоционално отношение към фолклора, към семейните празници и традиции, към български народни обичаи, към държавните празници.
12. Познава елементи на традиционния начин на живота на българите. Назовава предмети от покъщнина, названия на българските ястия; ориентира се в българските традиционни занаяти; знае и описва традиционни облекло на българите от своето селище, има представа за многообразие и вариативност на българските носии.
13. Открива основни белези на своята етнокултурна идентичност в изучавани литературни произведения.
14. Открива в изучаваните литературни и фолклорни произведения изобразени обредни действия във връзка с даден обичай на българина; ориентира се в характерното за даден празник, изобразено в конкретно литературно произведение.
15. Разбира и приема своеобразието на културата на различните етнически общности, толерантно и с интерес възприема културата на другите етнически общности.

**Gagauz halkın istoriyası, kulturası hem adetleri
I-IV klaslara deyni standartlar**

Kompetenşiyalara görä standartlar.

Sesleer dikatlı hem annêer kişinin sözünü türlü öğrenmek situatıyalarında. Cuvap verer soruşlara, katılêr dialoga.

Lafeder ana dilindä dooru hem demekli, söz etiketini kullanarak, temel sözün tematika sınırlarında.

Okuyer teksti annamaklı, dooru, demekli hem hızlı.

Tanıyêr, öğrenilmiş literatura janralarını (annatma, masal, fabula, söyleyiş, bilmeycä).

Annêer okunmuş yada seslenilmiş tekstin genel fikirini, becerikli cuvap verer soruşlara işidilmişin içindekiliinä görä.

Belli eder tekstin temasını, genel fikirini, sıralêer personajları, ard-arda gelân oluşları, açıklêer oluşların erini hem zamanını.

Bulêr teksttä sözlere hem deyimneri, angıları pesonajın yaptıklarına karakteristika vererler.

Annadêr aazdan hem yazıda okunmuş yada seslenmiş (annatma hem yazdırma) teksti.

Becerikli annadêr kendi için, aylesi için dostları için; küüyü hem ana tarafı için, büyük Vatani için.

Ürener gagauz halkın traditşiyalarını, *annêer* onların önemliliini.

Kurêr kendi cümlelerini bir konkret örnä görä hem kendi tekstlerini plana görä, süjetli resimnerä görä, belliedilmiş temaya görä.

Becerer kullanmaa öğrenmek kıyatlarını, sözlükleri, hrestomatıyaları hem başka literaturayı, becerer kullanmaa İnternetlân.

Becerer tekstin içindekiliinä redaktşiya yapmaa (dilindä, kompozitşiyasına) ilendirmek neettinnän.

Biler evin hem küüyün traditşiyaları için.

Annadêr kendi Ana tarafı için – Gaguziya için hem büyük Vatani - Moldova için.

Becerer annatmaa gagauz halkın yortuları için hem traditşiyaları için bilgilerine görä.

Esaba alêr, ki ana dilinin yardımınnan dünneyi, gagauz halkının kulturasını hem paalılıklarını tanımaa var kolayı.

İçindekiliinä görä standartlar

Söz (sözleşmek) – tekst, cümlä, söz (laf).

Literatura uurunda dil hem da dialekt dili.

Monologlu hem dialoglu söz.

Avtorun sözlere hem personajları.

Literatura janraları (annatma, şiir, fabula, masal, söyleyiş, bilmeycä...).

Tekstin stilleri: artistik sözü, bilim sözü, sadä söz, publiştika sözü.

Tip maanasına görä sözlere çeşitleri: annatma, yazdırma, fikirlemä.

Tekstin elementleri: teması, başlı, öz fikiri.

Birmaanalı hem çokmaanalı söz.

Sözün (lafın) leksika maanası: dooru hem kıynaş maanalı.

Soy (senselä) sözlär, sinonimnär hem karşı maanalı laflar (antonimnär).

Gagauz dilinin ses içindekili: vokallar, konsonnar, çiftli-çiftsiz, yımışak, sesli, urgulu.

Katlı sözlär (laflar) kurmak.

Gramatika formaları hem onların kullanılması: adlık, nışannık, aderlik, işlik, sayılık.

Cümlä – sözleşmenin temeli.

Cümlelerin tipleri onların lafermek neetinä görä: (soruş, izin, şaşma, diil şaşma, annatma); sadä hem katlı cümlelär.

Baş payları: subiekt, predikat, tamannık, bellilik, hallık (terminsiz).

Dooru kurallara görä yazmak.

Kendi için, aylesi için dostları için; küüyü hem ana tarafı için, büyük Vatani için bilgilär.

Evin hem küüyün traditşiyaları.

Gaguziya için hem büyük Vatani - Moldova için.

Gagauz halkın yortuları hem traditşiyaları isin bilgilär.

Ana dilinin yardımınnan dünneyi, gagauz halkının kulturasını hem paalılıklarını tanımak.

5.5.6. Disciplina de studiu Științe Clasa a V-a

Standarde de competență

Competențele de bază:

- I. *Competența achiziții intelectuale și pragmatice*
- II. *Competența abilități de investigație științifică*
- III. *Competența aptitudini de comunicare științifică*
- IV. *Competența abilități de protecție a mediului ambiant și de menținere a sănătății personale.*

Standarde de competență

- Standardul 1.** Achiziționarea conceptelor științifice de bază: viață, lume, natură, știință, corp, mișcare, timp, spațiu, mediu, poluare, protecție.
- Standardul 2.** Colectarea informației științifice specifice disciplinei din diverse surse informaționale (ziare, reviste, enciclopedii, Internet) independent și în cooperare.
- Standardul 3.** Explicarea unor fenomene naturale în baza cunoștințelor dobândite și a capacităților intelectuale specifice disciplinei (compararea, clasificarea, analiza, sinteza, generalizarea).
- Standardul 4.** Utilizarea cunoștințelor științifice achiziționate la rezolvarea unor situații simple din viața cotidiană.
- Standardul 5.** Manifestarea abilităților de colaborare la realizarea unor activități în limita achizițiilor intelectuale și pragmatice.
- Standardul 6.** Realizarea unor observări și măsurări simple, utilizând instrumentele de măsură: termometrul, calendarul, ceasul, cântarul, metrul, vasul gradat.
- Standardul 7.** Înregistrarea datelor în baza efectuării unor experimente simple și prezentarea lor în formă de: tabel, grafic, schematic.
- Standardul 8.** Utilizarea unui limbaj științific adecvat în comunicarea și în prezentarea rezultatelor și concluziilor în urma efectuării experimentelor de observare și măsurare.
- Standardul 9.** Descrierea prin enunțuri simple a unor elemente geografice din mediul apropiat.
- Standardul 10.** Demonstrarea unui comportament adecvat în cadrul mediului natural și social, din localitate.
- Standardul 11.** Identificarea surselor și a unor probleme ce țin de poluarea mediului din localitate și angajarea în activități concrete de soluționare.
- Standardul 13.** Asumarea de responsabilități pentru asigurarea securității personale și menținerea unui mod sănătos de viață.

B. Conținuturi recomandate:

I. Natura. Studiarea naturii

- Frumusețea și varietatea naturii.
- Corpurile în spațiu și timp.
- Fenomene naturale.
- Științele naturii. Oamenii de știință.

II. Cunoașterea naturii

- Metode de explorare:
  - observarea și experimentul.
- Măsurarea:
  - etaloane, unități, instrumente și ustensile de măsurare.
- Tehnici de măsurare a:
  - lungimii;
  - volumului / capacității;
  - masei;
  - temperaturii;
  - timpului.

III. Substanțele în natură

- Varietatea substanțelor:
  - organice și anorganice;
  - simple și compuse;
  - stările de agregare.
- Proprietățile generale:
  - divizibilitatea;
  - solubilitatea (dizolvarea);
  - interacțiunea (coeziunea și adeziunea);
  - capilaritatea;
  - arderea.

- Amestecuri de substanțe.
- Aerul. Componentele și importanța lui.
  - circulația oxigenului și a dioxidului de carbon în natură.
- Apa. Însușiri fizice.
  - circulația apei în natură.
  - importanța apei.
- Solul. Componentele și funcția lui.

IV. Materia vie

- Componentele materiei vii.
- Factorii naturii: biotici și abiotici.
- Relațiile cu mediul. Mediul de viață al organismelor vii.
- Caracteristicile materiei vii:
  - nutriția plantelor și animalelor;
  - reproducerea în lumea vie.

V. Natura – omul – ecologia.

- Omul – ocrotitor al naturii.
- Trăim aceeași viață cu natura.
- Dependența și influența omului asupra naturii.
- Progresul tehnico – științific și impactul acestuia asupra mediului.

CONCLUZII FINALE

Învățământul preuniversitar deține o poziție strategică specifică, de el beneficiază întreaga populație școlară și el influențează în mod decisiv performanțele nivelurilor ulterioare de învățământ. De calitatea instruirii și a învățării depinde măsura angajării în învățarea permanentă, în receptarea și prelucrarea cunoașterii.

Rezultatele reformei învățământului realizate în ultimii 15 ani au început să devină vizibile, dar totodată ne demonstrează necesitatea dezvoltării diferitelor aspecte ale curriculumului școlar.

Constatările și recomandările propuse de noi întru modernizarea curriculumului se bazează pe o amplă analiză a tuturor componentelor standardelor educaționale.

Evaluarea standardelor s-a realizat în baza principiilor de politică educațională (descentralizării, flexibilizării, eficienței, compatibilizării cu standardele internaționale) și a principiilor de generare a planurilor-cadru (selecției și ierarhizării culturale, funcționalității, coerenței, egalității șanselor, parcursului individual, racordării la social).

O deosebită atenție în procesul cercetării a fost acordat analizei practicilor internaționale de proiectare a standardelor în educație. În lucrare sînt prezentate materiale vizînd originea standardelor și conceptul general de standarde în viața cotidiană. Multiaspectual sînt analizate ideile de standarde educaționale pe plan internațional, avînd drept exemplu realizarea acestei activități în SUA, Germania, Spania, Federația Rusă.

Analiza practicilor de elaborare a standardelor ne-a demonstrat că:

- Pentru toți cei care contribuie la dezvoltarea personalității copiilor, pregătirea lor pentru viață, standardele reprezintă o resursă importantă ce orientează acțiunile educative în scopul sprijinirii și stimulării învățării, dezvoltării normale și depline. În cel mai larg sens, standardele reprezintă un set de afirmații care reflectă așteptările privind ceea ce ar trebui elevii să știe și să poată să facă în fiecare domeniu de învățare și dezvoltare la o anumită treaptă școlară.
- Statele definesc standardele pentru a sprijini creșterea și dezvoltarea copiilor de la naștere pînă la intrarea în școală, apoi pînă la finisarea studiilor, atît în mediul familial, precum și în cadrul instituțiilor de învățământ. Ele reprezintă o resursă, un document ce informează educatorii, părinții și societatea civilă, toți acei care participă la creșterea, dezvoltarea și educația copiilor, asupra așteptărilor pe care le pot avea în privința dezvoltării copiilor prin educație. Ele reflectă finalitățile educaționale, care, la rîndul său, conțin implicit cele mai importante valori ale națiunii sau statului, orientează și îmbunătățesc practicile în acord cu specificul dezvoltării copilului într-o anumită perioadă a vieții, avînd în vedere în mod holistic toate domeniile dezvoltării lui.
- Scopul urmărit în diferite țări/sisteme de învățământ prin elaborarea standardelor educaționale vizează sporirea calității în educație, asigurarea aceluiași nivel de educație de bază pentru toți, standardele contribuind la apropierea nivelului de performanțe al școlilor din cadrul unui sistem și al sistemelor de învățământ din diferite regiuni/zone/țări de standardele educației de calitate.
- Există o controversă în legatură cu necesitatea standardelor în educație. Mulți specialiști văd în standardizare o politică de uniformizare a educației. Polemica în jurul acestei probleme se atestă atît în SUA – țara cu cel mai standardizat învățământ din lume, cît și în Europa.
- Pentru cadrele didactice, formularea standardelor de dezvoltare și învățare reprezintă un punct de referință în organizarea și proiectarea activităților din unitățile de educație. Ele sînt relevante numai la **nivel de grup de copii, și nu la nivel individual în sensul diagnosticării profilului de dezvoltare a copilului**. Observarea copiilor în baza standardelor și a indicatorilor are drept scop conturarea unui profil al grupului de elevi pentru a cunoaște care sînt domeniile de dezvoltare mai puțin apelate prin activitățile desfășurate în grădiniță și, în acest mod, a interveni în proiectarea activităților ulterioare.
- Rolul principal al standardelor este cel de a contribui prin multiplele utilizări pe care le presupun, la o educație, îngrijire și dezvoltare cît mai sănătoasă a copilului în acord cu finalitățile educației. Ele se adresează tuturor părinților, instituțiilor care oferă programe de îngrijire și educație a copiilor, instituțiilor care formează resursele umane în educație, precum și factorilor de decizie din sectoarele de educație, îngrijire și sănătate.
- Majoritatea standardelor sînt structurate pentru fiecare nivel sau treaptă de învățământ și pe arii curriculare, de cele mai dese ori comunicarea (arta limbajului), matematica, științele, științele sociale. Cu o frecvență puțin mai mică sînt evidențiate domeniile artelor fine, dezvoltarea fizică,

sănătatea și securitatea. Indiferent de felul cum sînt structurate, standardele educaționale tind să acopere toate aspectele dezvoltării personalității în educație.

- În majoritatea cazurilor standardele sînt elaborate pe discipline de învățămînt, vizează domeniul cognitiv al instruirii, stabilesc nivelul performanțelor/rezultatelor așteptate din partea elevilor, de obicei, nivelul mediu de performanță (deci sînt accesibile tuturor elevilor) (în Federația Rusă – rezultatele necesare și suficiente) și au un caracter obligatoriu.
- Cu referire la structura standardelor pot fi evidențiate următoarele elemente: indicații la domeniul de dezvoltare, propriu standardul, indicatori de performanță, exemple de activități sau comportamente, care permit constatări referitor la realizarea standardului în procesul de educație.
- Practica de elaborare a standardelor atestată în Spania, Federația Rusă prezintă interes prin caracterul multiaspectual al standardelor elaborate, or, prin cele trei tipuri de standarde (de conținut, de realizare și pedagogice) sînt vizate elementele de bază ale procesului educațional - predarea, învățarea și evaluarea – toate contribuind la asigurarea unei educații de calitate.
- În unele sisteme de învățămînt (Germania, Republica Moldova.) standardele nu acoperă tot curriculumul, ci doar elementele esențiale ale acestuia și au în vedere competențele/capacitățile necesare de format-evaluat prin fiecare disciplină școlară.

Implementînd o metodologie complexă de evaluare a standardelor folosind metodele analizei de context, de conținut, comparată s-a stabilit că în standardele existente se acordă puțină atenție gestionării înțelepte a vieții personale.

Un șir de constatări generale vizînd rezultatele expertizei standardelor educaționale pentru învățămîntul preuniversitar în Republica Moldova evidențiază:

- *Standardele educaționale sînt absolut necesare pentru realizarea unui învățămînt de calitate.*
- Corelarea obiectivelor curriculare cu standardele educaționale este absolut necesară.
- Concretizarea prin standarde a valorilor educaționale în societatea democratică.
- Reflectarea prin standarde a principiilor educației centrate pe elev.
- Elaborarea unor standarde care ar acoperi domeniile *educație privind mediul înconjurător, economia de piață.*
- Reflectarea în standarde a necesității formării la elevi, la fiecare treaptă de învățămînt, a competențelor de integrare activă în viață.
- Racordarea standardelor la nevoile societății în conformitate cu așteptările elevilor, părinților și ale societății în ansamblu.
- Reformularea unor standarde în vederea sporirii accesibilității lor.
- Elaborarea standardelor pe trepte de învățămînt.
- Excluderea discontinuităților în sistemul de standarde elaborat.
- Elaborarea unor termeni/indicatori de performanță măsurabili în cadrul standardului pe domenii de activitate.
- Includerea în standardele educaționale naționale a competențelor-cheie recomandate de Consiliul European.
- Stabilirea nivelurilor la care ar trebui însușite competențele-cheie.
- Validarea obiectivelor educaționale proiectate prin experiment didactic.
- Axarea elaborării standardelor educaționale, în mai mare măsură, pe nivelul *Integrare* decît pe nivelurile *Cunoaștere, Înțelegere și Aplicare.*
- Elaborarea standardelor educaționale în termeni de competență.
- Concretizarea prin standarde a nevoilor reale ale elevului în sec. XXI.
- Formularea standardelor în termeni de performanță măsurabili.
- Proiectarea unui număr suficient de standarde care ar viza unicitatea individului din perspectivă personală, etnică/națională, socioculturală, europeană.
- Formularea standardelor pe niveluri de performanță minim, mediu, maxim.
- Prezentarea integrală a standardelor educaționale pentru ambele profiluri la învățămîntul liceal nu este reușită; se propune prezentarea separată a standardelor pe profiluri.
- Determinarea unei liste obligatorii de conținuturi la disciplinele școlare.
- Promovarea în standardele educaționale a corelării valorilor, cunoștințelor și aplicațiilor.

Lucrarea conține delimitări conceptuale și metodologia de modernizare a standardelor educaționale. Aceste delimitări includ conceptul de standard educațional, obiectivele și funcțiile standardelor, obiectele

de bază ale standardizării, principiile etc. Se argumentează necesitatea proiectării standardelor din perspectiva competențelor prezentând structura standardului de competență, profilul de formare, competențe și elemente de competențe, formarea cărora se urmărește în gimnaziu și liceu.

În lucrare este prezentat algoritmul elaborării standardelor de competență, prezentate proiecte de evaluare a standardelor educaționale pentru învățământul secundar general.

Referințe bibliografice

1. Achiri I., Bolboceanu A., Guțu V., Hadîrcă M. *Evaluarea standardelor educaționale. Ghid metodologic*. Chișinău, 2009.
2. Bennet E., Randy W., William C. *Construction Versus Choice in Cognitive Measurement: Issues in Constructed Response, Performance Testing, and Portfolio Assessment*. Hillsdale, New Jersey, Hove and London, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1993.
3. Beriat D., Exiga A. *Les tests en proces. Les abus de la psychotechnique*. Paris: Aumod, 1970.
4. Bîrzea C. *Arta și știința educației*. București: Editura didactică și Pedagogică R.A., 1995.
5. Cadrul European comun de referință. (tradus în română). Chișinău: Tipografia Centrală, 2003.
6. Colardyn D. *La gestion des compétences. Perspectives internationale*. Paris: P.U.F., 1996.
7. Criste S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București, 1998.
8. Cronbach Lee J. *Essentials of Psychological Testing*. Ed. a 3-a. New York: Harper and Row, 1970.
9. D'Hainaut L., Lawton D. *Sursele unei reforme a conținuturilor axate pe educația permanentă*. Vol. Programul de învățământ și educație permanentă. București, 1981.
10. De Landsheere G. *Evaluarea continuă a elevilor și examenele. Manual de docimologie*. București: E.D.P., 1975.
11. Dulamă M.-E. *Cum îi învățăm pe alții să învețe*. Clusium 2009.
12. Dulamă M.-E. *Metodologie Didactică*. Clusium, 2008.
13. Fitz-Gibbon C. T. *Monitoring Education. Indicators, Quality and Effectiveness*. London: Cassell, 1996.
14. Guțu I. *Curriculum de français, pour les classes bilingues*. Chișinău: Neocartica, 2008.
15. Guțu Vl., Achiri I. *Evaluarea curriculumului școlar: Ghid metodologic*. Chișinău, 2009.
16. Guțu Vl. *Cadrul de referință al curriculumului național. Ghid metodologic*. Chișinău: Editura Știința, 2007.
17. Guțu Vl. *Proiectarea didactică în învățământul superior*. Chișinău: CEP USM, 2007.
18. Holban I. *Testele de cunoștințe*. București: E.D.P., 1995.
19. Hopkins D., Ainscow M., West M. *Perfecționarea școlii într-o eră a schimbării*. Chișinău: Prut Internațional, 1992.
20. Huberman A.M. *Cum se produc schimbările în educație: contribuție la studiul inovației*. Trad. De Magdalena Chelsoi. București: E.D.P., 1978.
21. *Implementation of „Education & Training 2010” Work programme, Working Group, Basic Skills, Entrepreneurship and Foreign Languages/Progress Report*, European Commission, nov. 2003.
22. Jaeger M. (coord.) *Complementary Methods for Research in Education*, Wasington D.C., American Educational Research Association, 1988.
23. Jigău M. *Factorii reușitei școlare*. București: Editura Grafoard, 1988.
24. Krasnaseschi Vl. (coord.) *Evaluarea sistemelor și a proceselor educaționale*. București: E.D.P., 1976.
25. *Legea Învățământului din Republica Moldova*. Chișinău, 1995.
26. Tăutu M. Gh. *Standardele educaționale la limba franceză*. Suceava, România.
27. Patton M. *Creative Evaluation*, ed. a 2-a. Newbury Park, California, Sage Publications, 1987.
28. *Planurile de învățământ pentru învățământul primar, gimnazial, mediul general și liceal: 2006-2007*. MET, Chișinău, 2006.
29. Popham W.J. *Evaluating Instructio*. New York: Prentice Hall, 1973.
30. Sochircă V., Volontir N. *Standarde educaționale la geografie*. Chișinău: Univers Pedagogic, 2008.
31. Sochircă V., Volontir N. *Standarde educaționale la geografie*. Chișinău: Univers Pedagogic, 2008.
32. Stanciu M. *Reforma conținuturilor învățământului*. Iași: Polirom, 1999.
33. *Standarde educaționale la disciplinele școlare din învățământul primar, gimnazial și liceal*. Coordonatori: Achiri I., Velișco N. Chișinău: Editura Univers Pedagogic, 2008.
34. Stoica A., Musteață S. *Evaluarea rezultatelor școlare*. Chișinău, 1997.
35. Базовый куррикулум // Нормативные документы. Кишинэу, 1997.
36. *Концепция федеральных государственных стандартов общего образования*. Под редакцией А.М. Кондакова, А.А. Кузнецова. Москва: Просвещение, 2008.
37. Новак Е., Волковская М., Шиловский Б. *Русский язык и литература: Куррикулум для гимназий с румынским языком обучения (V-IX кл.)*. Кишинэу, 2006.
38. *Программа по русскому языку как иностранному. I Сертификационный уровень*. Общее владение. М.-С.-Пб., 2001.